

The background of the cover features several interlocking puzzle pieces. One piece in the upper right is a dark teal color, while the others are in shades of light beige and orange. The pieces are arranged in a way that suggests a larger, partially completed puzzle.

VÕTA KASUTAMISE KOGEMUSED JA ARENGUVÕIMALUSED

Uuring: VõTA kasutamise kogemused ja arenguvõimalused

Autorid: Kats Kivistik, Sarah Kruusmaa, Maarja Käger, Liina Juuse, Kristiina Toomik

Teostaja: Balti Uuringute Instituut

Tellija: Haridus- ja teadusministeerium

Viitamine: Kivistik, K., Kruusmaa, S., Käger, M., Juuse, L., Toomik, K. (2025). *VõTA kasutamise kogemused ja arenguvõimalused*. Balti Uuringute Instituut.
<https://doi.org/10.23657/ibs.2025.6>

Täname kõiki uuringu intervjuudes ja töötoas osalenuid. Samuti täname põhjaliku koostöö ja tagasiside eest Haridus- ja teadusministeeriumi meeskonda: Külli All, Ingrid Kera, Kairi Lõuk, Marelle Möll, Anne Ostrak, Triinu Soomere, Sigrid Ester Tani. Aitäh Kirill Jurkovile intervjuude tegemise eest, Mele Pestile koosloometöötoa juhtimise eest ja Brita Kaasikule keelenõu eest.

Uuring on rahastatud Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava meetme 21.4.6.1 „Õpivõimalused ja hariduse korraldus“ sekkumise „Täiskasvanute mitteformaalses õppes osalemise toetamine ning arendustegevused“ (edaspidi VÕTI) eelarvest (grandi kood 1G10-SF21-04612VOTI).

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Balti Uuringute Instituut on sõltumatu mõttekoda, mis on alates 1996. aastast pakkunud uuringuid ja kõrgetasemelist poliitikaanalüüsi nii Eestis kui Euroopas. Aitame kujundada teaduspõhist maailmapilti, pakkudes faktidel põhinevaid soovitusi otsustajatele sotsiaalsete, majanduslike ja keskkonnaküsimuste lahendamiseks.

Balti Uuringute Instituut
Lai 30 51005
Tartu
tel 699 9480
ibs.ee

DOI: <https://doi.org/10.23657/ibs.2025.6>

SISUKORD

Sissejuhatus	5
1. VÕTA hetkeolukord Eestis	7
1.1. VÕTA süsteemi tutvustus	7
1.1.1. VÕTA kasutamise üldine protsess	8
1.1.2. VÕTA kõrghariduses.....	10
1.1.3. VÕTA kutsehariduses.....	10
1.1.4. VÕTA mittetatsionaarses üldhariduses	10
1.1.5. VÕTA kutse taotlemisel	11
1.2. VÕTA peamised kitsaskohad varasema kirjanduse põhjal	11
2. VÕTA teistes riikides	15
3. Uuringu eesmärk ja metoodika	22
3.1. Uuringu eesmärk	22
3.2. Uuringus kasutatud meetodid	22
3.2.1. Kvalitatiivsete andmete kogumine ja analüüs.....	23
3.2.2. Kvantitatiivsete andmete kogumine ja analüüs	25
4. VÕTA-ga seotud teadlikkus ja hoiakud	27
4.1. Õppijate teadlikkus VÕTA-st	27
4.1.1. Infoallikad	33
4.1.2. Uuringus osalejate ettepanekud teadlikkuse suurendamiseks	36
4.2. Hoiakud VÕTA suhtes	36
4.3. Peamised tulemused	42
5. VÕTA kasutamine ja mittekasutamine	44
5.1. VÕTA kasutamine: taotlejad ja mittetaotlejad	44
5.2. Varasema töö- ja õpikogemuse ülekandmine VÕTA-ga	48
5.2.1. VÕTA kasutamise eesmärk ja kasu	52
5.3. Varasema kogemuse arvestamata jätmine	56
5.3.1. VÕTA taotluste rahuldamata jätmine	56
5.3.2. Üle kandmata jätmise olulisemad põhjused	59
5.4. Varasema kogemuse õpingutes arvestamine muul moel kui VÕTA-ga	64
5.5. Peamised tulemused	66
6. VÕTA taotlemise protsess ja kasutajate kogemused	70
6.1. VÕTA taotlemise tingimused	70
6.1.1. VÕTA taotlus ja varasemat kogemust tõendavad dokumendid	72
6.1.2. VÕTA kasutamise tasu	75
6.1.3. Taotluste esitamise tähtajad	77
6.1.4. Ülekantava kogemuse ajaline piirang.....	77
6.1.5. Asendatava aine või mooduli ja varasema kogemuse võrdlemine	78
6.1.6. Muud piirangud VÕTA kasutamisele	79
6.1.7. Uuringus osalejate ettepanekud VÕTA tingimuste kohta	79
6.2. VÕTA taotlemisprotsess ja taotlejate tagasiside sellele	80
6.2.1. Üldine tagasiside taotlusprotsessile	84
6.2.1.1. Uuringus osalejate ettepanekud VÕTA taotlusprotsessile	86
6.2.2. Taotluskeskkond ja taotlusvorm	87
6.2.2.1. Uuringus osalejate ettepanekud taotluskeskkonnale ja taotlusvormile	89

6.3. VÕTA nõustamine ja tagasiside sellele	89
6.3.1. Rahulolu VÕTA nõustamisega	91
6.3.2. Uuringus osalejate ettepanekud nõustamise kohta	95
6.4. VÕTA hindamine ja tagasiside sellele	95
6.4.1. Taotluse hindamise metoodika	97
6.4.2. Rahulolu VÕTA hindamisega	99
6.4.3. Uuringus osalejate ettepanekud VÕTA hindamise kohta	101
6.5. Peamised tulemused	101
Järeldused ja soovitusel	104
Lühikokkuvõte	114
Summary	116
Lisad	118
Lisa 1. Ülevaade VÕTA kasutamisest teistes riikides	118
1.1. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine Rootsis	118
1.2. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine Norras	123
1.3. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine Iirimaa	127
1.4. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine Hollandis	133
Lisa 2. Meetodikaraport	138
2.1. Uurimiseesmärk ja -küsimused	138
2.2. Andmekogumine ja -analüüs	141
2.2.1. Sissejuhatav infokorje	141
2.2.2. Sekundaarallikate ja -andmete analüüs	141
2.2.3. Intervjuud	146
2.2.4. Küsitlus sihtrühma seas	149
2.2.5. Päevikumeetod	156
2.2.6. Muudatusettepanekute töötuba	158
2.3. Uuringu tegemisega seotud riskid, hea teadustava järgimine, andmekaitse	159
2.4. Uuringu piirangud	160
Lisad	162
Intervjuukavad	162
Küsitlusankeet	169
VÕTA kogemuse jagamise ehk päeviku vorm	196

SISSEJUHATUS

Eesti hariduspoliitikas on oluline osa elukestval õppel ja selleks võimaluste pakkumisel.¹ Elukestev õpe on põhimõte, mis rõhutab õppimise ja enesetäiendamise tähtsust kogu elu jooksul, sõltumata õppija vanusest, haridustasemest või karjäärast. Juba aastakümneid on elukestva õppe üheks toetajaks ja vahendiks Varasemate Õpingute ja Töökogemuse Arvestamine ehk VÕTA.² **VÕTA eesmärk on väärtustada kõiki inimese teadmisi ja oskusi, olenemata nende omandamise ajast, kohast ja viisist.**

VÕTA-taolisi süsteeme on riigiti rakendatud eri ajal ja viisil. Soomes, Rootsis, Norras ja paljudes teistes Euroopa riikides loodi ulatuslik mitteformaalse ja informaalse õppe arvestamise süsteem 1990. aastatel. Eestis hakati VÕTA-t arendama 2000. aastate alguses pärast Euroopa Liiduga liitumist.

Hoolimata VÕTA süsteemi paindlikkusest ja võimaluste rohkusest ning viimaste aastate ulatuslikust teavitustööst, on Eestis VÕTA rakendamine kõrg-, kutse- ja üldhariduses ning kutsevalifikatsioonisüsteemis piiratud ja ebaühtlane. Kuigi täiskasvanud õppijate arv tasemeõppes kasvab, kasutatakse VÕTA-t endiselt vähe (7–8% kõrghariduses, 5–7% kutsehariduses).³ Võrreldes Põhjamaadega hakkab Eesti puhul silma vähenenud VÕTA kasutajate hulk just kutsehariduses. Lisaks kasutatakse Eestis VÕTA-t jätkuvalt peamiselt varasema õpikogemuse, mitte töökogemuse arvestamiseks, mistõttu jäävad paljude täiskasvanud õppijate mitteformaalses ja informaalises õppes ning töökogemuse kaudu omandatud oskused arvestamata.⁴

Hoolimata elukestva õppe ja mitmekesiste õpiteede aina suuremast väärtustamisest, ent sellegipoolest suhteliselt tagasihoidlikust VÕTA kasutamisest, ei ole Eestis seni koostatud põhjalikku analüüsi, mis käsitleks VÕTA süsteemi toimimist selle potentsiaalse sihtrühma (sh VÕTA-t mittetaotlenud õppijate) vaatenurgast ja aitaks sel moel võimalikke taotlemise kitsaskohti ületada. Selle uuringuga sooviti seda tühimikku täita.

Uuringu eesmärk oli saada ülevaade õppijate teadlikkusest VÕTA-st, osaliste VÕTA-ga seotud hoiakutest, VÕTA kasutajate ja mittekasutajate profiilist, kasutajate kogemustest ja VÕTA kasutamise põhjustest formaalhariduses ja kutse taotlemisel ning pakkuda võimalusi, kuidas VÕTA süsteemi paremaks muuta.

Uuringusse olid kaasatud nii formaalharidus kui ka kutse taotlemine. Formaalhariduse eri astmete ja kutse taotlemise vahelisi erinevusi analüüsiti läbivalt, kus see oli asjakohane. Kuigi uuringu keskmes oli potentsiaalse sihtrühma, st õppijate vaade ja kogemus VÕTA-ga, täiendati seda protsessi paremaks mõistmiseks ka teiste osaliste – nõustajate, hindajate, kutse andjate – kogemuse ja perspektiiviga. Samuti uuriti, kas, kuidas ja miks VÕTA kasutamine varieerub valdkonniti ning millised tegurid, nt peamine suhtluskeel, mõjutavad kasutamist.

Uuringus tugineti Eesti ja rahvusvahelistele, sh nelja põhjalikumalt analüüsitud riigi allikatele, sh määrustele, raportitele, registriandmete statistilisele ülevaatele ning õppeasutuste andmepäringutele, sihtrühma küsitlusele, sihtrühma ja teiste osaliste intervjuudele, sh fookusrühma intervjuudele, ja kasutajate päevikutele.

¹ UNESCO. Eesti Rahvuslik Komisjon. "Elukestev õpe." <https://unesco.ee/haridus/kestliku-arengu-eesmargid-ja-haridus/elukestev-ope/>

² Piret Plaks, Archimedes. (2010) "Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine Euroopas."

³ Statistika Eesti Hariduse Infosüsteemist (EHIS).

⁴ Vt nt VÕTA statistikat ptk 1.3 ja Kirsti Melesk, Hanna-Stella Haaristo, Sandra Haugas, Keiu Telve. 2019. Kutsekeskharidusõpe keskhariduseta täiskasvanutele – võimaluste ja/või soovi puudus? Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-06/kutsekeskharidusope-keskhariduseta-taiskasvanutele_22.03.2019.pdf

Uuringuaruanne pakub süstemaatilise ülevaate VÕTA kasutamisest ja sellega seotud probleemidest. Aruande **esimeses peatükis** keskendutakse VÕTA rakendamisele Eestis, käsitledes nii haridusastmete erinevusi kui ka varasemate uuringute ja statistika põhjal esile kerkinud tulemusi, sh probleemkohti. **Teises peatükis** tutvustatakse Rootsi, Norra, Lõuna- ja Hollandi kogemusi VÕTA rakendamisel, vaadates lähemalt VÕTA protsessi, taotluste hindamist, sihtrühmasid ja kasutusvõimalusi, peamisi kitsaskohti/probleeme ja häid kogemusi. **Kolmandas peatükis** antakse ülevaade uuringu eesmärgist ja metoodikast. Detailsem metoodikaraport on lisa 1.

Peatükkides 4–6 antakse ülevaade uuringu tulemustest: õppijate teadlikkusest VÕTA-st ja eri osaliste VÕTA-ga seotud hoiakutest, VÕTA võimaluste kasutamisest ja mittekasutamisest, VÕTA taotlemise protsessist ja kasutajate kogemustest taotlemisest hindamiseni. Aruande **lõpetavad järeldused ja uuringu tulemuste põhjal koostatud praktilised ettepanekud** VÕTA süsteemi arendamiseks. Soovituste koostamisel on silmas peetud VÕTA sihtrühma ja teiste osaliste kogemust ja nägemust ning Rootsi, Norra, Lõuna- ja Hollandi kogemusi VÕTA-ga.

1. VÕTA HETKEOLUKORD EESTIS

Peatükk kajastab riigi tasandil koostatud dokumente, tuginedes VÕTA olemusele nii üldiselt kui ka eri haridusastmetel ja kutse taotlemisel. Seda, kuidas VÕTA tingimusi eri haridusastmetel ja kutse taotlemisel praktikas rakendatakse, käsitletakse vastavate asutuste dokumentide ja intervjuude põhjal järgmistes peatükkides. Peatükkis antakse ülevaade ka VÕTA kasutamise statistikast.

1.1. VÕTA süsteemi tutvustus

Eestis hakati VÕTA-t kasutama üle 20 aasta tagasi. Varasemat kogemust sai arvestada esimesena kõrghariduses projekti „Ülikoolilõpetajate konkurentsivõime tõstmine läbi õppetegevuse kvaliteedi arenduse (LÜKKA)“ raames. Suur panus kogemuste arvestamise arendamisse oli Kutsekojal ja nende kogemusel töökogemuse tunnustamisel kutsete taotlemisel.⁵ Praegu saab VÕTA-t kasutada eri haridusastmetel ja kutse taotlemisel.

Eestis võimaldab VÕTA arvestada eelnevaid õpinguid (näiteks teises koolis või teisel õppekaval), täienduskoolitusi või iseseisvalt õpitut ning töökogemust hariduse omandamisel või kutsequalifikatsiooni taotlemisel.⁶ **VÕTA eesmärk on suurendada õppeprotsessi paindlikkust, väärtustada omandatud teadmisi ja oskusi, olenemata nende omandamise ajast, kohast ja viisist.** VÕTA-t saab kasutada⁷:

- õppeasutuses nõutavate vastuvõtutingimuste täitmisel;
- katkestatud õpingute jätkamiseks;
- õppekava vahetamiseks;
- õppekava täitmisel;
- kutse omandamiseks.

Ainus, mida VÕTA-ga taotleda ei saa, on lõputöö või lõpueksam.⁸

VÕTA eesmärk on pakkuda taotlejatele paindlikku ja individuaalset lähenemist ning hoida ära olukord, kus õppija peab omandama uuesti teadmisi või oskusi, milles ta on juba vilunud. Seega võimaldab VÕTA kasutamine mitmekesistada õppimis- ja tööalase arengu võimalusi, toetab täiskasvanud õppijate arvu suurendamist, suurendab ligipääsu formaalharidusele, toetab mobiilsust ja paremat arvestamist tööturu vajaduste muutumisega, võimaldab kiirendada õpinguid sõltuvalt haridusastmest, õppekavast ja õppespetsiifikast, vähendada õppe- (ja sellega seondult vaimse tervise) probleeme ja õppejõudude koormust ning aitab kaasa, et kvalifitseeritud tööjõud jõuaks kiiremini tööturule.⁹

⁵ Ministry of Education and Research. (2023). Implementing the 2012 Council Recommendation on the validation of non-formal and informal learning. <https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-12/VNIL%20one%20off%20report%20Estonia%202023.pdf>

⁶ Haridus- ja Teadusministeerium. 2024. „Digitaalne juhend VÕTA taotlejale.“ <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/31326-VOTA-taotlejale>

⁷ Haridus- ja Teadusministeerium. 2024. „Varasemate Õpingute ja Töökogemuse Arvestamine.“ <https://www.hm.ee/vota#vota-taotlejale-korg>

⁸ Siret Rutiku. Inga Vau. Raul Ranne. (SA Archimedes). 2011. VÕTA käsiraamat. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-06/vota_kasiraamat.pdf

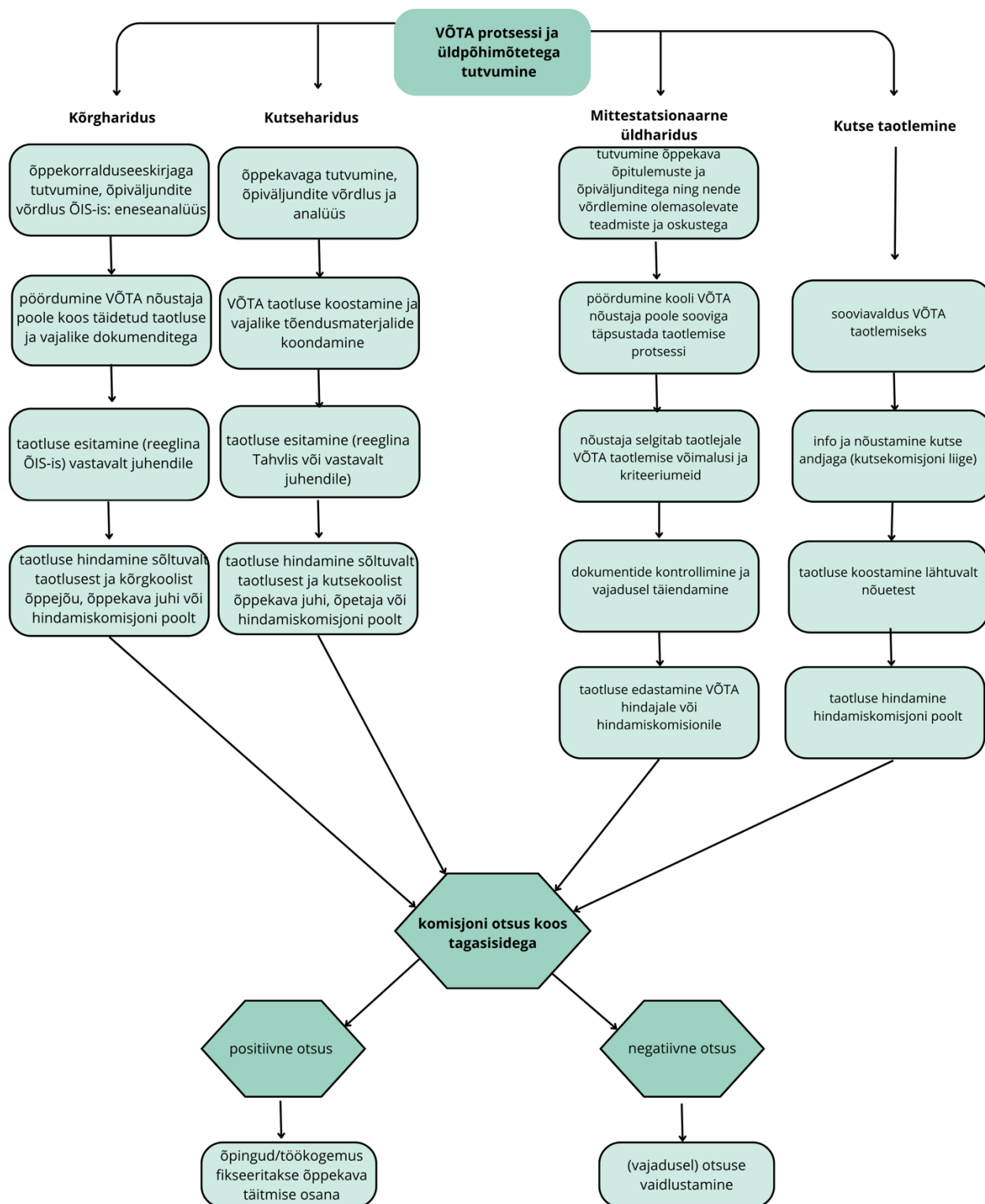
⁹ Siret Rutiku. Inga Vau. Raul Ranne. (SA Archimedes). 2011. VÕTA käsiraamat. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-06/vota_kasiraamat.pdf; Anna-Liisa Pääsukene (Peebo). SA Archimedes. 2010. VÕTA taotleja juhend; ICF, Praxis, Tallinna Ülikool ja Civitta Eesti. (2022) *Mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise praktikad Eestis*. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega (REFORM/SC2021/066). <https://www.hm.ee/et/mitteformaalse-oppimise-loimimine-formaalharidusse>; Haridus- ja Teadusministeerium (10.03.2025). Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine. <https://www.hm.ee/v%C3%B5ta>

Uuringu järgi ei ole aga VÕTA potentsiaal maksimaalselt ära kasutatud. Nagu järgmistes (ala)peatükkides selgub, nähakse VÕTA kasu või väärtust väga erinevalt ning ka VÕTA-le seatud tingimused on väga erinevad.

1.1.1. VÕTA kasutamise üldine protsess

VÕTA taotlemise protsessis on kolm osalist: taotleja, nõustaja ja hindaja. Seejuures on taotleja ja tema taotlus protsessi keskmes. VÕTA-t saavad kasutada õppijad tasemehariduses ehk üld-, kutse- ja kõrghariduses ning kutse taotlejad kutsesüsteemis.¹⁰ VÕTA taotlemise protsess (vt joonis 1) ja täpsemad nõuded, sh tasu ja taotlemiseks kasutatav õppeinfosüsteem (ÕIS), varieeruvad sõltuvalt haridusastmest ja õppeasutusest/organisatsioonist (vt ptk 1.1.2–1.1.5).

¹⁰ Siret Rutiku. Inga Vau. Raul Ranne. (SA Archimedes). 2011. VÕTA käsiraamat. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-06/vota_kasiraamat.pdf

Joonis 1. VÕTA protsess haridusastmeti Haridus- ja Teadusministeeriumi juhistest lähtuvalt (autorite koostatud)¹¹

¹¹ Joonis on loodud Haridus- ja Teadusministeeriumi ülevaate "VÕTA sammud" põhjal. 2024. <https://www.hm.ee/v%C3%B5ta>. Õppeinfosüsteemiks (ÕIS) võib olla nt Tahvel, Stuudium, vms, kuid mõnes õppeasutuses toimub taotlemine ÕIS-i väliselt.

Nagu peatükkides 6.3 ja 6.4 näha, võib nõustamise roll olla läbivam ja suurem kui jooniselt kajastub.

VÕTA kasutamise põhimõtteid haridusastmeti on põhjalikumalt kajastatud järgnevates alapeatükkides ja põhimõtete tegelikku rakendumist järgmistes peatükkides.

1.1.2. VÕTA kõrghariduses

Kõrghariduses kasutatakse VÕTA-t selleks, et tunnustada ja arvestada üliõpilaste varasemaid õpinguid ja töökogemust õppekava täitmisel. VÕTA põhimõtteid reguleerib **kõrgharidusstandard**, mis on kehtestatud kõrgharidusseaduse alusel ja milles on sätestatud VÕTA tunnustamise, kontrollimise ja hindamise põhimõtted.¹² Standardi alusel kehtestab iga kõrgkool üliõpilaste varasemate õpingute ja töökogemuse tunnustamise tingimused ja korra iseseisvalt. **Seega on VÕTA taotlemise tingimused ja menetlused kõrgkooliti erinevad.**

Kõrgharidusstandardi kohaselt võib VÕTA-t rakendada:¹³

- kõrgkooli kehtestatud vastuvõtutingimuste täitmiseks;
- õppekava täitmisel varasemate õpingute käigus omandatud ainepunkte arvestamisel;
- õppekava täitmisel täienduskoolituse raames, iseseisvalt õpitu ja töökogemusest saadud teadmiste ja oskuste arvestamisel ainepunktideks.

Kõrgkoolil on õigus luua nimekiri moodulitest või ainetest, mida ei ole võimalik VÕTA-ga üle kanda (vt täpsemalt ptk 6.1).

1.1.3. VÕTA kutsehariduses

Kutsehariduses arvestatakse sarnaselt kõrgharidusega varasemaid õpinguid või töökogemust õppekava täitmisel. VÕTA põhimõtteid sätestab ja reguleerib kutseõppeasutuse seaduse alusel **kutseharidusstandard** ning iga kooli õppekorralduseeskiri.¹⁴ Seega on sarnaselt kõrgharidusega **VÕTA taotlemise tingimused ja menetlused õppeasutuse ti erinevad.**

VÕTA-t saab kutsehariduses kasutada:¹⁵

- kutsekooli sisseastumisel vastuvõtutingimuste täitmiseks, juhul kui arvestatakse varasemate õpingute ja/või töökogemusest omandatud teadmiste ja oskustega;
- aine, teema, mooduli või praktika arvestamiseks õppekavas, nt kui varasemad õpingud kutsekoolis või gümnaasiumis on katkenud või õpilane on vahetanud (kutse)kooli; samuti siis, kui minna kutsekooli õppima uue eriala omandamiseks juba mitmendat korda;
- õppekava täitmisel, kui õpilane soovib õppima asuda sama eriala töökohapõhisesse õppevormi (õpipoisiõppesse).

1.1.4. VÕTA mittestatsionaarses üldhariduses

Mittestatsionaarses üldhariduses kasutatakse VÕTA-t, et arvestada õppijate varasemaid õpinguid ja elukogemust õppekava läbimisel. Varasemate õpikogemuste arvestamine on **põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses** defineeritud kui õpilase individuaalsete vajadustega

¹² Kõrgharidusstandard. RT I, 13.06.2024, 5. <https://www.riigiteataja.ee/akt/113062024005>.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ Kutseharidusstandard. RT I, 17.04.2019, 6. <https://www.riigiteataja.ee/akt/117042019006>

¹⁵ Haridus- ja Teadusministeerium. 2024. „Varasemate Õpingute ja Töökogemuse Arvestamine.“ <https://www.hm.ee/vota#vota-kutsehariduses>

arvestamine, mis lubab kokkuleppel õppekavavälist õppimist või tegevust arvestada.¹⁶ **VÕTA tugineb pigem kokkuleppele, mitte kindlatele protseduurireeglitele.**¹⁷ Mitteformaalse ja informaalse õppe tunnustamine üldhariduses on kõige laialdasemalt kasutusel ja ühtlustatud täiskasvanute gümnaasiumides ja mittestatsionaarset õpet pakkuvates üldhariduskoolides.¹⁸

Mittestatsionaarses üldhariduses saab VÕTA-t kasutada:¹⁹

- katkestatud õpingute jätkamiseks;
- õppekava täitmisel õpingute läbimiseks;
- õppekava vahetamisel, näiteks kooli vahetades.

VÕTA põhimõtete rakendamist mittestatsionaarses üldharidusõppes peetakse oluliseks toetusmeetmeks, mis aitab **suurendada ja lihtsustada katkenud haridusteega inimeste tagasipöördumist formaalhariduse juurde.**

1.1.5. VÕTA kutse taotlemisel

Kutse taotlemisel ei ole VÕTA protsess seadusandlusega otseselt reguleeritud. Kutse taotlemisel hinnatakse ja tunnustatakse taotleja tegelikke oskusi ja teadmisi, olenemata sellest, kuidas need on omandatud. **Kutsekvalifikatsioonisüsteemis ei ole VÕTA eraldi ja iseseisev tegevus, vaid see on lahutamatu seotud kutsekvalifikatsiooni omandamisega.** Hindamine toimub kompetentsipõhiselt, kus omandatud pädevusi võrreldakse vastava kutsestandardiga, mis sätestab oodatavad oskused ja teadmised. Kutsesüsteemi eesmärgiks on anda erapooletu hinnang taotleja oskuste vastavusele kutsestandardis esitatud nõuetega.²⁰

VÕTA-t saab kasutada kutse taotlemisel:²¹

- kutse eeltingimuste arvestamiseks, mis loob võimaluse ja juurdepääsu kutse taotlemisele neile, kellel puudub nt nõutud haridustase, täiendkoolituste maht või ettenähtud staaž;
- kutsestandardis toodud kompetentsi tõendamiseks tervikuna;
- kutsestandardis toodud kompetentsi osaliseks tõendamiseks;
- kutse taastõendamiseks, mille puhul taotleja ei pea uuesti sooritama testi või eksamit ning hindamise fookuses on kutse andja määratud töökogemuse pikkus, sh täiendkoolitustel ja iseseisvalt õpitu.

1.2. VÕTA peamised kitsaskohad varasema kirjanduse põhjal

VÕTA rakendamine kõrg-, kutse- ja üldhariduses ning kutsekvalifikatsioonisüsteemis on piiratud ja ebaühtlane. **Kuigi täiskasvanud õppijate arv tasemeõppes kasvab, pole VÕTA kasutamine suurenenud ja püsib endiselt tagasihoidlik** (vt ka ptk 5.1). Üheks läbivaks probleemkohaks on asjaolu, et VÕTA-t käsitletakse Eestis valdavalt võimalusena arvestada varasemad formaalsed õpingud ning tihti isegi ei teata mitteformaalse ja informaalsete õpi- ning töökogemuse (sh

¹⁶ Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. RT I, 26.04.2024, 12. Näiteks §17. <https://www.riigiteataja.ee/akt/126042024012>; Vt ka Ministry of Education and Research. 2023. Implementing the 2012 Council Recommendation on the validation of non-formal and informal learning. One-off report of Estonia. Lk 10.

¹⁷ Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. RT I, 26.04.2024, 12. <https://www.riigiteataja.ee/akt/126042024012>; Vt ka Ministry of Education and Research. 2023. Implementing the 2012 Council Recommendation on the validation of non-formal and informal learning. One-off report of Estonia. Lk 10.

¹⁸ Ministry of Education and Research. 2023. Implementing the 2012 Council Recommendation on the validation of non-formal and informal learning. One-off report of Estonia. Lk 10. <https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-12/VNIL%20one%20off%20report%20Estonia%202023.pdf>.

¹⁹ Haridus- ja Teadusministeerium. 2024. „Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine.“ <https://www.hm.ee/vota#vota-uldhariduses-op>

²⁰ Kutsekoda. 2020. VÕTA kutse andmisel, lk 2. https://www.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2020/07/V%C3%95TA-juhend_2020-1.docx

²¹ *Ibid.*, lk 2-3.

kombineeritud taotluste) tunnustamise võimalustest.²² See piirab õppijate võimalusi lasta hinnata ja tunnustada oma tegelikkust pädevust.

VÕTA protsessist ja põhimõtetest on ilmunud mitu ülevaadet ja juhendit. Näiteks on SA Archimedes (Harno) välja andnud VÕTA käsiraamatu²³ ja VÕTA taotleja juhendi.²⁴ Samuti on Haridus- ja Teadusministeerium loonud digitaalsed juhendid VÕTA hindajatele, taotlejatele ja nõustajatele.²⁵ Lisaks ilmus 2010. aastal rahvusvaheline kaardistus varasemate õpingute ja töökogemuste arvestamisest Euroopa riikide ja Austraalia haridussüsteemides.²⁶ VÕTA protsessist kutse taotlemisel on kirjutanud juhendeid ja analüüse Kutsekoda.²⁷ Lisaks on kirjutatud mitteformaalse ja formaalse õppe ning nende lõimimise kohta magistritöid ja rahvusvahelisi analüüse.²⁸ Vähem on aga kirjutatud VÕTA protsessi kitsaskohtadest, eriti taotleja vaatest. Küll aga tõdetakse, et VÕTA potentsiaal on alakasutatud: mitteformaalses ja informaaalses õppes õpitut ei arvestata piisavalt^{29 30 31}, tähelepanuta jääb taotleja individuaalne areng ja eneserefleksiooni hindamine³².

Varasemate uuringute ja analüüside põhjal saab välja tuua järgmised VÕTA kasutamise kitsaskohad (sulgudes on märgitud haridusaste, kui allikas kajastab mõnd kindlat haridusastet).

VÕTA teadlikkuse, täpse eesmärgi ja sisuga seotud kitsaskohad

- Potentsiaalsed taotlejad teavad VÕTA kasutamise võimalustest vähe.³³
- **Mitteformaalõppes õpitut ja varasemaid kogemusi on tihtilugu keeruline hinnata**, eri õppevorme kohati vastandatakse, õpitu seos tööelu ja -turuga on pigem nõrk.³⁴

²² Vt nt VÕTA statistikat ptk 1.3 ja Kirsti Melesk, Hanna-Stella Haaristo, Sandra Haugas, Keiu Telve. 2019. Kutsekeskharidusõpe keskhariduseta täiskasvanutele – võimaluste ja/või soovi puudus? Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-06/kutsekeskharidusope-keskhariduseta-taiskasvanutele_22.03.2019.pdf

²³ Siret Rutiku. Inga Vau. Raul Ranne. (SA Archimedes). 2011. VÕTA käsiraamat. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-06/vota_kasiraamat.pdf

²⁴ Anna-Liisa Pääsukene (Peebo). SA Archimedes. 2010. VÕTA taotleja juhend. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-06/vota_taotleja_est.pdf

²⁵ Digitaalsed juhendid VÕTA taotlejale, hindajale ja nõustajale on leitavad keskkonnast e-koolikott: <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/31326-VOTA-taotlejale> (Külastatud 26. september 2024).

²⁶ Piret Plaks. 2010. VÕTA arvestamine Euroopas. Haridus- ja Teadusministeerium, SA Archimedes (Primus Programm). https://issuu.com/stardiplats/docs/v_ta_rahvusvaheline_kaardistus

²⁷ Kutsekoda. 2020. VÕTA kutse andmisel. https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/vota_kutse_andmisel.pdf

²⁸ vt nt Irina Maslo, Svetlana Surikova, Anni Karttunen, Olav Aarna. 2012. Validation of non-formal and informal learning in Latvia, Estonia and Finland: An analysis of the context. Journal of Educational Science. https://www.researchgate.net/publication/268630975_Validation_of_non-formal_and_informal_learning_in_Latvia_Estonia_and_Finland_an_analysis_of_the_context; Manuel Souto-Otero. 2021. Validation of non-formal and informal learning in formal education: Covert and overt. European Journal of Education, 56 (1).

²⁹ Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035

³⁰ Kirsti Melesk, Hanna-Stella Haaristo, Sandra Haugas, Keiu Telve. 2019. Kutsekeskharidusõpe keskhariduseta täiskasvanutele – võimaluste ja/või soovi puudus? Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-06/kutsekeskharidusope-keskhariduseta-taiskasvanutele_22.03.2019.pdf

³¹ Euroopa Liidu Nõukogu. 2023. Implementing the 2012 Council Recommendation on the validation of non-formal and informal learning. (<https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-12/VNIL%20one%20off%20report%20Estonia%202023.pdf>)

³² Jana Tomson. 2012. Varasemate õpingute ja töökogemuste arvestamise (VÕTA) nõustajate nõustamisepraktikad Tallinna Ülikooli näitel. Magistritöö, Tallinna Ülikool. <https://www.etera.ee/zoom/2106/view?page=1&p=separate&search=Varasemate%20%C3%B5pingute%20ja&tool=search&view=0,582,2481,2926>

³³ Kirsti Melesk, Hanna-Stella Haaristo, Sandra Haugas, Keiu Telve. 2019. Kutsekeskharidusõpe keskhariduseta täiskasvanutele – võimaluste ja/või soovi puudus? Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. https://www.praxis.ee/uploads/2019/01/Kutsekeskharidusope-keskhariduseta-taiskasvanutele_22.03.2019.pdf

³⁴ ICF, Praxis, Tallinna Ülikool ja Civitta Eesti. (2022) *Mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise praktikad Eestis*. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega (REFORM/SC2021/066). <https://www.hm.ee/et/mitteformaalse-oppimise-loimimine-formaalharidusse>, lk 11.

- Koolid näevad VÕTA-t võimalusena kanda üle varasemaid õpikogemusi, kuid töökogemuse hindamine ei ole VÕTA raames kuigi levinud. (kutseharidus)³⁵
- Senised arusaamad VÕTA kasutamisest on piiratud, ressursside optimeerimise ning kvaliteedi puhul rahulolu hindamise asemel tuleks tähelepanu pöörata õppimisele, tunnustamisele, protsessi tõhususele.³⁶
- Ootused õppekava koostamise paindlikkusele ja varasema kogemuse arvestamise võimalustele õppija tööalaseid vajadusi ja huvisid arvestades on suuremad, kui kõrgkoolid praegu võimaldavad. (kõrgharidus)³⁷
- Kutse andmisel lähtutakse küll VÕTA põhimõtetest, kuid seda pole seadusega reguleeritud. Reguleerimatuse tõttu ei ole kasutusel ühtset kutseteülest reglementeeritud protsessi, mistõttu puudub taotlejatel info VÕTA kasutamise võimalustest. (kutse andmine)³⁸

VÕTA taotlemisega seotud kitsaskohad

- VÕTA taotlemist takistab õppasutuste vähene võimekus tegeleda taotluste hindamisega ja sellega seotud väljakutsetega, mistõttu suunatakse õppija pigem ainet uuesti läbima, mitte VÕTA taotlust esitama.³⁹
- VÕTA taotlemist võib takistada VÕTA nõustaja negatiivne suhtumine VÕTA kasutamisesse, mis tuleneb hinnangust, et probleemsed õppijad soovivad VÕTA kasutamisega oma õpinguid kergendada. (üld- ja kõrgharidus)^{40 41}
- **VÕTA taotlemine on keerukas, puuduvad ühised taotlemise alused** nii haridusastmeti kui ka sama haridusastme eri õppeasutuste või teaduskondade puhul (nt kõrghariduses võib taotlemise kord varieeruda ka instituutide lõikes) ning **terviklik järelevalvesüsteem** VÕTA tulemuste ja tavade hindamiseks.⁴²
- VÕTA taotlemist raskendab asjaolu, et **praktilist töökogemust on õpiväljundite kontekstis keeruline tõlgendada**: ei osata hinnata, mis oskused on õpiväljundite kontekstis omandatud ja mis tasemel. Seda raskendab ainekava teadmiste ja oskuste liiga kitsas sõnastus, mis ei võimalda kasutada sarnase pädevuse omandamiseks akadeemilisest haridusest erinevaid õpimetoodikaid. Olukorra teeb veelgi keerulisemaks, et vastava kogemuse arvestamine oleks kõige mõistlikum intervjuu abil, kuhu võiks kaasata mh

³⁵ Kirsti Melesk, Hanna-Stella Haaristo, Sandra Haugas, Keiu Telve. 2019. Kutsekeskharidusõpe keskkhariduseta täiskasvanutele – võimaluste ja/või soovi puudus? Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. https://www.praxis.ee/uploads/2019/01/Kutsekeskharidusõpe-keskkhariduseta-täiskasvanutele_22.03.2019.pdf

³⁶ Liana Roos. 2015. Täiskasvanud õppijate kogemused töökogemuse arvestamise protsessis rakenduskõrghariduses Eesti Ettevõtluskõrgkooli Mainor VÕTA taotlejate näitel. Magistritöö, Tallinna Ülikool.; Ader, E. (2012). Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise (VÕTA) kvaliteedi kindlustamine protsessijuhtimise kontekstis. Magistritöö. Tallinna Ülikool, andragoogika osakond.

³⁷ Maasi, I. (2018). Töötamist toetav õpe kõrghariduses. Magistritöö. Tallinna Ülikool, andragoogika osakond.

³⁸ Marin Johnson. 2016. VÕTA kutse andmisel. https://www.praxis.ee/uploads/2019/01/Kutsekeskharidusõpe-keskkhariduseta-täiskasvanutele_22.03.2019.pdf https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/vota_kutse_andmisel.pdf

³⁹ Lilian Ariva. 2020. VÕTA üldhariduses – kas võtame või jätame? *Õpetajate leht*. <https://opleht.ee/2020/05/vota-uldhariduses-kas-votame-voi-jatame/>

⁴⁰ Jana Tomson. 2012. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise (VÕTA) nõustajate nõustamispraktikad (Tallinna Ülikooli näitel). Magistritöö. Tallinna Ülikool. <https://www.etera.ee/zoom/2106/view?page=3&p=separate&view=0,0,2481,3508>

⁴¹ Kirsti Melesk, Hanna-Stella Haaristo, Sandra Haugas, Keiu Telve. 2019. Kutsekeskharidusõpe keskkhariduseta täiskasvanutele – võimaluste ja/või soovi puudus? Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. https://www.praxis.ee/uploads/2019/01/Kutsekeskharidusõpe-keskkhariduseta-täiskasvanutele_22.03.2019.pdf

⁴² Ministry of Education and Research. 2023. Implementing the 2012 Council Recommendation on the validation of non-formal and informal learning. One-off report of Estonia. <https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2023-12/VNIL%20one%20off%20report%20Estonia%202023.pdf>

lapsevanemaid ja eksperte, kuid tegu on väga ajamahuka ja seega pigem harva kasutatava hindamismeetodiga. (üld- ja kutseharidus)^{43 44}

- Üldhariduskoolide õpilaste ja õpetajate seas on levinud hirm, et VÕTA taotlemiste võib seostada reeglite rikkumise või teadmiste omandamata jätmisega, mistõttu ei juleta VÕTA võimalusi rakendada. (üldharidus)⁴⁵

VÕTA hindamise ja nõustamisega seotud kitsaskohad

- Taotlejat nõustatakse suuresti e-kirja teel, mistõttu jääb nõustajate ja VÕTA taotlejate analüüsi ning hinnangute andmise protsess pigem pinnapealseks. (kõrgharidus)⁴⁶
- VÕTA taotlusi hindab vaid õppejuht või õppejuht koos aineõpetajaga, kuid **komisjoni ei ole kaasatud kogenud VÕTA spetsialisti**, kes mõistab VÕTA olemust ja selle põhimõtteid sügavuti. (üldharidus)⁴⁷
- VÕTA hindajad peavad end üldjoontes pädevaks, kuid arenguvajadust tunnetatakse hindamiskriteeriume puudutavate teadmiste puhul. (kutseharidus)⁴⁸
- VÕTA kasuks otsustades on oht, et poolt- ja vastuargumente pole piisavalt kaalutud ja teadmiste-oskuste õpiväljunditele vastavuse eneseanalüüs on tehtud pinnapealselt, mistõttu on oht jääda ilma olulistest uutest teadmistest ja saavutada õpiväljundid vaid osaliselt. (kutseharidus)⁴⁹

⁴³ Lilian Ariva. 2020. VÕTA üldhariduses – kas võtame või jätame? *Õpetajate leht*. <https://opleht.ee/2020/05/vota-uldhariduses-kas-votame-voi-jatame/>

⁴⁴ Kirsti Melesk, Hanna-Stella Haaristo, Sandra Haugas, Keiu Telve. 2019. Kutsekeskharidusõpe keskhariduseta täiskasvanutele – võimaluste ja/või soovi puudus? Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. https://www.praxis.ee/uploads/2019/01/Kutsekeskharidusõpe-keskhariduseta-täiskasvanutele_22.03.2019.pdf

⁴⁵ Annely Köster. 2019. Kuidas seljatada hirmu? *Varasema õpi- ja töökogemuse arvestamine üldhariduskoolis - VÕTA*. 2019.

⁴⁶ Jana Tomson. 2012. Varasemate õpingute ja töökogemuste arvestamise (VÕTA) nõustajate nõustamisepraktikad Tallinna Ülikooli näitel. Magistritöö, Tallinna Ülikool. <https://www.etera.ee/zoom/2106/view?page=1&p=separate&search=Varasemate%20%C3%B5pingute%20ja&tool=search&view=0.582.2481.2926>

⁴⁷ Lilian Ariva. 2020. VÕTA üldhariduses – kas võtame või jätame? *Õpetajate leht*. <https://opleht.ee/2020/05/vota-uldhariduses-kas-votame-voi-jatame/>

⁴⁸ Anne-Ly Randoja. 2021. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine (VÕTA) kutseõppes: hindajate hinnangud oma pädevustele, nende kogemused ja väljakutsed hindamisprotsessis. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/0a86c95c-f5aa-4e3e-acd6-8b7368eaccc9/content>

⁴⁹ Eve Hõrak. 2021. „Ma ikkagi ei olegi nii rumal!“. Täiskasvanud kutseõppijate kogemused varasemate õpingute ja töökogemuse (VÕTA) arvestamisel. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/d5b86c5e-b493-46b7-98a4-781479250366/content>

2. VÕTA TEISTES RIIKIDES

Selles peatükis antakse lühiülevaade nelja riigi – **Rootsi, Norra, Iirimaa ja Hollandi** – VÕTA kogemusest. Seejuures heidetakse pilk nimetatud riikide **VÕTA protsessile, sihtrühmale, kitsaskohtadele ja tavadele**. Põhjalikum ülevaade VÕTA kasutamisest loetletud neljas riigis ühes kasutatud kirjandusega on lisas 2.

Ülevaate puhul tuleb arvestada, et lisaks Cedefopi ja Euroopa Komisjoni välja antud ingliskeelsetele riigiraportitele on ülevaate koostamisel kasutatud eriilmelisi riiklikke ja asutusepõhiseid dokumente ja analüüse. Seega tuleb arvestada, et uuringumeeskonnal ei pruukinud olla ligipääsu kõige aja- ja asjakohasemale VÕTA kasutamisega seotud infole. Mõned kasutatud allikatest võivad olla vananenud ega pruugi kajastada kõige värskemaid muudatusi VÕTA poliitikas ja praktikas. Kriitiliselt tuleb suhtuda ka statistiliste andmete tõlgendamisse. **Nagu avaldub ka Cedefopi võrdlevast andmebaasist ja selle kirjeldusest, esinevad kõigis neljas riigis märkimisväärsed puudujäägid riikliku statistika kogumisel ja esitamisel.**⁵⁰ See kehtib eriti Rootsi ja Norra puhul, kus VÕTA süsteem on vastavalt kas täiesti või osaliselt **detsentraliseeritud** ning puudub ühtne üleriigiline andmekogumise mehhanism. Seetõttu ei saa esitatud statistikat käsitleda kõikehõlmava ülevaadena VÕTA rakendamise tegelikust ulatusest ja riikide andmeid pole mõistlik omavahel ega ka Eestiga võrrelda. Sellegipoolest annab ülevaade Rootsi, Norra, Iirimaa ja Hollandi VÕTA praktikast hea võimaluse markeerida olulisemad erinevused Eestis rakendatava süsteemiga ning leida näiteid toimivatest lahendustest, mida kohandada või üle võtta Eesti VÕTA süsteemi tõhustamiseks ja taotlejasõbralikumaks muutmiseks.

Protsess

VÕTA taotlemise protsessi osalised on vaadeldud riikidest Eestile sarnaseimad **Rootsis ja Norras**, kus vastutajateks on **õppeasutused** (Norra puhul koostöös karjäärinõustamiskeskustega). VÕTA rakendamist koordineerivad ja toetavad riiklikul tasemel **ametiasutused**.

Eriti **Rootsis** on süsteem tugevalt **detsentraliseeritud**, mistõttu võivad põhimõtted ja rakendusviisid piirkonniti ja haridusastmeti erineda. **Norras** raamivad õppeasutuste tegevust **haridus- ja teadusministeeriumi juhised**, samuti on täiskasvanute baasteadmiste ja -oskuste VÕTA protsess jäetud eraldi HTM-i üksuse juhtida. Nii Rootsis kui Norras on osa VÕTA taotluste arvestamisest jäetud **kohalike omavalitsuste** koordineerida.

Irimaal ja Hollandis vastutavad VÕTA reguleerimise eest **riiklikud asutused**, vastavalt QQI ja Hollandi Teadmiste Keskus. Nende töö lähtub riiklikest alusdokumentidest ja seadusandlusest. Hollandis tegutseb lisaks ka riiklik teabekeskus, mille eesmärgiks on tagada VÕTA süsteemi parandamine ja arendamine.

Hindamine

Nii **Eestis kui Rootsis** on hindamissüsteemid **detsentraliseeritud** ja asutused tegutsevad vastavalt enda reeglitele, mis on paika pandud riiklikest juhistest lähtuvalt (Rootsis küll puudub kohustus riiklikest juhistest lähtuda). **Irimaal ja Hollandis** raamivad hindamist riiklikult määratud kriteeriumid ja hindamist korraldavad kontrollitud kvaliteediga haridus- ja

⁵⁰ Cedefop. *European database on validation of non-formal and informal learning*. European Centre for the Development of Vocational Training. <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/european-database-on-validation-of-non-formal-and-informal-learning>

koolitusasutused. **Norras** on aga kasutusel individuaaliseeritud hindamisprotsess, mis toimub koostöös **karjäärinõustamiskeskuste ja õppeasutusega**.

Kõigis vaatluse all olnud riikides kujunevad hindamise meetodid vastavalt olukorrale ning üldjuhul kasutatakse meetodeid kombineeritult. Levinud hindamismeetoditeks on õpimapid ja portfoolid, suulised intervjuud, mitmesugused testid oskuste ja teadmiste kontrolliks ning simulatsioonid.

Sihtrühmad ja kasutus

Sarnaselt Eestiga saab Rootsis ja Norras VÕTA-t kasutada kõikidel haridusastmetel ja ka kutse taotlemiseks (Eestis kutsesüsteemi kaudu, Norras ja Rootsis töandjate kaudu). **Irimaal** saab VÕTA-t kasutada kõigil riikliku kvalifikatsiooniraamistiku (NQF) tasemetel ja ka kutsealaste standardite tõestamisel lähtutakse riiklikus raamistikus kehtestatud õpiväljundeist. **Hollandis on kasutusel pisut kitsam mudel**, mille raames saavad VÕTA-t kasutada kutse-, rakenduskõrg- ja kõrghariduse omandajad, avatud ülikooli kursuste läbijad, vanemad kui 21-aastased kõrgkooli sisseastujad ning kõik pädevustunnistuse taotlejad.

Eestis on haridusastmete võrdluses VÕTA kasutamine üsna ühtlane ja enim kasutatakse VÕTA-t magistri- ja rakenduskõrgharidusõppes. Osakoormusega ja rakenduskõrgharidusõppes kasutatakse VÕTA-t palju ka **Hollandis**. **Norras** ollakse kõrghariduses tagasihoidlikumad, VÕTA on populaarseim kutsehariduses. Ka **Rootsis** taotletakse VÕTA-t kutsehariduses palju, ent enim VÕTA taotlusi esitatakse täiskasvanute gümnaasiumides, millega sarnanetakse **lirimaaga**, kus VÕTA leiab kasutust täiskasvanute põhi- ja keskkoolides, kutsekoolides ja kogukonnaõppes.

Eestis erinevad reeglid õppeasutuste lõikes, kuid kõrghariduses on VÕTA taotlemine üldjuhul tasuline. Samuti on Eestis tasuline kutse taotlemine. **Hollandis on VÕTA taotlemine kõrghariduses tasuline, kuid tihti tasuvad kulud või osa kuludest töandjad, tööorganisatsioonid või töötukassa**. Kutse- ja rakenduskoolides õppivad Hollandi tudengid saavad VÕTA hindamise läbida aga tasuta. **Irimaal** on VÕTA taotlemine kõigile **tasuta**. Samuti on taotlemine enamasti **tasuta ka Rootsis ja Norras**.

Kitsaskohad

Vaadeldud VÕTA programmide üks **probleem** on **vähene teadlikkus ja usaldusväärse puudumine**. **Eestis ja Irimaal** teavad õppijad liialt vähe VÕTA võimalustest ning **Irimaal** on puudu ka nõustajatest, kes saaksid õppijaid toetada. **Norras ja Hollandis** lisandub usaldusprobleem. Mõlema riigi puhul nähakse mitteformaalsel ja informaalsel õppel väiksemat väärtust võrreldes formaalse haridusega, mis õõnestab nii õppeasutuste kui ka töandjate valmisolekut süsteemi kasutada.

Teiseks suureks kitsaskohaks on killustatus ja ebaühtlane rakendamine. **Eestis ja Irimaal** erinevad nõuded ja taotlemise kord institutsioonide lõikes, mis teeb protsessi keerukaks. **Rootsis** valitsevad aga suured vahed regioonide ja kohalike omavalitsuste tasandil. Niisamuti tekitavad erinevused süsteemi mõistmisel segadust **Norras**. Suures pildis tähendab see, et taotlejate võimalused pole võrdsed ning protsess on keerulisem kui vaja.

Killustatuse probleem on otseselt seotud ka **regulatsioonide ja juhiste puudulikkusega**, mis on mitmes riigis mureks. Näiteks **Eestis** lähtutakse kutse andmisel VÕTA põhimõtetest, ent see pole ühtselt reguleeritud. Sarnaste raskustega pistetakse rinda **Rootsis**, kus riigisisene killustatus tähendab, et vajatakse selgemaid juhiseid ka hindajatele ja taotlejatele, et toetada muu hulgas piiriülest õpirännet.

Lisaks on probleemiks andmete puudulikkus, mis raskendab süsteemide arendamist ja poliitikakujundamist. **Irimaal** puudub süsteemne ja ühtne andmekogumine, mis raskendab

süsteemi parandamist ja uute lahenduste välja töötamist. Ka **Norras** on probleemina välja toodud, et usaldusväärset statistikat ei koguta.

Rahvusvahelises võrdluses kerkivad esile ka **kvalifikatsioonide ja sektorite piirangud**. **Hollandis** on keeruline tunnustada kolmandate riikide kodanike kvalifikatsioone ning VÕTA pole seal levinud kõigis valdkondades – eriti tervishoius, kus nõuded on väga ranged. **Rootsis** tekitab raskusi kvalifikatsioonide vastastikune tunnustamine just rahvusvahelisel tasandil.

Head kogemused

Kuigi riikide praktikas võib jätkuvalt täheldada teatud kitsaskohti, on probleemide tekkimise ennetamiseks või nende leevendamiseks kasutusele võetud ka häid võtteid. **Näiteks on Rootsis ja Iirimaa VÕTA taotlemine paremini kättesaadav, sest taotluse esitamine on tasuta**. Rootsis toetab tööturuamet valideerimist ka riiklike toetustega.

Norra tugevuseks on süsteemi paindlikkus ja eri sihtrühmade kaasatus. Seal on **sisserändajatele ja vangidele loodud eritingimused**, et nende kogemusi paremini arvestada. **Rootsi** on samuti leidnud lahendusi, kuidas uussisserändajate olemasolevaid kogemusi haridussüsteemis paremini tunnustada.

Mitmes riigis on süsteemi arendatud, et seda selgemini koordineerida ja panna paika standardid. **Rootsis** on kõrgkoolid kokku leppinud ühtsetes hindamisstandardites ja samuti tehakse tihedat koostööd naaberriikidega, et VÕTA protsesse automatiseerida ja õpirännet lihtsamaks teha. **Iirimaa** toimub keskne riiklik koordineerimine QQI kaudu ning lisaks tegutseb **vabatahtlik praktikute võrgustik**, mis panustab poliitikakujundamisse. **Hollandis** aga suurendatakse süsteemi usaldusväärsust sellega, et iga taotlust hindab vähemalt kaks hindajat.

Oluline roll on ka digilahendustel ja andmebaasidel. **Rootsis** arendatakse aktiivselt digitaalseid tööriistu, et tõsta protsessi kiirust ja kvaliteeti. Kuigi hetkel on probleemiks usaldusväärse statistika puudumine, on **Norras** loodud riiklik digitaalne andmebaas, kuhu kantakse kõik keskkoolitaseme valideerimise läbinud täiskasvanud.

Mitme riigi puhul võib eeskujuks võtta ka **koostööd tööandjatega**. **Iirimaa** tehakse kõrgkoolide ja tööandjate vahel VÕTA raames koostööprojekte. **Hollandi** VÕTA süsteem võimaldab aga tööturul vajalikke oskusi tunnustada ka õppijate puhul, kes õpivad väljaspool õppeasutusi.

Lisaks pakuvad mõned riigid **alternatiivseid sisenemisteid haridusse**. **Hollandis** saavad vanemad kui 21-aastased kandidaadid VÕTA kaudu kõrgkooli sisse ka siis, kui nad ei vasta tavapärastele tingimustele. **Iirimaa** võimaldab VÕTA otse uuele õppekavale asuda ilma traditsioonilise kandideerimiseta.

Alljärgnevas tabelis 1 on võrdlevalt esile toodud **viie riigi VÕTA protsessi eripärad ja sarnasused**. Lähtutud on järgmistest kategooriatest: vastava riigi VÕTA protsessi eest vastutajad; hindamissüsteem; sihtrühm; peamised taotlejad; protsessi tasu; märkimisväärsamad väljakutsed ning edukamad kogemused.

Tabel 1. VÕTA kasutamine viies riigis

	Eesti	Rootsi	Norra	Iirimaa	Holland
Vastutajad	- VÕTA taotlemise protsessi osalised on taotleja, nõustaja ja hindaja. - Protsessi keskmeks on taotleja ja tema taotlus. - Kõikides haridusastmetes on peamiseks vastutajaks iga õppeasutus ise. Kutse taotlemisel on selleks Kutsekoda. - Riiklikul tasandil koordineerib/toetab VÕTA rakendamist HTM.	- VÕTA protsess on detsentraliseeritud. - VÕTA määrus varieerub vastavalt piirkonnale ja õppeasutusele. - Riiklikul tasandil koordineerivad VÕTA protsessi Rootsi Kõrghariduse Nõukogu, Kõrgema Kutsehariduse Amet ja Haridusamet. - Täiskasvanuharidust koordineerib üldjuhul KOV.	- VÕTA süsteemi korraldavad karjäärinõustamiskeskused koostöös õppeasutustega. - HTM on loonud riiklikud juhised tavade ühtlustamiseks. - Täiskasvanute baasteadmiste ja -oskuste, sh sisserändajate ja vanglakaristust kandvate isikute VÕTA protsessi juhib Skills Norway (HTM-i üksus). - Lisaks vastutavad põhi- ja keskhariduse tasemel VÕTA määruste eest KOV-id ja maakonnad/regioonid.	- Keskseks reguleerivaks asutuseks on Quality and Qualifications Ireland (QQI). - VÕTA süsteemi edendamine lähtub üleriigilisest hariduse tegevus- ja õppekavast. - Lisaks reguleerivad VÕTA-t riiklikud juhtdokumendid.	- VÕTA-t koordineerib Hollandi Teadmiste Keskus (<i>Dutch Knowledge Centre</i>). - VÕTA-t reguleeritakse kutse- ja kõrgharidust ning koolitussüsteemi käsitleva seadusandlusega. - Lisaks on loodud riiklik teabekeskus VÕTA süsteemi kvaliteedi ja arengu tagamiseks.

	Eesti	Rootsi	Norra	Läti	Holland
Hindamine	- Hindamissüsteem on detsentraliseeritud. Iga asutus tegutseb enda kehtestatud reeglite alusel, toetudes riiklikele juhistele. - Hindamisel kasutatakse asutuse, osakonna, õpetaja/õppejõu või (üli)õpilase valitud meetodeid (nt oskuste demonstratsioon, vaatlus, portfoolio, eneseanalüüs, intervjuu). - Taotlemine toimub mitmes etapis: (1) dokumendid vastu võtnud isik kontrollib taotluse vastavust nõuetele; (2) nõuetele vastav taotlus edastatakse VÕTA hindajale/hindamiskomisjonile; (3) hindamiskomisjon vaatab taotluse läbi. Vajadusel kaasatakse eksperte, küsitakse täiendavaid materjale ja kasutatakse täiendavaid hindamismeetodeid; (4) Tehakse otsus taotluse kohta.	- Hindamissüsteem on detsentraliseeritud. Iga asutus tegutseb enda kehtestatud reeglite alusel, toetudes (soovi korral) riiklikele valdkonnapõhiste juhistele. - Hindamisel kasutatakse eri meetodeid. Oskuste kaardistamiseks vestlusi, intervjuusid ja eneserefleksiooni; kompetentside hindamisel vaatlusi, simulatsioone, rollimänge, praktiliste ülesannete demonstratsiooni ning teste. - Lisaks on olemas riiklik meetodimaatriks, mis aitab asutustel valida sobiva(d) hindamismeetodi(d) vastavalt taotleja profiilile ja kogemusele. - Täiskasvanuhariduses koostatakse õppijale individuaalne õppekava ja tuvastatakse selle kaudu varasemad teadmised ja kogemused, mida võrreldakse riikliku õppekavaga.	- Hindamine on individualiseeritud ja arvestab õppija varasemat kogemust ja õppeprogrammi. - Toetava elemendina on süsteemi lõimitud digiplatvorm Norwegian Digital Learning Arena, mis mh võimaldab õppijatel iseseisvalt valmistuda valideerimistestideks. - Hindamine koosneb kahest etapist: (1) kompetentsi tuvastamine ja dokumenteerimine koostöös karjäärinõustamiskeskustega; (2) kaardistatud oskuste võrdlemine riiklike õppekavadega. - Karjäärinõustamiskeskused valivad õppija profiilist lähtudes sobiva hindamismeetodi. Peamiselt kasutatakse portfooliot, kuhu taotleja kogub tõendid. - Portfooliot täiendatakse vajadusel intervjuudega.	- Hindamist teevad enamasti õppeasutuste hindamiskomisjonid. - Hindamismeetodid on valitud lähtuvalt hindamise eesmärgist ja valdkonna spetsiifikast. - Hindamismeetodeid kasutatakse kombineeritult, st portfooliot, intervjuusid; teste; oskuste demonstratsioone; kirjalikku tööd (nt essee); ning tööandja, juhendaja või kolmanda osalise kinnitust.	- Hindamist viivad läbi akrediteeritud haridus- ja koolitusasutused, kelle tööd auditeeritakse iga 18 kuu järel. - Taotlust hindav asutus sõltub taotleja erialast. - Igal asutusel on seatud enda valdkonnast tulenevad hindamismeetodid. - Mõnel erialal piisab taotluse kinnitamiseks vaid portfooliost, kuid on erialasid, kus tuleb läbida teadmiste ja oskuste test (kee- või kutsealaste teadmiste test). - Hindamise objektiivsuse tagamiseks on igal taotlusel vähemalt kaks hindajat.
Sisstrükk	- VÕTA-t kasutatakse kõikidel haridusastmetel ja kutse taotlemisel kutsesüsteemis.	- VÕTA-t kasutatakse kõikidel haridusastmetel. - Paralleelsüsteemina saab VÕTA-t taotleda n-ö kutsena tööandjate kaudu.	- VÕTA-t kasutatakse kõikidel haridusastmetel. - Paralleelsüsteemina saab VÕTA-t taotleda n-ö kutsena tööandjate kaudu.	- VÕTA-t saab rakendada kõigil riikliku kvalifikatsiooniraamistiku (NQF) tasemetel. - Kutse taotlemisel saab VÕTA-t kasutada kutsealaste standardite või oskuste tõendamiseks. - Kaastakse erasektoris tegutsevaid õppeasutusi ja tööandjate koolitusprogramme.	- VÕTA-t saavad kasutada kutse-, rakenduskõrg- ja kõrghariduse omandajad, avatud ülikooli kursuste läbijad, vanemad kui 21-aastased kõrgkooli sisseastujad ja kõik pädevustunnistuse taotlejad.

	Eesti	Rootsi	Norra	Läti	Holland
Peamised kasutajad	- Haridusastmeti on VÕTA kasutamine võrdlemisi ühtlaselt jaotunud. - Enim kasutatakse VÕTA-t magistri- ja rakenduskõrgharidusõppes. - Enim kantakse üle formaalse õppe käigus omandatud. - Naised kasutavad VÕTA-t peaaegu kõigis koolides pisut enam kui mehed. - Kutsehariduses kasutatakse VÕTA-t enim viienda taseme jätkuõppes.	- Enim VÕTA taotlusi esitatakse täiskasvanute gümnaasiumites. - Palju taotlejaid on ka kutsehariduses, kus vahemikus 2019–2021 taotles VÕTA-t 15% kõigist õppijatest. - Viimastel aastatel on kasvanud sektoripõhiste taotluste arv. - Kõigis haridusastmetes taotlevad naissoost õppijad VÕTA-t meestest rohkem.	- Enim on taotlejaid kutsehariduses. - Kõrghariduses ollakse seejuures tagasihoidlikumad, kuid järk-järgult avatumad, mis seab esiplaanile vajaduse ühtlustada hindamiskriteeriumid ja tugevdada koolide nõustamisvõimekust.	- VÕTA-t kasutatakse enim kutsehariduses, täiendõppes ja muudes NQF tasemetel 1–6 valdkondades, sh täiskasvanute põhi- ja keskhariduses, kutsekoolides, nn kogukonnaõppes (community education). - VÕTA-t kasutatakse eriti aktiivselt NQF tasemetel 1–3, kus seda kasutavad peamiselt täiskasvanud õppijad, kes pole varem formaalhariduses osalenud.	- Enim kasutatakse VÕTA-t varasema õpikogemuse tõendamiseks, osakoormusega õppes ja rakenduskõrghariduses. - Lisaks on palju taotlejaid kutsehariduses, kus tõendatakse varem omandatud tööalast kompetentsi.
Tasu	- VÕTA taotlemine võib, aga ei pruugi olla tasuta (kõrghariduses pigem tasuta). - Kõik tasuga seotud reeglid ja piirangud võivad õppeasutuste loikes erineda. - Mõnel puhul kehtib tasu osakoormusega õppivatele üliõpilastele ja eksternidele. - Kutse taotlemine on tasuta.	- VÕTA taotlemine on üldiselt tasuta. - Kui tasulise VÕTA valideerimine toimub tööhõiveameti (töötukassa) kaudu, võib Rootsi sotsiaalkindlustusamet pakkuda rahalist hüvitist.	- VÕTA taotlemine on tavaliselt tasuta (v.a võimalikud lisakulud portfoolio koostamisel, nt dokumentide tõlkimine vms).	- VÕTA taotlemine on kõigile tasuta.	- VÕTA taotlemine maksab kõrghariduses ja kutse taotlemisel keskmiselt 700–1500 eurot. - Kutse- ja rakenduskoolide õppijad saavad hindamise läbida tasuta. - Töötavate taotlejate puhul tasub hindamise kulud üldjuhul tööandja. - Töötute puhul katab kulud vähemalt osaliselt töötukassa.

	Eesti	Rootsi	Norra	Läti	Holland
Peamised väljakutsed	- Võrdlemisi vähene teadlikkus VÕTA taotlemise võimalustest. - Mitteformaalõppes õpitut ja eelnevaid kogemusi on keeruline hinnata. - Kutse andmisel lähtutakse küll VÕTA põhimõtetest, kuid see pole reguleeritud. - Taotlemine on tihti keerukas ja puuduvad ühised taotlemisviisid nii haridusastmeti kui ka teaduskondade, institutsioonide lõikes.	- Kvalifikatsioonide vastastikune tunnustamine (peamiselt rahvusvaheliselt) on keeruline. - VÕTA süsteemi decentraliseeritus: eri piirkondades ja KOV-ides on erinevad praktikud ja tavad, mis tekitab segadust taotlemisel ja hindamisel. - Valideerimisprotsessi kohta vajatakse selgemaid juhiseid nii taotlejatele kui ka hindajatele nii üleriigiliselt kui lähinaabrite vahel (toimub sage õpiränne naaberriikide vahel).	- Usalduse tagamine VÕTA süsteemi toimimise ja kvaliteedi suhtes nii õppeasutuste kui ka tööandjate silmis. - Vähene teadlikkus valideerimise võimalustest. - Ebaselged taotlemistingimused ja -võimalused. - Ebaühtlane infolevik. - Piirkondlikud erinevused tekitavad süsteemi mõistmisel segadust. - Puudub usaldusväärne statistika.	- Kuivõrd VÕTA põhimõtete kohaldamine erineb institutsioonide lõikes, põhjustab see õppijatele osaliselt ebavõrdseid võimalusi. - VÕTA kohta puudub ühtne ja süsteemne andmekogumine. - Õppijate teadlikkus VÕTA-st on endiselt kasin. - VÕTA nõustajaid ei ole piisavalt.	- Puuduseks on kolmandate riikide kodanike varem omandatud teadmiste või haridustaseme tunnustamise keerukus. - VÕTA kasutamine pole levinud kõikides valdkondades. Eriti paistab silma tervishoiuvaldkond, kus kehtivad ranged nõudmised töötaja haridustasemele. - Töötajate ja õppeasutuste vähene valmisolek aktsepteerida mittemformaalselt omandatud teadmisi.
Edukad kogemused	- Kasutusvõimalus on lai: ainus, mida VÕTA-ga taotleda ei saa, on lõputöö või -eksam. - VÕTA-t on võimalik taotleda õppeinfosüsteemi kaudu elektrooniliselt. - Pea iga taotlusprotsessi korral on võimalik saada individuaalset nõustamist ja juhendamist. - Paljud õppeasutused on taotlemise lihtsustamiseks teinud detailsed (video)juhised.	- Eraldi rõhuasetus uussisserändajate kogemuse valideerimisele. - Tööhõiveteenistus jagab eraldi riiklikke toetusi valideerimise edendamiseks. - VÕTA taotlemine on tasuta. - Naaberriikidega toimub tihe koostöö valideerimise ja hindamise protsesside automatiseerimisel ja õpirände toetamisel. - Arendatakse aktiivselt digitaalseid tööriistu valideerimise kvaliteedi ja kiiruse tõstmiseks. - Kõrgkoolid on kokku leppinud ühtsetes hindamisstandardites ja soovitusetes.	- VÕTA süsteem on paindlik ja kehtivad eraldi tingimused sisserändajatele ja vangidele, kes saavad efektiivsemalt töökogemust ja õpitut arvestada. - VÕTA-t reguleerib regionaalne haridussüsteem. - VÕTA rahastamine on delegeeritud 19 maakonnale. - KOV-id vastutavad mh selle eest, et kõik täiskasvanud kandidaadid, kes on läbinud keskkoolitaseme valideerimise, registreeritaks riiklikus digitaalses andmebaasis.	- Taotlemine on kõigile tasuta. - Keskne riiklik koordineerimine QQI kaudu. - Üleriigiline VÕTA praktikute vabatahtlik võrgustik, mis panustab mh poliitikakujundamisse. - Kõrgkoolide ja tööandjate vahel tehakse koostööprojekte. - VÕTA võimaldab mh kandideerimise asemel astuda otse uuele õppekavale.	- VÕTA-t saab kasutada kõrgkooli sisseastumisel vanematel kui 21-aastastel kandidaatidel, kes ei vasta sisseastumistingimustele. - VÕTA süsteem võimaldab ka õppeasutuses õppimise väliselt tunnustada tööturul vajalikke oskusi, toetades nt õppijaid, kellel puudub lõpetamata formaalne haridus. - Igat taotlust hindab vähemalt kaks hindajat.

3. UURINGU EESMÄRK JA METOODIKA

Selles peatükis tutvustatakse pikemalt uuringu eesmärki ja uurimisküsimusi, eesmärgi täitmiseks ja küsimustele vastamiseks kasutatud kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid andmekogumise ja -analüüsi meetodeid ning uuringu piiranguid.

3.1. Uuringu eesmärk

Uuringu eesmärk oli saada ülevaade õppijate teadlikkusest VÕTA-st, eri osaliste VÕTA-ga seotud hoiakutest, VÕTA kasutajate ja mittekasutajate profiilist, kasutajate kogemustest ja VÕTA kasutamise või mittekasutamise põhjustest formaalhariduses ja kutse taotlemisel ning VÕTA parenduskohtadest.

Uuringu alameesmärgid olid:

- saada ülevaade õppijate VÕTA-alasest teadlikkusest;
- saada ülevaade eri osaliste VÕTA-ga seotud hoiakutest ning nende nägemusest VÕTA eesmärgist ja kasust;
- saada ülevaade VÕTA kasutajate ja mittekasutajate profiilist;
- saada ülevaade, millist varasemat kogemust ja mis põhjusel kantakse üle VÕTA-ga või mõnel muul viisil;
- saada ülevaade VÕTA protsessist ja kasutajate kogemustest;
- teha ettepanekuid VÕTA süsteemi täiustamiseks, sh taotlemise takistuste vähendamiseks.

Uuringusse oli kaasatud nii **formaalharidus kui ka kutse taotlemine**; formaalhariduse eri astmete ja kutse taotlemise vahelisi erinevusi analüüsiti läbivalt, kui see oli asjakohane. Kuigi uuringu keskmes oli (potentsiaalse) sihtrühma, st õppijate vaade ja kogemus VÕTA-ga, täiendati seda protsessi paremaks mõistmiseks ka teiste osaliste – **nõustajate, hindajate, kutse andjate** – kogemuse ja perspektiiviga. Samuti uuriti, kas, kuidas ja miks VÕTA kasutamine varieerub valdkonniti ning millised tegurid, nt peamine suhtluskeel, mõjutavad kasutamist.

Täpsemad uurimisküsimused alameesmärkide lõikes koos nende vastamiseks kasutatud meetoditega ja asukohaga aruandes on esitatud lisas 1 tabelis 1.

3.2. Uuringus kasutatud meetodid

Uuringu eesmärgi täitmiseks ja uurimisküsimustele vastamiseks kasutati kvalitatiivseid ja kvantitatiivseid andmekogumise ja -analüüsi meetodeid. **Kõikidele uurimisküsimustele vastamiseks kasutati andmetriangulatsiooni.** Kombineeriti nii mitmesuguseid andmekogumise meetodeid (nt küsitlust ja intervjuusid) kui ka osalistelt kogutud andmeid (nt sihtrühmalt ja nõustajatelt). See võimaldas vastata uurimisküsimustele eri allikatele ja eri osaliste hinnangutele toetudes, mis tugevdab järelduste usaldusväärsust.

Kasutatud andmekogumise- ja analüüsimeetodid on ülevaatlikult kajastatud järgnevalt, põhjalik kirjeldus metoodikast asub metoodikaraportis lisas 1.

3.2.2. Kvalitatiivsete andmete kogumine ja analüüs

Sissejuhatav infokogumine (sissejuhatavad intervjuud ja osalemine VÕTA-ga seotud seminaril/koolitusel)

VÕTA süsteemist, senistest tavadest ja kitsaskohtadest ülevaate saamiseks, mis aitaks täpsemini plaanida andmekogumist ning koostada intervjuukavasid ja küsitlusankeeti, tehti uuringu alguses **kaks sissejuhatavat intervjuud kahe poliitikakujundaja ja kolme õppeasutuse esindajaga**.

Kuna uuringu alguses toimusid VÕTA sidusrühmi ehk **nõustajaid ja hindajaid kokku toov seminar ja koolitus**, osaleti neis, et koguda esmaseid mõtteid seniste kogemuste ja kitsaskohtade kohta sidusrühmalt, sh nende intervjuukavade koostamiseks.

Sissejuhatava infokogumise käigus tehti põhjalikke märkmeid intervjuude ja seminaris/koolitusel arutatu kohta ning kasutati seda metoodika ja uurimisinstrumentide loomiseks.

Sekundaarallikate analüüs

Uurimisküsimustele tuginedes töötati läbi riigi- ja õppeasutuste koostatud **VÕTA-ga seonduvad juhendmaterjalid** ning uuringu toimumise hetkeks avalikustatud **uuringuaruanded, lõputööd ja statistilised koondandmed**, et saada ülevaade VÕTA süsteemi kujunemisest, rakendamisest, kontekstist, headest lahendustest ja kitsaskohtadest. Selle tulemusena valmisid nii ülevaade Eesti VÕTA süsteemi kohta (ptk 1) kui ka ülevaade VÕTA rakendamisest neljas teises riigis: Rootsis, Norras, Hollandis, Iirimaa (ptk 2).

Intervjuud sidusrühmadega

Selleks et vastata hindamise ja nõustamisega seotud uurimisküsimustele, saada ülevaade VÕTA süsteemi toimimisest, (headest) lahendustest, kitsaskohtadest ja hoiakutest ning mõtteid sihtrühma küsitluse küsimusteks, tehti **intervjuusid sidusrühmaga ehk VÕTA nõustajate ja VÕTA hindajatega, kutse andjatega ja õpilaste esindajatega**. Lisaks aitasid sidusrühmade intervjuud mõista kasutaja vaate kõrval ka teiste osaliste nägemust, mille valguses tulemusi tõlgendada.

Kokku tehti vahemikus 20.02–10.04.2025 (üks intervjuu ka 3. juunil) **intervjuud 50 sidusrühma esindajaga**, sh 23 nõustajaga, 14 hindajaga, seitsme õppijate esindajaga ja kuue kutse andmisega seotud isikuga. Haridusastmeti osales intervjuudes 23 inimest kõrgharidusest, 16 kutseharidusest ja viis mittetatsionaarsest üldharidusest. Tulenevalt osalejate ajalistest võimalustest tehti intervjuud kas **fookusrühmaintervjuuna** (7), **paarisintervjuuna** (5) või **individaalintervjuuna** (10). Intervjuude kestus varieerus sõltuvalt osalejate arvust ja nende kogemuse ulatusest: individaalintervjuu kestis 30–45 minutit, paarisintervjuu u 60 minutit, fookusrühmaintervjuu u 90 minutit.

Intervjuud sihtrühmaga

Selleks et minna süvitsi ja täiendada küsitlustulemusi detailsemate, nüansirikkamate ja konteksti paremini arvesse võtvate näidete ja seletustega, tehti **intervjuud VÕTA sihtrühmaga**, sh nii kasutajatega (kes olid taotlenud VÕTA-t) kui ka võimalike kasutajate ehk VÕTA mittetaotlejatega. Intervjuudesse kaasati eri haridusastmeil õppijaid ja lähtuti põhimõttest, et kaasatud oleksid võimalikult **erineva tausta ja kogemusega õppijad** (mh erineva ülekantava kogemuse sisu, vanusevahemiku, õppeasutuse, erialase kogemuse, peamise suhtluskeelega põhjal).

Kokku tehti vahemikus 20.02–10.04.2025 17 intervjuud 33 õppijaga, sh 12 kõrghariduses, 14 kutsehariduses ja seitse üldhariduses õppijaga. Tulenevalt osalejate ajalistest võimalustest tehti intervjuud kas fookusrühmaintervjuuna (6), paarisintervjuuna (2) või individuaalintervjuuna (9). Individuaalintervjuu kestis 30–45 minutit, paarisintervjuu u 60 minutit, fookusrühmaintervjuu u 90 minutit.

Päevikumeetod, et jagada VÕTA taotlemise kogemust

Selleks et koguda VÕTA taotlejate vahetuid kogemusi ja tunnetust VÕTA taotlemise protsessis ning vastavalt olukorrale ka taotlemise tehnilisi nüansse, kasutati intervjuusid täiendava meetodina **päevikumeetodit**. Päevikukava sisaldab sissekandeid nii VÕTA taotlemise alguses (enne taotlemise algust), eri sammude kohta taotlemise protsessi ajal kui ka lõppsissekannet pärast tulemuse teada saamist.

Kutse jagada oma kogemust päeviku täitmise ja lühikese **järeintervjuu** (kuni 30 minutit) näol saadeti õppijate esindajate ja uuringumeeskonna võrgustiku kaudu. Ennast registreeris esmalt 32 õppijat, kellele tutvustati osalemise tingimusi, jagades sh päevikukava vormi ja nõusolekuvormi ning paluti osalemissoovi korral saata tagasi allkirjastatud nõusolekuvorm.

Päeviku täitis neli üliõpilast. Päevikud täideti mais–juulis 2025 ja päeviku saatmise järel tehti **järeintervjuud** (tsiteerimisel viidatud kui intervjuule), kus täpsustati päevikus olnud infot ning küsiti mõned üldisemad lisaküsimused sihtrühma intervjuukavast hoiakute, kaasõppijate kogemuste, maine ja ettepanekute kohta. Intervjuud kestsid 15–30 minutit.

Töötuba VÕTA muudatusettepanekute arutamiseks

Uuringu põhjal valminud VÕTA-ga seotud muudatusettepanekute ja kitsaskohtadele lahenduste leidmiseks korraldati 21.08.2025 **töötuba**, kus osalesid VÕTA osalised, alates poliitikakujundajatest ja õppeasutustes VÕTA nõustamise ja hindamisega tegelevatest töötajatest kuni aktiivsemate (üli)õpilasesindajateni välja. Töötoas arutati ja valideeriti analüüsi tulemusena ilmnenu **olulisemaid teadlikkuse, tingimuste, taotlusvormi- ja keskkonna ja nõustamisega seotud murekohti** ning nende **võimalikke lahendusi** neljas väiksemas töörühmas.

Kokku osales töötoas 24 inimest: kaheksa kõrghariduse, viis kutsehariduse ja üks üldhariduse nõustaja(t)/hindaja(t), kuus poliitikakujundajat, kaks eksperti, üks kutse andja ning üks kutsehariduse õpilasesindaja.

Töötoa arutelude tulemuste ja ettepanekuid võeti arvesse aruande täiendamisel.

Kvalitatiivne analüüs

Kõikidest intervjuudest (v.a sissejuhatavad intervjuud) tehti tekstiks.ee tarkvara abil **transkriptsioonid**, mille käigus eemaldati intervjuueeritavate nimed. Transkriptsioonide täpsust kõrvaltati salvestusega, kui sooviti üle kontrollida tsitaatide täpset sõnastust või kui mõni avaldatud mõte jäi ebaselgeks. Transkriptsioonid ja sissejuhatavate intervjuude põhjalikud märkmed laeti üles meeskonnale jagatud MAXQDA projekti keskkonda. Lisaks intervjuudele lisati samasse keskkonda ka päevikud ning küsitluse avatud vastused, mis sisaldasid laiemat infot (nt ettepanekud, VÕTA negatiivsed ja positiivsed küljed).

MAXQDA projekti üles laaditud kvalitatiivsete andmete analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset suunatud **horisontaalset sisuanalüüsi** ja lähtuti manifestsest sisust. Esiteks loodi **uurimisküsimustest lähtuvad koodid** ning et analüüsida kodeerimisel silma jäänud infot, mis ei mahtunud olemasolevate koodide alla, loodi lisakoodid. **Andmete kodeerimine** jagati nelja analüütiku vahel nii, et igaüks kodeeris ligi neljandiku. Pärast kodeerimist jagati kodeeritud segmendid koodi järgi analüütikute vahel vastavalt teemale – iga analüütik sai teatud

(ala)peatükiga seotud koodid. Analüütikud süstematiseerisid koodid vastavalt nende sisule – mis aspekte toodi intervjuudes välja –, keskenduti mustrite leidmisele, sh korduvatele, selgelt eristuvatele ja vastandlikele mõtetele. Õppija ja õppeasutuse esindajate jt sihtrühmade hinnanguid hoiti analüüsis lahus.

3.2.3. Kvantitatiivsete andmete kogumine ja analüüs

Küsitlus sihtrühma seas

Sihtrühma küsitlus oli uuringu üheks peamiseks andmekogumise meetodiks, mis aitas vastata enamikule uurimisküsimustele VÕTA sihtrühma vaatest (vt täpsemalt lisa 1 tabelist 1).

Kutse- ja kõrgharidusasutuste valimi koostamise võeti arvesse, et esindatud oleksid eri valdkonnad ja EHIS-e järgi erineva VÕTA kasutamise osakaaluga õppeasutused. Üldhariduskoolidest saadeti kutse kõigile koolidele, mille kodulehel oli info VÕTA kohta või kust oldi varasemale andmepäringule vastatud.

Veebiküsitlusega koguti andmeid nii VÕTA kasutajatelt kui ka mittekasutajatelt. Küsitlusankeet sisaldas valdavalt struktureeritud küsimusi, vähesel määral ka avatud küsimusi. Veebistatud küsitlusankeeti testiti kõigi kolme haridusastme esindajatega. Küsitlus oli avatud ajavahemikus 28.04–09.06.2025.

Vastuseid saadi 35 eri õppeasutusest. Kõrghariduse õppijad vastasid 11 eri õppeasutusest, kutsehariduse õppijad 19 eri õppeasutusest ja üldhariduse õppijad 15 eri õppeasutusest. Seejuures kolmest õppeasutusest vastasid nii kõrg- kui kutsehariduses õppijad ja seitsmest õppeasutusest vastasid nii kutse- kui üldhariduses õppijad.

Andmete puhastamisel järel (lisaks testvastustele ja poolikutele vastustele eemaldati kolm topeltvastust) jäi andmestikku kokku **1489 vastajat**, sh kõrgharidusest 1023 (498 taotlejat, 525 mittetaotlejat), kutseharidusest 293 (104 taotlejat, 189 mittetaotlejat) ja üldharidusest 173 (29 taotlejat ja 144 mittetaotlejat) vastajat. Vt täpsemalt vastajate jaotust lisast 1 jooniselt 1.

EHIS-e ja Haridussilma andmete analüüs

Selleks et saada VÕTA kasutamisest arvuliselt võimalikult täpne ülevaade ja aidata vastata uurimisküsimustele VÕTA kasutamise mahu ja kasutajate profiili kohta, **analüüsiti õppeasutustelt VÕTA kohta EHIS-esse saadetavaid andmeid ning Haridussilmas sama perioodi õppimise kohta olevaid andmeid**. Analüüsi tulemused on esitatud peatükis 5.1.

EHIS-e puuduliku andmestiku täiendamiseks **koguti infot VÕTA korra kohta õppeasutuste kodulehekülgedelt ja saadeti kirjalikud andmepäringud** kõigile Eesti kõrgkoolidele ja kutsekoolidele ning mittestatsionaarse üldhariduse pakkujatele. Õppeasutuste kodulehekülgedelt uuriti, kas VÕTA korda on tutvustatud, millised on VÕTA tähtajad ja kõrghariduseasutuste puhul ka seda, milline on tasu. Andmepäringu küsimused käsitlesid VÕTA taotlemise tähtaegu, taotluste mahtu ja liike, hindamisprotsessi, õppijatele info tutvustamist ning taotluste rahuldamise tavaid. Vastamismäär jäi vaatamata korduvatele meeldetuletustele tagasihoidlikuks: üldhariduskoolidest vastas 16 kooli 26-st, kutsekoolidest kaheksa õppeasutust 34-st ja kõrgkoolidest kümme asutust 18-st.

Kutse andmises VÕTA korrast ülevaate saamiseks kasutati Kutsekoja poolt 30. juuni 2025 seisuga kokku kogutud andmestikku 105 kutse andja kutse andmise korra kohta. Andmestik sisaldas infot selle kohta, kas kutse andmise korras on mainitud VÕTA-t ja/või kas kutse andmisel on eraldi sätestatud VÕTA kord.

Kvantitatiivne analüüs

Uuringu käigus viidi läbi **kvantitatiivne veebiküsitlus**, mille eesmärk oli kaardistada VÕTA kasutamise kogemusi, teadlikkust ning ja hoiakuid eri haridusastmetes. Küsitluse **sihtrühmaks olid kõik potentsiaalsed VÕTA kasutajad** – nii varasemad taotlejad kui ka mittetaotlejad. Valim koostati eesmärgiga tagada esindatus haridusastmete, piirkondade, õppekeelte ja valdkondade lõikes, võttes arvesse ka koolide VÕTA kasutamise osakaalu (EHIS-e andmete põhjal).

Küsitlus viidi läbi Alchemeri platvormil ajavahemikus 28.04–09.06.2025. Küsitlusankeedi koostamisel arvestati vastamise loogikat (kas oli kuulnud VÕTA-st, kas on taotlenud, mis haridusastmes õpib ja mis haridusastmes kasutas VÕTA-t jne), mistõttu täidetava küsitluse pikkus ja sisu sõltus vastaja taustast ja kogemusest. Ankeet sisaldas valdavalt suletud, kuid osaliselt ka avatud küsimusi. Küsimustik tõlgiti ka inglise ja vene keelde ning seda testiti kõigepealt sihtrühma esindajatega. **Andmeanalüüs** tugines kirjeldavale statistikale, rühmapõhistele võrdlustele ning χ^2 -testile, et tuvastada erinevusi näiteks VÕTA taotlejate ja mittetaotlejate vahel. Andmeid töödeldi anonüümselt ja vastavalt teaduse heale tavale. Avatud küsimustele antud vastuseid analüüsiti sarnaselt intervjuudega kogutud infole.

Uuringul on tulenevalt VÕTA kasutamise eripäradest Eestis ja uuringule seatud eesmärkidest teatud piirangud, millega tuleb tulemuste tõlgendamisel arvestada. Näiteks ei hõlma EHIS-e ega küsitluse andmed infot kõikide Eesti õppeasutuste kohta, VÕTA kasutamist ei ole määratud kutse andmise kordades, teiste riikide VÕTA kasutamise kohta puudub statistika ja info on detsentraliseerituse tõttu killustunud ning küsitlusele vastajad on VÕTA kasutamise teemast tõenäoliselt keskmisest rohkem huvitatud. Täpsemalt loe uuringu piirangutest lisast 1.

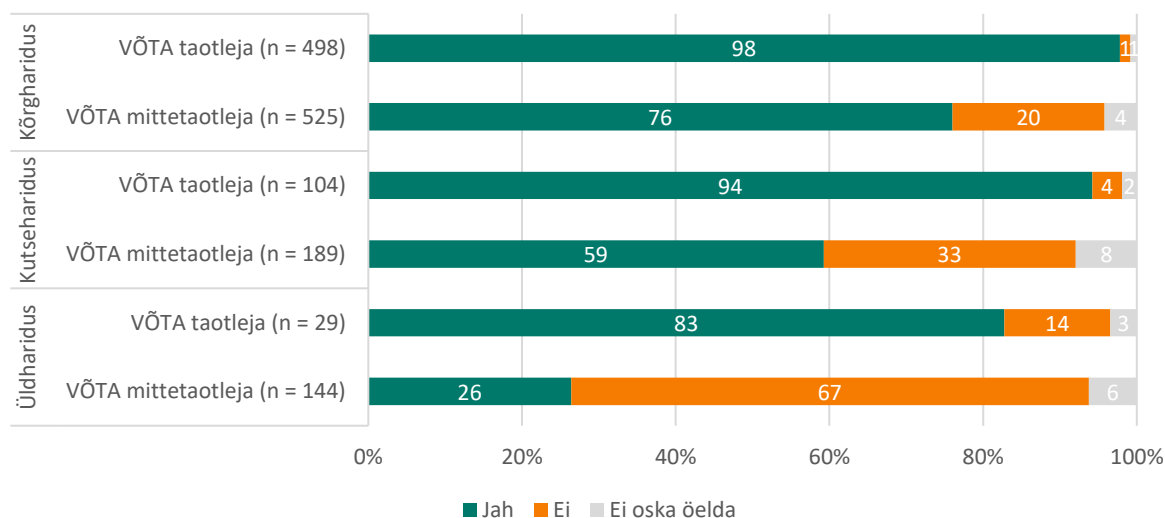
4. VÕTA-GA SEOTUD TEADLIKKUS JA HOIAKUD

Selles peatükis antakse uuringu tulemuste põhjal ülevaade VÕTA-ga seotud teadlikkusest ja hoiakutest, sh teadlikkusest VÕTA võimaluste kohta eri haridusastmetes. Analüüs tugineb küsitlusest ja intervjuudest saadud infole ning võimaldab hinnata, kuivõrd ollakse kursis varasemate õpingute, töökogemuse, täiendkoolituste ja iseseisva õppe arvestamise võimalustega. Esimeses alapeatükis tuuakse esile **peamised infoallikad ning teadvustatakse lünki teadlikkuses**, mis on eeskätt kõnekad üldhariduses ja mittetaotlejate hulgas. Teises alapeatükis tuuakse välja nii VÕTA taotlejate kui ka mittetaotlejate ning nõustajate ja hindajate **suhtumine ning hoiakud** VÕTA võimalusse ja selle kasutamisse.

4.1. Õppijate teadlikkus VÕTA-st

Üks uuringu eesmärke oli saada ülevaade õppijate **VÕTA-alasest teadlikkusest**. Selleks uuriti õppijate teadlikkust VÕTA võimaluste kohta eri haridusastmete ja VÕTA kasutamise kogemuste (taotlejad vs mittetaotlejad) lõikes.

Täpsemalt uuriti küsitluses, kas vastajad on varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise (VÕTA) võimalusest kuulnud (joonis 2). **Küsitlustulemuste põhjal oli teadlikkus VÕTA-st suurim kõrghariduses**, kus peaaegu kõik taotlejad (98%) ja enamik mittetaotlejatest (76%) olid sellest varem kuulnud. **Vähem teadlikud olid kutse- ja üldhariduse õppijad, kes ei ole VÕTA-t kasutanud** – nende hulgas oli VÕTA-st kuulnud vastavalt vaid 59% ja 26% õppijatest.

Joonis 2. Vastused küsimusele „Kas olite enne seda küsitlust kuulnud või lugenud varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise (VÕTA) võimalusest?“ (%; N = 1489)

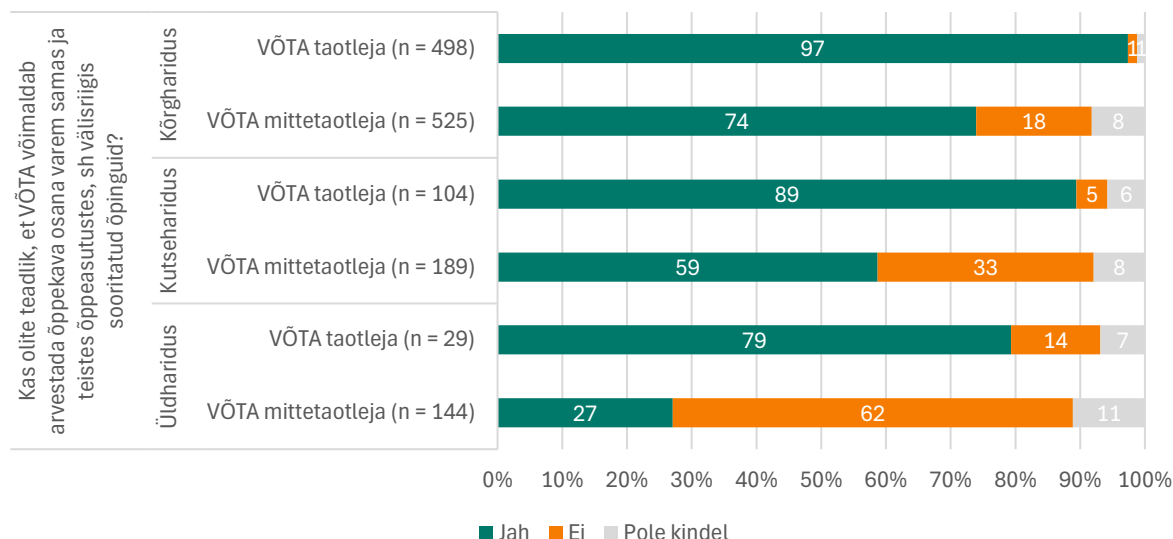
Kõrghariduse õppijate suur teadlikkus avaldus ka tehtud intervjuudest. Seejuures selgus, et paljud üliõpilased kuulevad VÕTA-st esimest korda alles ülikoolis.

„Jah, gümnaasiumi ajal ma ei teadnud sellest midagi, et alles siis, kui ma ülikooli läksin esimest korda, siis ma sain sellest teada, selle kohta infot.“
(üliõpilane, intervjuu)

Intervjuudest selgus seegi, et mõne VÕTA-t mittetaotleja hinnangul tutvustatakse VÕTA-t õppeasutustes üksnes neile, kellel on kooli esindajate arvates VÕTA-ga üle kantavaid kogemusi.

„Aga praegu ma arvan ka, et need, kes on nagu sellest teadlikud, on nagu mingi 30%. Võib-olla meie koolist, et pigem on rohkem neid, kes ei ole sellest teadlikud, sest see nagu ei ole nii suur teema võib-olla meie koolis või räägitakse ainult nendele, kellel on siis varem see koolikogemus olemas juba, gümnaasiumist näiteks.“ (kutsekooli õpilane, intervjuu)

VÕTA võimaldab arvestada varasemaid õpinguid samas või teistes õppeasutustes, sh välisriigis omandatud (joonis 3). Küsitluse tulemustest nähtus, et **teadlikkus varasemate õpingute ülekandmise võimalusest on väga kõrge kõigis taotlenute rühmades**. Kõrghariduses oli sellest teadlik koguni 97% taotlejatest, kutsehariduses 89% ja üldhariduses 79% taotlejatest. Suur teadlikkus paistis silma ka intervjuudes.

Joonis 3. Vastused küsimusele „Kas olite teadlik, et VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana varem samas ja teistes õppeasutustes, sh välisriigis sooritatud õpinguid?“ (%; N = 1489)

Küsimustikust selgus veelgi täpsemalt, et naised (79%) olid VÕTA võimalusest arvestada õppekava osana õpinguid teadlikumad kui mehed (71%). **Vanuserühmade lõikes ilmnes, et vanemad õppijad oli noorematest teadlikumad**. Seejuures teadlikkus oli väikseim nooremate, kuni 25-aastaste õppijate puhul (74%) ning suurim vanusegruppide 26–35 (81%) ja 36-aastased ja vanemad (80%) hulgas. Lisaks selgus, et VÕTA taotlejad olid sellest võimalusest oluliselt sagedamini teadlikud (96%) kui mittetaotlejad (63%). **Eesti keelt kõnelejad olid samuti teadlikumad (79%) kui muud keelt kõnelejad (65%)**. Vähem teadlikud olid üldõppekavade (44%) ning tehnika, tootmise ja ehituse valdkonna õppijad (25%), samas kui sotsiaalteaduste (97%) ja hariduse (82%) õppijad olid kõige teadlikumad.

62% üldhariduskoolis õppivatest mittetaotlejatest märkis, et nad pole teadlikud võimalusest VÕTA kaudu varem samas ja teistes õppeasutustes, sh välisriigis sooritatud õpinguid arvestada. Sarnasel viisil vastas ka ligi kolmandik (33%) kutsehariduses ja viiendik (18%) kõrghariduses õppivatest mittetaotlejatest. Küsitluse tulemustest nähtus seegi, et oma teadlikkust VÕTA võimalusest hindas ebakindlaks (vastusevariant „pole kindel“) koguni 10% vastajatest. Seejuures tundsid end kõige ebakindlamalt üldhariduses õppivad VÕTA mittetaotlejad (11%).

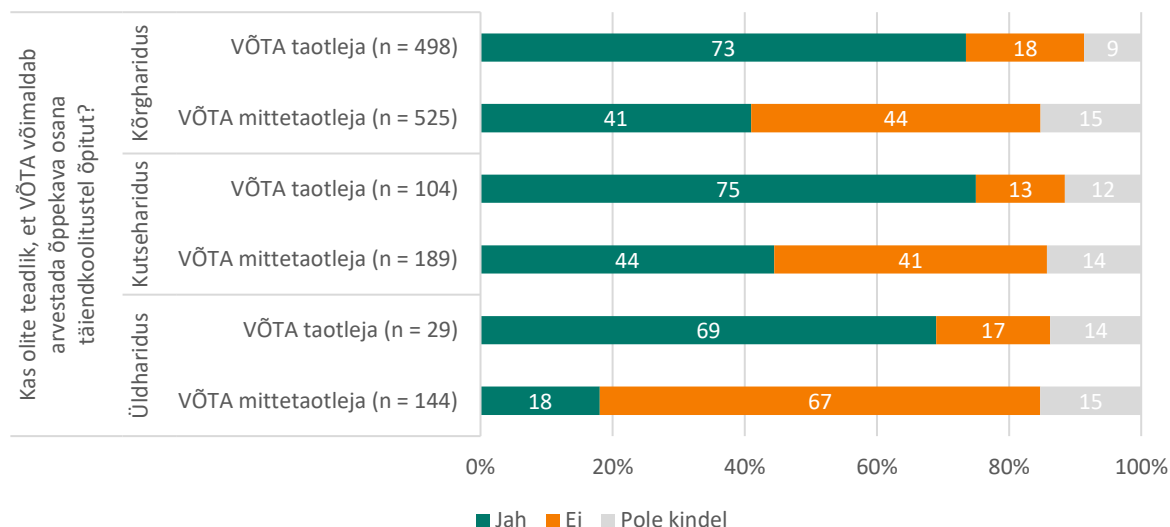
Viimane avaldus ka intervjuudest üldhariduskoolide mittetaotlejatega. Näiteks tunnistas oma teadmatust üks mittetaotlejast õpilane nii:

„Ma arvan, et ei ole [teadlik VÕTA-st], aga samas kunagi ei tea. Lihtsalt võib-olla pole tulnud varasemalt jutuks see.“ (üldhariduskooli õpilane, intervjuu)

Küsitluses uuriti, kas vastajad on teadlikud, et VÕTA kaudu saab õppekava osana arvestada ka **täiendkoolitustel õpitut**. Tulemustest (joonis 4) nähtus, et VÕTA taotlejate hulgas on teadlikkus sellest võimalusest **kõigis kolmes haridusastmes (kõrgharidus, kutseharidus, üldharidus) samaväärselt kõrge**. Ligi kolmveerand taotlenutest vastas küsimusele jaatavalt: kõrghariduses 73%, kutsehariduses 75% ja üldhariduses 69%. Seevastu valdav osa mittetaotlejatest pole teadlik või kindel VÕTA võimalusest täiendkoolitustel õpitut arvestada. Enim avaldasid teadmatust üldhariduskoolis õppivad mittetaotlejad (67%).

Küsitlustulemusi kinnitab hästi ka see intervjuus osalenud kutsekooli õpilase hinnang kaasõpilaste teadlikkusele täiendkoolituste ülekandmise võimalusest:

„Mina arvan, praegu see, kui mina läheksin enda koolis mingite õpilaste juurde ja ma küsiksin, et aga, et kui palju te VÕTA-st teaksite, siis ilmselt võiks kõik 100% inimestest öelda, et aa, et see on see, et kui ma, ma ei tea, olin eelmine aasta ametikoolis, vahetasin eriala, saan need üldained ära kanda, või olin gümnaasiumis, siis on need, need nagu gümnaasiumiained siis üle kanda. Aga, et keegi ei teaks mitte mingist nagu koolitustest või suvekoolidest või nendest ei teaks ilmselt mitte keegi midagi.“ (kutsekooli õpilane, intervjuu)

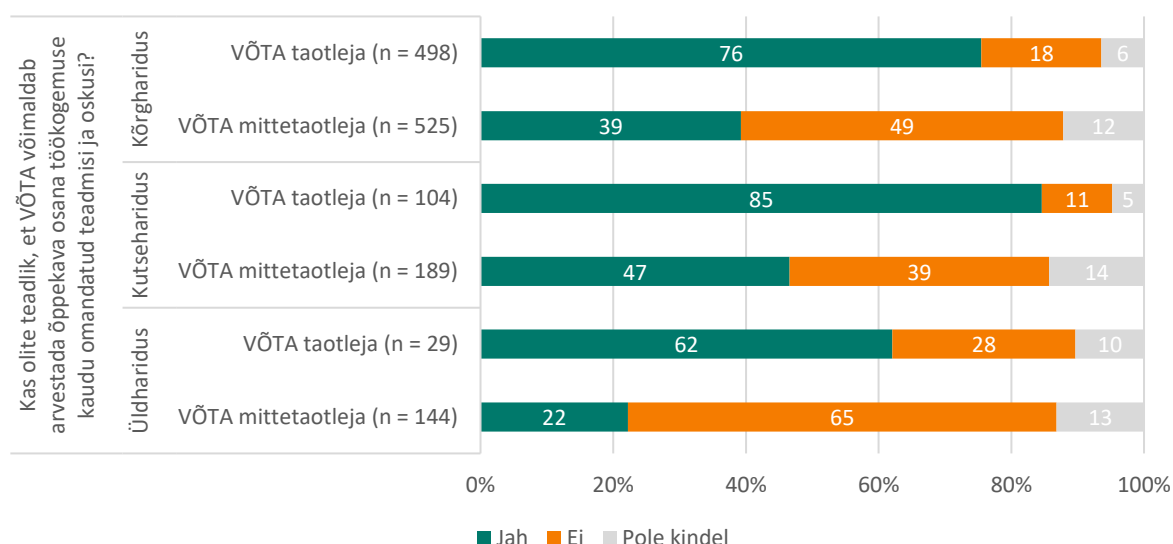

Joonis 4. Vastused küsimusele „Kas olite teadlik, et VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana täiendkoolitustel õpitut?“ (%; N = 1489)

Küsimustikust selgus detailsemalt, et **kõige teadlikumad olid VÕTA võimalusest arvestada täiendkoolitustel õpitut 26–35-aastased õppijad (62%)**, samas kui nooremas rühmas (kuni 25-aastased) olid sellest teadlikud vaid 49%. Ka siin olid VÕTA taotlejad selgelt teadlikumad (73%)

kui mittetaotlejad (38%). **Valdkonniti eristusi teadlikkuse poolest eeskätt sotsiaalteaduste (77%) ja tervise ja heaolu (68%) valdkonnad**, kõige vähem olid teadlikud üldõppekavade õppijad (39%).

VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana ka **töökogemuse kaudu omandatud teadmisi ja oskusi** (joonis 5). Ankeetküsitluse tulemuste põhjal on teadlikkus sellest kõigis haridusastmetes üldjoontes sarnane: **kui VÕTA taotlejad on küsitust suuresti teadlikud, siis mittetaotlejate hulgas paistab silma kas teadmatus või ebakindlus**. 76% kõrg-, 85% kutse- ja 62% üldharidusasutustes õppivatest VÕTA taotlejatest olid teadlikud VÕTA võimalusest arvestada õppekava osana töökogemuse kaudu omandatud teadmisi ja oskusi. Mittetaotlejate vastustest nähtus aga vastupidine. Kõrghariduses teadsid töökogemuse arvestamise võimalusest vaid 39% vastajaist, samas kui 49% pole sellest üldse teadlikud ning 12% pole oma teadmises kindlad. Kutsehariduses oli erinevus taotlejate ja mittetaotlejate vahel veelgi suurem: 85% taotlejatest olid teadlikud töökogemuse VÕTA-ga arvestamise võimalustest, mittetaotlejatest aga vaid 47%. **Kõige madalam oli teadlikkus üldhariduses**, kus vaid 22% mittetaotlejatest ja 62% taotlejatest teadsid, et VÕTA kaudu saab arvestada ka töökogemust. 65% üldhariduse mittetaotlejatest vastas eitavalt ning 13% polnud oma vastuses kindlad.

Joonis 5. Vastused küsimusele „Kas olite teadlik, et VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana töökogemuse kaudu omandatud teadmisi ja oskusi?“ (%; N = 1489)

Küsitluse järgi olid 26–35-aastased õppijad (66%) oluliselt teadlikumad kui kuni 25-aastased (46%), et VÕTA võimaldab arvestada täiendkoolitusel õpitut. Ka siin ilmnes suur erinevus VÕTA taotlejate (76%) ja mittetaotlejate (38%) teadlikkuse vahel. Kõige teadlikumad olid sotsiaalteaduste (72%) ja tervise ja heaolu valdkonna (71%) õppijad, samas kui üldõppekavadel õppijatest teadis seda võimalust vaid 41%.

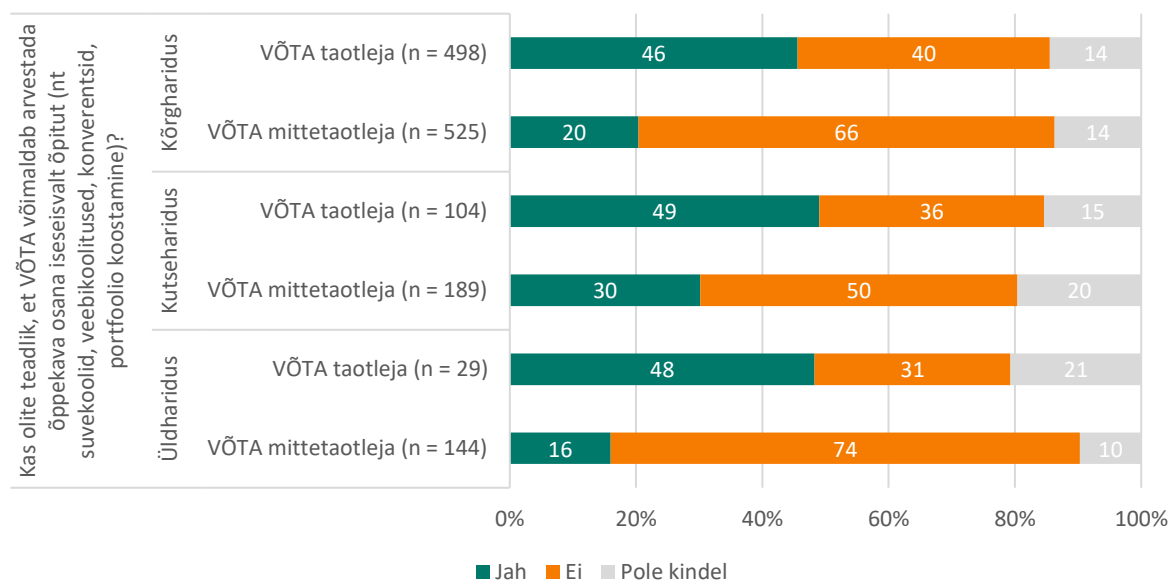
Intervjuudeski nentisid paljud üldharidus-, kõrg- ja kutsekoolis õppijad, et ehkki varasema õpikogemuse ülekandmine on neile VÕTA tulemusena tuttav, polnud nad enne uuringuküsitlusele vastamist kursis võimalusega kanda üle ka töökogemust ja täiendkoolitustel õpitut.

„Minu meelest see sõnum, et kui sa oled teinud varem sama aine kuskil mujal, siis kannu see kergesti üle, on see, mis enamasti on levinud ja enamasti inimesed teavad seda. Samuti, kui sa oled käinud välisülikoolis, siis

sa saad võtta sealt ained, mis klappivad. Aga see kolmas pool, et sa saad midagi töömaailmast või, või praktikast või varasematest töödest. Ma ei ole kuulnud, et keegi seda teinud oleks minu tutvusringkonnas.“ (üliõpilane, intervjuu)

Lisaks uuriti küsitluses, kui teadlikud on eri haridusastmete VÕTA taotlejad ja mittetaotlejad VÕTA võimalusest arvestada **iseseisvalt omandatud**. Iseseisvalt õpitu all mõeldakse seejuures näiteks suvekoolides, konverentsidel, veebikoolitustel omandatud. Tulemusest (joonis 6) ilmnes, et võrreldes eelpool küsituga on **teadmised iseseisvast õppest kui VÕTA-ga ülekantavast võimalusest kõige väiksemad**. Isegi VÕTA taotlejatest on sellest teadlikud vähem kui pooled („jah“ vastas keskmiselt 46–49% taotlejatest). Suurem osa mittetaotlejatest ei olnud VÕTA võimalusest iseseisvalt õpitut arvestada üldse teadlikud (vastavalt 66% kõrg-, 50% kutse- ja 74% üldhariduse mittetaotlejatest). Ka vastusevariandi „pole kindel“ valinute osakaal oli selle küsimuse puhul märgatavalt suur. Ebalevaid vastuseid oli enim kutsehariduse mittetaotlejate (20%) ja üldhariduse taotlejate (21%) hulgas.

Sellest avaldus, et kuigi teadlikkus iseseisvalt omandatu ülekandmisest VÕTA-ga ei ole suur üheski küsitatud rühmas, **ilmnevad märkimisväärsed erinevused taotlejate ja mittetaotlejate vastuste osakaaludes**.

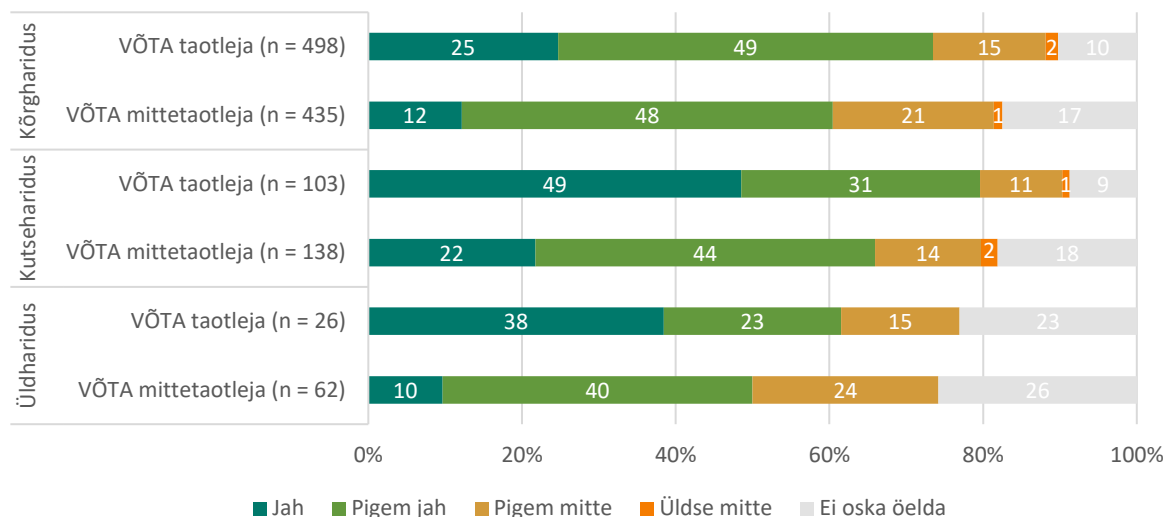

Joonis 6. Vastused küsimusele „Kas olite teadlik, et VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana iseseisvalt õpitut (nt suvekoolid, veebikoolitused, konverentsid, portfoolio koostamine)?“ (%; N = 1489)

Küsitluse järgi teadis võimalusest iseseisvalt õpitut VÕTA-ga arvestada vaid 38% 26–35-aastastest, 31% kuni 25-aastastest ja 31% üle 36-aastastest vastajatest. Ka siin olid **VÕTA taotlejad oluliselt teadlikumad** (46%) kui mittetaotlejad (22%). Kõige teadlikumad olid sotsiaalteaduste (51%) ja tervise ja heaolu (43%) valdkonna õppijad, samas kui üldõppekavade õppijate seas oli teadlikkus madalaim (27%).

Uuringus osalejatelt küsiti nende hinnangut kaasõppijate teadlikkuse kohta VÕTA-st. Joonisel 7 kujutatud tulemused markeerivad üsna selget mustrit: VÕTA taotlejad peavad oma kaasõppijaid märksa teadlikumaks kui mittetaotlejad ning teadmatust hinnatakse suurimaks taas üldhariduses. Kõrghariduses märkis 74% taotlejatest, et kaasõppijad on VÕTA võimalustest kas teadlikud või pigem teadlikud. Mittetaotlejate hulgas oli sama näitaja 60% ja taotlejatest suurem

oli ka „ei oska öelda“ vastajate hulk (10% vs 17%). Kõige optimistlikumad olid kaasõppijate teadlikkuse suhtes kutsehariduses õppivad VÕTA taotlejad (80% vastas „jah“ või „pigem jah“). Proportsionaalselt oli taotlejate ja mittetaotlejate hulgas teadlikkuse hindamise osakaal sarnane (kõrghariduses 74% vs 60%; kutsehariduses 80% vs 66%; üldhariduses 61% vs 50% „jah“ või „pigem jah“), suurim kahtlejate osakaal („ei oska öelda“) oli üldhariduses õppijate hulgas (23% taotlejate ja 26% mittetaotlejate seas).

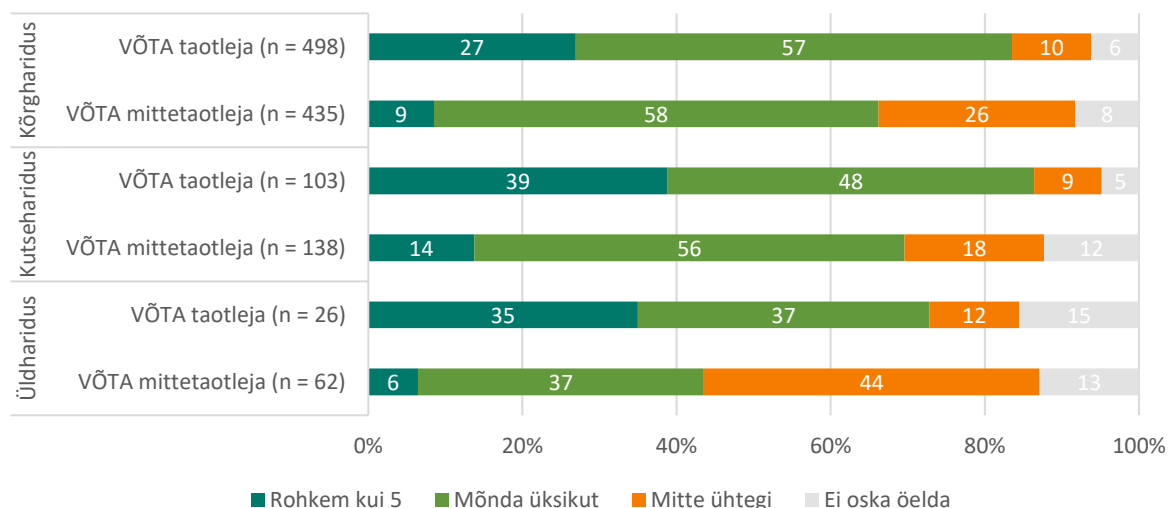

Joonis 7. Vastused küsimusele „Kas Teie hinnangul on kaasõppijad kursis VÕTA taotlemise võimalusega?“ (%; n = 1262)⁵¹

Intervjuud toetasid küsitlustulemustest avaldunud mustrit. Märkimisväärne osa kõrghariduses õppijatest kirjeldasid enda ja kaasõppijate üsna head teadlikkust formaalse VÕTA süsteemist ja võimalustest. Samal ajal nentis fookusrühma intervjuus osalenud doktorant, et „VÕTA ei kaja siin koridoris kindlasti mitte, vähemalt minu instituudis“, ja nii mõnigi intervjuueeritavatest rõhutas, et ehkki näiteks välisõpingute ülekandmine VÕTA-ga on neile tuttav, siis töökogemuse või iseõpitu arvestamisest „ei räägi mitte keegi“. See ühtib küsitlustulemustega: **varasemate õpingute ülekandmise kõrval teatakse spetsiifilisemate VÕTA võimaluste (täiendkoolitused, töökogemus, iseseisvalt õpitu) kohta märksa vähem**. Uuringus osalenud VÕTA nõustajate seisukoht oli aga vastupidine, nende hinnangul tutvustatakse VÕTA-t õppeasutustes süsteemselt ja kõikehõlmavalt ning õppijate teadmised VÕTA võimalustest on head.

Kui ankeetküsitluses uuriti, kui paljusid VÕTA taotlejaid vastajad ise tunnevad, avaldusid vastustes selged erinevused taotlejate ja mittetaotlejate vahel (joonis 8). Üksnes 10% kõrg- ja kutsehariduse VÕTA taotlejatest märkisid, et ei tunne ühtki teist VÕTA taotlejat. Samas oli selliseid inimesi mittetaotlejate hulgas üle kahe korra enam. Üldhariduses olid erinevused taotlejate ja mittetaotlejate vahel veelgi ulatuslikumad: 12% taotlejatest ja koguni 44% mittetaotlejatest ei tundnud ühtki teist inimest, kes oleks VÕTA abil oma varasemat kogemust arvestanud. Samas avaldus tulemustest, et **ligi pooled kutse- ja kõrgkooli VÕTA taotlejatest ja mittetaotlejatest teadsid vähemalt mõnda VÕTA taotlejat, samas kui üldhariduses jäi see näitaja 37% juurde**.

⁵¹ Küsitud vaid neilt, kes on VÕTA-st varem kuulnud.

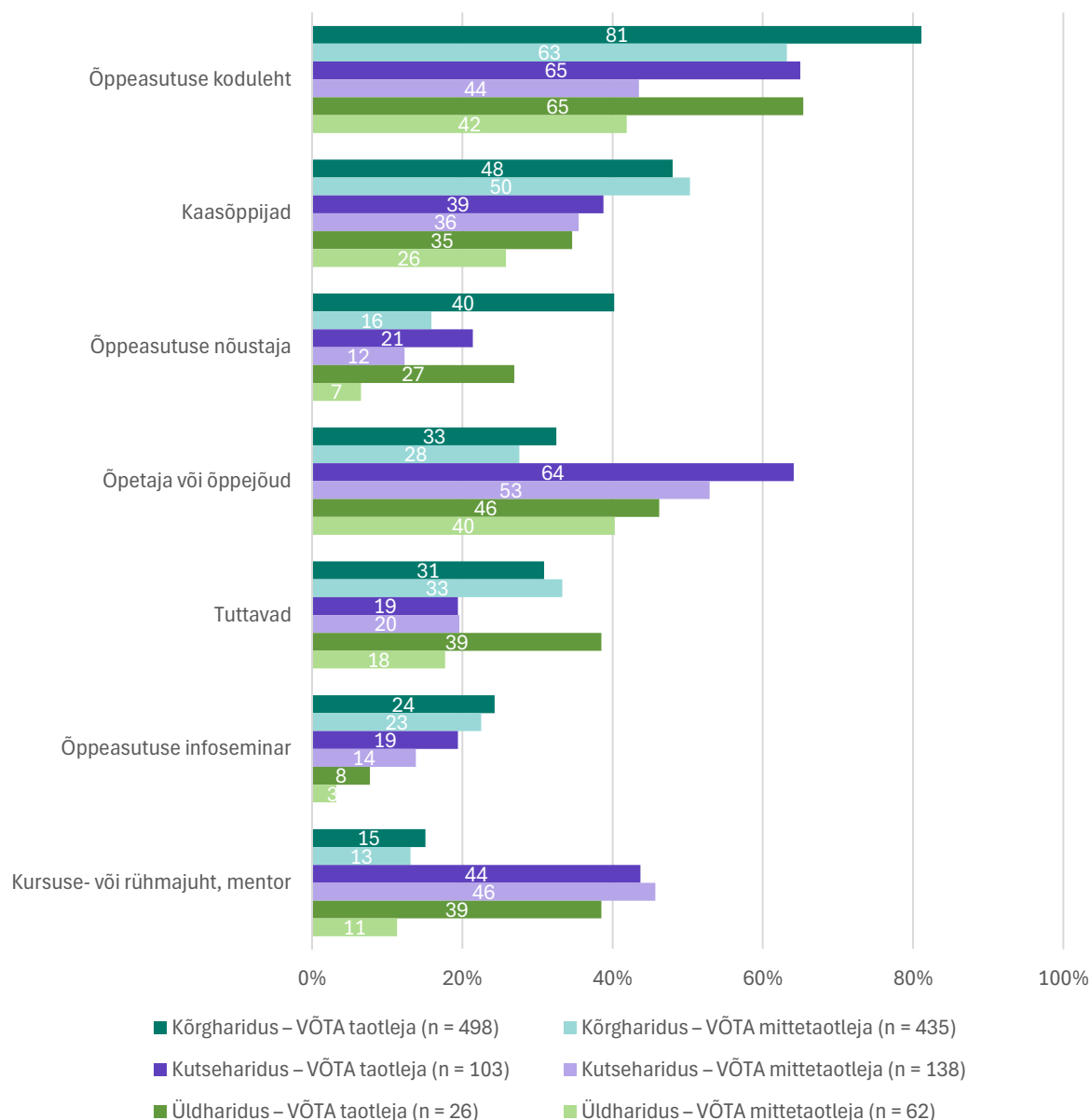

Joonis 8. Vastused küsimusele „Kui paljusid VÕTA taotlejaid Te isiklikult teate?“ (%; n = 1262)⁵²

4.1.1. Infoallikad

Õppija teadlikkus VÕTA võimalusest **sõltub** sellest, millist infot ta saab, millal ta selle saab ja kui arusaadavalt see talle edastatakse. Kui usaldusväärne ja kättesaadav teave jõuab õppijani õigel ajal, on oluliselt tõenäolisem, et **õppija kasutab** VÕTA-t. Seetõttu on oluline mõista, millised kanalid toimivad **kõige paremini** VÕTA teavitamisel eri haridusastmetes ja sihtrühmades. Järgnevas alapeatükis kirjeldamegi, **millised on peamised infoallikad, kust õppijad VÕTA kohta teavet saavad**. Küsitluses uuriti, millistest kanalitest on eri asutuste õppijad VÕTA kohta teavet saanud. Vastustest (joonis 9) avaldus, et enim tuginetakse õppeasutuste ametlikele kanalitele, nagu **õppeasutuse koduleht, infoseminar ja õppenõustaja**. Kõrghariduses tõid õppeasutuse kodulehe esile koguni 81% VÕTA taotlejatest. Ka teistel haridusastmetel märkisid VÕTA taotlejad olulise infokanalina enim õppeasutuse kodulehte: nii kutse- kui üldhariduses vastas nõnda 65%. **Ka intervjuudes mainiti kodulehte peamise infoallikana enim**. Oluliste infovahendajatena toodi välja ka kaasõppijaid ja tuttavaid.

⁵² Küsitud vaid neilt, kes on VÕTA-st varem kuulnud.

Joonis 9. Vastused küsimusele „Kust olete VÕTA kohta infot saanud?“ (%; n = 1262)⁵³

Soo lõikes ilmneseid selle küsimuse puhul väiksed, kuid statistiliselt olulised erinevused. Mehed mainisid sagedamini sisseastumisvestlusi (10% vs 6%) ja õppeasutuse nõustaja (30% vs 24%) rolli info vahendamisel.

Vanuserühmade võrdlus näitas, et 26–35-aastased õppijad on VÕTA teabe osas kõige laiemal infoteadlikkusega: nad on teistest sagedamini saanud infot nii õppeasutuse kodulehelt (74% vs kuni 25-aastaste 64%), infoseminaridelt (26% vs 14%) ja õppeasutuse nõustajalt (31% vs kuni 25-aastaste 21%). Seevastu kuni 25-aastased õppijad kasutavad rohkem tuttavate kaudu

⁵³ Seitse enim valitud varianti, järjestatud rühma „kõrgharidus – VÕTA taotleja“ alusel. Küsitud vaid neilt, kes on VÕTA-st varem kuulnud. Võimalikud küsitud variandid veel: „Õppeasutuse sotsiaalmeedia“, „Sisseastumise vestlus“, „Avatud uste päevad“, „Haridus- ja teadusministeeriumi koduleht“, „Ei oska öelda“, „Muu“. „Muu“ all ilmnese kõige levinumana iseseisev veebipõhine otsing, koolipoolsed teavitused ning info õppeasutuse töötajatelt (näiteks õppekorraldusspetsialistid, õppenõustajad, siseveeb, ÕIS, infokirjad, tuutorid ja õpetajad varasematest koolidest). Välja toodi Töötukassat, kui olulist tugiinfo pakkujat. Lisaks esines info liikumist isiklike kontaktide kaudu, sealhulgas pereliikmetelt, sotsiaalmeediast ning töökeskkonnast. Varasem õpikogemus ja osalemine projektides aitasid samuti VÕTA võimalusi teadvustada.

saadud teavet (32% vs 36-aastaste ja vanemate 22%). 36-aastased ja vanemad õppijad on VÕTA kohta infot saanud harvemini õpetajate (29% võrreldes 38–40% noorematega), kaasõppijate (36% vs teiste 48-49%) ja infoseminaride (14% vs teiste 26%) kaudu. Vanemad õppijaid mainisid enim info saamist õppenõustaja käest (30% vs kuni 25-aastaste 21%).

Eesti keelt suhtluskeelena kasutavad õppijad olid üldiselt VÕTA kohta teadlikumad. Neist 70% oli infot saanud õppeasutuse kodulehelt (vs muu suhtluskeelele vastajate 54%). Samuti kasutasid eesti keelt kõnelejad sagedamini kaasõppijate (48% vs 30%) ja tuttavate (31% vs 20%) kaudu saadud infot. Tulemustest avaldus seegi, et kõigis infokanalites olid VÕTA taotlejad märkimisväärselt teadlikumad mittetaotlejatest. Näiteks õppeasutuse kodulehte kasutas 78% VÕTA taotlejatest (vs 57% mittetaotlejatest), samuti said taotlejad oluliselt sagedamini infot õppenõustajatelt (36% vs 14%).

Õppekavade lõikes eristusid mitmed rühmad: sotsiaalteaduste, ajakirjanduse ja teabe (85%) ning ärimajanduse, halduse ja õiguse õppijad (80%) olid kõige aktiivsemad õppeasutuse kodulehte kasutajad. Tervise ja heaolu valdkonna õppijad said infot sagedasti infoseminaride (41%) ja kaasõppijate (59%) kaudu. Humanitaaria ja kunstide õppijad pöördusid kõige sagedamini õppeasutuse nõustaja (40%) ja sotsiaalmeedia (21%) poole, samas kui loodusteaduste ja tehnika valdkondades olid olulisemad kursuse- või rühmajuhid ja mentorid (29%). Vähim kasutasid kõiki neid teabekanaleid üldõppekavade õppijad.

Teadlikkuse suurendamisel on tähtis roll personaalsel nõustamisel. Kutsehariduse VÕTA taotlejatest ja mittetaotlejatest tõi suur osa (vastavalt 64% ja 53%) olulise infovahendajana esile õpetaja või õppejõu, vähem (21% ja 12%) õppeasutuse nõustaja. Üldhariduskoolide õppenõustajad kinnitasid seejuures nõustamise olulisust infovahendajana.

„Õpilaste teadlikkus on muidugi väga kehv. On osa, kes teavad väga hästi, aga need on vähemuses. Nii et seda tuleb, noh, kõik aineõpetajad seda teavad ja selgitavad ja räägivad. Ja sisseastumisel, kui vähegi vaja, siis ka kellega me otseselt kontaktis oleme, saab ka rääkida. Et õpilaste koha pealt jah, tuleb neile rohkem [VÕTA kohta] selgitada.“ (nõustaja üldhariduskoolis, intervjuu)

Lisaks tõid paljud küsitlusele vastanud kõrghariduse taotlejatest esile õppeasutuse **infoseminare** (24%). Infotunni kui peamise VÕTA teavituskanali olulisust rõhutasid intervjuudes ka VÕTA nõustajad.

„Üldiselt üliõpilaste teadlikkus tuleb esmasest infotunnist, kui nad asuvad õppima, siis meil on need esmakursuslaste infotunnid, kus siis infotunnis ka jagatakse seda VÕTA esitamise võimalust.“ (nõustaja kõrgkoolis, intervjuu)

Õpetajat/õppejõudu mainisid infovahendaja või -allikana enim kutse- (64%) ja üldhariduskoolide (46%) taotlejad. Ka **kursuse- või rühmajuhid ja mentoreid** kui infoallikaid tõid enim esile just kutsehariduse taotlejad (44%). Kaasõppijaid pidasid sealjuures oluliseks nii taotlejad kui ka mittetaotlejad kõrghariduses (48% ja 50%). Samuti peeti neid oluliseks ka kutsehariduses (39% ja 36%) ja üldhariduses (35% ja 26%). Intervjuudeski toodi oluliste VÕTA infoallikatena esile just **kaasõppijaid**.

„Jaa, ma olin juba tegelikult, see on Maaülikooli aegadest, olin kuulnud, et seal ka mõned tudengid kasutasid VÕTA-t, pluss minu elukaaslane on kasutanud VÕTA-t ja siis noh, sellega olin juba varem tuttav.“ (kutsekooli õpilane, intervjuu)

Ankeetküsitluse avatud vastused näitavad, et infot VÕTA kohta on saadud ka varasemate õpingute ja koolide kaudu, õppekorraldusspetsialistidelt, töötukassalt, infokirjadest ja siseveebist, iseseisva infopäringu kaudu, samuti töökohast ning koolitusprogrammides osalemise kaudu. Lisaks selgus intervjuudest, et osas koolides tutvustatakse VÕTA võimalusi ka esmakursuslastele mõeldud sissejuhatavates ainetes ja tihti täiendavad infoallikad üksteist. Näiteks kuuldakse VÕTA-st esimest korda sageli õppeasutuse infotunnis ning seejärel otsitakse ise lisainfot eri kanalitest.

4.1.2. Uuringus osalejate ettepanekud teadlikkuse suurendamiseks

Järgnevalt on esitatud peamised uuringus osalejate VÕTA teadlikkuse suurendamisega seotud ettepanekud, mille võib jaotada kolmeks: (1) VÕTA süsteemne ja järjepidev tutvustamine õppeasutustes; (2) sihtrühmapõhine teavituse eri kanalites; (3) praktiliste abimaterjalide ja kogemuslugude kasutamine teadlikkuse tõstmiseks.

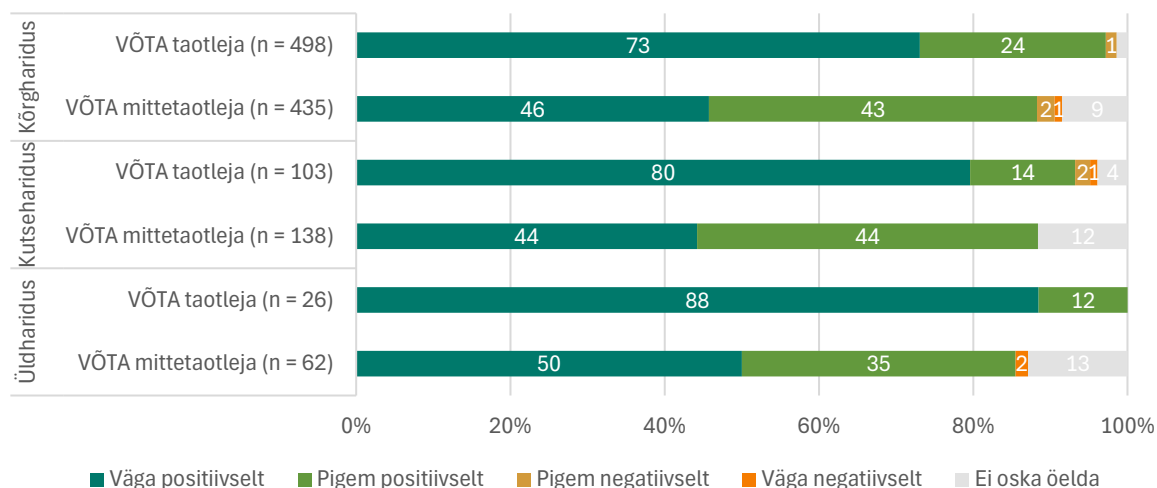
Ettepanekud olid järgmised:

- kehtestada VÕTA-alase teavituse ühtne kord: regulaarne ülevaade kõigile õppijatele iga õppeaasta või semestri alguses;
- korraldada kaks kohustuslikku VÕTA-alast infotundi: üks õppeaasta alguses ja teine mõni kuu hiljem;
- tagada järjepidev meeldetuletus VÕTA võimalusest õppijatele kogu õppeperioodi vältel, sh eriala või õppekava vahetuse korral;
- suunata VÕTA-alane teave sihtrühmapõhiselt erinevatesse kanalitesse (sh sotsiaalmeedia, infotunnid, stendid, õppeinfosüsteem);
- suurendada tööandjate rolli VÕTA võimaluste tutvustamisel, rõhutades töökogemuse arvestamist õpingutes;
- tagada VÕTA teabe kättesaadavus ja nähtavus eri keeltes;
- töötada välja standardiseeritud tugimaterjalid: samm-sammuline VÕTA-t ja selle taotlemist tutvustav juhend, lühivideod ja korduma kippuvad küsimused;
- rakendada ja tutvustada teadlikkuse suurendamiseks näidismaterjale, potentsiaalsete VÕTA taotlejate profile ja varasemate taotlejate juhtumipõhiseid näiteid. Sellised näited võivad olla fiktiivsed või inspireeritud mingitest reaalistest juhtumitest.

4.2. Hoiakud VÕTA suhtes

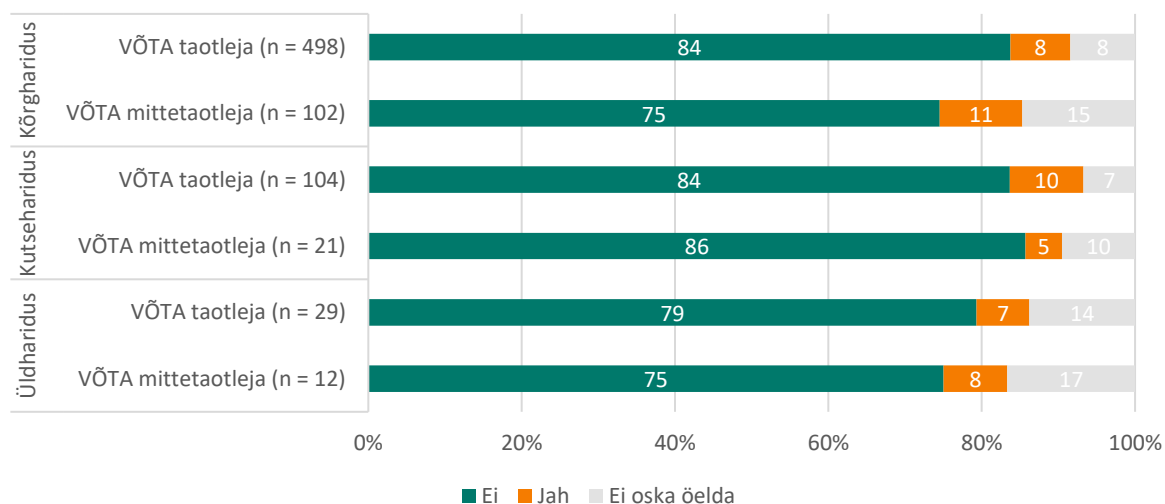
Selleks et paremini mõista VÕTA kasutamist ning põhjusi, mis seda takistavad või kasutamast tagasi hoiavad, uuriti nii õppijate kui ka VÕTA protsessi teiste osaliste hoiakuid ja suhtumist VÕTA-sse kui varasema kogemuse arvestamise võimalusse.

Küsitluses küsiti neilt õppijatelt, kes olid VÕTA võimalusest kuulnud, kuidas nad **suhtuvad** VÕTA-sse kui varasema kogemuse arvestamise võimalusse. Selgus, et **kõigi haridusastmete õppijad suhtuvad VÕTA võimalusse üldjoontes positiivselt** (joonis 10). Negatiivset suhtumist väljendasid üksikud vastajad. Oodatult on nende seas, kes ei ole VÕTA-t taotlenud, rohkem neid, kes ei oska seisukohta võtta (9–13% sõltuvalt haridusastmest). Samuti on taotlejate suhtumine VÕTA võimalusse läbivalt positiivsem (73–88% vs mittetaotlejate 46–50%).

Joonis 10. Vastused küsimusele „Kuidas suhtute VÕTA-sse kui varasema kogemuse arvestamise võimalusse?“ (%; n = 1262)⁵⁴

Vastustest küsimusele võimalike eelarvamuste kohta enne VÕTA kasutamist või kasutamise kaalumist, selgus, et **enamikul õppijatest (75–86%) ei olnud enne taotlemist või taotlemise kaalumist eelarvamusi** (joonis 11). Üldiselt oli eelarvamusi ligi 7–8%-l vastajatest, vaid kõrghariduse mittetaotlejate hulgas oli eelarvamusi veidi rohkem (11%) ja mittetaotlejate seas oli mõnevõrra rohkem neid, kes ei osanud vastata (14–17%).

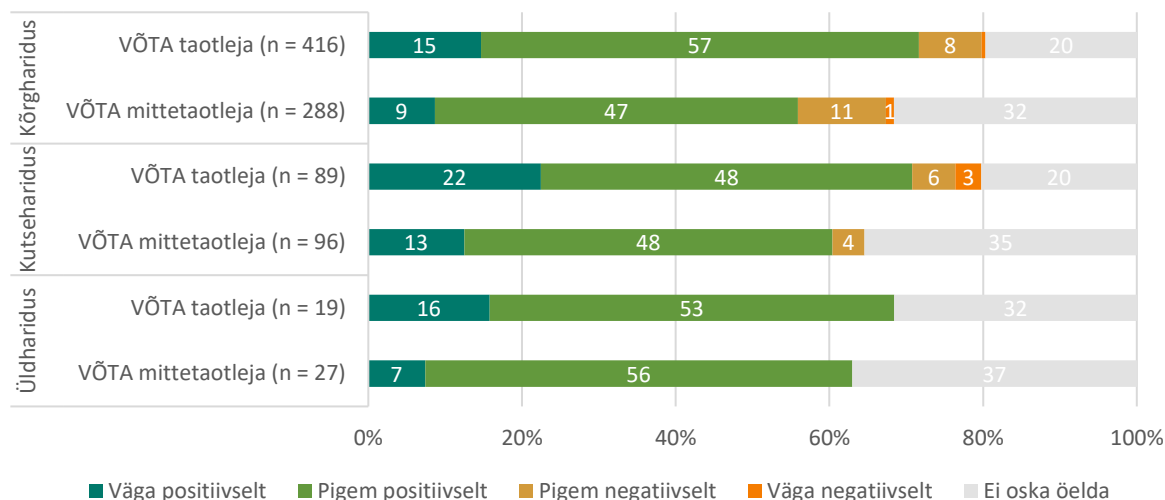
Joonis 11. Vastused küsimusele „Kas Teil oli enne VÕTA kasutamist või selle kaalumist selle kohta eelarvamusi?“ (%; n = 766)⁵⁵

Enamik küsitlusele vastanud õppijatest teadsid kedagi, kes on varem VÕTA-t taotlenud, ning vastajate hinnangul kirjeldasid ka teised taotlejad oma kogemust **pigem positiivselt** (joonis 12), kuid mitte nii positiivselt, kui oli nende enda suhtumine VÕTA võimalusse (vrd joonis 10). Ülivõrdes ehk väga positiivseks hindas teiste varasemaid kogemusi vaid kuni 22% õppijatest (vrd: VÕTA võimalust pidas väga positiivseks üle 70%). Kutse- ja kõrghariduses tõi teiste negatiivseid

⁵⁴ Küsitud vaid neilt, kes on VÕTA-st varem kuulnud.

⁵⁵ Küsitud vaid neilt, kes on VÕTA-t taotlenud (markeeritud kui VÕTA taotleja), kaalunud selle taotlemist või alustanud, kuid protsessi katkestanud (markeeritud kui VÕTA mittetaotleja).

kogemusi välja 4–11% õppijatest, üldhariduses negatiivseid kogemusi välja ei toodud (kuid suur oli „ei oska öelda“ vastuste osakaal – 32% ja 37%).

Joonis 12. Vastused küsimusele „Kuidas Teie tuttavad on oma VÕTA taotlemise kogemusi kirjeldanud?“ (%; n = 935)⁵⁶

Küsitluse avatud vastustest ja õppijate intervjuudest jäi kõlama valdavalt positiivne suhtumine VÕTA kasutamisse. Oldi rahul oma positiivse kogemuse ja tulemusega ning paljudel olid kõik tuttavad taotlejad saanud samuti positiivse tulemuse.

„VÕTA aitab aega ja ressursse kokku hoida, samas annab see tunde, et sinu eelnev pingutus loeb ja on väärtustatud.“ (üliõpilane, küsitlus)

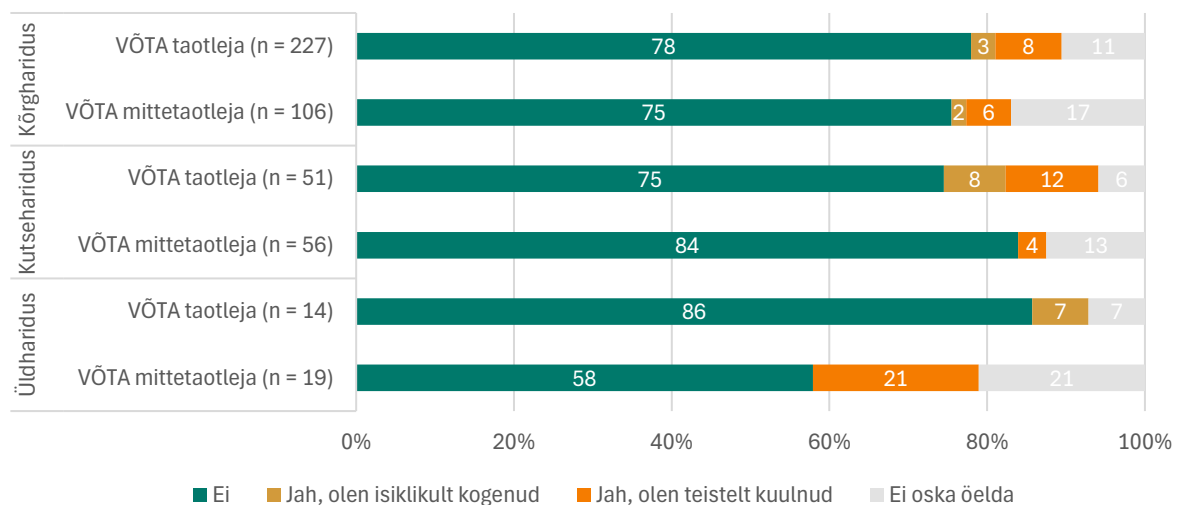
Küsitlusest ja intervjuudest selgus, et **tihti kalkuleerivad õppijad VÕTA kasutamist ratsionaalselt**. Kõrghariduses esiteks majanduslikult: kui VÕTA taotlemine on soodsam kui ainekursuse uuesti võtmine, siis pigem kasutatakse seda, kui just ei ole väga suurt huvi konkreetse aine vastu. Kui VÕTA kasutamine on kallim, siis seda ei kasutata. Teiseks kaalutakse VÕTA taotluse tegemist ajamahukuse ja vaimupingutuse seisukohalt – kui taotluse tegemine tundub keerukas ja positiivne otsus pole kindel, eelistatakse selle asemel sageli ainekursus uuesti läbida. Ka võib otsus VÕTA-t taotleda oleneda muudest praktilistest kaalutlustest – näiteks kui praktikakohta on raske leida või on praktikamaht väga suur, eelistatakse praktika arvestamist varasema töökogemuse näol.

Lisaks positiivsele suhtumisele esines küsitluse vastustes ka **skeptilisemaid seisukohti**. Nii mõnigi küsitlusele vastanud üliõpilane oli arvamusel, et VÕTA taotluse abil võib lihtsalt niisama ümmarguse jutuga ainepunktid kätte saada. Mitmel juhul toodi välja, et taotluse tulemus sõltub hindaja suvast ning isegi sama ainekursuse ülekandmisel on kahe eri taotleja tulemused osutunud erinevaks. Üks küsitlusele vastanud kutsekooli õpilane leidis lausa, et VÕTA taotlust hindav kool või õpetaja ei ole ise erapooletu, sest saab rohkem rahalist kasu sellest, kui õppija ainekursuse uuesti läbib. Seda, et VÕTA taotlemise võimalustes jääb õppijatele midagi arusaamatuks, peegeldab ka järgnev mõte:

⁵⁶ Küsitud vaid neilt, kes märkisid, et teavad isiklikult VÕTA taotlejaid (“Mõnda üksikut”; “Rohkem kui 5”)

„Mina ka negatiivset ei ole kuulnud jah, aga salapära on ikka seal. Et pead ise ikka hullult kõvasti vaeva nägema, et aru saada, mis toimub ja kuidas.“
(üliõpilane, intervjuu)

Vastused küsimusele, kas (üli)õpilased on ise kogenud või kuulnud mujalt negatiivset suhtumist VÕTA taotlemisse (joonis 13), kajastasid, et **kuigi enamik ei ole negatiivsest suhtumisest kuulnud ega seda ise kogenud, on üldhariduses õppijad seda teiste rühmadega võrreldes enam tajunud ja kuulnud**: mittetaotlejatest neljandik on kuulnud teistelt negatiivse suhtumise kohta ja 7% taotlejatest on ise seda kogenud. Kuigi kutse- ja kõrghariduses kohtab negatiivset suhtumist üldiselt vähem, on kutsehariduse taotlejatest seda 8% isiklikult kogenud ning 12% sellest kuulnud.

Joonis 13. Vastused küsimusele „Kas olete kogenud või kuulnud, et VÕTA taotlemisse või taotlejatesse suhtutakse negatiivselt?“ (%; n = 473)⁵⁷

Ka õppijate intervjuudest ilmnes, et nad ei ole üldjuhul tunnetanud õppeasutuse poolset negatiivset suhtumist VÕTA taotlemisse. Leiti, et sessioonõppes, kus õpivad peamiselt töötavad inimesed, suhtutakse sellesse võib-olla paremini, sest nähakse, et seal on võimalus varasemat töökogemust rohkem ära kasutada.

Intervjuudest VÕTA nõustajate ja hindajatega ilmnes **erinev suhtumine õppijaisse**. Oli neid, kes suhtusid õppijatesse kui täiskasvanud inimestesse, kes on iseseisvad ja vastutavad oma asjade, sh VÕTA taotlemise eest, ning leidsid, et teatud õppijapoolne pingutus on vajalik. Kuid oli ka neid, kes suhtusid õppijatesse kui noortesse, kelle jaoks tuleb teha kõik võimalikult lihtsaks, alates toetamisest ja tagant utsitamisest kuni taotluse õppijaga koos või tema eest täitmiseni. Esimene suhtumine oli rohkem omane kõrgkoolide töötajatele, teine kutsekoolide ja ka mittetatsionaarsete üldhariduskoolide töötajatele. Ka VÕTA võimaluste tutvustamisse suhtuti vastavalt: igas haridusastmes oli palju VÕTA võimaluste tutvustamisele pühendunud nõustajaid, aga ka neid, kes on seda tutvustanud möödamminnes. Sama tunnetas üks intervjuueeritud õppija:

⁵⁷ Küsimus „Kas olete kogenud või kuulnud, et VÕTA taotlemisse või taotlejatesse suhtutakse negatiivselt?“ (%). Küsitud vaid neilt, kes on VÕTA-st varem kuulnud.

„Klassijuhataja võib-olla midagi mainis, aga samas ta, ma ei ütleks, et tegi maha, aga nagu, kuidas ma nüüd ütlen, et ei suhtunud jah sellesse võib-olla nii väga optimismiga, et ei soovitanud meil seda kasutada, vaid pigem nagu mainis vaikselt, et on olemas selline võimalus.“ (kutsekooli õpilane, intervjuu)

Mõnevõrra sõltub õppeasutuste suhtumine aga ka sellest, **millist varasemat kogemust ja mis ainetes soovitakse üle kanda. Näiteks soositakse tihti praktika ülekandmist**, sh praktikakohtade vähesuse tõttu; samuti valikkursuste ülekandmist, eriti kui need on tehtud sama või kõrgema taseme õppeasutustes. Muu seas toodi korduvalt välja, et üldhariduskoolides soositakse näiteks teaduskooli kursuste võtmist.

„Meil on ka muidugi koolis olemas valikkursused, aga need ei pruugi alati õpilastele nii meeldida, et siis me väga utsitame neid tagant, et nad võtaksid kuskilt mujalt mõne üksikkursuse, mis neile meeldib.“ (nõustaja üldhariduses, intervjuu).

Skeptilisemalt suhtutakse aga töökogemuse arvestamisse muul moel kui praktikana, sest arvatakse, et töökogemusega ei ole võimalik omandada kõiki aines läbitavaid teoreetilisi teadmisi samaväärselt. Ka täiendkoolitus ja muu väheformaalsem kogemus ei ole VÕTA-na tihti soositud. Seda skepsist väljendasid hindajad ja nõustajad ning tajusid ka õppijad. Kõigi osaliste intervjuudest jäi kõlama, et on haruldane, kui töökogemust kogemust arvestatakse muul moel kui praktikana. Samas selgus õppijate intervjuudest, et on õppeasutusi, kus täiendkoolituste kasutamist VÕTA-ga toetatakse ja seda võimalust tutvustatakse selgelt.

„Et selles mõttes on ilmselt nii ja naa, et ma arvan, et see töökogemuse arvestamine on meil ikka nagu suht suure ettevaatlikkusega toimuv asi.“ (nõustaja kõrghariduses, intervjuu)

Küsitlusest ning õppijate ja nõustajate intervjuudest selgus, et nii kutse- kui kõrghariduses on asutusi, allasutusi või konkreetseid õpetajaid/õppejõudusid, kes ei arvesta varasemat kogemust, isegi teises asutuses läbitud ainete või erialase töökogemuse puhul. Nii õppijad kui nõustajad pidasid üheks põhjuseks, miks VÕTA-t teatud ainekursuste/moodulite puhul ei lubata), **vähest usaldust teiste õppeasutuste ja laiemalt varem läbitud teadmiste ja oskuste vastu**. Nii mõnegi õppeasutuse töötajad soovivad tagada kvaliteeti nii, et teadmised tulevad nende enda asutusest ja praktika tehakse alles kindlate ainete läbimise järel etteantud tingimustes.

„Ütleme niimoodi, et, kui on oma koolis õpetatud, siis me teame, mis nagu see konkreetset on olnud, et see on nagu selline kindlam tunne võib-olla jah.“ (nõustaja kutsehariduses, intervjuu)

Õppijad ise seostasid VÕTA mittelubamist tihti konkreetsete õpetajate, õppejõudude ja vähem ka õppenõustajatega. Leiti, et õpetajaid/õppejõude ajendab VÕTA-t mitte lubama muu

hulgas hirm koormuse vähenemise ehk tühja auditooriumi ees või muul põhjusel kindel soov, et kursust võetaks.

„See õppejõud, kes on ise väga populaarne ja kelle loengutesse väga püritakse, temal ei olnud selle vastu midagi, tema oli kohe valmis, ja asendame see aine ära ja et ilmselt tal omal koormus on väga suur, aga need ülejäänud, siis kellel ilmselt seda populaarsust on vähem, et siis need ei taha nagu kuulda mingist VÕTA-st.“ (üliõpilane, intervjuu)

Eriti kõrghariduse, vähemal määral ka kutsehariduse töötajad **suhtusid kriitiliselt neisse, kes kasutavad VÕTA-t väga suures mahus** või soovivad iga hinna eest võimalikult suure osa õppekavast saada arvestatud varasema kogemusega. Mitme nõustaja ja hindaja vastustest selgus, et kooli ootus õppijale on, et VÕTA-t kasutatakse pigem üksikute ja väiksemahuliste varasemate õpingute või kogemuse üle kandmiseks, kuid selle kasutamise eesmärk ei peaks olema õpinguid õppija jaoks märkimisväärselt lihtsustada.

„Ta nii tahtis seda, ta oli valmis nii palju raha ja vaeva nägema, et lihtsalt nagu üle kanda nagu praktiliselt kõik ained. See väga häiris tõesti.“ (hindaja kõrgkoolis, intervjuu)

„Kes hästi palju VÕTA-t teevad ja tahavad kanda, need ongi tulnud paberi pärast, et tal on mingil põhjusel seda paberit vaja, et jah, kätte saada.“ (nõustaja kutsekoolis, intervjuu)

VÕTA taotlejatesse suhtusid õppeasutuste esindajad erinevalt ka tulenevalt õppija enda suhtumisest ja pingutusest. Nii näiteks heideti õppijatele ette a) vähest keskendumist nõuetele ja taotlusvormile, b) protsessi katkestamist, kui ilmneb mõni vähegi keerukam koht, ja c) taotluse lohakat täitmist, mille tulemusel tuleb taotlus korduvalt tagasi saata. Kutsekooli õpilaste puhul kardeti ka seda, et palju VÕTA-t kasutades kaob koolis käimise harjumus ja suureneb väljalangemise oht. Teisalt oli ka neid õppenõustajaid, kes nägid VÕTA kasutamises võimalust toetada õpingute jätkamist olukorras, kus õpilasel on raske.

Lisaks leidis intervjuudes vastakaid arvamusi selle kohta, kas VÕTA on sobilik pigem kohustuslike ainete või valik- ja vabaainete arvestamiseks ning kumma puhul tuleks VÕTA kasutamist piirata. Ühed arvasid, et kohustuslikud ained võiks võtta konkreetsest asutusest, aga vabaaineid võiks arvestada muu kogemuse ülekandmisega; teised arvasid, et just vabaaineid võiks mitte üle kanda, sest midagi õppimisväärselt leiab ikka. Üks kutsekooli nõustaja leidis, et kuna valikained toetavad õppekavas kohustuslikke aineid, ei peaks ka neid liiga lihtsakaeliselt muuga asendama.

Üldise VÕTA-sse suhtumise ajas positiivsemaks muutumise võtab hästi kokku järgnev üldhariduse nõustaja intervjuul avaldatud mõte:

„Ma arvan, et siin on toimunud ka väike progress, et kui see algul nagu tuli, siis oli mõne õpetaja puhul võib-olla näha, et mina ei ole seda hinnanud, et ma ei tea, kas ma võin seda usaldada. Aga ma arvan, et nüüdseks on see

4.3. Peamised tulemused

Teadlikkus VÕTA-st

- Õppijate teadlikkus VÕTA-st on suurim kõrghariduses (taotlejatest 98%, mittetaotlejatest 76%) ja väikseim üldhariduses (taotlejatest 83%, mittetaotlejatest 26%). Kutsehariduses on vastavad näitajad 94% ja 59%.
- Teadlikkus VÕTA-st ja selle võimalustest erineb haridusastmeti ja sõltub taotlemiskogemusest, eriti vähene on teadlikkus üldhariduse õppijate seas, kellest üle poole ei ole teadlikud, et VÕTA-ga saab varasemaid õpinguid üle kanda.
- Spetsiifilisemate VÕTA võimaluste puhul (nt täiendkoolitused, töökogemus, iseseisev õpe) on teadlikkus märgatavalt kehvem ning seda eriti mittetaotlejate puhul.
- Teadlikkus VÕTA võimalustest on suurim varasemate õpingute ülekandmise puhul (kõrghariduses taotlejatest 97%, kutsehariduses 89%, üldhariduses 79%). Täiendkoolitusel õpitu arvestamise võimalusest on teadlikud ligi kolmveerand taotlejatest (69–73%). Töökogemuse kaudu omandatud teadmiste ja oskuste arvestamisest VÕTA-ga teadsid enim kutsehariduses õppijad (85% taotlejatest ja 47% mittetaotlejatest) ja vähim üldhariduses õppijad (62% taotlejatest ja 22% mittetaotlejatest). See-eest iseseisvalt omandatud õppe arvestamise võimalusest teatakse vähe kõigi vastajate hulgas (taotlejatest teadsid seda alla pooled ja mittetaotlejatest alla 30%).
- Isiklik kokkupuude taotlejatega on VÕTA taotlejate seas levinud: vaid umbes 10% kõrg- ja kutsehariduse taotlejatest ei tunne ühtki VÕTA-t kasutanud tuttavat. Samas on mittetaotlejate seas selliselt vastajaid ligi kaks korda rohkem. Üldhariduses ei tunne ühtki taotlejat 12% VÕTA taotlejatest ja 44% mittetaotlejatest.
- Peamised infoallikad VÕTA kohta on küsitlustulemuste põhjal õppeasutuse ametlikud kanalid (eelkõige koduleht), mille tõid välja 81% kõrghariduse taotlejatest ning 65% kutse- ja üldhariduse taotlejatest. Tähtsaks peetakse ka õpetajaid ja õppejõude, õppenõustajaid, infoseminare ning kaasõppijaid ja tuttavaid. Lisaks mainiti töötukassat, varasemaid õppeasutusi, siseveebe, töökohti ja iseseisvat otsingut.
- VÕTA tutvustamise viisid ja tavad erinevad haridusastmeti. Kõrghariduses toimub see peamiselt kodulehe ja esmakursuslastele suunatud infotundide või -seminaride kaudu. Kutsehariduses on oluline roll õpetajatel ja personaalsel nõustamisel; sealjuures toodi välja ka vajadus sagedasema ja järjepidevama teavituse järele. Üldhariduses liigub info küsitlustulemuste ja intervjuude põhjal ebaühtlasemalt ning on sageli mõeldud üksnes potentsiaalsele sihtrühmale ehk neile, kes paistavad õppeasutuse personalile silma eelnevalt omandatud kogemuse poolest.
- Kõigis haridusastmetes on oluline, et VÕTA kohta levitataks teavet paralleelselt mitme infokanali kaudu. Samuti peavad õppijad parema ülevaate saamiseks vajalikuks, et VÕTA kohta koostataks ja levitataks praktilisi abimaterjale ja kogemuslugusid.

Hoiakud VÕTA suhtes

- Õppijate hoiakud VÕTA kasutamise suhtes on valdavalt positiivsed ning selle taotlemisse suhtutakse ratsionaalselt: kui VÕTA taotlemine on soodsam kui ainekursuse uuesti võtmine, siis pigem kasutatakse seda võimalust. Samas leidis ka hinnanguid, et VÕTA on „lihtsamat

teed minek“ või sõltub liigselt hindaja subjektiivsest hinnangust. Kuni 10%-l oli enne isiklikku kogemust teatud eelarvamusi.

- Õppeasutuste suhtumine VÕTA-sse on muutunud ajas paremaks – seda nähakse tavapärase õppe osana, kuid suhtumine varieerub palju. On koole ja allasutusi, kus VÕTA kasutamise võimalust soositakse, kuid ka neid, kus VÕTA kasutamisse suhtutakse kriitiliselt või negatiivselt või ei lubata seda peaaegu üldse.
- Rohkem on õppeasutustes negatiivset suhtumist ja eelarvamusi nende suhtes, kes soovivad VÕTA-t kasutada suures mahus, eriti kohustuslike ainete üle kandmiseks, ning kes suhtuvad õpingutesse ja VÕTA taotlemisse lohakalt.
- Üldjuhul (väikeste eranditega) usaldatakse õppeasutustes haridussüsteemis omandatud teadmisi, probleemiks on kohati eelkõige madalamal haridusastmel omandatud teadmised, mille puhul puudub kindlus nende vastavuses. Töökogemuse puhul on tavapärasem, et seda arvestatakse praktikana, selle arvestamisse õppeainena suhtutakse pigem ettevaatlikult.
- Õppijad ei ole seoses VÕTA taotlemisega üldjuhul negatiivset suhtumist kogenud ega teistelt kuulnud (üle 90%), kuid kutsehariduse taotlejate ja üldhariduse mittetaotlejate seas oli rohkem neid (20–21%), kes olid ise kogenud või teistelt kuulnud negatiivsete kogemuste kohta.

5. VÕTA KASUTAMINE JA MITTEKASUTAMINE

See peatükk annab ülevaate tulemuste põhjal ülevaate VÕTA kasutamisest arvudes, taotlejatest ja mittetaotlejatest, sh kuidas VÕTA kasutamine varieerub haridusastmete, valdkondade, vanuse, soo ja peamise suhtluskeelega. Lisaks analüüsitakse, millist varasemat kogemust ja mis põhjustel on või ei ole üle kantud ning millisel muul moel varasemaid kogemusi õpetegevuses arvestatakse.

5.1. VÕTA kasutamine: taotlejad ja mittetaotlejad

Järgnevalt on esitatud **VÕTA kasutamise andmed kõrg- ja kutsehariduse kohta** EHIS-e, sh Haridussilma 2020.–2024. aasta andmete väljavõttele tuginedes. Üldhariduses ja kutse andmisel riik VÕTA kasutamise kohta andmeid ei kogu. Üldhariduse kohta esitatud andmed toetuvad küsitlusele, kuid siinkohal tuleb arvesse võtta küsitluse piiranguid.

Mittetatsionaarset üldharidust pakkuvatesse asutustesse saadetud päringute, kodulehekülgede ülevaate ja intervjuude põhjal kõigis üldhariduskoolides VÕTA-t ei kasutata, kuid **mõnes koolis lähtutakse VÕTA põhimõtetest ka ilma seda VÕTA-ks nimetamata**. Andmepäringu tulemusena ilmnes seegi, et üldhariduskoolides **VÕTA taotlemise tähtaeg valdavalt puudub**, ent osas koolides on see õppeaasta esimesel nädalal. Tavaliselt tutvustatakse VÕTA kasutamise võimalust õppijatele kohe sisseastumisel, kuid mõnes koolis teeb regulaarset teavitustööd ka klassijuhataja või õppejuht. Lisaks sellele on kogu vajalik info koondatud koolide kodulehele.

Üldhariduskooliti on VÕTA kasutajate osakaal õppijatest väga erinev. Näiteks vastas üks 16-st andmepäringule vastanud kooli esindajast, et nende õppeasutuses võib VÕTA taotlejate hulk jääda vahemikku 3–10%. Samas märkis teine üldhariduskooli esindaja, et nende koolis taotlevad VÕTA-t koguni kuni pooled õppijad. Lisaks leidis koole, mille esindajad ütlesid, et ehkki nad lähtuvad VÕTA-ga sarnastest põhimõtetest, arvestavad nad varasemaid kogemusi muul viisil.

Kutse omandajate kohta ülevaade puudub, sest vastavat infot ei kogu kutse andjad ja kutse omandajate seas ei tehtud ka küsitlust. Sarnaselt üldhariduskoolidega ei kasutata intervjuudele ja kutse andmise kordade ülevaatele tuginedes VÕTA-t kõikide kutsete andmisel. Kutsekoja koostatud ülevaatest VÕTA korra rakendamise kohta kutse andmisel (juuni 2025 seisuga) ilmnes, et 105 kutse andjast 81% lähtub varasema kogemuse arvestamise ehk VÕTA põhimõtetest kutse andmise korras ning 14%-l on eraldi sätestatud VÕTA kord.

Kõrghariduses⁵⁸ on EHIS-e andmetel VÕTA-t 2020.–2024. aastal kasutanud 16 803 õppijat⁵⁹. Kõige rohkem on VÕTA-t kasutanud kahes rakenduslikus kõrgkoolis: Tartu Tervishoiu Kõrgkoolis (21%) ja Eesti Lennuakadeemias (17%), mõlema kooli puhul tunnustatakse varasemat õpi- ja töökogemust peaaegu iga viienda õpilase kohta. Neile järgnevad VÕTA kasutamises Kõrgem Kunstikool Pallas (13%), Kaitseväge Akadeemia (13%) ja Tallinna Tervishoiu Kõrgkool (11%). Kõige vähem on VÕTA kasutamist märkinud Eesti Metodisti Kiriku Teoloogiline Seminar (0,3% õppijatest), Sisekaitseakadeemia (3%) ja Tallinna Ülikool (3%). Suured ülikoolid – Tallinna Tehnikaülikool (5%) ja Tartu Ülikool (8%) – paiknevad jaotuse keskel.

⁵⁸ Statistika on olemas kõigi kõrgharidusasutuste kohta, v.a Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor.

⁵⁹ Isikute identifikaatorid on filtreeritud iga õppeasutuse kohta, st ühe isiku unikaalne identifikaator võib esineda mitme kooli nimekirjas.

Kutsehariduses⁶⁰ on EHIS-es dokumenteeritud VÕTA kasutamist 2020.–2024. aastal.⁶¹ Enim on VÕTA-t kasutatud Heino Elleri Muusikakoolis (13%), Tallinna Tööstushariduskeskuses (10%) ja Tallinna Majanduskoolis (10%). 9–10% ulatuses kasutatakse VÕTA-t ka Pärnumaa Kutsehariduskeskuses, Tallinna Teeninduskoolis, Luua Metsanduskoolis ning Valgamaa Kutseõppekeskuses. Vähim on VÕTA-t kasutatud aga Tallinna Rakenduslik Kolledžis (0,4%), Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskuses (0,6%) Tallinna Ehituskoolis (0,7%).

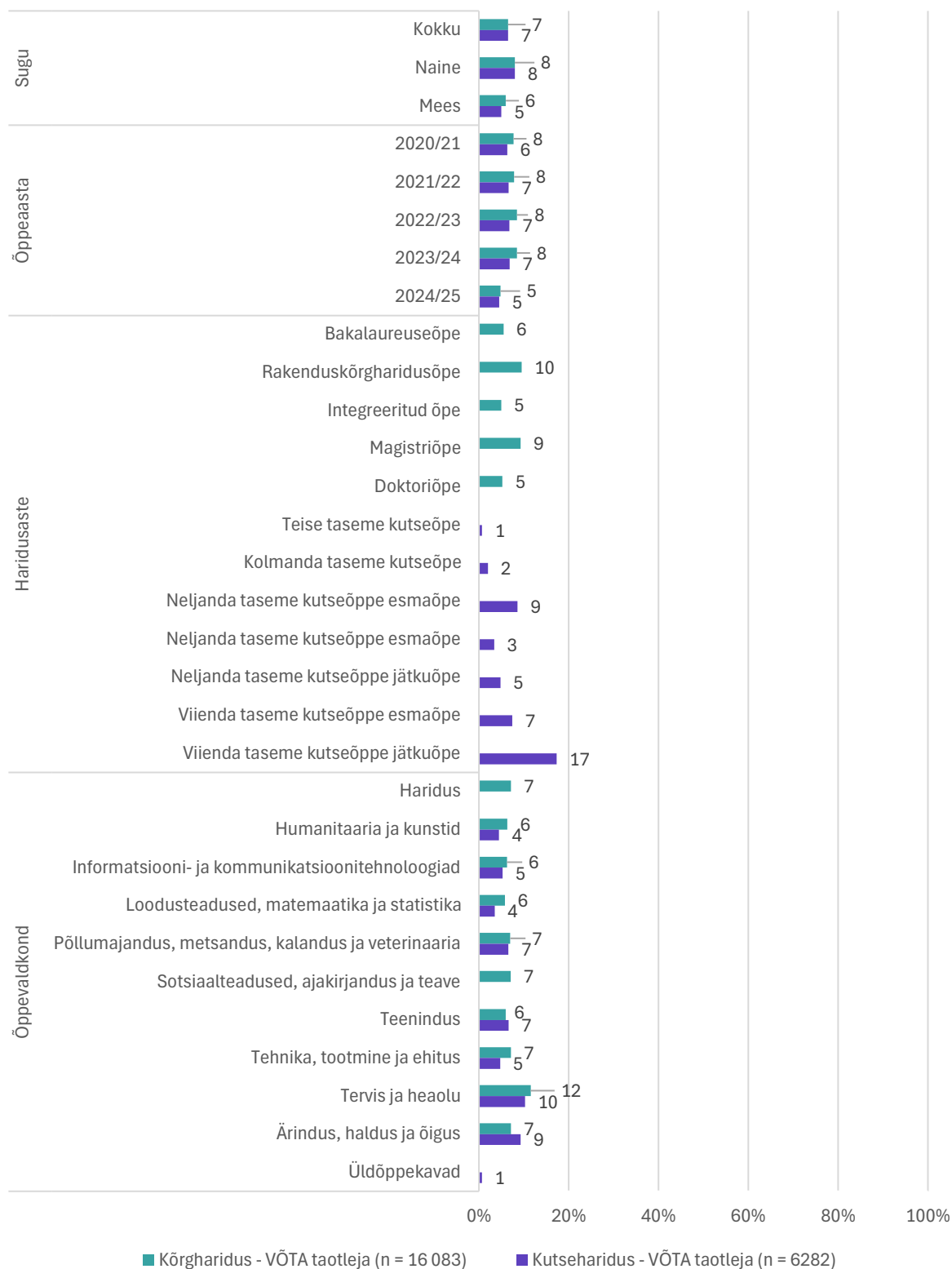
Kokkuvõttes on Eestis VÕTA-t kasutanud 7% kõigist kõrg- ja kutsehariduse õppijatest (joonis 14).

Neljal viimasel õppeaastal (2020–2024) on VÕTA kasutajate osakaal püsinud üsna stabiilne, olles järjepidevalt 8% kõrghariduses ja 7% kutsehariduses kõigist õppijatest. 2024/25. õppeaastal on VÕTA taotluste osakaal nii kõrg- kui ka kutsehariduses olnud 5%, kuid andmed on esitatud vaid 2024. aasta lõpuni, mis tähendab, et teise poolaasta informatsioon statistikas veel ei kajastu.

Haridusastmete sees VÕTA kasutamine varieerub. Kõrghariduses on VÕTA kasutajaid kõige rohkem rakenduskõrghariduses (10%) ja magistriõppes (9%). Mõnevõrra vähem kasutatakse VÕTA võimalusi bakalaureuse- (6%), integreeritud- (5%) ja doktoriõppes (5%). Kutsehariduses paistab silma viienda taseme jätkuõpe, kus VÕTA võimalusi on kasutanud koguni 17% õppijatest, mis on kõigi haridusastmete kõrgeim VÕTA taotlejate osakaal. Samas on madalamatel kutsetasemetel (2. ja 3. tase) VÕTA kasutamine vähelevinud.

⁶⁰ Andmed puuduvad paljude kutseharidusasutuste kohta. Andmed puuduvad järgmiste asutuste kohta: Eesti Esimene Erakosmeetikakool, Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus, Juuksurite Erakool "Maridel", Järvamaa Kutsehariduskeskus, Kehtna Kutsehariduskeskus, Pärnu Saksa Tehnoloogiakool, Rakenduslik Massaaži- ja Teraapiakolledž, Tallinna Balletikool, Tallinna Lasnamäe Mehaanikakool, Tallinna Muusika- ja Balletikool, Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool ja Viljandi Kutseõppekeskus.

⁶¹ Isikute identifikaatorid on filtreeritud iga õppeasutuse kohta, st ühe isiku unikaalne identifikaator võib esineda mitme kooli nimekirjas. Tasub märkida, et mitmete kutsehariduskoolide puuduliku VÕTA kasutamise informatsiooni tõttu on hinnanguline VÕTA kasutajate määr raporteeritust suurem.

Joonis 14. 2020–2024. aasta VÕTA kasutajate osakaal kõigist kõrghariduses ja kutsehariduses õppijatest soo, õppeaasta, haridusastme ja õppevaldkonna lõikes (%)⁶²

⁶² Andmed põhinevad Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) statistikapäringutel ning on täiendatud Haridussilma õppijate arvudega. Arvutused on tehtud kõrghariduse koguõppijate arvu 224 079 ning kutsehariduse koguõppijate arvu 96 445 põhjal. Nende hulka ei ole arvestatud õppijaid koolidest, mille kohta ei olnud VÕTA kasutamise õppijate statistikat esitatud.

Soolised erinevused on pigem väikesed, kuid suundumus püsiv: **naised (8%) on aktiivsemad VÕTA taotlejad kui mehed (5–6%)** (vt joonis 14), mis võib olla seotud nende esinemisega valdkondades, kus VÕTA võimalusi kasutatakse rohkem (nt tervis ja heaolu). **Kõrghariduses** on kõrgeim naiskasutajate osakaal Eesti Lennuakadeemias (23%) ja Tartu Tervishoiu Kõrgkoolis (21%); meestest kasutavad samades koolides VÕTA-t vastavalt 15% ja 19%. Madalaimad näitajad – nii meeste kui naiste hulgas – on Metodisti Seminaris (naised 0%, mehed 1%) ning Sisekaitseakadeemias (nii meeste kui naiste puhul 3%). **Kutsehariduses** kasutavad naised VÕTA-t enim Tallinna Tööstushariduskeskuses (14% vs 8% mehed) ja Valgamaa Kutseõppekeskuses (11% vs 6% mehed). Mehed kasutavad VÕTA-t enim Heino Elleri Muusikakoolis (15% vs 13% naised), Luua Metsanduskoolis (10% vs 9% naised) ja G. Otsa nim Tallinna Muusikakoolis (9% vs 8% naised).

EHIS-e andmete alusel kasutavad VÕTA-t nii kõrg- kui kutsehariduses **mõnevõrra enam vanemad vanuserühmad**. Kõrghariduses on VÕTA kasutamine kõige levinum vanuserühmas 25 ja enam aastat, kus VÕTA-t on kasutanud 9,3% õppijatest. Vanuserühmas 20–24 on vastav osakaal 6,2% ning kuni 19-aastaste seas 2,1%. Ka kutsehariduses on kõrgem osakaal vanuserühmas 25 ja vanemad (7,2%), vanuserühmas 20–24 on vastav näitaja 6,7% ning kuni 19-aastaste seas 2,2%.

Õppevaldkonniti on VÕTA taotlejate profiil mitmekesine. EHIS-e andmetel **kasutatakse VÕTA võimalust kõige enam tervise ja heaolu valdkonnas** (12% kõrg- ja 10% kutsehariduses), kusjuures kõrghariduses on kasutatud formaalõpet (70%) enam kui kutsehariduses (55%). Kutsehariduses paistavad silma ka äriduse, halduse ja õiguse õppekavad (9%; formaalõppe kasutamise osakaal 60%). Kõige madalam VÕTA kasutamise osakaal on kutsehariduse üldõppekavadel (1%), kus kantakse üle peamiselt varasemaid sama haridusastme õppeaineid, näiteks gümnaasiumi poolelijätmise järel kutsekooli minnes. VÕTA kasutamise kõrget määra tervise ja heaolu valdkonnas võib seletada varasema töökogemuse VÕTA kaudu praktikana arvestamine, mida töid korduvalt välja nii õppeasutuste esindajad kui ka õppijad, samas toodi just sellest valdkonnast palju juhtumeid, kuidas VÕTA-ga ei ole võimalik arvestada midagi muud kui praktikat.

Nõustajate intervjuudes kirjeldati aktiivsete VÕTA kasutajatena sessioon- või kaugõppes õppijaid ja enda erialal töötavaid üliõpilasi (näiteks sotsiaaltöö valdkonnas).

„Töötavad inimesed võib-olla, no üldisemalt öeldes, et need, kes on juba pikemalt nagu töötanud ja nüüd tulevad ülikooli, siis, siis võib-olla, kui nad samal ajal veel töötavad ka, et siis nende jaoks on, noh, oluline nagu saada need teadmised, mida neil veel ei ole kätte, siis noh, nii kiiresti kui võimalik, et siis, siis edasi liikuda.“ (nõustaja kõrghariduses, intervjuu)

Küsitlusandmete põhjal analüüsiti VÕTA kasutamist ja mittekasutamist logistiliste regressioonimudelite abil, et hinnata erinevate taotlejate taustatunnuste (sugu, vanus, kõrgeim omandatud haridustase, suhtluskeel ning erialase töökogemuse olemasolu) mõju VÕTA kasutamise tõenäosusele kolmes (kõrg-, kutse- ja üldhariduse) haridusrühmas. Täpsed mudelid on esitatud lisas 1.

Logistilise regressioonanalüüsi tulemused kõrghariduses ($n = 966$, Nagelkerke $R^2 = 0,15$; AUC = 0,69) näitasid, et kui hoida taustatunnused muutumatuna, on VÕTA kasutamise tõenäosus suurem vanemate vastajate, erialase töökogemusest ning kõrgema haridustasemega õppijate seas. Vanuserühmades 26–35 (OR = 2,24; $p < 0,001$) ja 36 ja vanemad (OR = 1,51; $p = 0,031$) oli VÕTA kasutamise tõenäosus oluliselt suurem võrreldes kuni 25-aastastega. Samuti kasutavad VÕTA-t tõenäolisemalt varasema kõrgharidusega vastajad (OR = 1,91; $p < 0,001$). Seevastu

erialase töökogemusega (OR = 0,5; $p < 0,001$) ja muu suhtluskeelega vastajad (OR = 0,5; $p < 0,001$) kasutavad VÕTA-t oluliselt harvem. Sugu ja varasem kutseharidus ei olnud statistiliselt olulised tegurid. Mudelil oli mõõdukas eristusvõime (65%). Seega on kõige tõenäolisem VÕTA kasutaja kõrghariduses 26–35- või 36-aastane ja vanem kõrgharidusega erialase töökogemuseta eesti keelt suhtluskeelena kasutav õppija.

Logistilise regressioonanalüüsi tulemused kutsehariduses ($n = 266$, Nagelkerke $R^2 = 0,24$; AUC = 0,75) näitasid, et VÕTA kasutamine on tõenäolisem erialase töökogemusega õppijate seas. Erialase töökogemusega õppijad on kasutanud VÕTA-t kogemuseta õppijatest peaaegu kaks korda sagedamini (OR = 1,9; $p = 0,027$). Samuti on VÕTA kasutamine märkimisväärselt tõenäolisem kõrgema haridustasemega õppijatel võrreldes põhiharidusega õppijatega: keskkharidusega (OR = 4,43; $p < 0,001$), kutseharidusega (OR = 3,33; $p = 0,019$) ja kõrgharidusega (OR = 6,31; $p = 0,001$) õppijatel. Sugu, vanus ja suhtluskeel ei olnud statistiliselt olulised ennustajad. Mudelil oli mõõdukas eristusvõime (69%). Seega on **kõige tõenäolisem VÕTA kasutaja kutsehariduses erialase töökogemusega kesk-, kutse- või kõrgharidusega õppija**.

Üldhariduse puhul ($n = 163$) ei olnud logistilise regressiooni mudel statistiliselt oluline ($\chi^2(162) = 11,91$; $p = 0,104$) valimi väiksuse tõttu ja sisulisi tõlgendusi ei ole võimalik selle põhjal teha.

EHIS-e andmed üldhariduses VÕTA kasutamise kohta puuduvad, kuid küsitlustulemuste järgi eristuvad üldhariduses taotlejad ja mittetaotlejad **vanuse, hariduse ja (muu) suhtluskeelega** alusel. **Üldhariduse taotlejate seas on mittetaotlejatega võrreldes rohkem naisi, 36-aastaseid ja vanemaid ning muu suhtluskeelega õppijad**, kuid valimi väiksuse tõttu ei ole erinevused statistiliselt olulised. VÕTA taotlejate hulgas oli vähem mehi (14% vs mittetaotlejate hulgas 19%), kuid rohkem 36-aastaseid ja vanemaid õppijaid (41% vs 24% mittetaotlejate hulgas). VÕTA taotlejate seas oli kuni 20-aastaseid 31% (vs mittetaotlejate seas 44%). Taotlejate hulgas oli vene suhtluskeelega vastajaid (7%), mittetaotlejate hulgas nii vene (1%) kui ka muu suhtluskeeltega (3%) vastajaid. Täpsem võrdlev info taustatunnuste kohta on esitatud lisas 1 joonis 1.

Uuringus osalenud VÕTA nõustajate hinnangul **kasutavad VÕTA-t kõige sagedamini õppijad, kes on juba varem omandanud ühe või mitu haridustaset või eriala** (näiteks ühe või mitu kõrg-, kutse- või kutsekõrgharidust). Teisisõnu peetakse tüüpiliseks taotlejaks õppijat, kellel on varasem kogemus sarnase haridusastme või valdkonnaga, mille tõttu on neil kogemusi, mida on võimalik üle kanda. See aga ei tähenda, et kõik õppijad alati seda võimalust kasutada soovivad või saavad. Näiteks tõid õppeasutuste esindajad korduvalt välja, et on ka neid taotlejaid, kes eelistavad ainet eri põhjustel uuesti läbida (vt ptk 5.3). Seda trendi kinnitavad vähemalt osaliselt ka küsitlustulemused, mille järgi on 52% kõrghariduse taotlejatest ja 29% kutsehariduse taotlejatest kõrgharidusega ja lisaks 29% kutsehariduse taotlejatest kutseharidusega.

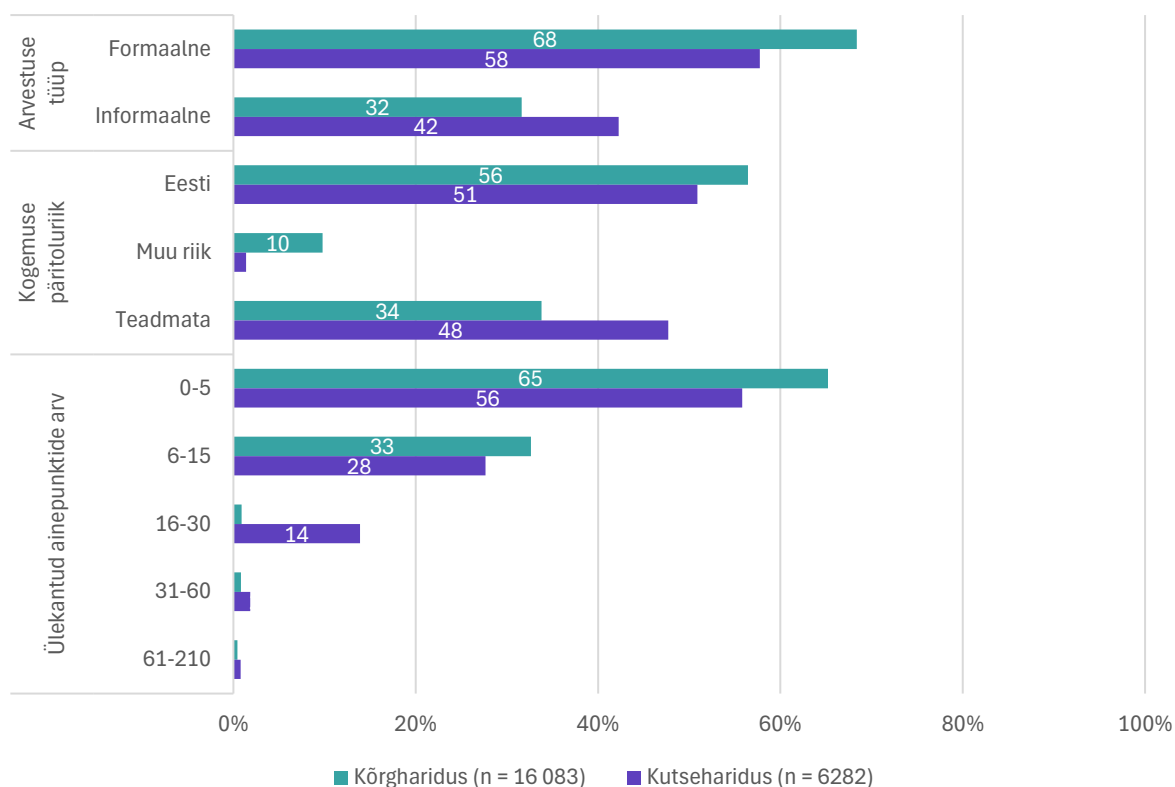
Arvestades, milliste taustatunnustega inimesi on VÕTA taotlejate seas vähem, on ootuspärane, et ka VÕTA mittetaotlejate profiil on mitmekesine. Küsitluse vastustele ja intervjuudele tuginedes **eristub neli rühma mittetaotlejaid**: 1) õppijad, kes ei ole VÕTA võimalustest üldse teadlikud; 2) õppijad, kellel pole varasemaid õpinguid või kogemusi, mida üle kanda, näiteks õppijad, kes on suundunud otse põhikoolist või gümnaasiumist järgmisesse õppeastmesse; 3) õppijad, keda on takistanud rohkem või vähem põhjendatud piirangud ning; 4) õppijad, kes otsustanud ise mitte taotleda, olgu põhjuseks taotluse tajutud keerukus või ajamahukus või soov aine uuesti läbida.

5.2. Varasema töö- ja õpikogemuse ülekandmine VÕTA-ga

Selles alapeatükis kirjeldatakse, millist varasemat kogemust, mis mahus ja mis põhjustel on arvestatud VÕTA-ga.

Joonisel 15 on kuvatud VÕTA-t kasutanud õppijate jaotus (osakaal kõigist VÕTA kasutajatest) kõrg- ja kutsehariduses. Kogu VÕTA kasutamisest on formaalne arvestamine moodustanud

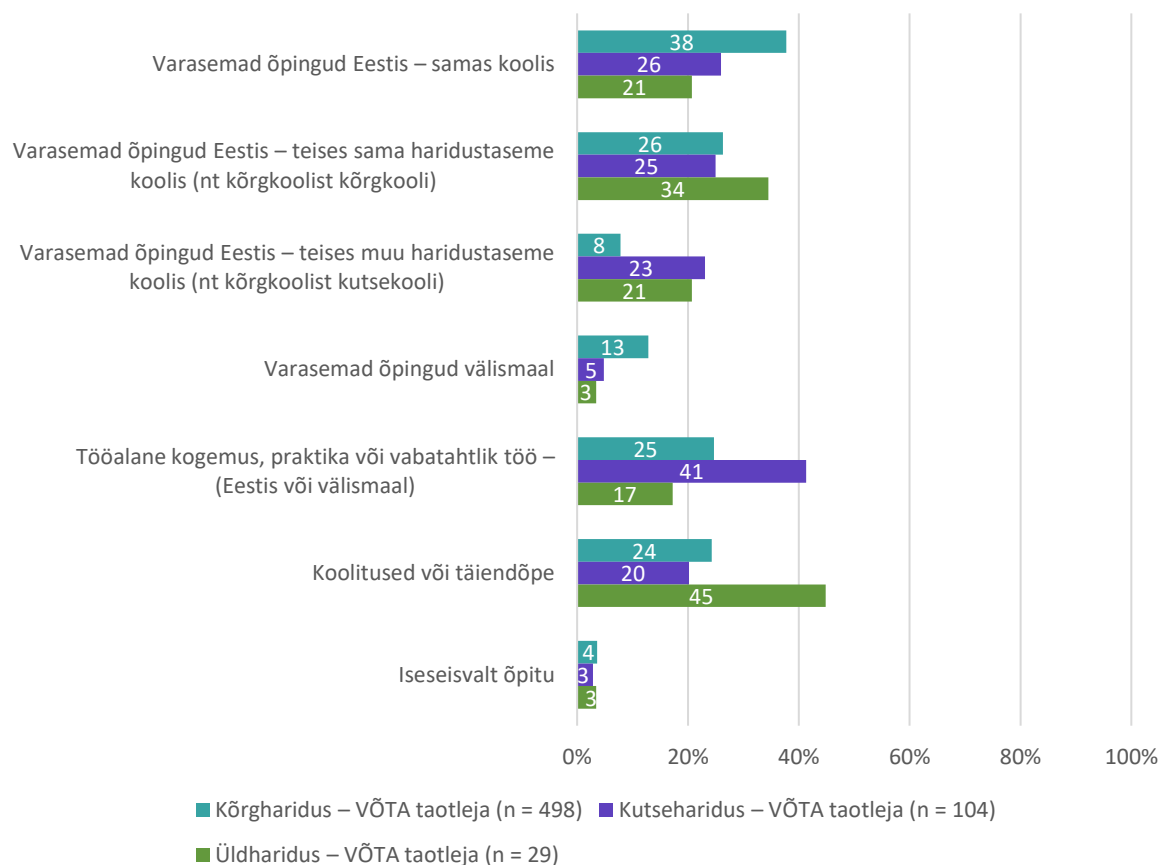
kõrghariduses 68% ja kutsehariduses 58%. Kuid tuleb arvestada, et EHIS-e andmete järgi kuuluvad **Tahvliit** kasutatavates õppeasutustes ehk valdavalt kutsehariduses informaalne arvestamise alla kõik olukorrad, kus kantakse üle üks ühele mitte ülekantavaid õpinguid. Enamiku VÕTA-st moodustab Eestis omandatud kogemuse ülekandmine, Eestist väljaspool ehk mujal omandatud kogemust on üle kantud umbes 10% kõrghariduse ja 1% kutsehariduse VÕTA kasutamistest. Umbes kolmandiku kõrghariduse ja peaaegu poole kutsehariduse VÕTA kasutamiste puhul puudub info kogemuse päritoluriigi kohta.

Joonis 15. 2020–2024. aasta kõrg- ja kutsehariduse VÕTA taotlejate profiil arvestuse tüübi, ülekantava kogemuse algriigi ning ülekantavate ainepunktide arvu järgi (%)⁶³

Küsitluse vastuste järgi on kõrghariduses enim kantud üle samas koolis õpitut (38% VÕTA kasutajatest), kutsehariduses tööalast kogemust või praktikat (41%) ning üldharidusasutustes koolitusi või täiendõpet (45%) (joonis 16).

⁶³ Andmed põhinevad Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) statistikapäringutel.

Joonis 16. Vastused küsimusele „Millised kogemused soovisite VÕTA kaudu üle kanda?“ (%; n = 631)⁶⁴

Taustatunnuste analüüsiks jagati ülekantavad kogemused formaalseks⁶⁵, mitteformaalseks⁶⁶ ning mõlemaks (st mõlemast kategooriast oli variante valitud). Tulemustest selgus, et **vanemad vanuserühmad (26–35-aastased – 25%; 36-aastased ja vanemad – 28%) ütlesid kuni 25-aastastest (6%) enam, et kandsid või soovisid üle kanda mõlemat – nii formaalset kui mitteformaalset – õpikogemust**. Kuni 25-aastased (63% vs teiste 51–53%) soovisid enam üle kanda kas vaid formaalset või informaalset (31% vs teiste 21%) kogemust.

Ilmnesid erinevused ka **õppevaldkondade lõikes**: kõige enam kasutati mõlemat tüüpi (st nii formaalset kui mitteformaalset) kogemuse ülekandmist teeninduse (33%) ja tervise ja heaolu (29%) valdkonnas ning kõige vähem äriduses, halduses ja õiguses (10%). Tehnika, tootmise ja ehituse (71%) ja äriduse, halduse ja õiguse (70%) õppekavadel kasutati peamiselt formaalset ülekandmise vormi, vähim kasutati seda tervise ja heaolu (30%) õppekavadel. Ka mitteformaalset vormi kasutasid enim tervise ja heaolu (41%) õppekavadel õppijad.

Kuigi üldjuhul soovitakse üle kanda tasemeõppe õpinguid, on omajagu ka **koolituste ja täiendõppe VÕTA taotluseid** (joonis 16), eriti üldhariduses. Intervjuudes tõid üldhariduse

⁶⁴ Küsiti vaid neilt, kes on taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist (märgitud kui VÕTA taotleja).

⁶⁵ Muutujasse lisati: Varasemad õpingud Eestis – samas koolis; Varasemad õpingud Eestis – teises sama haridustaseme koolis (nt kõrgkoolist kõrgkooli); Varasemad õpingud Eestis – teises muu haridustaseme koolis (nt kõrgkoolist kutsekooli); Varasemad õpingud välismaal – lühiajaline (alla ühe semestri) õpiränne (k.a konverentsid, suvekoolid jm); Varasemad õpingud välismaal – pikaajaline (semester või rohkem) õpiränne või tasemeõpe)

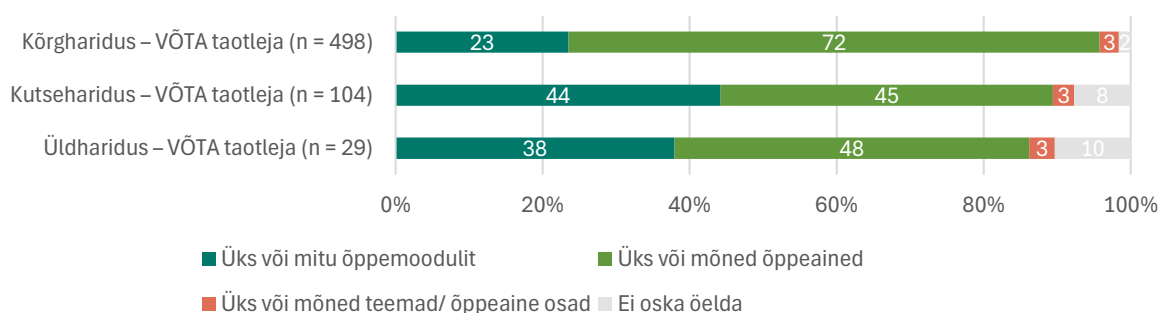
⁶⁶ Muutujasse lisati: Töölane kogemus, praktika või vabatahtlik töö – (Eestis või välismaal); Koolitused või täiendõpe; Iseseisvalt õpitu. Küsitlustulemuste analüüsis on VÕTA kaudu arvestatud varasem kogemus jagatud kaheks: formaalseks ehk õpinguteks õppeasutustes ning mitteformaalseks, mille alla kuuluvad nii täiendkoolitused (mitteformaalne õpe) kui ka iseseisvalt õpitu, töökogemus, vabatahtlik töö ja praktika (informaalne õpe). Selline eristus on tehtud seetõttu, et võrreldavad rühmad ei muutuks statistiliseks võrdluseks liiga väikseks.

nõustajad ja õpilased välja, et väga levinud on varem omandatud keeleoskuse arvestamine, aga ka teaduskoolis käimise arvestamine. Ka näiteks muusika- või spordikoolis käimine võib vabastada õpilase üldhariduskooli vastavatest tundidest. Kutse- ja kõrghariduse nõustajad mainisid samas, et **üsna sageli uuritakse varasemate koolituste või täiendõppe arvestamise võimalust, kuid kiiresti jõutakse arusaamale, et need ei vasta nõuetele**. Nimelt soovitakse intervjueeritute sõnul arvestada näiteks teaduskoole, suvekoole jne, mis jäävad sisult liiga pealiskaudseks ehk vajalikud õpiväljundid on saavutamata.

Varasema tööalase kogemuse arvestamine on väga levinud kutsehariduses, aga suhteliselt palju ka teistes haridusastmetes. Küll aga arvestatakse seda tihti praktikana, mitte ei asendata teisi õppeaineid. VÕTA kasutamise statistikast (ptk 5.1) ja mõnetisest mitteformaalse kogemuse VÕTA-ga arvestamise keerukusest (ptk 5.3, 6) hoolimata tõdes mitu hindajat ja nõustajat, et **töökogemuse arvestamine ja kombineeritud VÕTA on populaarsemaks muutumas**. Seda kinnitavad ka küsitluse tulemused, mille järgi on 17–41% taotlejatest soovinud VÕTA-ga arvestada töö, praktika või vabatahtliku töö kogemusi (joonis 16).

Asendatavad ained on väga erinevad. Intervjuudes hindajate ja nõustajatega jäi peamiselt kõlama **vaba- ja valikainete ning keeleõppe asendamine** VÕTA-ga. Samas toodi küsitluse vastustes vaba- ja valikainete kõrval välja ka omajagu erialaspetsiifilisemaid aineid, kuigi oli ka neid õppijaid, kes märkisid, et kohustuslikke erialaaineid ei saa VÕTA-ga arvestada. Üksjagu küsitlusele vastajaid mainis praktika asendamist, teisalt tuli nii küsitluse vastustest kui ka intervjuudest välja, et igal pool ei saa praktikat VÕTA-ga arvestada. Lisaks on asutusi, kus varasemat töökogemust saab praktikana arvestada ilma VÕTA-ta.

VÕTA kasutamisest parema ülevaate saamiseks uuriti ka seda, mis mahus midagi arvestada on soovitud. Sarnaselt sellega, mida üle kantakse, on erinev ka see, mis mahus seda tehakse. Mõned õppijad mainisid terveid mooduleid või tervet kõrvaleriala. Üldjuhul soovitakse üle kanda aga üksikuid aineid. EHIS-e andmete (joonis 15) ja küsitluse vastuste põhjal (joonis 17) on **ülekantav maht seda suurem, mida madalamal õppeastmel õpitakse**, kusjuures **üle poolte VÕTA-ga ülekantavate kogemuste maht oli kuni 5 ainepunkti** (joonis 15). Intervjuude põhjal selgitab seda osaliselt asjaolu, et kõrghariduses on rohkem erialaspetsiifilisi aineid ehk eriala vahetamise järel ei ole sageli võimalik varasemast väga palju üle kanda. Küsitluse vastustest see küll välja ei tulnud, ent intervjuudes mainiti ühe põhjusena asjaolu, et kõrghariduses on VÕTA taotlemine sageli tasuline, mis paneb tõsisemalt kaaluma, mida ja mis mahus üle kanda.

Joonis 17. Vastused küsimusele „Kui suures mahus taotlesite VÕTA kaudu varasema kogemuse arvestamist?“ (%; n = 631)⁶⁷

Intervjuude põhjal **mõjutab VÕTA kasutamise mahtu ka see, mis mahupiirangud on VÕTA korras**, õppejõudude vms poolt ette antud. Lisaks väljendati nii õppijate enda kui õppeasutuste esindajate intervjuudes ja küsitluses seda, et kasutamise mahtu vähendab asjaolu, et paljud

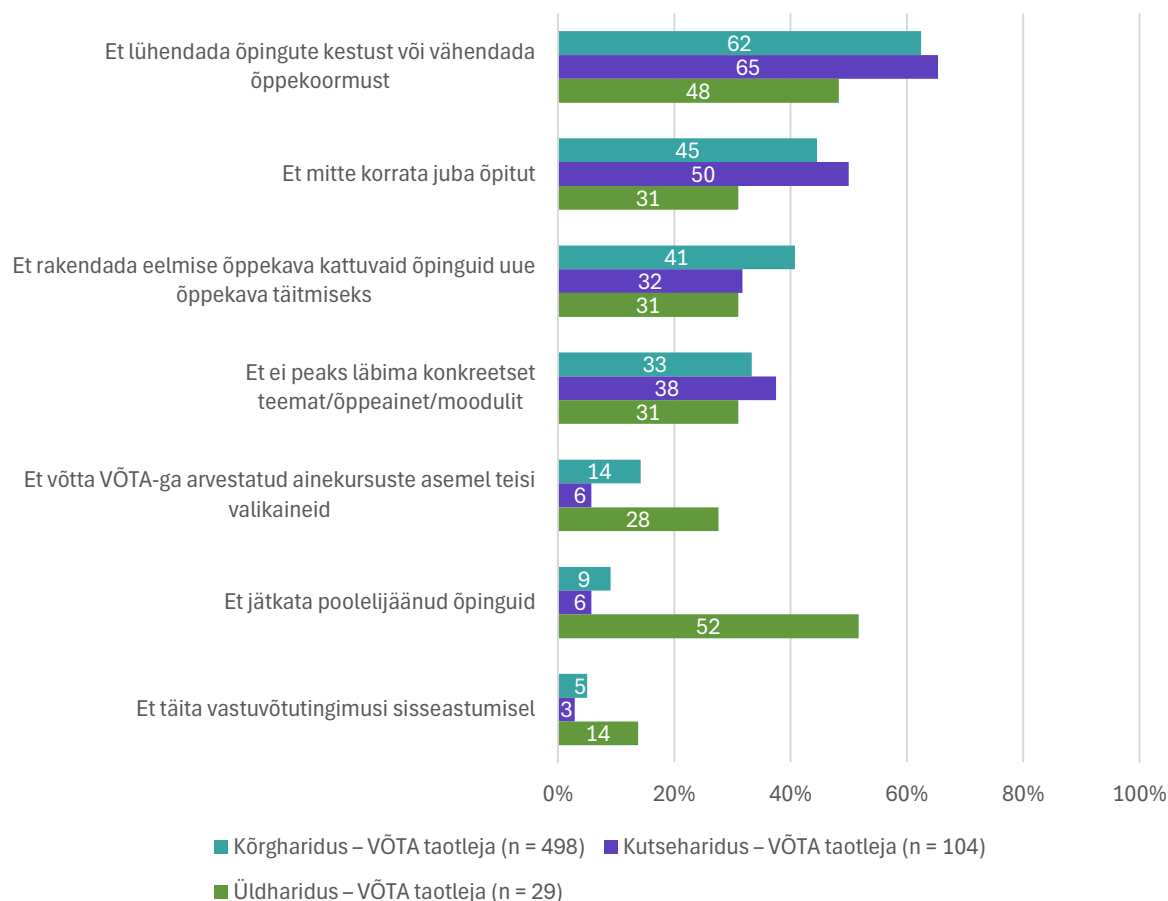
⁶⁷ Küsitud vaid neilt, kes on taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist.

kõrg- ja kutsehariduse õppijad on eneseteadlikud ja õpihimulised, eelistades võimalusel ained (uuesti) läbida ja asendada vaid neid aineid, mille puhul peetakse lisateadmiste saamise potentsiaali olematuks.

VÕTA kasutamist mõjutavad VÕTA taotlemisele seatud tingimused, taotlusprotsess üldiselt ja nõustajad (vt ptk 6). Näiteks võib õppeasutuse personali suhtumisest, initsiatiivist, juhiste-vormide keerukusest või VÕTA taotlemise korralduse lihtsusest sõltuda, mida ja mis mahus soovivad õppijad VÕTA-ga arvestada. Üld- ja kutsehariduses on suurem roll sisseastumisvestlusel ja õppenõustaja aktiivsusel: õppeasutus võib ka nn automaatselt varem läbitud üldained ära arvestada, samas kui valikkursuste arvestamiseks võib vajalik olla vastav avaldus. Kõrghariduses on olulisem õppija enda initsiatiiv.

5.2.1. VÕTA kasutamise eesmärk ja kasu

Selleks et mõista, miks ja mida VÕTA-ga arvestada soovitakse, küsiti õppijatelt varasema kogemuse ülekandmise põhjuseid ning uuriti VÕTA hindajate ja nõustajate arusaama VÕTA eesmärkidest, tunnetuslikust kasust ja kasutamise põhjustest. Kõige enam tõid õppijad ja õppeasutuste esindajad sõltumata haridusastmest VÕTA kasutamise põhjuse ja kasuna välja asjaolu, et **VÕTA võimaldab mitte korrata juba omandatud teadmisi ja oskusi ning seeläbi vähendab õppekoormust ja vabastab aega muudeks tegevusteks**. Küsitluse vastuste järgi on kõigi haridusastmete puhul tegu peamiste varasema kogemuse üle kandmise põhjusega (joonis 18). Vaid üldhariduses domineerib selle kõrval soov jätkata poolelijäänud õpinguid. Õppekoormuse vähendamisele järgnes kõigi haridusastmete õppijatel **soov mitte korrata juba õpitut ja mitte läbida konkreetset teemat/õppeainet/moodulit** ning kasutada eelnevas õppekavas õpitut uue õppekava täitmiseks. Üldhariduses oli teistest astmetest rohkem ka neid, kes kasutasid VÕTA-t selleks, et tekiks võimalus võtta valikaineid (28% vs 6–14%).

Joonis 18. Vastused küsimusele „Mis eesmärgil soovisite varasemat kogemust üle kanda?“ (%; n = 631)⁶⁸

Taustaandmete analüüs näitab, et VÕTA kasutamise motiivid varieeruvad sõltuvalt vanusest, soost, õppevaldkonnast ning sellest, kas ülekantud kogemus oli formaalne, mitteformaalne või mõlemat tüüpi.

Vanuserühmade lõikes soovisid kuni 25-aastased õppijad sagedamini kasutada VÕTA-t õppekava vahetamiseks (7%) võrreldes 26–35-aastastega (2%) ja 36-aastaste ja vanematega (0,5%). Vanemad õppijad olid enam huvitatud VÕTA kasutamisest varasemate õpingute rakendamiseks uuel õppekaval – seda soovisid 26–35-aastased (45%) ja 36-aastased ja vanemad õppijad (44%) märgatavalt sagedamini kui nooremad (29%). Veel soovisid 26–35-aastased teistest sagedamini kasutada VÕTA-t, et mitte läbida konkreetseid teemasid või moduleid (45% vs 30–32%).

Soo lõikes olid mehed mitmes aspektis motiveeritumad VÕTA-t kasutama praktilistel eesmärkidel: mehed (43%) soovisid sagedamini kui naised (32%), et VÕTA abil ei peaks läbima konkreetset õppeainet või moodulit. Samuti ütlesid mehed (55%) sagedamini kui naised (41%), et nad kasutasid või soovisid kasutada VÕTA-t, et mitte korrata juba õpitut.

Erinevusi esines ka õppevaldkondade lõikes. Üldõppekavade (33%) ning äriduse, halduse ja õiguse valdkonna õppijad (26%) soovisid teistest sagedamini kasutada VÕTA-t poolelijäänud õpingute jätkamiseks, vähem oli see eesmärk omane hariduse (2%) ja tervise ja heaolu (4%)

⁶⁸ Küsitud vaid neilt, kes on taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist (markeeritud kui VÕTA taotleja). Vastused järjestatud kõige enam valitu põhjal rühmas „Kõrgharidus – VÕTA taotleja“. Võimalikeks vastusevariantideks oli veel: „Et hoida kokku õppetasu“, „Et vahetada õppekava“, „Et mitte pikendada õpinguid välismaal või mujal õppeasutuses õpitud aja võrra“, „Muu“ (kõigi puhul vastuste osakaal alla 5%).

valdkonna õppijatele. Samuti soovisid ärimise, halduse ja õiguse õppijad (11%) teistest sagedamini kasutada VÕTA-t **õppetasu kokkuhoiuks**, samas kui tervise ja heaolu valdkonnas (0%) ei mainitud seda eesmärki üldse.

Olulised erinevused ilmselgust ka sõltuvalt sellest, millist tüüpi kogemust olid õppijad VÕTA-ga üle kandnud. Mõlemat, nii formaalset kui mitteformaalset tüüpi õpet üle kandnud õppijad olid kõige aktiivsemad peaaegu kõigi eesmärkide puhul. Näiteks soovisid nad sagedamini VÕTA-t kasutada poolelijäänud õpingute jätkamiseks (14% vs 13% formaalse ja 2% mitteformaalõppe ülekandjate seas) ning varasemate õpingute rakendamiseks uue õppekava täitmisel (50% vs informaalset kogemust 8%). Samuti soovisid nad sagedamini VÕTA-t kasutada õpingute kestuse lühendamiseks või õppekoormuse vähendamiseks (73% vs 59–62%), konkreetsete ainete läbimise vältimiseks (52% vs 28–36%) ja juba õpitu kordamise vältimiseks (54% vs 31–49%).

VÕTA mittetaotlejad väljendasid sagedamini soovi kasutada VÕTA-t sisseastumise tingimuste täitmiseks (14% vs 5%) või poolelijäänud õpingute jätkamiseks (82% vs 11%). **VÕTA taotlejad** tõid esile võimalust võtta VÕTA-ga arvestatud ainete asemel valikaineid.

Uuringu tulemuste põhjal **võimaldab VÕTA kasutamine õppijatel aega paindlikumalt planeerida**. Küll aga varieerub see, kuidas vabanevat aega kasutatakse. Küsitluses toodi välja näiteks võimalust omandada uusi teadmisi ja oskusi samas õppeasutuses või mujal, võimalust pühendada õppimise kõrvalt rohkem aega töötamisele või perele, võimalust vältida tasustamata puhkuse võtmist, et mujal (tasustamata) praktikat sooritada. Üldhariduse õppijad tõid kasuna välja ka järgnevat: teatud tundide arvestamine VÕTA-ga on võimaldanud rohkem aega, et eksamiteks valmistuda, hakata tutvuma juba plaanitava kõrghariduse õppekavaga ja/või samal ajal töötada.

„Pigem seda kasutatakse palju, sest see annab võimalust saada vaba aega juurde ja, ja mitte korrata sama asja enam uuesti.“ (kutsekooli õpilane, intervjuu)

Õppekoormuse vähendamisest saadav paindlikkus on eriti oluline tööl käivatele õppijatele. Intervjuudes õppijate ja koolide esindajatega tõdeti, et **VÕTA võimalus võib julgustada töötavaid või õpingud pooleli jätnud inimesi õpinguid alustama**. Küll aga tõdeti, et VÕTA võimalus ei ole põhjus õpingute alustamiseks või jätkamiseks. Koolide esindajate hinnangul ei mõjuta VÕTA ka eriala valikut. Mõned nõustajad ja õppijad arvasid, et õpimotivatsiooni suurendab VÕTA vaid juhul, kui kooli minnakse diplomi pärast.

„See [VÕTA võimalus] kindlasti ei mõjuta, sest tulla ikka eriala pärast, et kui on midagi võimalik üle kanda, siis see on pigem boonus.“ (nõustaja kutsehariduses, intervjuu)

Küsitluse ja õppijate intervjuude järgi kantakse varasemaid kogemusi üle pigem siis, kui on õppekava vahetatud, õpingud pooleli jäetud ja uuesti alustatud või omandatakse juba mitmendat kraadi või kutset või varasem kogemus ületab märkimisväärselt mõne õppeaine raames õpitavat. Ülekandmise otsust mõjutab ka see, kuivõrd motiveeritud või hõivatud õppija on ning kas väärtuslikumaks peetakse võimalikke uusi teadmisi ja sotsiaalset suhtlust kaasõppijatega või muude tegevuste (töö, pere) jaoks vabanevat aega. VÕTA-t võidakse hoida ka nn tagavaraplaaniks, juhul kui mingil põhjusel õppekava maht täis ei tule.

Üliõpilased ja kõrgkooli esindajad tõid näiteid ka olukordadest, **kus VÕTA-t on teadlikult ja ette kavandatult kasutatud õpingute planeerimise osana**. Näiteks teevad mõned õppijad eelmises õppeastmes (nt kui soovitud ainet loetakse ainult üle aasta) või eksternina aineid tulevikuks ette ja soovivad neid hiljem VÕTA-ga arvestada, selleks et koormust vähendada või õpinguid ja muid tegevusi paremini ühildada. Üks üliõpilane leidis, et VÕTA kasutamise võimalus muudab praktika tegemise paindlikumaks, kuna näiteks tarkvaraarenduse valdkonnas on suveperioodil raske praktikat leida.

Õppijad pidasid VÕTA-t oluliseks ka **ootamatustega toimetulemiseks ja riskide maandamiseks**. Üks muu emakeelega õppija kasutas VÕTA-t selleks, et vähendada õppimiskoormust, kui tal olid varasemad teadmised õppeaine kohta, kuid piiratud eesti keele oskus raskendas konkreetse aine läbimist. VÕTA-t on kasutatud terviseprobleemide korral täiskoormusega õppekoha säilitamiseks, pingelisel tööperioodil hindeliste tööde tegemise vajaduse vähendamiseks ja semestri lõpus, kui selgub, et kõigi kohustustega ei tulda toime.

„Ja lisaks sellele ma sain siis ühe aine kanda aინena üle. [...] Ja praegu on see mulle kasulikuks tulnud, sest vahepeal tekkisid nagu tervislikud probleemid ja siis ma olen õppetöös nüüd üsna maha jäänud. Et ilmselt ma pean mõned ained ära jätma, et aga tänu VÕTA-le ma saan ilmselt säilitada selle tasuta õppekoha või selle täiskoormusega õppekoha.“ (üliõpilane, intervjuu)

Õppijate ja õppeasutuste esindajate intervjuude põhjal **ei mõjuta VÕTA kasutamine kuigi palju õpingute lühendamist**, kuna üldjuhul ei ole VÕTA maht suur. Erandiks on olukorrad, kus jätkatakse varem pooleli jäänud õpinguid: pooleli jäänud kohast jätkates saab samal aastal sisse astunudega võrreldes kiiremini lõpetada, kui ainetes ei ole märkimisväärsed erinevusi ja sellest tulenevaid lünkasid. Õpinguid on võimalik lühendada ka olukorras, kus gümnaasium jäetakse pooleli, minnakse kutsekooli ja arvestatakse VÕTA-ga varem läbitud üldained. Õpingute tegelik lühenemine sõltub aga taas võimalusest erialaaineid tavapärasest erineva tempoga läbida. Üldharidusasutuste nõustajad ja õpilasesindajad nägid, et üldhariduses on VÕTA abil võimalik õpinguid lühendada.

Kuigi eneseanalüüsi tegemise vajadus või selle põhjalikkus sai sihtrühmalt palju kriitikat ja on paljude jaoks olnud põhjuseks, miks VÕTA-t ei taotleta, tõid mõned taotlenud VÕTA kaudse kasuna välja ka **eneseanalüüsi tegemisest saadud kasu**. Nimelt võib refleksioon olla väärtuslik õppimisvõimalus, mis suunab mõtlema oma kogemustest õpitu peale ja viib uute väärtuslike mõteteni.

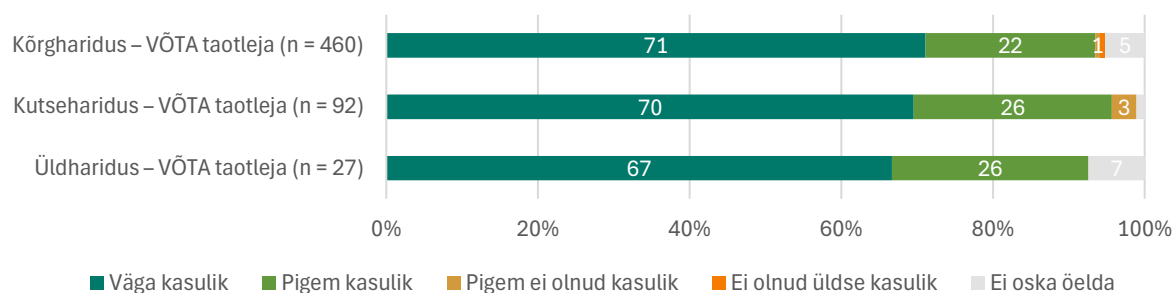
„VÕTA protsess ei ole ainult bürokraatia – see on eneserefleksioon. See sunnib mõtlema, kuidas mitteformaalne õppimine võib olla sama väärtuslik kui klassiruumiõpe.“ (üliõpilane, küsitlus)

Ka kutse andjad leidsid, et varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise süsteemi suurim väärtus on võimalus erijuhtumeid paindlikult lahendada. On kutseid, mida väljastatakse juba VÕTA-st lähtudes ehk VÕTA-t saab kasutada kutse saamiseks. Intervjuud kutse andjatega ning kutsestandardite ja VÕTA kordade ülevaade näitasid, et kutse taotlemisel lähtutakse kutse väljastamisel VÕTA põhimõtetest ka ilma ametlikult VÕTA-t kasutamata ning ei tunta vajadust täiendava regulatsiooni järele. Vt ka ptk 5.1.

Kuigi valdavalt nähti VÕTA kasu indiviidi tasandil, tõdesid mõned VÕTA nõustajad ja hindajad, et **VÕTA võib olla kasulik ka õppeasutusele**. Näiteks leiti, et vähem inimesi kursusel vähendab

õpetaja või õppejõu koormust. Oli neid, kes arvasid, et väiksem õpilaste arv ja sarnasemate teadmistega õppijad võimaldavad teemadega kiiremini ja lihtsamini edasi liikuda ja kõiki kaasatuna hoida. Samas ei oldud selles alati ühel meelel: oli ka neid, kes arvasid, et mitmekesine kogemus rikastab õppekeskkonda ja et VÕTA taotluste hindamine tekitab õppejõududele lisakoormust.

Lisaks VÕTA kasutamise täpsetele põhjustele uuriti ka VÕTA kasulikkuse kohta üldisemalt. VÕTA-t taotlenud õppijatelt küsiti küsitluses, kui kasulik see võimalus nende jaoks oli. **Üle 90% kõigist haridusastmete taotlejatest leidis, et see oli nende jaoks kasulik**, ligi 5% ei osanud kasulikkust hinnata ning 1–3% ei pidanud VÕTA-t isiklikult kasulikuks.

Joonis 19. Vastused küsimusele „Kui kasulik oli varasema kogemuse arvestamise võimalus Teie jaoks?“ (%; n = 579)⁶⁹

5.3. Varasema kogemuse arvestamata jätmine

Selles alapeatükis käsitletakse uuringu tulemuste põhjal olukordi, kus õppijad ei kanna oma varasemaid kogemusi VÕTA kaudu üle. Käsitletakse nii esitatud taotluste rahuldamata jätmist ja selle põhjuseid kui ka varasema kogemuse (nt täiendkoolitused, töökogemus või õpingud teistes õppeasutustes) üle kandmata ehk taotlemata jätmist ja selle põhjuseid. Põhjuste tagamaid on tutvustatud ja pikemalt kirjeldatud VÕTA tingimuste kontekstis ka peatükis 6.1.

5.3.1. VÕTA taotluste rahuldamata jätmine

VÕTA taotluste rahuldamise ja tagasilükkamise põhjused annavad olulist teavet selle kohta, kuidas VÕTA süsteem ja protsess tegelikkuses toimib ja millised tegurid mõjutavad taotluste edukust. Järgnevalt vaadeldakse olukordi, kus taotlus jäetakse rahuldamata, ning tuuakse esile peamised **põhjused ja tavad, mis seda mõjutavad**.

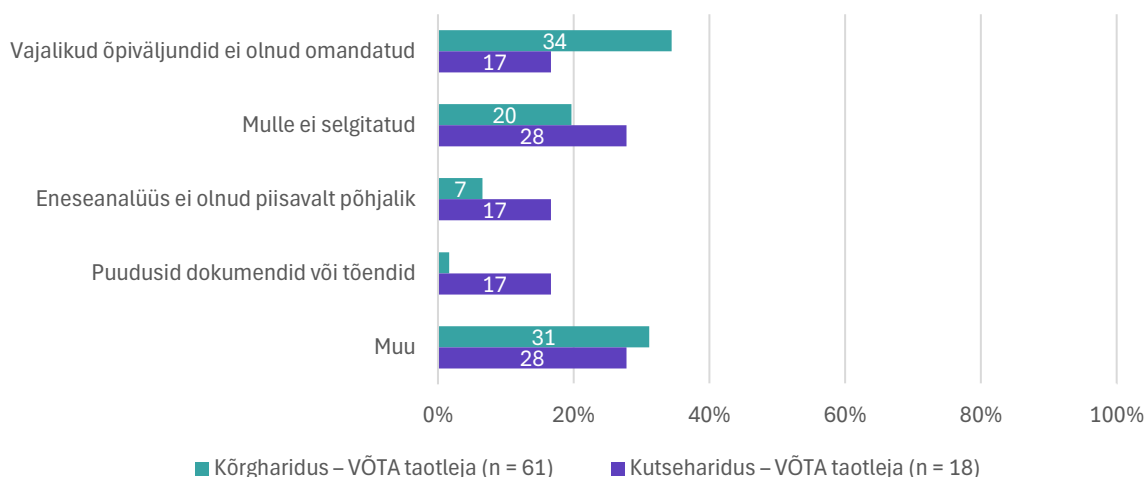
Intervjueeritud õppeasutuste esindajate sõnul jäetakse VÕTA taotlus harva rahuldamata. Seda kinnitavad ka küsitluse tulemused, mille kohaselt **94–95% õppijatest, sõltumata haridusastmest, sai VÕTA taotlusele vähemalt osalise positiivse vastuse** (läbivalt ligi 85% taotlustest rahuldati täies mahus). Intervjuudes rõhutasid õppeasutuste esindajad, et rahuldatud taotluste suure hulga peamine põhjus on õppijate varajane konsulteerimine õppespetsialisti, VÕTA nõustaja või õppejõuga, mille käigus selgitatakse konkreetsete õppeainete arvestamise võimalus välja enne taotluse esitamist. **Kui nõustamise käigus selgub, et varasem kogemus ei pruugi olla piisav, et aine arvestatud saada, jäetakse taotlus üldjuhul esitamata** (vt ka ptk 5.3). VÕTA taotluste statistikas viimane aga ei kajastu.

⁶⁹ Küsitud vaid neilt VÕTA-t taotlenutelt, kelle taotlus rahuldati täielikult või osaliselt.

„On olnud konsultatsioonid [...] et tudeng on soovinud arvestada. [...] vastutava õppejõuga konsulteerides on, on saanud selgeks, et tegelikult see töökogemus [...] ikkagi ei saa üle kanda. Tähendab, nähtavasti ta ei kata [...] kõiki neid õpiväljundeid selles aines ära.“ (hindaja kõrgkoolis, intervjuu)

Samas näitasid intervjuude ja küsitluste tulemused, et VÕTA taotlejad ei pruugi alati nõustajate või õppejõududega konsulteerida ning mõnes õppeasutuses ei pakuta VÕTA taotluse eelhindamist üldse.

VÕTA taotluste rahuldamata jätmise põhjused on küsitluse põhjal VÕTA-t taotlenud õppijate hinnangul erinevad (joonis 20). Kui kutsehariduses toodi enim esile vähest selgitustööd ja tagasisidet otsuse kohta („mulle ei selgitatud“) (28%), siis kõrghariduses oli levinuim vastus **õpiväljundite mittevastavus** (34%). **Võrreldes üliõpilastega olid kutsehariduses õppijad rohkem kimpus ka eneseanalüüsi koostamise ja tõendavate dokumentide leidmisega** (17%). Ka intervjuudes õppijate ja õppeasutuste esindajatega toodi enim välja kogemuse mittevastavust või üksnes osalist vastavust õppekava ja õpiväljunditega.

Joonis 20. Vastused küsimusele „Mis põhjusel jäeti taotlus rahuldamata?“ (%; n = 80)⁷⁰

Suur hulk küsitlusele vastajatest põhjendas taotluse rahuldamata jätmist avatud vastuses. Vastustest nähtus, et **märkimisväärne osa rahuldamata jätmistest tuleneb taotluse sisu mittevastavusest nõuetele**. Täpsustusena märkis üksjagu vastajaid (ennekõike üliõpilased ja kutsekooli õpilased), et puudus sobiv asendusaine; õppekava oli vahepeal muutunud, mistõttu ei saanud ainekursuseid ühitada; õppeastmevaheline ülekandmine pole lubatud; ülekantavate ainete maht ei sobinud asendatavate ainetega; kohustuslikke aineid ei saanud asendada või oli õpitu läbimisest möödas liiga kaua aega.

Fookusrühmaintervjuus tõid kutse- ja üldhariduse VÕTA nõustajad esile, et VÕTA-ga keelekursuste ülekandmist taotletakse sageli olukorras, kus **taotleja keelepädevus ei vasta nõustaja hinnangul nõutud tasemele või puudub seda kinnitav dokumentatsioon**.

„Oleme ka tagasi lükanud näiteks, et kui õpilane tuleb ja ütleb, et tahab oma eesti keele punktid üle kanda ja siis, aga tegelikult nagu eesti keelt ta nagu

⁷⁰ Küsitud vaid neilt, kelle taotlus rahuldati osaliselt või taotlus jäeti rahuldamata. Üldhariduse rühmas oli vaid üks vastaja, tema vastust ei ole kuvatud.

üldse ei räägi, et siis me nagu ikkagi lükkame tagasi selle.“ (nõustajad kutsekoolis, intervjuu)

Olgugi et küsitluse järgi said koolituste ja täiendõppe taotlused küsitlusele vastanud õppijate andmetel enamasti rahuldatud, tõid kõrgkoolide VÕTA nõustajad intervjuudes taotluste rahuldamata jätmise näiteid just seda tüüpi taotluste seast. **Nimelt tõdeti sageli, et täiendkoolitustel õpitu pole vastavuses ülikooli ja õppeastme tasemega.**

„Instituudis on tagasilükkamised, jah, olnud küll enamasti siis, kui on täiendkoolitust läbitud, noh, sest täiendkoolituse läbimisel ikkagi vaadatakse seda, et, noh, kas ta on saanud täiendkoolituse või saanud lihtsalt algteadmised. Ülikoolis peab [...] ikkagi omandama need teadmised ja oskused kõrgemal tasemel.“ (nõustaja kõrgkoolis, intervjuu)

Isegi kui riigi tasandil ja VÕTA korra kohaselt on paindlikkus suur, **ei pruugi nõustajate ja hindajate kogemusel sobida näiteks teaduskoolis läbitu või täiendkoolitustega**, kuna maht, teemade kajastamise põhjalikkus ja fookus on erinevad.

„Esmakursused tulevad ikkagi bakaõpingutesse gümnaasiumist, gümnaasiumist üle kandmine ei ole üldse võimalik, sellepärast et õppetase on erinev. Et kõrgkooli tase, kõrgkooli nagu kõrgemale tasemele madalamat taset enamasti ei kanta üle. Väga harva on juhtumeid, kus on siis teaduskoolis midagi läbitud ja siis on nagu seda VÕTA-t üle kantud.“ (nõustaja kõrgkoolis, intervjuu)

Intervjuudest nõustajatega selgus, et **piiranguks võib osutuda ka VÕTA-ga arvestatava ja varasema kogemuse hindelisus**. Mõnes õppeasutuses kantakse üle nii maht kui ka hinne, mõnes ainult maht, mõni eeldab arvestatava ja varasema kogemuse samasust (kui asendatav aine on hindeline, peab ka ülekantav kogemus hindeline olema). Ning viimaks võib saada takistuseks soov mitte halba hinnet üle kanda.

„Mõnikord tekivad vaidlused veel selle üle, et kas kanda hinne üle või mitte hinnet üle kanda. Noh, siin on meil omad reeglid on kõigil olemas selleks. Et siis jällegi, noh, saabki vastata sellega, et kui sulle ei sobi see viis, kuidas ülikoolis praegu arvestab sinu õppekava täitmisel, siis see ei ole kohustus. Palun loobugu, kui sa ei taha näiteks ilma hindeta jääda, või vastupidi, mõnel juhul halba hinnet ei taheta, eks ole. Head hinnet tahetakse, ja noh, kõik need jutud.“ (nõustaja kõrghariduses, intervjuu)

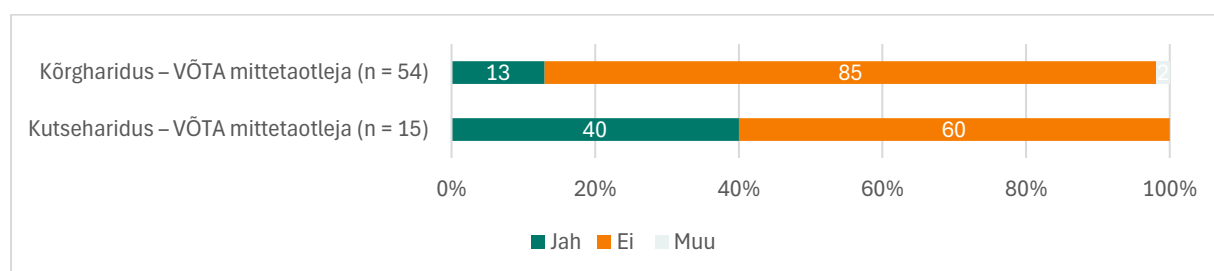
Lisaks põhjendasid kutsekoolide VÕTA hindajad arvestamata jätmist õppija **tegelike oskuste puudumisega**, millest saab kõige paremini aimu asendatavat kursust juhendav aineõpetaja.

„[...] on olukordi, kus tõendusmaterjalid ja asjad on olemas, teiste koolide poolt siis on ära hinnatud, aga, aga erialaõpetaja on ütelnud, et tegelikult ta ei oska seda asja. Või on siis see, et on meelet läinud, ehk on tekkinud mingi

vahe sisse, ehk pikem aeg siis õpingute vahel. Ja sellisel juhul on tagasi lükatud küll, aga need on väga vähesed.“ (hindaja kutsekoolis, intervjuu)

Seega on VÕTA tagasilükkamise peamised põhjused olnud seotud õpiväljundite ja taseme mittevastavusega, kutsehariduses ka dokumentide ja eneseanalüüsiga.

Küsitluse tulemustest selgus, et **suur osa (85% kõrg- ja 60% kutsehariduses) õppijatest ei ole rahuldumata jäänud otsust vaidlustanud** (joonis 21). Neist üksikutest, kes otsuse vaidlustasid (n = 13), muudeti otsust ligi pooltel juhtudel: 29% kõrg- ja 17% kutsehariduse õppijate puhul täielikult ning 14% ja 33% otsustest osaliselt. 14% otsuse vaidlustanud üliõpilastest ütles, et otsus ei ole veel teada. Intervjuudest õppijatega selgus veel, et paljud ei pea vajalikuks otsust vaidlustada, kuna on mõistnud rahuldumata otsuse põhjust.

Joonis 21. Vastused küsimusele „Kas Te vaidlustasite (osaliselt) rahuldumata otsuse?“ (%; n = 70)⁷¹

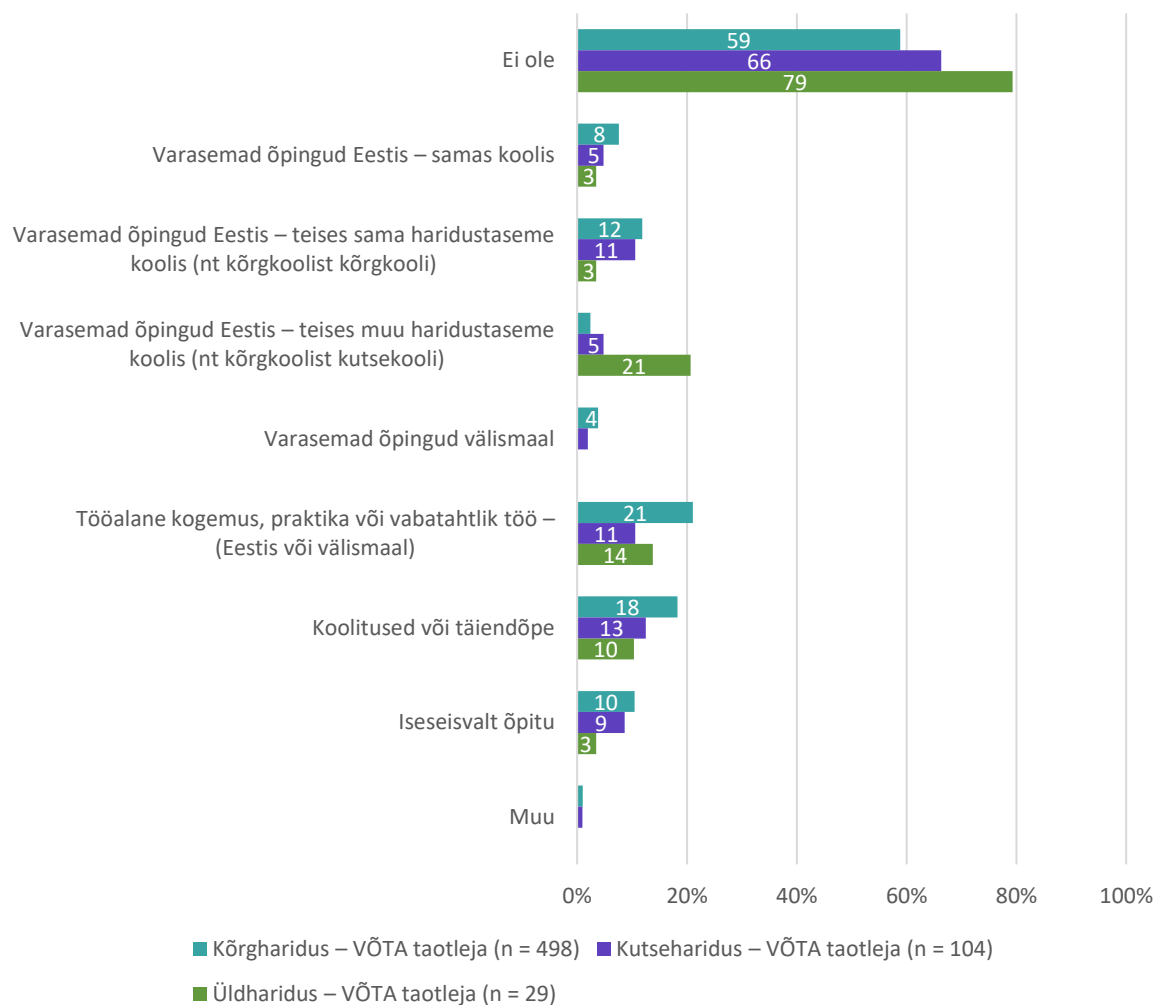
5.3.2. Üle kandmata jätmise olulisemad põhjused

Üle kandmata jätmise põhjuste teadmine on VÕTA tõhusa kasutamise üks eeltingimus.

VÕTA taotlejate arvu võib mõjutada asjaolu, et osa õppijatest ei kasuta oma varasemat kogemust õpingute osana, ehkki neil näib see võimalus olemas olevat. VÕTA-t taotlenud õppijatelt küsitigi ankeetküsitluses, kas neil on endale teadaolevalt veel kogemusi, mida nad ei ole VÕTA-ga üle kandnud. Tulemustest selgus, et **enamik küsitlusele vastanud taotlejatest olid enda hinnangul üle kandnud või vähemalt proovinud üle kanda kõik oma varasemad kogemused**. Selliselt vastajaid leidis enim (79%) just üldhariduses.

VÕTA-t varem taotlenutelt küsiti ka, **milliseid kogemusi pole täpsemalt soovitud üle kanda** (joonis 22). Selgus, et enim pole üle soovitud kanda tööalast kogemust, praktikat või vabatahtlikku tööd (11–21%) ning koolitustel ja täiendõppes omandatud (10–18%). Veidi vähem ei olnud soovitud üle kanda varasemaid õpinguid, mis on omandatud teises sama haridusastme koolis (3–12%), viiendik küsitlusele vastanud üldhariduskoolide õppijatest vastas, et nad pole üle kandnud ka õpinguid muu haridusastme õppeasutusest. Peamiste põhjustena tõid viimased välja kas rahulolematuse oma hinnetega varasemates õpingutes, kogemuse üle toomise ebavajalikkust või seda, et nad ei teadnud, et see on võimalik.

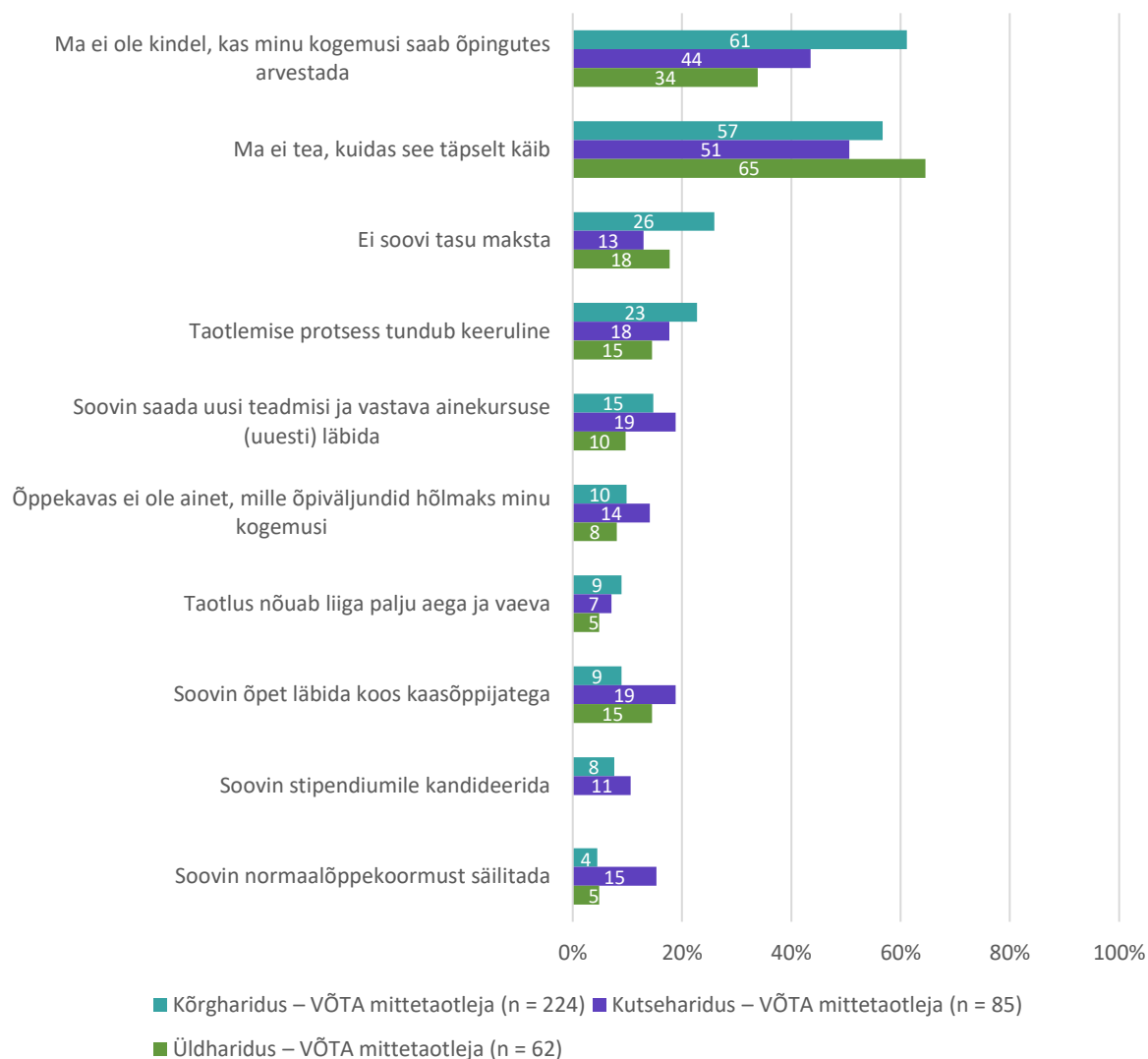
⁷¹ Küsitud vaid neilt, kelle VÕTA taotlus rahuldati osaliselt või jäeti rahuldumata. Üldhariduse rühmas oli vaid üks vastaja, tema vastust ei ole kuvatud.

Joonis 22. Vastused küsimusele „Kas Teil on ka muid varasemaid kogemusi, mida Te ei ole soovinud üle kanda?“ (%; n = 631)⁷²

Küsitluses uuriti mittetaotlejatelt, kes märkisid ankeedis, et neil on (või võib olla) varasemaid õppekogemuse või töökogemuse käigus saadud teadmisi, mida praegusesse õppekavasse üle kanda, miks nad seda VÕTA kaudu teinud pole. Tulemustest (joonis 23) ilmnes, et valdavalt on VÕTA mittetaotlemise taga kaks põhjust. Esiteks **märkis üle poole küsitlusele vastanud mittetaotlejatest (51–65%), et nad pole teadlikud, kuidas ülekandmine VÕTA-ga täpselt käib**. Lisaks nentisid umbes pooled VÕTA-t mitte taotlenud vastajad (39–57%), et nad **pole kindlad, kas nende kogemusi on ikka võimalik arvestada**. Kutsehariduses õppijad vastasid teistest rühmadest rohkem, et soovivad ainekursust uuesti läbida (19%) ning teha seda koos kaasõppijatega (19%) või normaalkoormust säilitada (15%). Üldhariduse mittetaotlejad soovisid teistest enam hinnet parandada (10% vs teiste 2–4%, pole joonisel märgitud).

⁷² Küsitud vaid neilt, kes on taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist.

Joonis 23. Vastused küsimusele „Mis põhjusel Te ei ole taotlenud varasemate kogemuste arvestamist VÕTA kaudu?“ (%; n = 371)⁷³

Peamiste põhjustena, miks vastajad ei olnud taotlenud varasemate kogemuste arvestamist VÕTA kaudu, kerkisid seega esile **teadmatus võimalustest ja protsessist ning tasu maksmise soovimatus**. Hariduse (78%) ja tervise ja heaolu (70%) õppekavadel õppijad märkisid teistest sagedamini, et nad **ei ole kindlad, kas nende kogemusi saaks õpingutes arvestada**, samas kui üldõppekavadel õppijad olid selles vähem ebakindlad (38%, teiste seas 42–56%). **Tasu ei soovinud maksta sagedamini nooremad**, kuni 25-aastaste õppijad (27% vs 11–20%), samuti humanitaaria ja kunstide (44%) valdkondade õppijad (teistel 7–32%). **Taotlusprotsessi keerukust ja maksumust** tõid intervjuudeski esile nii hindajad, nõustajad kui ka õppijad kui peamisi mitteülekandmise põhjusi.

⁷³ Küsitud vaid mittetaotlenutult, kes vastasid, et neil on või võib olla varasemat õppekogemust või töökogemuse käigus saadud kogemusi ja oskusi, mida praegusesse õppekavasse üle kanda. Vastused järjestatud kõige enam valitu põhjal rühmas „Kõrgharidus – VÕTA taotleja“. Võimalikeks vastusevariantideks oli veel: „Polnud VÕTA-st kuulnud või teadlik“, „Pole olnud vajadust“, „Soovin hinnet parandada“, „Kooli personal või õpetajad/õppejõud ei suutu VÕTA-sse hästi“, „Muu“, kõigi vastusevariantid alla 5%, v.a „Soovin hinnet parandada“ – üldhariduse mittetaotlejate hulgas 10%.

„VÕTA protsess on parasjagu pikk ja osad jätavad pooleli, sest nad juba käivad seal aines, teevad oma aine ära ja saavad oma tulemuse nii kirja. Osadel eneseanalüüs ei tule kergelt ja seetõttu jäetakse ka pooleli.“
(nõustaja kõrgkoolis, intervjuu)

„Aga VÕTA taotlemine on tasuline, nii et noh, et seal on ka see konks, eks ole, on ju, et mida ta siis valib, et kas tal on olulisem rahakokkuhoid või ajakokkuhoid, et see on jälle taotleja valikud, et VÕTA ei ole ju kohustuslik, eks ole, on ju, aga jah.“ (nõustaja kõrgkoolis, intervjuu)

Samuti tõid nii mõnedki üliõpilased intervjuudes välja, et **VÕTA kasutamine võib mõjutada tulemusstipendiumi saamist.**

„Teiseks tekitab probleemi see, et tulemusstipendiumi taotledes mõjutab protsentuaalne arvestus mind ebasoodsalt.“ (üliõpilane, intervjuu)

Kutsehariduses õppijatest ligikaudu veerand (19% vs kõrghariduse 9% ja üldhariduse 15%) märkisid küsitluses, et ei soovi varasemat õpitut üle kanda, sest tahavad ainekursuse (uuesti) läbida. Ka intervjuudes avaldus, et **suur hulk õppijaid eri haridusastmetel pole kasutanud VÕTA-t soovi tõttu ainekursused uuesti läbida näiteks teadmiste värskendamiseks või ajakohastamiseks.** Seejuures ainekursuste sisu muutumist ja aktuaalsuse kaotamist ajas tõid enim esile just üliõpilased ning kõrgkoolide nõustajad ja hindajad.

„Aga ma arvan, et ma pigem tahaks neid aineid nagu õppida kui lihtsalt ära asendada.“ (üliõpilane, intervjuu)

Lisaks toodi intervjuudes välja, et varasema kogemuse üle kandmata jätmise põhjuseks võib olla asjaolu, et **kogemus on omandatud pikka aega tagasi** ehk „omandatud kogemus on aegunud“. Uuringust avaldus, et paljud õppijad polnud kursis, milline on nende õppeasutuses või kitsamal erialal VÕTA-ga ülekantavale varasemale kogemusele seatud ajaline piir. Mitme intervjuu põhjal selgus see nõustamise või VÕTA taotluse esitamise käigus. Mõne eriala, näiteks meditsiini puhul ei ole teatud põhiaineid kogemuse aegumise põhjusel lubatud üle kanda.

„Ja teine asi, mis võib olla meie enda kõrgkooli puhul, on see, et see aine ongi läbitud nii kaua varasemalt juba, noh, aastaid juba tagasi, ma ei tea, kaheksa-kümme aastat tagasi. Et see õppeaine sisu nii-öelda on täiustatud, mingid teemad on nagu juurde tulnud, midagi on muudetud.“ (nõustaja kõrgkoolis, intervjuu)

„Mul on mulje, et meditsiinis uuenevad teadmised pidevalt. Kui tegemist on baasteadmise, võib ainepunkte üle kanda, aga konkreetseid kursusi, näiteks haiguse käsitlemist või ravijuhi juhiseid, ei tohi üle kanda.“
(üliõpilane, intervjuu)

Küsitluses ja õppijate intervjuudes mainiti **põhjustena, miks ainet mitte VÕTA-ga üle kanda**, õppeaine asukohta tunniplaanis keset päeva, soovi suhelda kaasõppijatega või arendada eesti keele oskust, sarnase/sama aine läbimisest möödunud pikka aega ning asjaolu, et tegemist oli eeldusainega.

„Aines võib ikkagi uut infot saada, mida varem ei teadnud, ja natuke nõme on, kui keset päeva on tunniplaanis auk. Kaastudengitega on samuti tore suhelda.“ (üliõpilane, küsitlus)

Lisaks ütlesid keskmiselt ligi 10% küsitlusele vastajatest ja paljud intervjuudes osalenutest, et on jätnud varasema kogemuse arvestamata, sest **eri asutuste ja haridusastmete õppekavasid pole võimalik ühitada**. Õppijad rõhutasid intervjuudes sedagi, et nende hinnangul eeldavad õppeasutused **liiga detailset ja jäika vastavust varasema kogemuse ning õppekava sisu vahel**. Näiteks tões intervjuus üks üldhariduskooli nõustaja, et kutsekooli ja üldhariduse vahelised erinevused õppekavas muudavad ainepunktide ülekandmise väga keeruliseks. Sarnast tunnetust väljendas ankeetküsitluse avatud vastustes üks üliõpilane ka kutsehariduse ja kõrgkooli vahelise ülekandmise suhtes. Samuti ilmnas, et välisõpingute puhul võib kõrghariduses ülekandmisprotsess osutuda ootamatult keerukaks, mis tekitab nõustajate ja õppijate enda hinnangul pettumust ja stressi. Üliõpilased ise leidsid, et välisõpingute ülekandmist lihtsustaks nõustajate põhjalikum juhendamine. VÕTA mittetaotlejate käitumist seletab seega ebakindlus oma varasema kogemuse sobivuses ja protseduuride detailide suhtes ning protsessiga kaasnev ajaline kulu.

„No välisõppe perspektiivist, et kindlasti võiks olla nii-öelda ülikoolide mobiilsuskoordinaatoritel parem arusaam VÕTA tingimustest ja nagu sellest ülekandmissüsteemist, et nad oskaksid nii-öelda nõustada õpilasi enne nii-öelda selle välisplaani koostamist.“ (üliõpilane, intervjuu)

Veel toodi ülekandmiste takistustena välja **kooli piiravaid regulatsioone või institutsionaalseid ja õppejõudude hoiakuid**. Läbivalt nimetasid (potentsiaalsed) VÕTA taotlejad selliste piirangutena nii eelnevalt toodud varasema kogemuse aegumist kui ka teatud ainete ülekandmise välistamist (vt ka ptk 6.1). Intervjuudes VÕTA taotlejatega jagati ka juhtumeid, kus õppejõud ei ole nõustunud VÕTA kasutamisega, põhjendades seda sooviga, et õppija osaleks just tema antaval kursusel. Intervjuudest ilmnas, et kohati võib seesugune nõustajate soovitus tunduda õppijale väga resoluutse, piirava või ülekohtusena.

Lisaks ülalmainitud taotlusprotsessi pikkusele ja detailsusele kui mitteülekandmise põhjusele tuli esile ka **õppijate enda hoiak**. Paljud õppijad kirjeldasid õppimist kui terviklikku kogemust, mistõttu nad ei soovi aineid üle kanda, isegi kui neil oleks võimalik seda teha. Seda täheldas intervjuudes ka mitu nõustajat.

„Üldjuhul tahavad õppimise otsuse langetanud kogu paketi läbida ja teevad ained uuesti teise vaatenurga või tervikliku uue lähenemise saamiseks.“ (nõustaja kutsehariduses, intervjuu)

Mõned üliõpilased märkisid seejuures, et **jätavad VÕTA kasutamise võimaluse nn tagavaraplaaniks**, juhul kui ainepunkte jääb õpingute lõpetamiseks puudu.

„Ma mõtlesin, et äkki ma jõuan kolme aastaga siin võtta midagi uut. Ja kui ei jõua, siis kannan üle.“ (kutsekooli õpilane, intervjuu)

Intervjuud hindajate ja nõustajatega näitasid, et VÕTA mittetaotlemist kujundavad üheaegselt õppeasutuste põhimõtted ja õppijate endi teadlikud eelistused. Näiteks nähtus hindajate ja nõustajatega tehtud intervjuudest, et **sageli ei soovi õppeasutused töökogemust praktikana arvestada**, isegi kui see kattub õpiväljunditega. Seda põhjendati sooviga tagada, et kõik õppijad läbiksid ühtse ja juhendatud õppeprotsessi, mille käigus hinnatakse erialaseid oskusi süsteemselt ja õppeasutuste kinnitatud tingimustel. Intervjuust hindajatega avaldus, et tihti ei soovi seda võimalust kasutada ka õppijad ise.

„Neil on üldjuhul päris arvestatav ja kena töökogemus, aga nad [üliõpilased] tulevad just õppima selleks, et saada mingisugust struktuurset, süsteemset uut teadmist.“ (hindajad kõrghariduses, intervjuu)

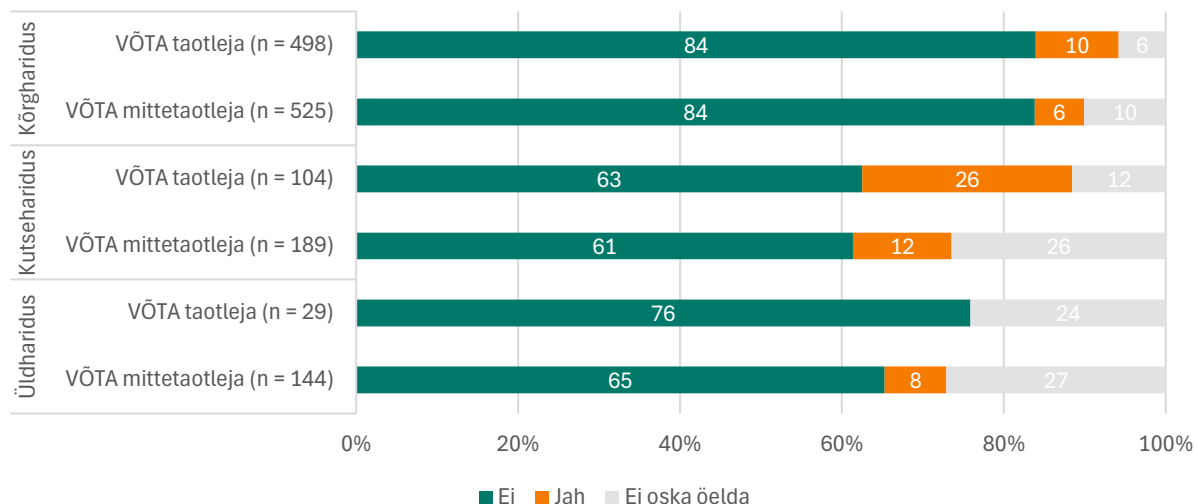
5.4. Varasema kogemuse õpingutes arvestamine muul moel kui VÕTA-ga

Lisaks ametlikule VÕTA protsessile saab õppijate varasemaid teadmisi ja kogemusi õpingutesse üle kanda ka muul viisil. Seda tehakse sageli **õppija ja õppejõu vahelise kokkuleppe või konkreetse õppeaine raames tehtud otsuste tulemusel**. Selles alapeatükis vaadeldaksegi, kuidas on arvestatud varasemaid kogemusi õpingutes muul moel kui VÕTA kaudu.

Küsimusele, kas vastajatel on ette tulnud olukordi, kus nende varasemat kogemust on arvestatud õppija ja õppejõu vahelise suulise kokkuleppega, vastasid nii kõrg-, kutse- kui ka üldhariduse õppijad, et seda tuleb ette pigem harva. Samas nähtus küsitlustulemustest, et **kutsehariduses on suulisi kokkuleppeid esinenud VÕTA taotlejate hulgas koguni 26%-l ja mittetaotlejate hulgas 12%-l** vastajatest (joonis 24). Kõrghariduses on suulisi kokkuleppeid esinenud mõnevõrra vähem: kokkupuudet suulise kokkuleppega tunnistas 10% taotlejatest ja 6% mittetaotlejatest. Kusjuures üldhariduses VÕTA taotlejatest ei maininud seda keegi.

„Ma ei taotlenud VÕTA-t eraldi, sest minu jaoks oli palju lihtsam kursuse ülekanndmiseks teha suuline kokkulepe õppejõuga.“ (üliõpilane, küsitlus)

Märkimisväärne osa kutsehariduses (26%) ning üldhariduses (24–27%) õppijate hulgast ei osanud öelda, kas suulisi kokkuleppeid on esinenud.

Joonis 24. Vastused küsimusele „Kas Teil on ette tulnud olukordi, kus Teie varasemat kogemust on arvestatud Teie ja õppejõu vahelise suulise kokkuleppega?“ (%; N = 1489)

Uuringu tulemustest selgub, et praktikas rakendatakse sageli **osalist VÕTA-t**: kui kõik olulised õpiväljundid ei ole täidetud, määratakse taotlejale lisaülesanded. Sõltuvalt olukorrast võidakse selline VÕTA taotlus siiski rahuldada ja aine saab arvestatud VÕTA-ga. Õppija peab sel juhul läbima üksnes need aineosad, mida ta ei ole veel omandanud. Sel juhul VÕTA-t ei kasutata. Seda kinnitasid nii hindajad, nõustajad kui ka õppijad ise.

„Ametlikku VÕTA taotlust ei ole tarvis esitada juhul, kui tegemist on aine osalise täitmisega – piisab üliõpilase ja õppejõu vahelisest kokkuleppest.“
(üliõpilane, päevik)

„Teatud aine osadest ei pidanud ma osa võtma, saime kokkuleppele, et teen vaid teatud osa kontrolli põhimõttel – kokkulepe sündis ca 1,5 kuud peale aine algust.“ (üliõpilane, küsitlus)

Osalise VÕTA ja suuliste kokkulepete kõrval mainisid õppeasutuste esindajad varasema kogemuse arvestamise viisina ka **aine alguses toimuvaid teste**. Nimelt pidavat mõned õppejõud soovijaile (mõnel juhul ka kõigile) tegema teadmiste kontrolle, mis eduka soorituse korral vabastavad õppeaines osalemisest.

„Sest nii oli lihtsam [teha VÕTA taotlemise asemel test]. Teed eksami lihtsalt aine alguses ära ja kogu moos, ei pea bürokraatiat kaasama protsessi.“
(üliõpilane, küsitlus)

VÕTA mittetaotlejad ja intervjuueeritud (üli)õpilased tõid ka mõningaid näiteid **kokkulepetest, kus bürokraatia vähendamiseks ja aja kokkuhoiuks on aine ära arvestatud ilma VÕTA protsessi ja lisatestita**. Nimelt on õppejõud kursuse alguses või varasema kokkupuute põhjal aru saanud, et õpilasel on vajalikud teadmised olemas ja aine on arvestatuks märgitud. Sarnaseid näiteid toodi ka üldharidusest. Mõnes üldhariduskoolis vabastatakse õpilane näiteks

kehalise kasvatuse või muusikatundidest, kui ta tegeleb valdkonnaga süvendatult, näiteks käib muusikakoolis või osaleb treeningutel.

„Tegu oli võõrkeelega. Mul ei olnud tõendit, et valdan keelt vabalt, seetõttu ei saanud VÕTA-t kasutada. Üks vestlus õppejõuga kinnitas, et ainetundides käimine ei oleks vajalik.“ (üliõpilane, küsitlus)

„Õppejõud vabastas mu teatud tundidest omal algatusel, kuna teadis, et olen valdkonnas juba süvitsi seda teemat õppinud ja rakendanud.“
(kutsekooli õpilane, küsitlus)

Intervjuudest õppijatega avaldus seegi, et mõnikord piisab varasema kogemuse arvestamiseks lihtsalt **varasemat kogemust tõendava dokumendi näitamisest**, mis teadmisi ja/või oskusi tõendab (hinneteleht, portfoolio, tööandja kinnitus, ametijuhend, varasemalt tehtud töö vms). Seda esineb seejuures rohkem kutsehariduses ja vähem kõrghariduses.

„Näitasin õpetajatele lihtsalt oma hinnetelehte ja see oli piisav.“ (kutsekooli õpilane, intervjuu)

„Tegin tööprojektina kliendile sama ülesande, näitasin õpetajale ja tema ütles, et see on okei ja paneb hinde.“ (kutsekooli õpilane, intervjuu)

Mõned õppijad tõid intervjuudes välja, et suulised kokkulepped võivad semestri jooksul ununeda või neid võidakse tõlgendada erinevalt, mis tekitab kartuse, et aine ei pruugi lõpuks arvestatud saada. Sellest tulenevalt peeti oluliseks, et kokkulepped oleksid vähemalt mingil kujul kirjalikult fikseeritud, et tagada läbipaistvus ja mõlemapoolne kindlus õpiväljundite arvestamisel. Intervjuudest nõustajatega avalduski, et mõnes asutuses lausa soovitatakse õppijatele koostada **kirjalik kokkulepe**, mis annaks õppijale kindluse, et õppejõud mäletab nendevahelist kokkulepet ka semestri lõpus.

„... muidu semestri lõpus üks või teine pool ei mäleta enam ja siis me soovitame, et pange oma kokkulepe kirja ja allkirjastage ja siis, kui tekib küsimusi, siis võtke see välja.“ (nõustaja kõrghariduses, intervjuu)

5.5. Peamised tulemused

VÕTA kasutajate ja mittekasutajate profiil

- EHIS-e andmete järgi on kutse- ja kõrghariduses VÕTA-t kasutanud naised mõnevõrra rohkem kui mehed ning üle 25-aastased (k.a) rohkem kui nooremad.
- Küsitlusandmete põhjal tehtud regressioonianalüüsi järgi on kõige tõenäolisem VÕTA kasutaja kõrghariduses 26-aastane või vanem kõrgharidusega erialase töökogemusega eesti keelt suhtluskeelena kasutatav õppija ning kõige tõenäolisem VÕTA kasutaja kutsehariduses erialase töökogemusega ning põhiharidusest kõrgema haridustasemega õppija (vanus ei olnud oluline). Üldhariduse regressioonitulemused ei ole statistiliselt olulised. Üldhariduse taotlejate seas on mittetaotlejatega võrreldes rohkem naisi, 36-aastaseid ja vanemaid ning

muu suhtluskeelega õppijad, kuid valimi väiksuse tõttu ei ole erinevused statistiliselt olulised.

- Kõrgharidusastmel on VÕTA-t kasutatud rohkem rakenduskõrghariduses või magistriõppes ning tervise ja heaolu valdkonnas, kutsehariduseastmel on kasutatud VÕTA-t rohkem viienda taseme jätkuõppes ning tervise ja heaolu või ärimise, halduse ja õiguse valdkonnas.
- Kõige vähem on VÕTA-t kasutatud kutsehariduseastmel 2. või 3. taseme kutseõppes ja üldõppekavadel, kõrghariduseastmel bakalaureuse- või doktoriõppes või integreeritud õppes (valdkonniti ei ole selgelt vähem kasutavaid valdkondi).
- VÕTA mittetaotlejad jagunevad mitmesse rühma: ühed ei ole teadlikud VÕTA võimalustest, teistel pole varasemaid õpinguid või kogemusi, mida üle kanda, kolmandaid takistavad erinevad piirangud (kohati väärarusaamadest tulenevad) ning neljandad on otsustanud ise mitte taotleda kas tulenevalt taotluse tajutud keerukusest/ajamahukusest, rahalisest kulust või soovist aine uuesti läbida.

Varasema kogemuse arvestamine VÕTA-ga

- Küsitluse järgi on kõrghariduses kõige enam üle kantud varasemaid õpinguid, kutsehariduses töö- ja praktikakogemust ning üldhariduses koolitusi ja täiendõpet, näiteks muusika- või spordikooli, teaduskooli või keelekursuseid.
- Üldjuhul on üle kantud üksikuid aineid, harvem terveid mooduleid ning mida kõrgem õppeaste, seda väiksem on olnud ülekantava kogemuse maht ainepunktides.
- VÕTA kasutamise peamine põhjus on olnud soov vähendada õppekoormust ja vältida juba õpitu kordamist, aga ka soov rakendada eelmise õppekava kattuvaid õpinguid uue õppekava täitmiseks või mitte läbida konkreetset ainet. Üldhariduses on teistest enam põhjuseks olnud ka poolelijäänud õpingute jätkamine, võimalus võtta rohkem valikaineid ja täita vastuvõtutingimused sisseastumisel.
- VÕTA ei ole olnud põhjus õpingute alustamiseks ja eriala valikuks, kuid on aidanud eriti töötavatel õppijatel õppekoormuse vähendamisega ühildada õpingud töö ja/või pereeluga.
- Mitteformaalset ja informaalset õppimist (töö, vabatahtlik tegevus, koolitused) on arvestatud harvem, kuid selle kasutamine on sagenemas. Töökogemust on arvestatud sagedamini praktikana kui konkreetsete õppeainete asendamiseks.
- VÕTA-t on taotletud tavaliselt siis, kui on vahetatud õppekava, jätkatakse poolelijäänud õpinguid või omandatakse uus kraad/kutse. Üldhariduses on kasutatud seda enam sisseastumisel, mujal pigem jooksvalt õpingute ajal. Eriti kõrghariduses on seda kasutatud juhul, kui varasem kogemus ületab mõne aine õpiväljundeid ja ootamatuste puhul, et säilitada raskuste korral täiskoormusega õppekoht.
- Küsitluses pidas 90% VÕTA-t taotlenutest seda endale kasulikuks. VÕTA suurimaks kasuks peeti küsitluse ja intervjuude järgi õpingute paindlikumaks muutumist, sh õpingute strateegilise planeerimise võimalust.
- Nõustajate ja hindajate jaoks seisnes VÕTA peamine väärtus asjaolus, et see võimaldab mitte korrata juba omandatud teadmisi ja oskusi, pakub paindlikkust ning vähendab õppekoormust. Samas ei mõjuta VÕTA kasutamine nende hinnangul palju õpingute lühenemist, sest üldjuhul ei ole VÕTA maht suur.
- Õppeasutuste võimalikule kasule VÕTA kasutamisel pigem ei mõelda ja neid pigem ei tajuta, kuigi õppeasutuste töötajate seas oli neid, kes leidsid, et vähem inimesi kursusel vähendab õpetaja või õppejõu koormust.

- Kutse andjad leidsid, et varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise süsteemi suurim väärtus on võimalus erijuhtumeid paindlikult lahendada.

Varasema kogemuse arvestamata jätmine

- Ligi 85% VÕTA taotlustest on rahuldatud täies mahus, 10% osaliselt. Peamine põhjus taotluste rahuldamata jätmiseks oli soovitava kogemuse mittevastavus nõuetele või õpiväljunditele, kutsehariduses ka dokumentide ja eneseanalüüsi keerukus. Haridusasutuste esindajate sõnul seisavad hindajad silmitsi ka sellega, et taotlejate tegelikud oskused ei vasta väidetavale.
- Suur osa õppijatest ei ole vaidlustanud rahuldamata jäänud VÕTA otsust. Ligi veerandile rahuldamata jäetud taotlustest ei ole antud piisavalt tagasisidet, millest lähtuvalt oleks võimalik otsust vaidlustada. Tähelepanuväärne on aga asjaolu, et pea pooled vaidlustatud otsused on muudetud osaliselt või täielikult õppija kasuks.
- Enim on õppijad ise jätnud üle kandmata töökogemuse, praktika, vabatahtliku töö ja täiendkoolitusel omandatu. Neid VÕTA-t taotlenud õppijaid, kel puudus muu kogemus, mida üle kanda, on enim üldhariduses (79%). Kõrghariduses ei ole soovitud üle kanda töökogemust, praktikat ja vabatahtlikku tööd (umbes 21%), kutsehariduses koolitusi ja täiendõpet (13%) ning üldhariduses varasemaid õpinguid (21%).
- Üle kandmata jätmise peamiseks põhjusteks on mittetaotlejatel teadmatus või ebakindlus VÕTA protsessi suhtes, taotlemise keerukus ja asjaolu, et see on tasuline, samuti soov aineid uuesti läbida, et teadmisi värskendada või osaleda õppeprotsessis algusest lõpuni. VÕTA-t otsustatakse tihti mitte kasutada ka siis, kui õppija peab taotlusprotsessi liiga aeganõudvaks või kui puudub kindlus varasema kogemuse sobivuses.
- VÕTA kasutamist piiravad ka õpeasutuse või eriala reeglid. Mõne valdkonna puhul võivad ülekandmisest loobumise põhjused olla seotud eriala spetsiifikaga. Näiteks meditsiinõpingutes ei ole teatud aineid lubatud üle kanda, kuna omandatud teadmised võivad ununeda ja aeguda kiiresti.
- Õppijad kaaluksid VÕTA kasutamist rohkem siis, kui see aitaks aja- või töökoormust vähendada, kui protsess oleks lihtsam ja juhendamine selgem ning kui tasu ja nõuded oleksid paindlikumad. Samuti siis, kui õppija tunneb kindlust, et tema varasem kogemus vastab õpiväljunditele.
- Suhtumisel on VÕTA taotlemise otsusele oluline roll. Osa õppijaid ei pea VÕTA-t vajalikuks või näeb seda kui formaalset ja bürokraatlikku protsessi. Teised suhtuvad VÕTA-sse kui „tagavaraplaani“. Mõnes valdkonnas võib ka õppejõudude ja nõustajate suhtumine VÕTA-sse olla mitte soosiv või koguni välistav, mis võib omakorda vähendada õppijate valmisolekut VÕTA-t taotleda.

Varasema kogemuse arvestamine muul moel

- Kuigi ametlik VÕTA protsess on peamine varasema õpikogemuse arvestamise viis, kasutatakse õpingutes ka paindlikke ja mitteametlikke lahendusi, mille läbipaistvus ja õiguspärasus võivad varieeruda.
- Varasemaid kogemusi on muul moel kui VÕTA-ga võimalik arvestada mitmel viisil: näiteks õppejõu ja õppija vahelise suulise kokkuleppena, õppeaine alguses tehtava testi kaudu või õppejõu otsusel õppijat teatud tegevustest vabastades, kui tema teadmised või oskused on juba piisavad. Samuti on mitteametlikult arvestatud varasemaid kogemusi siis, kui õppija on esitanud tõendava dokumendi vms. Selliseid lahendusi kasutatakse peamiselt taotlusprotsessi lihtsustamiseks, aja kokkuhoiduks vms põhjustel.

- Suulised või mitteametlikud kokkulepped kogemuse arvestamiseks õppetöö osana pole väga levinud. Sellegipoolest esineb neid enim kutsehariduses, kus selliseid juhtumeid on olnud 26%-l taotlejatest ja 12%-l mittetaotlejatest. Kõrghariduses ja üldhariduses esineb seda harvemini.

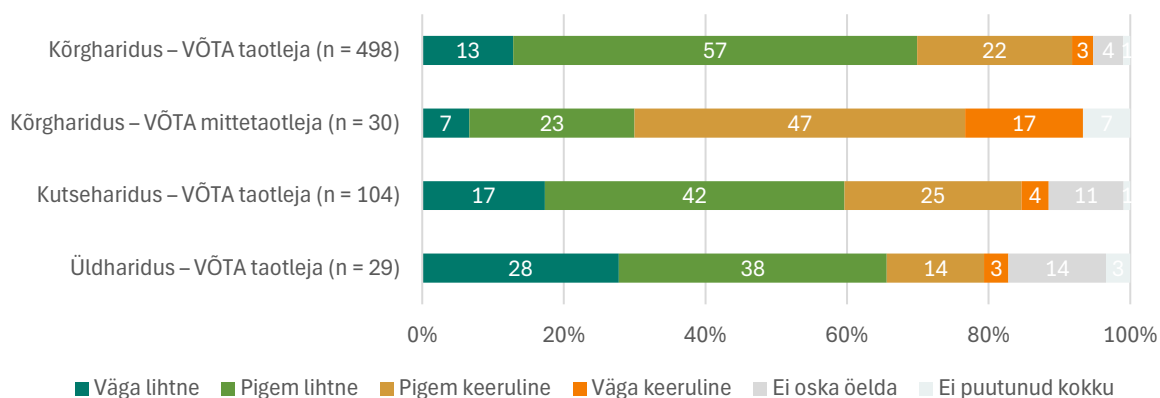
6. VÕTA TAOTLEMISE PROTSESS JA KASUTAJATE KOGEMUSED

Peatükk kajastab VÕTA taotlejate, mittetaotlejate ja VÕTA protsessiga seotud osaliste kogemusi VÕTA taotlemise protsessiga, sh nõustamise ja hindamisega, samuti hinnanguid sellele. Vastavalt peatükis 1.1 ja 1.2 toodule on uuringu tulemusi lugedes oluline meeles pidada, et VÕTA süsteemi rakendajatel on võimalus ise seada tingimused VÕTA taotlemiseks ja määrata, kuidas täpselt VÕTA protsess toimub.

Kuna VÕTA-t kasutatakse üldjuhul ühest õppeasutusest ja tasemelt teise(le) liikudes, kajastame VÕTA tingimusi haridusastmete üleselt. Seda enam, et vastavalt eespool toodule on tingimustes erinevusi nii haridusastmeti kui ka õppeasutuse ja õppekavati/erialati. Lisaks ei saa uuringu põhjal öelda, et tingimused oleksid enamjaolt ühesugused kõigi sama haridusastme asutuste või õppekavade puhul. Selged erinevused haridusastmete vahel tuuakse aga eraldi välja.

6.1. VÕTA taotlemise tingimused

Küsitluse kohaselt **hindavad VÕTA-t taotlenud õppijad VÕTA nõudeid ja tingimusi arusaadavamaks kui mittetaotlejad** (joonis 25). Erandiks on üldharidus, kus 2/3 nii taotlejatest kui ka mittetaotlejatest (st kaalunutest või katkestanutest) hindasid nõuete mõistmist lihtsaks. Teistest haridusastmetest rohkem oli üldhariduses ka neid, kes pidasid tingimusi väga lihtsaks. Kutse- ja kõrghariduses hindasid taotlejad nõudeid lihtsaks märksa enam kui mittetaotlejad. Kõrghariduse mittetaotlejatest pidas 64% nõudeid pigem või väga keeruliseks. Intervjuudele tuginedes on see ka üks taotlemata jätmise ja rahuldumata taotluste põhjus (vt ptk 5.3 ja 5.4).

Joonis 25. Vastused väitele „Palun hinnake, kui keeruline oli Teie jaoks VÕTA nõuetest ja tingimustest arusaamine“ (%; n = 667)⁷⁴

See, kui keeruliseks peeti nõuetest arusaamist, sõltus nii ülekantava kogemuse tüübist kui ka sellest, kas tegemist oli taotleja või mittetaotlejaga (st VÕTA-t kaalunud või protsessi katkestanud õppija). Nii mõlemat tüüpi (31%) kui ka mitteformaalset (31%) õpet ülekandnud vastajad pidasid VÕTA nõuetest ja tingimustest arusaamist keerulisemaks kui üksnes formaalset õpet ülekandnud õppijad (21%). Sarnane muster ilmnas ka taotlejate ja

⁷⁴ Küsitlused said neilt, kes VÕTA-t taotlenud või alustasid taotlemist, aga katkestasid ning kes märkisid, et olid vastava tegevusega kokku puutunud. Jooniselt on eemaldatud VÕTA mittetaotlejate vastused kutse- ja üldhariduse õpilaste hulgas väikese valimi tõttu (n = 3).

mittetaotlejate võrdluses – mittetaotlejad hindasid nõuetest ja tingimustest arusaamist oluliselt keerulisemaks (65% vs 25%).

Mitmetest intervjuust õppeasutuste esindajatega selgus, et õppeasutused on VÕTA-ga arvestamisel pigem ranged ja seadnud VÕTA kasutamisele piiranguid. Põhjustena toodi järgnevat:

- hirm, et õppija ei saa edasises õppetegevuses hakkama, kui varasemast on tekkinud lüngad;
- soov veenduda lõpetavate (üli)õpilaste oskuste ja teadmiste kvaliteedis;
- hirm, et õppijate arv pole nii hästi ette prognoositav või (üli)õpilasi on tunnis liiga vähe.

Õppijate intervjuude ja küsitluse tulemuste põhjal selgus, et sõltuvalt õppeainete eripärast, olulisusest ja ülekantavast kogemusest **võivad ühe ja sama õppekava eri õppeainete puhul VÕTA tingimused ja protsess erineda**. Erandeid on tehtud, et vähendada õppijate VÕTA taotluste koostamise ja VÕTA komisjoni hindamise koormust. Näiteks on sageli Erasmusega läbitavate ainete VÕTA-ga arvestamise loogika mõneti erinev nn tavalisest VÕTA-st. Kuigi õppeasutuste esindajad oskasid põhjendada erinevate lähenemiste ja tingimuste vajalikkust, väljendasid mõned intervjuueeritud õppijad selle üle nõrdimust. Varasema kogemuse põhjal eeldasid nad, et VÕTA tingimused ja protsess on kõikides õppeainetes ühesugused, kuid uue taotluse esitamisel tuli neil toimida teistsuguste reeglite järgi.

„Kui ma nüüd uuesti proovisin, et noh, et ma nüüd võtsin selle ühe aine seal ala [x-aines], et võtaks selle kolm ainepunkti ka nüüd kuidagi arvesse, siis korraga suunas ta selle edasi hoopis selle õpetavale õppejõule, nii et nagu seetõttu ma siiski jätkuvalt ei saa aru, kuidas see protsess käib või peaks käima. Et nagu ükskord nagu toimis ühtemoodi ja nüüd tundub, et mingi teine mehhanism.“ (üliõpilane, intervjuu)

Nagu tsitaadist näha, peegeldus intervjuudest ebakindlus protsessireeglite ja tingimuste objektiivsuse suhtes. Hirmu ja loobumist võib süvendada, kui satutakse õppespetsialisti juurde, kes nõustab pealiskaudselt või hakkab hoopis liiga detailselt nüansse kirjeldama (vt ka ptk 6.3).

Õppijate intervjuude ja küsitluse tulemuste järgi on VÕTA populariseerimisel ohukohaks pidev tingimuste või nõuete muutmine ja ebapiisav muutustest teavitamine. Samas nähtus intervjuudest, et probleemiks on ka pealiskaudne VÕTA tingimustega tutvumine või tingimuste puudulik mõistmine: paljudest vastustest selgus, et VÕTA piiranguid ei mõistetud täielikult või hakati alles taotluse koostamise lõppetapis mõistma tegelikke ootuseid arvestatavale kogemusele.

„Tingimus oli niisugune, et kaks aastat kehtib see CAE eksami tulemus. Aga mul oli eksami tulemus kaks aastat ja kaks kuud või midagi sellist. [...] siis toodi välja, et oi kaks kuud on üle, et ei saa. Aga see, see tulemus tuli [...] Ütleme, et novembris näiteks, [...] Ja siis detsembris muutis ülikool VÕTA tingimusi ja need eksamid kehtisid 10 aastat. Aga mind sellest ei teavitatud, ma pidin ise selle kuskilt välja kaevama.“ (üliõpilane, intervjuu)

Eriti selget pettumust väljendasid – mh tingimuste ebaselguse ja täiendamise võimaluse puudumise suhtes – rahuldumata taotluste esitajad.

„[Negatiivne otsus] tundus jah ebaõiglane [...]. Et nad oleks võinud siis vähemalt kutsuda vestlusele või natukenegi nagu anda siukest võimalust mul ennast kaitsta veel, mitte lihtsalt öelda, et ei, see ei sobi ja kõik, punkt.“
(üliõpilane, intervjuu)

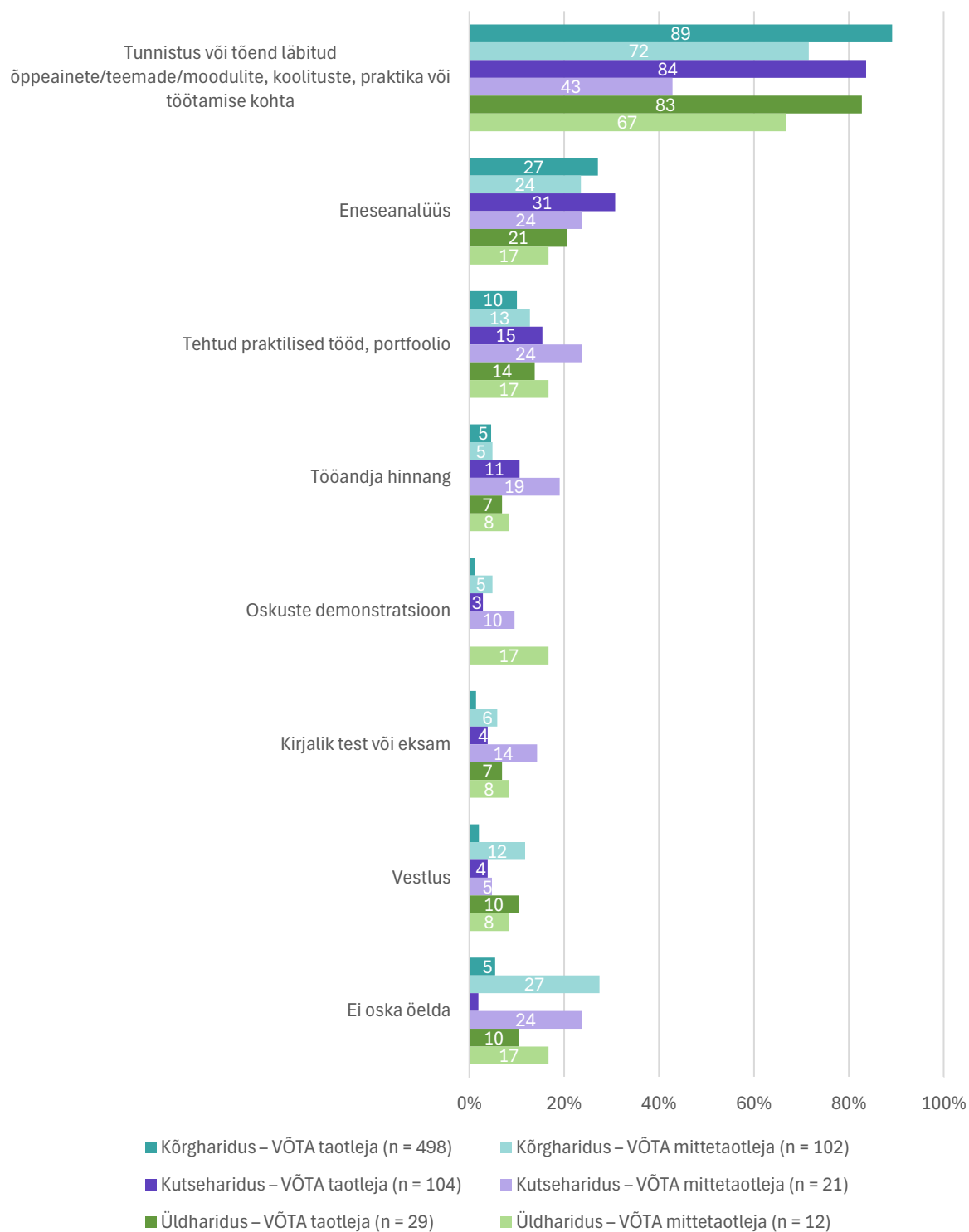
Kutse taotlemisel sõltub taotluse vajadus ja selle esitamine konkreetsest kutsest ja sellest, kuidas VÕTA põhimõtteid rakendatakse – pigem arvestatakse VÕTA-t üldise oskuste hindamise käigus või osana tavapärasest taotlusest.

Järgnevates alapeatükkides kajastatakse erinevaid tingimustega seotud aspekte põhjalikumalt.

6.1.1. VÕTA taotlus ja varasemat kogemust tõendavad dokumendid

Üldjoontes on haridusstandardite ja õppeasutuste VÕTA kordade, kodulehekülgedel avaldatud info ja intervjuude järgi vaja VÕTA taotlemiseks esitada **taotlus ja varasemat kogemust tõendavad dokumendid**. Enamasti eeldatakse, et taotlus esitatakse läbi õppeinfosüsteemi, kuid teatud õppeasutustes esitatakse taotlus ja lisadokumendid eraldi vormil või paberil.

Õppijate küsitluse järgi on VÕTA taotlejad pidanud enim (ligi 90% kutse- ja kõrghariduses ja 83% üldhariduses) **oma kogemust tõendama tunnistuse või tõendiga** (hinneteleht, ainekavade kirjeldused, tunnistused jne; joonis 26). Üks üliõpilane oli hämmastunud, et esitama peab uuesti ka õppeasutuse enda süsteemis olemas olevaid andmeid (nt hinneteleht). Teisel ja kolmandal kohal on tõendamise protsessis **eneseanalüüs** (tihti STARR-ile tuginedes) ja **tehtud praktilised tööd** ehk portfoolio (tehtud tööd, osaletud projektid, lingid tehtule).

Joonis 26. Vastused küsimusele „Millisel viisil pidite või oleksite pidanud tõendama oma varasemat kogemust?“ (%; n = 766)⁷⁵

Neile järgneb tõendamise meetodina **tööandja hinnang, mida on protsentuaalselt enim kasutanud kutsehariduse taotlejad** (11% vs kõrghariduse 5 ja üldhariduse 7%). Töökogemuse

⁷⁵ Küsitud vaid nende õppijate käest, kes on VÕTA-t taotlenud, kaalunud selle taotlemist või alustanud, kuid protsessi katkestanud.

kinnitamiseks on tulnud tööandja hinnangule lisaks või selle asemel esitada ka ametijuhend ja/või tööandja kinnitus töötamise kohta, vahel ka praktikapäevik. Üldhariduses on keeleoskuse tõendamiseks saadetud ka välise hindaja juurde. Kuna mittetaotlejad on valinud teatud tõendamise variante selgelt rohkem kui taotlejad, võib eeldada, et nad on ekslikult eeldanud või kartnud, et peavad kogemuse tõendamiseks vestlema (kõrg- ja üldhariduses), tegema kirjaliku testi (kutsehariduses) või demonstreerima oma oskusi (kutse- ja üldhariduses).

Kuni 25-aastased õppijad tõendasid või pidid oma kogemust tõendama **eneseanalüüsiga** oluliselt vähem (20%) kui 26–35-aastased (31%) ja 36-aastased ja vanemad vastajad (34%). Samuti kasutasid nooremad õppijad harvem **praktilisi töid või portfooliot** (8% vs vanemate õppijate 14–15%) ja **tööandja hinnangut** (3% vs vanemate õppijate 9%).

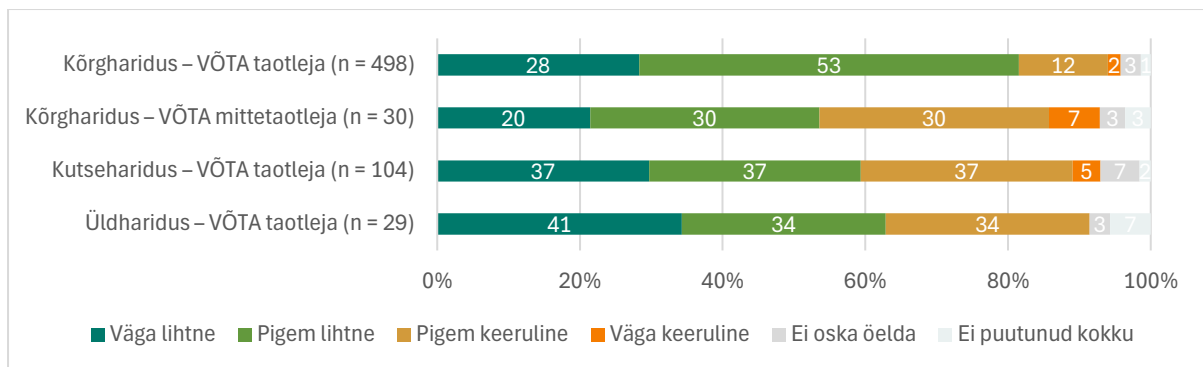
Eesti keelt peamise suhtluskeelena kasutavad õppijad (28%) märkisid sagedamini kui muu suhtluskeelega õppijad (19%), et pidid varasemat kogemust tõendama **eneseanalüüsiga**.

VÕTA taotlejad (88%) märkisid mittetaotlejatest (67%) enam, et pidid tõendama varasemat kogemust **tunnistuse või tõendiga**. Vastupidine muster ilmnes aga mitteformaalse kogemuse tõendamisviiside puhul: **VÕTA mittetaotlejad** märkisid sagedamini, et oleks pidanud oma kogemust tõendama **oskuste demonstratsiooni** (7% vs 1%), **kirjaliku testi või eksami** (8% vs 2%) või **suulise vestluse** (10% vs 3%) kaudu.

Õppevaldkonniti ilmnes, et **tervise ja heaolu (49%)** ning **teeninduse valdkonna õppijad (41%)** pidid võrreldes teiste valdkondadega (17–30%) oma varasemat kogemust tõendama **eneseanalüüsiga**. Tehnika, tootmise ja ehituse õppijad olid kasutanud eneseanalüüsi teistest oluliselt harvem (9%).

Taotluse osaks olevate **tõendite kogumist hinnati üldjuhul (pigem) lihtsaks** (joonis 27). Keerulisemaks hindasid seda mitettaotlejad, kes olid taotlusprotsessi kaalunud või selle katkestanud (37%). Nii kõrg-, kutse- kui üldhariduses leidis 74–81% taotlejatest, et tõendavaid dokumente oli lihtne leida. Erinevad hinnangud nõutud dokumentide leidmise lihtsusele tulenevad osaliselt sellest, et eri tüüpi kogemuse puhul ja eri koolides on nõuded erinevad. Pigem peeti küsitavate dokumentide esitamise nõuet põhjendatuks. Enim esines **tõendamisel probleeme neil, kes soovisid arvestada töökogemust**. Nemad tõid murekohtadena välja, et töölepingut või ametijuhendit ei olnud ning neid otsida või endiselt tööandjalt küsida oli keeruline.

„[...] õppimine ja töötamine on natukene erineva loogikaga tegevused ja võib-olla see tegi natukene keerukamaks [kogemuse tõendamise].“ (üliõpilane, intervjuu)

Joonis 27. Vastused väitele „Palun hinnake, kui keeruline oli Teie jaoks vajalike dokumentide kogumine“ (%; n = 667)⁷⁶

Taotlemise koormus sõltub ka sellest, millist kogemust arvestada soovitakse. Varem ja eriti samas õppeasutuses läbitud õpingute puhul ei olnud taotlemisprotsess üldjuhul taotlejale ja õppeasutuse esindajatele nende enda hinnangul kuigi koormav. Näiteks ütles üks õppija, et samas asutuses, kuid teisel erialal läbitud ainepunktide ülekandmine võttis aega vaid kümme minutit. Mujal läbitud õpingute, enesetäiendamise või töökogemuse arvestamisel on õpiväljundite võrdlemise ja eneseanalüüsi koormus ja tõendamisevajadus üldjuhul mahukam ning taotlusega kaasnev koormus nii õppijale kui õppeasutuse töötajatele suurem.

6.1.2. VÕTA kasutamise tasu

Kutse- ja üldhariduses on VÕTA taotlemine tasuta. **Kutse taotlemisel** sõltub tasulisus konkreetsest kutsest ja sellest, kuidas selle puhul VÕTA-t rakendatakse.

Kõrghariduses on asutuste VÕTA kordadele, intervjuudele ja küsitlusele tuginedes VÕTA enamasti osaliselt **tasuline**. Asutuste VÕTA kordade ülevaate põhjal võidakse tasu võtta VÕTA-ga arvestada soovitatavate või arvestatavate ainepunktide (kuni 30 eurot ainepunkti eest) või ka avalduse menetlemise eest (kuni 60 eurot). **Tasu suurus asutuses varieerub sõltuvalt sellest, mida soovitakse üle kanda** (sh kas ülekantav kogemus on omandatud samas õppeasutuses või mujal või hoopis mitteformaalne, õpitakse tasuta või tasulises õppes, üliõpilase või eksternina, tegu on hiljutise või vanema kogemuse üle kandmisega). Näiteks ei pea üldjuhul tasu maksma samas asutuses läbitud õpingute ülekandmise eest. Vanema ja kombineeritud kogemuse arvestamise eest tuleb üldjuhul maksta. On ka asutusi, kus muidu tasulise VÕTA puhul on taotlemine teatud juhtudel tasuta (nt Erasmus+ programmi kaudu läbitud aine või praktika arvestamine VÕTA-ga).

Nii õppijate küsitluse ja intervjuude kui ka nõustajate intervjuude järgi erineb kõrgkooliti, kas tasu tuleb maksta enne taotluse esitamist või alles positiivse otsuse korral arvestatavate ainepunktide pealt. Üldjuhul küsitakse tasu positiivse otsuse saanud ainepunktide eest. Õppeasutuste esindajate intervjuudest aga ilmnes, et mõni kõrgkool või selle osakond võib väikese halduskulu tõttu teatud taotluste puhul tasu üldse küsimata jätta.

Õppeasutuste esindajate hinnangud tasu mõistlikkusele on erinevad. **Kõrgharidusasutuste esindajad pidasid tasu küsimist üldjuhul mõistlikuks:** see on piisavalt väike, et üliõpilased tuleksid sellega toime, kuid samas piisavalt suur, et keegi ei esitaks lihtsalt proovimiseks ebakvaliteetset taotlust. Samas oli kõrgkoole, kus eri põhjustel ei küsita tasu, ja sealne personal ei tunnetanud, et seetõttu esitatakse massiliselt ebakvaliteetseid taotlusi või on taotluste maht

⁷⁶ Küsitud vaid neilt, kes VÕTA-t taotlenud või alustasid taotlemist, aga katkestasid ning kes märkisid, et olid vastava tegevusega kokku puutunud. Jooniselt on eemaldatud VÕTA mittetaotlejate vastused kutse- ja üldhariduse õpilaste hulgas väikese valimi tõttu (n = 3).

liiga suur. Kutse- ja üldharidusasutuste esindajate hinnangul on tasu puudumine mõistlik, sest õppijatel on üldjuhul väga piiratud sissetulek ning seejuures ei ole VÕTA menetlemine asutusele väga koormav.

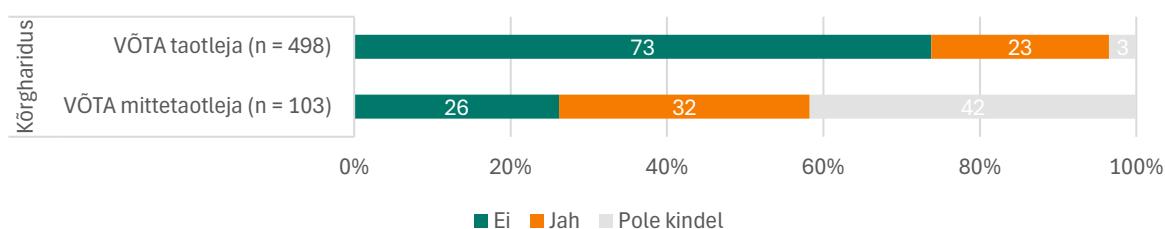
Ehkki õppijate tagasiside tasule oli eriilmeline, toodi tasu enamasti välja negatiivses valguses. Üld- ja kutsehariduse õppijad arvasid, et VÕTA tasuliseks muutumisel nad seda tõenäoliselt ei kasutaks. Kuigi üliõpilaste seas oli omajagu ka neid, kes leppisid tasuga ja peavad selle maksmist mõistlikumaks kui aine uuesti läbimist (sest soovivad samal ajal tööl käia või perega olla), oldi tasu vastu üldjuhul õppijate väikse või puuduva sissetuleku tõttu. Tasu võib nende hinnangul VÕTA kättesaamatuks muuta eriti juhul, kui tööl ei käida. Kõrghariduse mittetaotlejate vastustest peegeldub, et segased tingimused, mh mis puudutab tasu, pärssivad VÕTA kasutamist.

„Ülekandmise tasu on üsna suur, kümme eurot ühe EAP kohta, mis tähendab, et kui ma ei taotleks oma ülikoolis läbitud ainete ülekandmist, jätaaksin taotluse esitamata.“ (üliõpilane, intervjuu)

Mõned üliõpilased tõid esile, et **kui VÕTA on tasuline ja õppeaine meeldib, siis pigem sooritakse õppeaine uuesti**, mitte ei kanta tasu eest kogemust üle. Oli ka õppijaid, kelle arvates ei tohiks VÕTA eest tasu küsida, sest taotluste hindamise maht on suhteliselt väike või on ebaõiglane küsida uuesti tasu tasulises õppes läbitud aine eest. Eriti kriitiliselt suhtuti süsteemi (et see hoiab kasutamisest tagasi), kus tasu tuleb maksta enne tulemuse selgumist ehk isegi siis, kui VÕTA-t ei arvestata.

Lisaks rahulolematusele tasu suhtes mainisid mõned üliõpilased ühe murekohana tingimuste ja menetlemistasude pideva muutumise. Leiti, et muutustega on kohati keeruline järgel püsida ja iga aasta või iga semestri alguses võiks selgelt uued tingimused või muudatused tingimustes välja tuua.

Küsitluse tulemused kinnitavad nii seda, et **enamik VÕTA-t kasutanud üliõpilastest ei ole varasema kogemuse ülekandmise eest pidanud maksma**, kui ka seda, et tasu küsimisega seotud täpsemad tingimused on jäänud õppijatele ebaselgeks. Nimelt ei teadnud paljud – üle 40% kõrghariduse VÕTA mittetaotlejatest –, kas VÕTA eest tuleb tasu maksta või mitte (joonis 28). Ühtlasi on mittetaotlejate seas oluliselt vähem neid, kes arvasid, et poleks pidanud tasu maksma (26% vs 73%).

Joonis 28. Vastused küsimusele „Kas pidate või oleksite pidanud VÕTA ülekandmise eest tasu maksma?“ (%; n = 601)⁷⁷

⁷⁷ Küsitud vaid kõrghariduse õppijatelt, kes on VÕTA-t taotlenud (markeeritud kui VÕTA taotleja) või seda kaalunud või alustanud, kuid katkestanud (markeeritud kui VÕTA mittetaotleja)

6.1.3. Taotluste esitamise tähtajad

Asutuste VÕTA kordadele tuginedes on taotluste esitamise tähtajad asutusesti erinevad. Taotlusi võidakse vastu võtta jooksvalt, kindlaks kuupäevaks (2–4 kuupäeva õppeaastas) või sõltuvalt õppesessioonide/-ainete toimumisajast. Õppesessioonide või -ainete ajast sõltuvalt tuleb taotlus esitada näiteks kahe kuu jooksul pärast õpingute algust (eriti üldhariduses), hiljemalt õppeaine või mooduli alguseks või paari nädala jooksul pärast ainekursuse algust. Õppeasutuste esindajate sõnul on üks peamisi põhjuseid, miks juba alanud või registreeritud õppeainet ei lubata VÕTA kaudu arvestada, soov vältida olukordi, kus keerulisena tunduvad õppeained asendatakse viimasel hetkel või jäetakse seetõttu eksamid sooritamata.

Samas on õppeasutusi, kus õppeainesse registreerumine ei välista VÕTA taotlust: õppijate sõnul registreerutakse tihti igaks juhuks ja alustatakse aines käimist, kuna VÕTA taotluse võimalikku tulemust ei teata ja soovitakse riske maandada. Nõustajate intervjuude põhjal ei järgita tähtaegade puhul alati ametlikku korda, näiteks tullakse mõnes õppeasutuses (erandjuhtudel) õppijatele vastu ja aktsepteeritakse taotluseid ka välja kuulutatud tähtaegade välisel ajal või hiline misega, sh tuleb ette juhtumeid, kus VÕTA-t kasutatakse semestri lõpus puudujäävate ainepunktide asendamiseks. Mitu nõustajat mainisid, et nad on tähtaegu lähtuvalt taotluste hulgast kohendanud, näiteks et jõuaks taotlused enne semestri algust läbi vaadata.

„Kaks korda aastas on nagu korras sees, aga noh, me võtame ikkagi tegelikult jooksvalt neid.“ (nõustaja kutsekoolis, intervjuu)

Ei küsitlusest ega intervjuudest ilmnenu õppijate rahulolematust tähtaegadega. Osaliselt võib see olla seotud sellega, et asutused on tähtaegade suhtes tihti vastutulelikud, teisalt võib asi olla selles, et info tähtaegade kohta on olnud selge. Mitu taotlejat tõid positiivse aspektina välja, et õppeasutuse personal hoidis neid ees ootavate tähtaegadega jooksvalt kursis ja ühe üldhariduskooli õpilase hinnangul on selguse ja läbipaistvuse huvides väga oluline konkreetsete kuupäevade olemasolu ja nendest kinni pidamine.

„Reeglid olid väga selged. Meil on kuupäev, selleks ajaks peate seda taotlema, seda võimalust. Kui selle ületate, siis rohkem võimalusi selleks hetkeks enam ei anta. Et hästi lihtne, hästi loogiline, arusaadav. Täiskasvanud inimesed võiksid seda mõista. Aga oli jah, sihukeseid juhuseid, kus nad [kaasõpilased] mõtlesid, et noh, äkki annab õpetaja ikka ära rääkida.“ (üldhariduskooli õpilane, intervjuu)

6.1.4. Ülekantava kogemuse ajaline piirang

Kõigi haridusastmete õppeasutuste esindajad ja ka kutse andjad rõhutasid intervjuudes teadmiste-oskuste ajakohasuse olulisust, sh muutunud seaduste, lähenemiste ja uute teadustulemustega kursis olemist. Nõustajate intervjuude ja töötoa arutelude põhjal on paljudel asutustel kas VÕTA korras või vaikimisi kokku lepitud, et oluline on vaadata ka kogemuse (sisulist) vanust. Samas tuvastati uuringu käigus asutuste kodulehekülgede uurimisel vaid üksikud õppeasutused või õppekavad, mille kodulehel oli VÕTA infona selgelt kirjas kui kaua aega tagasi kogemus omandatud võib olla.

Nõustajate intervjuude järgi on erinev on ka see, kust alates peetakse kogemust aegunuks. Mõnes asutuses ei arvestata üle kolme, viie või kümne aasta taguseid kogemusi, mõnes asutuses kogemusele ajalisi piiranguid ei ole. Mõnes on otsustusõigus kogemuse ajalise

sobivuse üle õppekava juhil või asendatava aine õppejõul. Esineb sedagi, et üle kanda soovitav kogemus vaadatakse üle isegi siis, kui nõuete järgi on tegemist liiga vana kogemusega. Teisalt on ka juhtumeid, kus ülekantava kogemuse ajalist piiri pole seatud ja tegu pole ajas väärtust kaotavaid teadmisi andva ainega, kuid nõustajad suunavad vanema kogemuse puhul ainet pigem uuesti võtma, et teadmisi värskendataks. Eriti kui teadmised on omandatud „teises haridussüsteemis“ või aastakümneid tagasi. Ühe teadmiste omandamise ajalise piirangu põhjusena nimetati asjaolu, et õppekavade muutudes on keeruline võrrelda varasemaid õppeaineid uutega.

„Me oleme jah mõelnud seda, et tegelikult sellel VÕTA-l võiks olla ikkagi mingisugune ajaline piirang, eriti just kui sul on need varasemad õpingud. Noh, töökogemus on siis juba, läheb see eneseanalüüs nii või naa sinna. Aga et kui ta tõesti aastast 1991, meil on isegi 1980ndatest, et ta on õppinud veel Nõukogude Liidu ajal ja tahab üle kanda, et noh, nendel, võtta siis kinni, eks, et seda ajalist piirangut oleme meie nagu igatsenud tegelikult väga.“
(nõustaja kõrgkoolis, intervjuu)

„Et kui on vanemad kui 12 aastat õppeained, mida ta soovib üle kanda, siis sõltub siis ka sellest õppeaine vastutavast õppejõust, kas ta on nõus üle kandma ja siis on see [...] [õppeasutuse nimetus] juba tasuline.“ (nõustaja kõrgkoolis, intervjuu)

Kuigi oli õppijaid, kes nõustusid intervjuudes, et ajaline piirang on teadmiste kvaliteedi tagamiseks oluline, siis sagedamini toodi näiteid, kus seda ei peetud põhjendatuks. Nii toodi näiteid, kus palju mahukam, detailsem, väärtuslikuma sisuga ja nende hinnangul ajakohane aine ei sobinud ja üle kanti värskem, kuid nende hinnangul vähemväärtuslikum aine. Samuti tõid õppijad välja olukordi, kus sama valdkonna teadmised on eelnevalt kõrgemast haridusastmest omandatud, kuid kogemuse aegumise tõttu polnud võimalik neid kasutada. **Olukord, kus potentsiaalne taotleja saab ajalisest piirangust teada alles taotlust koostades või taotluse esitamise järel, on olnud ka õppijate VÕTA-s pettumise põhjuseks.**

6.1.5. Asendatava aine või mooduli ja varasema kogemuse võrdlemine

VÕTA kasutamiseks peavad õpiväljundid ja sisu ülekantaval kogemusel ja asendataval ainel ühtima ehk kõike ei saa üle kanda. Nii õppeasutuste esindajate kui õppijate intervjuude järgi **nõutakse enamikus õppeasutustes täielikku õpiväljundite ühtimist**, kuid oli ka üksikuid intervjuueerituid, kelle sõnul on vajalik teatud mahu kattuvus. Nii õppijate kui nõustajate intervjuude järgi on õppeasutusi, kus taotleja peab katmata õpiväljundite puhul vastavat teemat kajastavates ainetundides osalema või tegema mõne iseseisva lisatöö (vt täpsemalt ka ptk 5.4).⁷⁸

Nõustajate intervjuude järgi võib varasema kogemuse võrdlemisele seatud ootuseid mõjutada **teatud tööalase taustaga õppima asuvate inimeste rohkus**. Mõned õppeasutused (eriti rakenduskõrgkoolid ja kutsekoolid) on töötanud välja konkreetsed juhised teatud ametikohtade töökogemuse VÕTA-ga arvestamiseks, kuna vastava valdkonna töökogemust tahetakse palju üle kanda ning konkreetsete ametikohtade tööülesannete ja vastutusega ollakse kursis. See hõlmab tavapärasest VÕTA-st erinevaid ja kohati lihtsustatud tingimusi näiteks esitatavatele dokumentidele, varasema kogemuse ja asendatava aine või mooduli võrdlusele ja

⁷⁸ Intervjuude ja töötoa põhjal pole täit kindlust, kas sellisel juhul VÕTA taotlus rahuldatakse või arvestatakse aine muul moel. Kindlasti on juhtumeid, kus sel juhul arvestatakse aine muul moel, kuid välistatud pole, et need kajastuvad ka VÕTA statistikas.

eneseanalüüsile. Kogemuste hindamise lihtsus võib mõjutada, mis dokumente VÕTA taotlejalt (lisaks) nõutakse või millist tasu selle eest küsitakse.

Õppeasutustel on õigus luua nimekiri moodulitest või ainetest, mida ei ole võimalik VÕTA-ga üle kanda ning asutuste kodulehekülgedele ja esindajate intervjuude järgi seda võimalust ka kasutatakse. Õppeasutusesti on välistamise loogika erinev: **mõnes võimaldatakse ainult üldõpingute või vabaainete asendamist, teises ka erialaste või kohustuslike ainete asendamist**, kolmandas välistatakse Eesti-spetsiifiliste ainete või kiiremini muutuvaid teemasid käsitlevate õppeainete VÕTA-ga arvestamine. VÕTA töötoast selgus, et on koole, kus vaba- või valikainete asendamisele on seatud mahupiirang (näiteks ühes kutsekoolis lubatakse vabaaineid üle kanda maksimaalselt 3 EKAP-i ulatuses). Pigem välditakse kutse või diplomi väljastamise eelduseks olevate ainete asendamist. Samas on õppijate intervjuude järgi tehtud välistatud ainete puhul veenvatel põhjustel siiski ka erandeid.

VÕTA kasutamisele võib seada piiranguid ka see, kui asendataval ainel on eeldusaineid: näiteks kui praktika eelduseks on teatud ainete läbimine, siis VÕTA-ga arvestatav kogemus peab olema ajast, mil need eeldusained on läbitud ehk kui kogemus on kaugemast ajast, siis kogemust lähemalt vaatama ei hakata.

Intervjuudest nõustajatega selgus, et **piiranguks võib osutuda ka VÕTA-ga arvestatava ja varasema kogemuse hindelisuus**. Mõnes õppeasutuses kantakse üle nii maht kui ka hinne, mõnes ainult maht, mõni eeldab arvestatava ja varasema kogemuse samasust: näiteks kui asendatav aine on hindeline, peab ka ülekantav kogemus hindeline olema ehk hinde puudumisel kogemust lähemalt vaatama ei hakata.

Eraldi märkimist väärib ka asjaolu, et mõne haridusasutuse esindaja sõnul toimub kutsehariduses õpe terviklike moodulitena, mitte ainetena. Kui mõnes koolis võimaldatakse mooduli sees teemade kaupa VÕTA-t rakendada, siis teises eeldatakse kogu mooduli asendamist korraga ja üksikuid teemasid vaatama ei hakata.

6.1.6. Muud piirangud VÕTA kasutamisele

Uuringust tuli välja veel mõningaid vähelevinud piiranguid või tingimusi. Nagu järgnevast näha, on väga oluline tingimuste selgus: mitmed valearusaamad tingimustest või piirangutest on tekkinud ka õppijate enda eelarvamustest erinevaid tingimusi, soovitusi jms tõlgendades.

Mõned õppijad väljendasid intervjuudes nõrdimust, et VÕTA taotluste arv on piiratud ja õppijad peavad valima, millal ja mida VÕTA-ga arvestada. Samas mainisid seda vaid üksikud õppijad ja ka läbi vaadatud VÕTA kordadest ega õppeasutuste esindajate intervjuudest ei tulnud välja, et sellist piirangut rakendatakse. Töötoa arutelude põhjal võib arvata, et õppijate selline uskumus võis tuleneda sellest, et kui taotlust saab esitamise tähtaegadest lähtuvalt esitada vaid kaks korda aastas, tuleb ette mõelda, mida ja millal VÕTA-ga arvestada.

Mitmest intervjuust nii õppeasutuste esindajate kui ka õppijatega selgus, et **kohati jääb VÕTA võimalus kõrghariduses kasutamata**, kuna eelmises õppeastmes, kust ainet üle tahetakse kanda, ei ole nõutust ehk nominaalkoormusest rohkem ainepunkte võetud. On õppeasutusi, kus sellises olukorras tekib õppijal kohustus mõni muu aine juurde valida, et nõutud maht täis saada, kuid on ka asutusi, kus VÕTA-t sellisel juhul ei võimaldata. Selline piirang või lisakohustus on õppijatele sageli üllatusena tulnud.

6.1.7. Uuringus osalejate ettepanekud VÕTA tingimuste kohta

Järgnevalt on esitatud peamised uuringus osalejate VÕTA tingimusi puudutavad ettepanekud, mis jagunesid üldjoontes kaheks: tingimuste ühtlustamine, suurem selgus ja paindlikkus ning taotlemise tasu.

Ettepanekud olid järgmised:

- vaadata üle, et taotlemise tingimused oleksid;
- selgelt ja üheselt mõistetavad kirjas, et taotleja teaks enne taotlemist, milliseid aineid ja kogemusi saab üle kanda;
- eri asutustes ühtlustatud;
- mitmekesistada varasema kogemuse tõendamise võimalusi, mitte piirduda formaalsete dokumentide ja eneseanalüüsiga;
- kaotada VÕTA taotlemise tasu, vähendada selle suurust või selgitada selle moodustamise alused.

6.2. VÕTA taotlemisprotsess ja taotlejate tagasiside sellele

Järgnevalt kirjeldatakse esmalt taotlusprotsessi alates tingimustega tutvumisest kuni tulemuste avalikustamiseni ja õppijate tagasisidet sellele. Seejärel kirjeldatakse konkreetsemalt taotlusvormi täitmist ja taotluskeskkonna kasutamist.

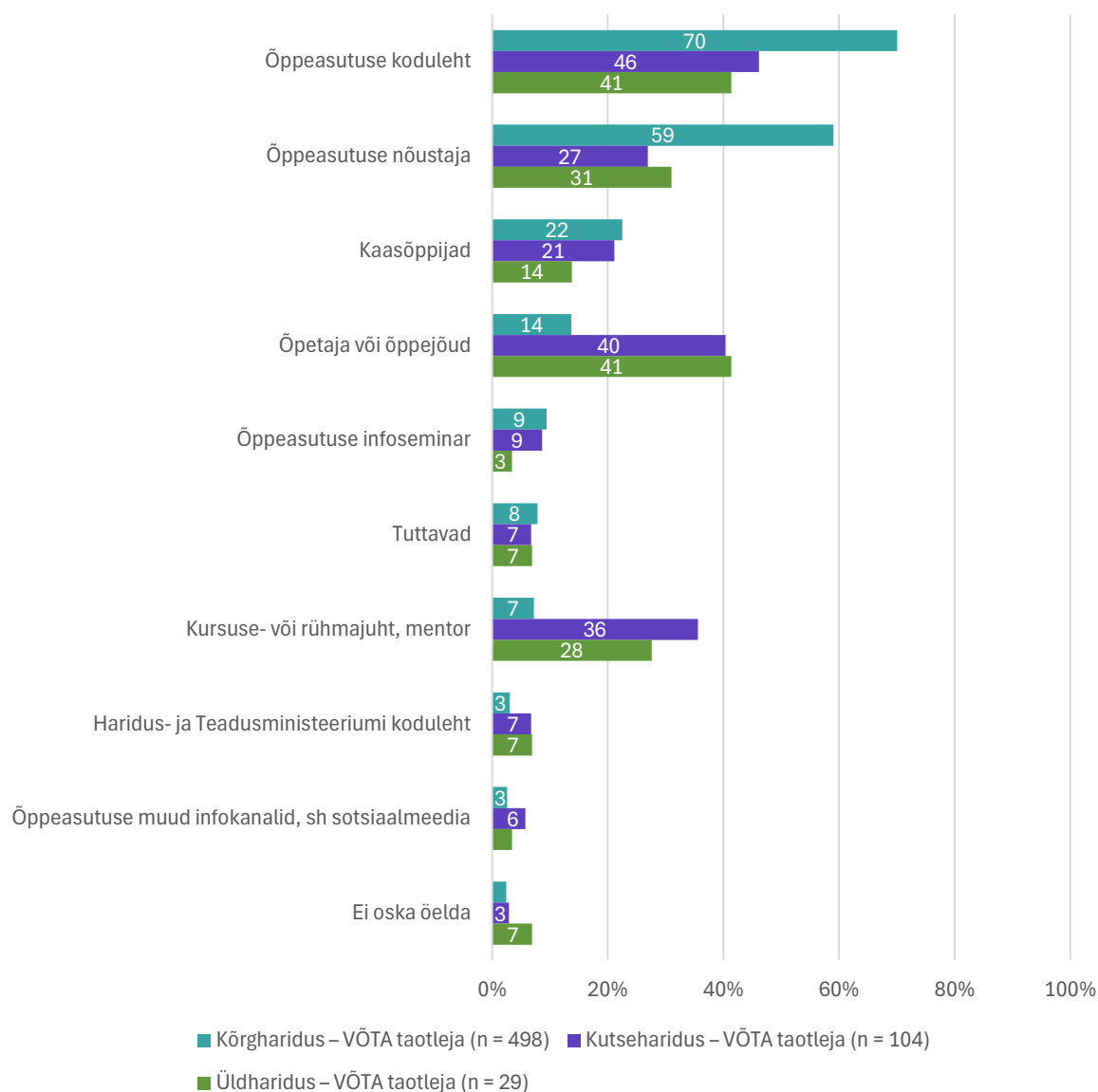
VÕTA taotlemise protsess tervikuna ja levinumad tavad õppeasutustes on lühidalt esitatud joonisel 29. Joonisel esitatud protsess on indikatiivne ehk sõltuvalt konkreetsest juhtumist võib mõni joonisel kajastatud etappidest vahele jääda või leida aset teises järjekorras.

Joonis 29. Taotlusprotsess uuringus õppijatelt ja õppeasutuste esindajatelt kogutud info põhjal

Taotlusprotsess saab üldjuhul alguse VÕTA võimaluste ja nõuetega tutvumisega. Õppijate kõige olulisemad infoallikad taotluse koostamisel on haridusastmete lõikes üldiselt sarnased, kuid nende osatähtsus erineb omajagu (joonis 30). Küsitluse tulemuste põhjal on kõigi haridusastmete taotlejate jaoks olnud **olulisim infoallikas õppeasutuse kodulehekülg ja seal**

toodud VÕTA kord. Kui kõrghariduses on tähtsusetult järgmine infoallikas nõustaja, siis kutse- ja üldhariduses konkreetne õppejõud või õpetaja. Kuigi infoseminar on koht, kus on VÕTA-st kuulnud (esimest korda), ei olnud see taotlemise seisukohalt väga oluline infoallikas. Kaasõppijaid pidas taotlemisel oluliseks infoallikaks ligi viiendik kutse- ja kõrghariduse õppijatest. Kursuse- või rühmajuhi, kursusekaaslaste ja sõprade roll tuli välja ka intervjuudes ning väljendus eriti selles, et nende toetusel täideti VÕTA taotlus, isegi kui esmapilgul tundus protsess raske.

Joonis 30. Vastused küsimusele „Millised infoallikad olid enim abiks VÕTA taotluse koostamisel?“ (%; n = 631)⁷⁹

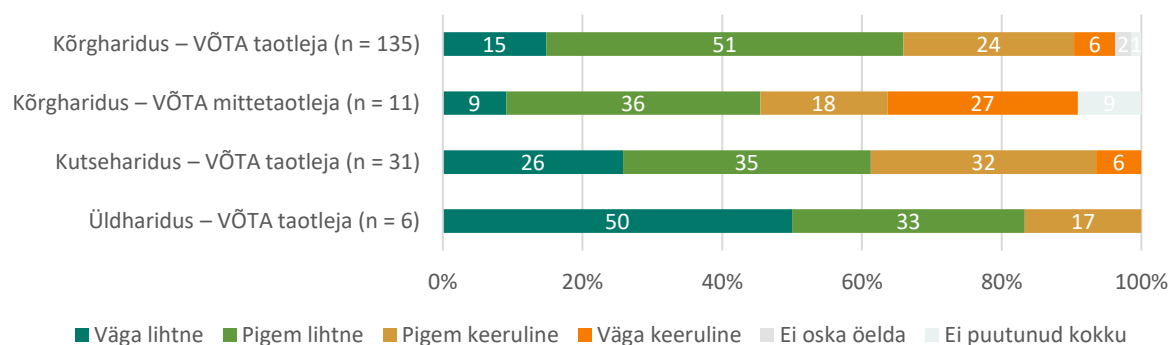
Õppijad täpsustasid küsitluses sedagi, kust VÕTA kohta kõige rohkem infot saadi. Õppeasutuse koduleheküljel on üldjuhul vormid, täpne taotlusprotsess sammudena ja kontaktid, kelle poole pöörduda. **Nõustajad on seejuures aidanud taotluse vormistamise ja tõendite kontrollimisega.** Kaasõppijatelt on saadud kõige enam nõu ainekursuste koodide ja vajalike

⁷⁹ Küsitud vaid neilt, kes on taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist. Järjestatud kõige enam valitud vastuse põhjal rühma „Kõrgharidus – VÕTA taotleja“ alusel.

dokumentide kohta. Lisaks valikvastustele toodi korduvalt välja ka aine- ja õppekavade kirjelduste rolli õpiväljundite võrdlemisel ning STARR-i tehnika juhiseid eneseanalüüsi toetamisel, sh kogemuste õpiväljunditega sidumisel. Kutsehariduses on õpetajad aidanud lahendada ka taotluste ja eneseanalüüsi puudujääke.

Tähtaegade täpsustamise, nõustamise ja VÕTA juhendiga tutvumisega samal ajal alustatakse taotluse koostamise ja kogemusi tõendavate dokumentide koondamisega (vt ptk 6.1.1). Mõni õppija leidis, et polnud vaja palju dokumente ja need olid olemas, mõne jaoks oli tegu kõige keerulisema osaga taotlusest ja dokumente tuli välja nõuda teistest õppeasutustest. Aeganõudvana märgiti ka töödandjalt iseloomustuse või ametijuhendi saamist.

Nagu ptk-s 6.1.1 toodud, on taotluse tavalisemaks komponendiks eneseanalüüs, mis on tõendite ja tunnistuste järel kolmas levinum hindamisvahend. **Eneseanalüüs valmistas uuringus osalenutele omajagu raskusi** (joonis 31), sh enim kutsehariduses, kus selle lihtsaks ja keeruliseks hindajad jaotusid täpselt pooleks. Kõrg- ja üldhariduse õppijatest 33–35% jaoks oli eneseanalüüs keeruline. Õppijate sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes aga ei olnud olulisi erinevusi.

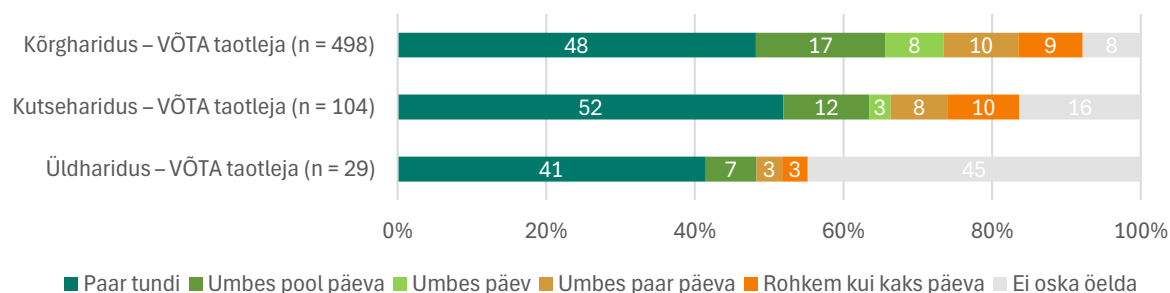
Joonis 31. Vastused väitele „Palun hinnake, kui keeruline oli Teie jaoks eneseanalüüs“ (%; n = 183)⁸⁰

Ka küsitluse avatud vastustes tõid väga paljud õppijad eraldi välja, et VÕTA taotlemisel oli kõige keerulisem eneseanalüüs. **Enim peletas see VÕTA taotlemisest eemale just mittetaotlejaid.** Juba eneseanalüüsi esmamulje oli, et see on midagi keerulist ja aeganõudvat. Toodi välja, et vormid on pikad ja sisaldavad kattuvaid küsimusi. Keeruliseks peeti varasema kogemuse seostamist ülekantava ainekursuse õpiväljunditega ning tasakaalu leidmist liigse detailsuse ja pealiskaudsuse vahel. Ka õppeasutuste esindajate intervjuudest tuli välja, et kirjalik eneseväljendamine võib olla mõne jaoks keeruline. Küllalt palju oli õppijaid, kes leidsid, et lihtsam on ainekursus uuesti läbida kui koostada taotluse jaoks eneseanalüüs. Ühtlasi kartsid õppijad, et nähtud vaev läheb kaotsi, kui taotlust ei rahuldata. Üksjagu taotlejaid märkis, et STARR-i tehnika aitas neil eneseanalüüsi struktureerida. Oli aga ka taotlejad, kelle jaoks oli eneseanalüüsi kirjutamine meeldiv ja arendav ning andis võimaluse oma seni õpitud teadmisi ja oskusi mõtestada.

VÕTA taotluse koostamine ja tulemuste teada saamine toimus taotlejate hinnangul suhteliselt kiiresti. Nimelt võttis **VÕTA taotluse koostamine kõigil haridusastmetel ligi pooltel vaid paar tundi** (joonis 32). Sõltuvalt haridusastmest võttis taotlemine vaid 6–18%-l vastajatest paar päeva või rohkem, kusjuures intervjuude järgi oli ajamahukam mitteformaalsete ja kombineeritud taotluste koostamine. Märkimisväärne osa (45%) üldhariduse taotlejatest ei osanud ajakulu

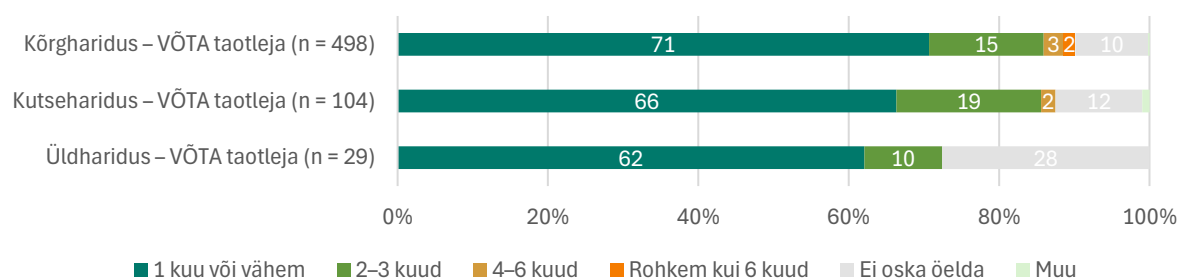
⁸⁰ Küsitud neilt, kes on VÕTA-t taotlenud ning märkisid, et olid vastava tegevusega kokku puutunud; ja neilt, kes on taotlemist kaalunud või selle katkestanud.

hinnata. Intervjuudest ilmnas, et üsna paljud pidasid ka paarileheküljelise eneseanalüüsi või selgituse koostamist liiga koormavaks.

Joonis 32. Vastused küsimusele „Kui palju aega kulus Teil VÕTA taotluse täitmiseks?“ (%; n = 631)⁸¹

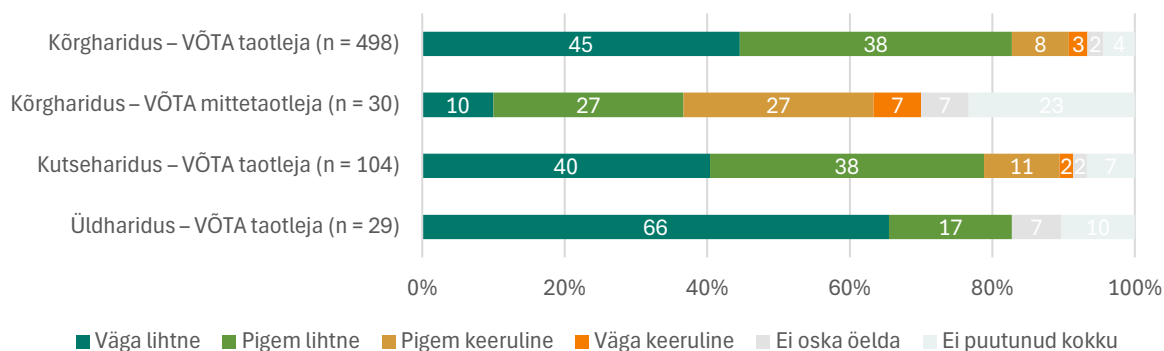
VÕTA taotlemise kogu protsessile (sh suhtlus nõustajaga, taotluse täitmine ja selleks vajaliku info kogumine) kulus enamikul õppijatel **kuni üks kuu. Kahe-kolme kuuga sai hakkama pea 80% taotlejatest kõigil haridusastmetel** (joonis 33). Kutsekoolis õppijad mainisid kõige enam, et menetlusele kulus neli nädalat (19%) ning üldhariduskooli taotlejad ei osanud ajakulu hästi hinnata (28%). Viivitused tekkisid taotlusprotsessis õppijate hinnangul peamiselt personali puhkuste ja õpetaja/õppejõu mittekättesaadavuse tõttu.

Joonis 33. Vastused küsimusele „Kui palju aega kulus kogu VÕTA protsessiks?“ (%; n = 631)⁸¹

Nagu eelnevalt põgusalt mainitud ja peatükis 6.3 põhjalikumalt kirjeldatud, **on VÕTA protsessi oluliseks komponendiks nõustamine**. VÕTA protsessi käigus võidakse nõu küsida erinevatelt isikutelt. Õppeasutustes on selleks üldjuhul õppenõustajad ja õppejõud. Üldjuhul on õppijatel asutuse esindajatega VÕTA-teemaline suhtlus kulgenud sujuvalt (joonis 34). Üldiselt hindasid taotlejad suhtlust lihtsaks (78–83% taotlejate vastustest), raskemaks hindasid seda kõrghariduses mittetaotlejad (st kaalunud või katkestanud; 34%). Ilmnas, et mehed hindasid **suhtlust õppeasutuse personaliga** lihtsaks sagedamini kui naised (88% vs 77%) ning VÕTA mittetaotlejad tajusid asutuse personaliga suhtlemist oluliselt keerulisemana kui taotlejad (34% vs 12%).

⁸¹ Küsitud vaid neilt, kes on taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist.

Joonis 34. Vastused küsimusele „Palun hinnake, kui keeruline oli Teie jaoks suhtlus kooli personaliga“ (%; n = 667)⁸²

Õppeasutuste esindajate ja õppijate intervjuude järgi palutakse mõnes õppeasutuses taotluse osalise rahuldamise korral esitada uus avaldus vaid selle osa kohta, mis sai positiivse otsuse. Mõnes asutuses märgitakse taotlus mitterahuldatuks, kuid võimaldatakse õppeaine läbimist lihtsustatud korras (vt ptk 5.2.3 ja 5.4). Taotluse otsust enamasti ei tagasisidestata, tagasisidet antakse üldjuhul vaid rahuldamata taotlustele. Rahuldamata jätmise otsust saab vaidlustada, kuid üldjuhul seda ei tehta.

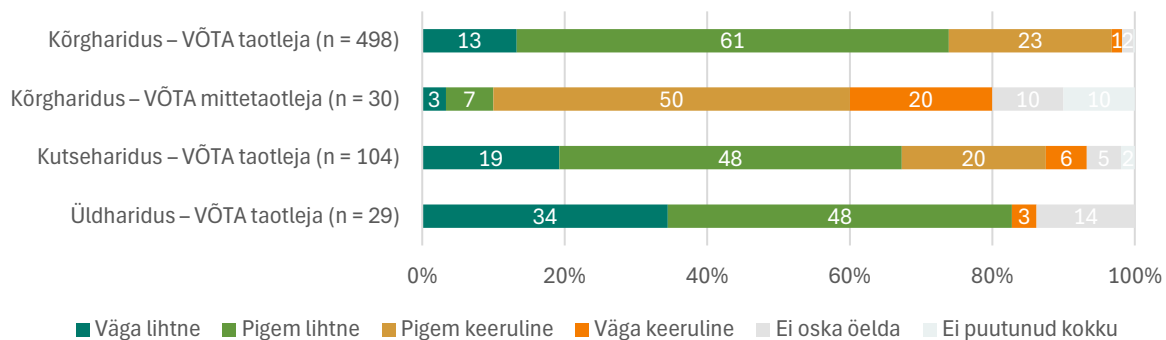
„Kui materjal on korralikult kokku pandud, lükatakse avaldusi tagasi väga harva. Enamasti osaliselt arvestatakse või – kui puudujääke on – annan tudengile soovitusi, mida täpsustada või lisada. Meie statistikas jääb rahuldamata avalduste osakaal väga madalaks just seetõttu, et nõustamine on põhjalik ja materjalid saadetakse komisjonile alles siis, kui kõik vajalik on olemas.“ (nõustaja kõrghariduses, intervjuu)

Intervjuudes leidsid kõrg- ja kutsekoolide esindajad, et nende arvates ei tohiks õppeasutuste erinev lähenemine VÕTA tingimustele ja protsessile VÕTA taotlemisel probleeme tekitada. Leiti, et protseduurireeglid on kirja pandud ning protsess algab ja lõpeb samal viisil ehk hõlmab taotlust, hindamist ja tulemust. Töötoas uuringu esmaseid tulemusi kuuldes aga mõisteti tingimuste ja protsesside parema selgitamise vajadust ja seda, et **selged juhised vähendavad ka nõustajate ja hindajate töökoormust**.

6.2.1. Üldine tagasiside taotlusprotsessile

Kui eelnevalt kirjeldatud taotlusprotsessi üksikosades ilmnes erinevaid hinnanguid, siis **taotlusprotsessi tervikuna hindasid VÕTA taotlejad valdavalt lihtsaks** (joonis 35). Kõrghariduses pidas protsessi lihtsaks 74% taotlejatest, kutsehariduses 67% ning üldhariduses 82% taotlejatest. Siiski hindas 20–24% kõrg- ja kutsehariduses taotlejatest protsessi keeruliseks, **kõrghariduses mittetaotlejatest (st kaalunutest ja katkestanutest) pidas protsessi keeruliseks koguni 70% vastajatest**.

⁸² Küsitud vaid neilt, kes VÕTA-t taotlenud või alustasid taotlemist, aga katkestasid ning kes märkisid, et olid vastava tegevusega kokku puutunud. Jooniselt on eemaldatud VÕTA mittetaotlejate vastused kutse- ja üldhariduse õpilaste hulgas väikese valimi tõttu (n = 3).

Joonis 35. Vastused küsimusele „Palun hinnake, kui keeruline oli Teie jaoks kogu VÕTA taotlemise protsess“ (%; n = 667)

Tervise ja heaolu (39%), hariduse (38%) ning ärimise, halduse ja õiguse (34%) valdkondade õppijad hindasid kogu VÕTA taotlemise protsessi teistest sagedamini keeruliseks. Samuti pidasid VÕTA mittetaotlejad (st VÕTA-t kaalunud või taotlemise katkestanud) protsessi oluliselt keerukamaks kui taotlejad (70% vs 18%).

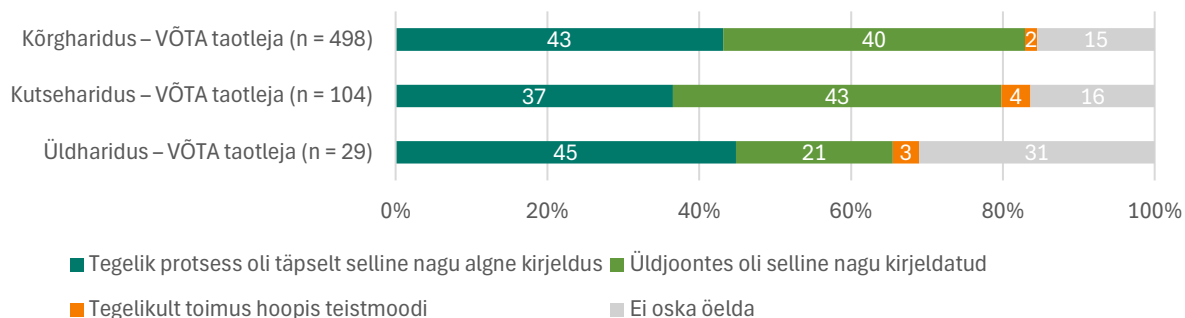
Seda, miks just mittetaotlejad taotlemist keeruliseks peavad, võib mõneti selgitada intervjuudes ja küsitluses esitatud mõtte, et **VÕTA-ga esmakordsel tutvumisel tundus protsess paljudele õppijatele algselt keerulisena, kuid taotlema asudes juba märksa lihtsamana**. Samas oli õppijate seas ka neid, kes protsessi käigus tajusid, et taotluse koostamine (eriti eneseanalüüs) oli keerulisem ja aeganõudvam kui esialgu arvati.

„Esimesel hetkel küll läbi lugedes tundus, et issand kui keeruline, aga otsast hakkasin tegema, siis tundus, et ah, et ei ole midagi hullu.“ (kutsekooli õpilane, intervjuu)

Kokkuvõttes olid õppijad protsessi kiiruse, lihtsuse ja selguse suhtes vastandlikel seisukohtadel. Paljud küsitlusele vastanud õppijad iseloomustasid VÕTA protsessi, sh veebis taotlemist, kui lihtsat ja kiiret, samas oli palju ka neid, kelle arvates on tegemist aeganõudva ja pikale veniva protsessiga, millega on raske alustada. Oli õppeasutusi, mille õppijad leidsid, et juhendid olid väga lihtsad ja selged ning samas oli omajagu õppijaid, kelle jaoks taotlemise info oli segane ja vajas üle küsimist. Nõustajate rolli lisainfo andmises ja kogu protsessis kiideti.

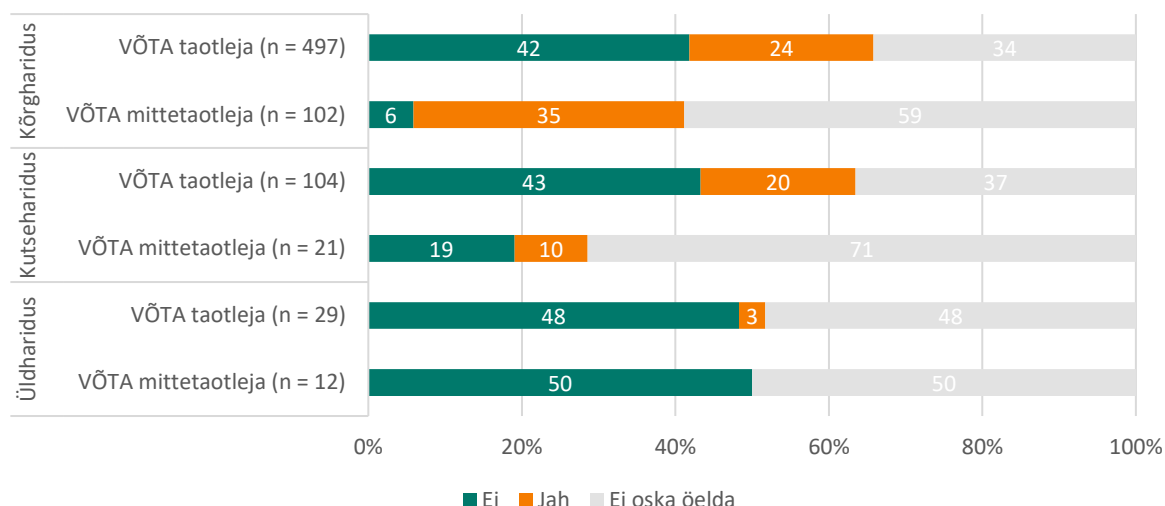
Küsitlusele vastanud taotlejate seas oli kõigis haridusastmetes neid, kes heitsid ette **vähest või puuduvat tagasisidet VÕTA (sh rahuldamatat) taotlustele** (vt lähemalt ptk 6.4). Kutsehariduses õppijad tõid takistustena välja veel teisest asutusest info saamise (nt ainekoodi, hinnetelehe jm kohta) keerukust ja semestri tunniplaani hilist teadasaamist.

Küsitluses küsiti VÕTA-t taotlenud õppijatelt selle kohta, kui täpselt vastas taotlusprotsess algsele juhendis toodud kirjeldusele (joonis 36). **Ligikaudu 40% kõigi haridusastmete õppijatest leidis, et tegelik protsess vastas täpselt algsele kirjeldusele.** Umbes sama palju arvati, et protsess vastas üldjoontes algselt kirjeldatule. Kõige ebakindlamad olid protsessi käigus üldhariduse õpilased, kus 31% (teistel astmetel 15–16%) ei osanud protsessi hindamisel seisukohta võtta. Nõustajate intervjuude põhjal järgivad nemad reegleid väga täpselt, leides, et palju loogikat on infosüsteemidesse juba sisse ehitatud. Õppijad vastasid küsitluses, et kuigi üldjoontes järgitakse reeglistikku, võib esineda möödarääkimisi detailsemates tingimustes (nt mida võib üle kanda) ning protsess kipub venima lubatust pikemaks.

Joonis 36. Vastused küsimusele „Kui täpselt vastas Teie hinnangul tegelik VÕTA taotlemise ja hindamise protsess selle algsele kirjeldusele?“ (%; n = 631)⁸³

Suur osa taotlejatest – natuke alla poole kõrg- ja üldhariduses ja napilt üle poole kutsehariduses – **ei muudaks protsessis midagi** (joonis 38). Paljud, eriti mittetaotlejate seas, ei osanud seisukohta võimalike muudatuste suhtes võtta, kuid eri rühmades arvas viiendik kuni kolmandik, et taotlemise nõuetes või protsessis võiks midagi muuta. Seega on õppijate arvates VÕTA nõuetes ja protsessis arenguruumi.

Joonis 37. Vastused küsimusele „Kas Te muudaksite midagi VÕTA taotlemise nõuetes või protsessis?“ (%; n = 765)⁸⁴

6.2.1.1. Uuringus osalejate ettepanekud VÕTA taotlusprotsessile

Järgnevalt on esitatud peamised uuringus osalejate ettepanekud seoses taotlusprotsessiga, et muuta see lihtsamaks ja kasutajasõbralikumaks.

Ettepanekud olid järgmised:

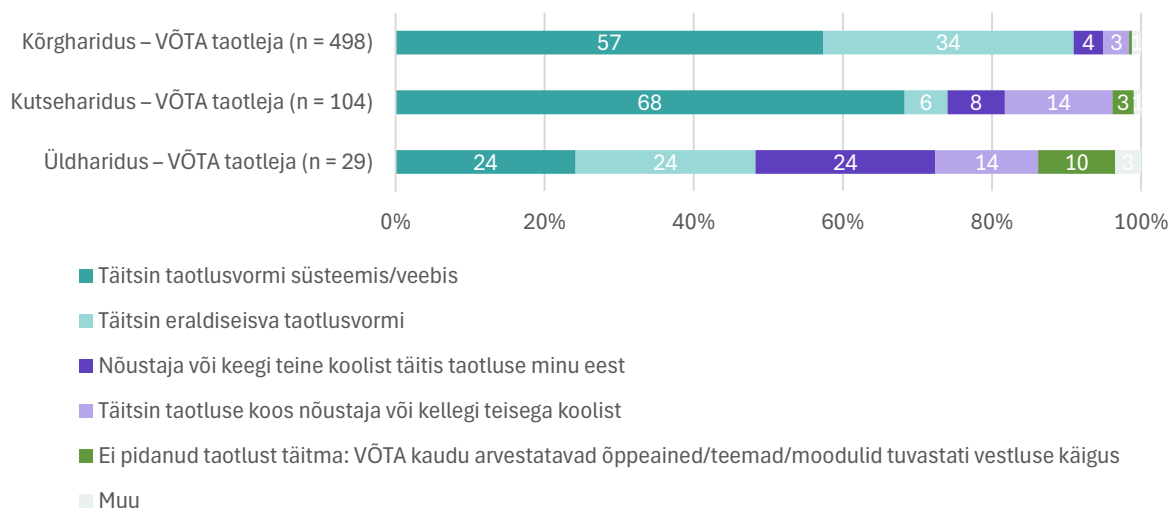
- lihtsustada taotlust, nii et selle koostamine ei võtaks üldjuhul üle paari tunni;
- mitte nõuda eneseanalüüsi või või vähendada selle mahtu ja selle asemel toetuda tõendavatele dokumentidele.

⁸³ Küsitud vaid neilt, kes on taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist.

⁸⁴ Küsitud vaid nende õppijate käest, kes on VÕTA-t taotlenud (märgitud kui VÕTA taotleja), seda kaalunud või katkestanud (märgitud kui VÕTA mittetaotleja).

6.2.2. Taotluskeskkond ja taotlusvorm

Rohkem kui pooled igal haridusastmel õppijad on täitnud taotlusvormi veebis või vastavas õppeinfosüsteemis (joonis 38). Eraldiseisva taotlusvormi täitis ligi kolmandik kõrghariduses õppijatest, 6% kutse- ja 24% üldharidusastmel õppijatest. **Mida madalamal haridusastmel õpitakse, seda suurem on nende osakaal, kelle eest täitis taotluse nõustaja või muu isik** (4% kõrghariduses, 8% kutsehariduses, 24% üldhariduses), samas koos nõustaja või kellegi teisega täitsid taotluse kõige enam kutse- ja üldhariduse (15%) ning vaid 3% kõrghariduse õppijatest. Taotlust ei pidanud eraldi varasema kogemuse arvestamiseks esitada 10% üldhariduse, 3% kutsehariduse ja 0,4% kõrghariduse taotlejatest.

Joonis 38. Vastused küsimusele „Kuidas toimus taotlusvormi täitmine?“ (%; n = 631)⁸⁵

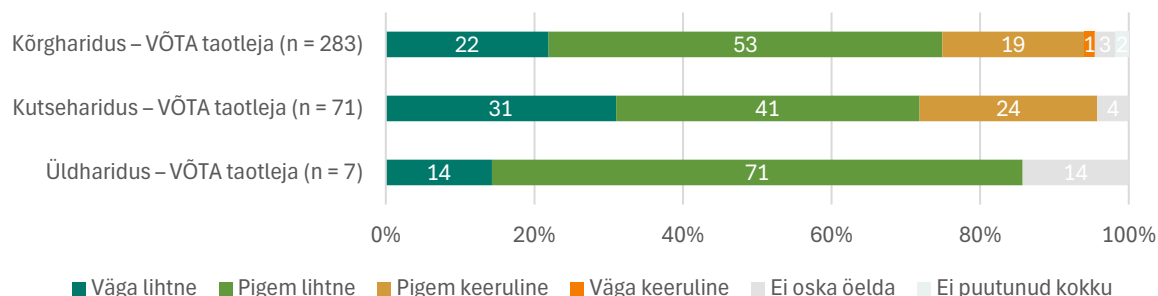
Haridusastmeti täidetakse taotlusvormi erinevalt. Kõrghariduses toimub taotlemine tavaliselt ÕIS-is või eraldi e-taotlusvormis, mis edastatakse nõustajale. Üksikutes kõrgkoolides ka Tahvli kaudu. Kutsehariduses on kõige levinum Tahvli süsteemi kasutamine, aga on ka oma kooli siseveebi kasutavaid koole, kus ollakse õppeasutuste esindajate intervjuude põhjal otsustanud, et niikaua, kui Tahvlis on kõik senised probleemkohad lahendatud, kasutatakse siseveebi. Üldhariduses toimub taotlemine sageli meili teel (kiri ja manusena tõendid) või täidetakse õppejuhi saadetud lihtne taotlusvorm. Mõnes koolis nõutakse õppijate sõnul taotlusi nii digitaalselt kui ka paberikandjal, mis on tekitanud neis teatud pahameelt.

„Idealis oleks niimoodi, et meil oleks tervel riigil, oleks sama nagu see platvorm või süsteem, mida kõik koolid ja huvikoolid ja värgid kasutavad. Aga see ei ole niimoodi, kõik võtavad ikkagi oma erineva asja. Ja siis ongi, et kui me näiteks isegi VÕTA-st räägime, sa pead iga kord ikkagi natukene seda nuputama natukene välja, on ju, et kuidas sa sellel konkreetsel platvormil töötad.“ (kutsekooli õpilane, intervjuu)

Kuigi taotluskeskkonna kasutamine on õppijatele valdavalt lihtne, on omajagu ka neid, kelle jaoks see on olnud keeruline: **20% kõrg- ja 24% kutsehariduses taotlejate jaoks oli taotluskeskkond pigem keeruline** (joonis 39). Tervise ja heaolu õppevaldkonnas õppijad pidasid teistest enam taotluskeskkonna kasutamist keeruliseks (34% vs teiste valdkondade 7–

⁸⁵ Küsitud vaid neilt, kes taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist.

26%). Kuna üldhariduses piisab tavaliselt meilivormist, aga kasutatakse ka Moodle'it ja tihti on igal õppijal ka oma juhendaja-mentor, ei ole üllatav, et nende rahulolu taotluskeskkonna kasutamise suhteliselt kõrge. Ka üliõpilased tõid taotluskeskkonnaga seotud probleeme vähem välja, seal ilmnevad probleemid pigem vanemate õppeainete või mitteformaalse varasema kogemuse ülekandmisel.

Joonis 39. Vastused küsimusele „Palun hinnake, kui keeruline oli Teie jaoks taotluskeskkonna kasutamine“ (%; n = 361)⁸⁶

Näiteks Tahvli taotluskeskkonna toodi murekohtadena välja halb struktuur, lahtrite vähene arusaadavus, lahtrite väiksus, lisatavate failide mahupiirang, **mitme õppeaine üheks õppeaineks arvestamise keerukus** (praegu tuleb valida süsteemis mitte õppeaine, vaid töökogemuse ülekandmise variant).

„Taotlusvormi/ankeedi täitmine oli veidi segane ning kirjas oli ka info, et (ei ole sõna-sõnalt) „vaid ühe korra saab esitada soovitud aine/moodulit“, seega pidi väga hoolikalt jälgima, et vigu ei oleks kuskil ridades. Mõistan, et muidu esitab iga õppur katsetamiseks VÕTA taotlusi, kuid tundus väga karm ja keeruline. Tean, et mitu kaasõpilast ütlesid, et ei hakanud proovima taotluse esitamist seetõttu.“ (kutsekooli õpilane, küsitlus)

Plussina tõid õppijad välja, et süsteem annab märku sisestusvigadest ja hoiatab topeltarvestuse eest. Oli ka neid, kes olid Tahvliga rahul.

„Minu jaoks isiklikult oli VÕTA, ma tegin ka Tahvli kaudu, oli lihtne, loogiline.“ (kutsekooli õpilane, intervjuu)

Ka nõustajad nägid Tahvli süsteemil puudusi, muu seas toodi välja, et paljud unustavad vajutada nupule „esita“, mistõttu on avaldus jäänud kogemata esitamata. Teise murekohana tõid nõustajad välja, et iga avalduse alustamisega jääb avatuks uus taotlus, mis tekitab süsteemi palju nn tühju avaldusi, mida siis tuleb neil kustutada. **Nõustajad näevad vaeva, et juhendada õppijad taotlust Tahvlis korrektselt täitma.** Pühendumisest annab aimu nõustajate intervjuus toodud näide, kuidas üks nõustaja tegi video, kus salvestas samm-sammulise Tahvlis taotluse täitmise protsessi, mis leidis ka palju tänulikke vaatajaid.

⁸⁶ Küsitud neilt, kes VÕTA-t taotlenud või alustasid taotlemist, aga katkestasid ning kes märkisid, et olid vastava tegevusega kokku puutunud.

Nii kutse- kui kõrghariduses õppijad tõid küsitluse avatud vastustes taotluskeskkonnaga seoses esile **ka ebapiisava eesti keele oskuse probleemi**: raske on mõista taotluse sisu (kutsehariduses) või täita taotlust eesti keeles (kõrghariduses). See ei puuduta kindlasti kõiki õppeasutusi, sest paljudes on taotlusvormid olemas mitmes keeles.

Õppijate ja õppeasutuste esindajate hinnangul muudavad taotlemist keerukamaks teatud sihtrühmade jaoks ka puudulikud oskused, nagu **ebapiisav digipädevus vanemaelistel ja vaid nutiseadme, mitte arvuti kasutamise oskus (ja võimalus) noortel**, mis ilmnevad rohkem kutsehariduses.

6.2.2.1. Uuringus osalejate ettepanekud taotluskeskkonnale ja taotlusvormile

Järgnevalt on esitatud peamised uuringus osalejate ettepanekud taotlussüsteemi arendamiseks, et tagada taotluskeskkondade kasutusmugavus ja ühtsed standardid.

Ettepanekud olid järgmised:

- välja arendada ühtne, üleriigiline digitaalne taotlussüsteem, mis oleks kasutatav eri õppeasutustes ega nõuaks iga kord uut õppimist;
- automatiseerida taotlussüsteem, et sel oleksid järgmised võimalused:
 - õppekavade ja ainekoodide otsing;
 - võimalus võrrelda eri õppeasutuste õppeaineid ja õpiväljundeid;
 - toetada dokumentide hoiustamist, arhiveerimist, otsimist ja lisamist;
 - jälgida taotlusprotsessi seisu/edenemist;
 - automaatteavitus VÕTA otsuse saabumisest, et õppija ei peaks pidevalt ise asjade seisu kontrollima;
- lihtsustada VÕTA taotlusvorme, et neid oleks mugavam täita, mh võiks olla järgnevad võimalused:
 - võimalus sisestada teksti otse vormi ilma mahupiiranguta;
 - võimalus valida ja märkida soovitud õppeaine või selle liik (kohustuslik, valik-või vabaaine), mille komisjon hiljem kinnitab või üle vaatab.

6.3. VÕTA nõustamine ja tagasiside sellele

Selleks et paremini mõista, kuidas toimub VÕTA nõustamine ja millist tagasisidet sellele antakse, uuriti õppijate ning teiste VÕTA protsessi osaliste kogemusi ja hinnanguid VÕTA nõustamise protsessi kohta. Esmalt esitatakse ülevaade nõustajate rolli ja nende töö sisu üksikasjade kohta ning seejärel kajastatakse rahulolu VÕTA nõustamise protsessiga.

Intervjuudest nõustajate, hindajate ja õppijatega selgus, et kõrg- ja kutsehariduses on **VÕTA nõustajateks enamasti õppekorraldusspetsialistid**, vähemal määral on nõustajateks erinevatel haridustasemetel ka eriala- või õppekavajuhid. Üldhariduses on nõustajateks sõltuvalt koolist enamasti õppenõustajad, õppejuhid või klassijuhatajad. Mõne juhul tegelevad nõustamisega ka muud asutuse töötajad, näiteks ühes õppeasutuses tegeles VÕTA nõustamisega raamatukoguhoidja, teises sekretär. Kuna nõustajatel on lisaks nõustamisele ka teisi tööülesandeid, jääb taotlejatele vahel ebaselgeks, et nõustajad on VÕTA spetsialistid. Üks üliõpilane tõi intervjuus välja, et taotlemise protsessi toetab olukord, kus õppenõustaja on samal ajal ka VÕTA nõustaja, sest sellega väheneb tõenäosus, et VÕTA taotlemise kohta levib väärarusaamu.

Hindajate ja nõustajate intervjuudest selgus, et nõustajate kogemus on ebaühtlane, on nii pikaajalisi VÕTA eksperte kui ka vähese kogemusega nõustajaid. Samuti selgus ühest nõustajate intervjuust, et kuigi nõustajate teadlikkuse parandamiseks korraldatakse koolitusi, on motivatsioon neil osaleda üsna erinev, olles madalam juhul, kui taotlusi esitatakse õppekaval pigem harva.

„Mind väga aitas, oli see, et langes kokku õppekorralduse spetsialist ja VÕTA nõustaja. See oleks minu põhiline soovitus ka, et ei peaks jooksuma erinevate inimeste vahelt. Praegu ma kuulsin, vähemalt üks kaaslane rääkis sellest, et õppekorralduse spetsialist ei tea asjadest või levitab valeinfot. See inimene langeb kokku, siis on palju kergem nagu seda, kõike seda asja teha.“
(üliõpilane, intervjuu)

Nõustaja täpne panus suurus sõltub aga õppija enda valmisolekust taotlust koostada, õppeasutuses kehtivatest tavadest ja nõustaja töökoormusest. Nõustatakse nii e-posti, füüsiliste kui ka veebikohtumiste kaudu. Üks nõustaja tõdes intervjuus, et eelistab varem kokku lepitud nõustamist, et anda nõu olukorrast lähtuvalt ja mitte piirduda vaid kiirhinnanguga.

„Kindlasti on osad sellised, kes nagu võib-olla üldse ei vaja abi selle vormistamisel, aga kindlasti on õpilasi ka, kelle eest võib-olla see rühmajuhendaja ikkagi või, või noh. Et ta ikkagi üksi päris ei suuda seda teha ja peabki selle rühmajuhendajaga koos siis selle läbi viima.“ (nõustaja kutsehariduses, intervjuu)

Intervjuudest taotlejate, nõustajate ja hindajatega selgus, et VÕTA nõustajad aitavad:

- hinnata, kas ja millised olemasolevad kogemused ja/või teadmised sobivad VÕTA-ga üle kandmiseks, sh võrrelda aineid ja nende õpiväljundeid;
- hinnata, millises mahus on varasemaid kogemusi võimalik üle kanda;
- suunata õppijaid otsima vajalikke dokumente, tõendeid ja vorme;
- taotlust täita ja vormistada;
- kontrollida taotluse põhjalikkust ja vastavust õppeasutuse ja õppekava nõuetele.

Nõustamisprotsessi täpne sisu erineb aga kooliti. Mõned VÕTA nõustajad aitavad võrrelda õppeaineid, nende kirjeldusi ja õpiväljundeid ülekantavate ainetega. Nõustajad tõid aga välja, et mõnel juhul ootavad taotlejad, et nõustaja nende eest kogu VÕTA taotluse taustatöö ära teeks, mis muudab protsessi nõustaja jaoks ajakulukaks.

Teised aga suunavad õpilasi ise olemasolevat infot otsima ja analüüsima. Nõustajate intervjuudest selgus, et mõnel juhul teevad VÕTA nõustajad taotleja eest ära kogu varem läbitud ainete analüüsi. Samuti on õppenõustajaid, kes aitavad taotlejal ka taotlust kirjutada, kui näevad, et see võib käia õppijale üle jõu.

„Meie käisime, küsisime õppekorraldusspetsialisti käest ja tema nagu ütleski, kuidas seda siis vormistada, et see saaks nii, et see läheks ka sellest nii-öelda, kas siis sellest komisjonist või sellest inimesest läbi, et saaks positiivse tulemuse sellel VÕTA-l.“ (taotleja kutsehariduses, intervjuu)

Nii õppijad, kui ka nõustajad tõid intervjuudes välja, et kui taotluse koostab õppija ise, kontrollib nõustaja enamasti üle taotluse vastavuse õppeasutuses seatud nõuetele. Nõustajate ja hindajatega tehtud intervjuudest ilmnes, et enamikus koolides on nõustajad aga põhiliseks kontaktisikuks VÕTA hindamiskomisjoniga. Nende tööks on jälgida, et taotlus oleks sisult ja vormilt hindamiseks valmis, enne kui see ametlikult hindamiseks esitatakse. Lisaks tõi üks

nõustaja intervjuus välja, et mõningatel juhtudel on nad seotud ka korduvõppijatest sisseastujatega, kes uurivad võimaluse kohta VÕTA-t õpingute jooksul kasutada.

Samuti on VÕTA nõustajatel võimalus potentsiaalseid taotlejaid suunata otse aineõppejõudude juurde, kes saavad anda hinnangu varasemate kogemuste üle kandmise sobivusele. Taotlejate kogemusel võib aga aineõppejõududelt hinnangu saamine olla keeruline. Samuti selgus ühest nõustajate intervjuust, et on üksikuid õppeasutusi (eriti üldhariduskoole), kus nõustaja ja hindaja on sama isik. Ühe taotleja päevikust ja kõrghariduse hindajate intervjuust selgus, et lisaks ametliku taotluse esitamisele suunavad nõustajad õpiväljundite osalise täitmise korral taotlejaid õppejõududega eraldi kokkuleppeid sõlmima, et tudengitel oleks võimalik läbida vaid need õpiväljundid, mida pole juba omandatud.

VÕTA nõustajad tõid intervjuudes välja, et kuna VÕTA nõustamisprotsess nõuab igale taotlejale individuaalset lähenemist, võib nõustajate töökoormus sõltuvalt taotlejate arvust olla suur. Põhilised teemavaldkonnad, mis nõustajate sõnul taotlejatele raskusi valmistavad, on varasema kogemuse tõendamine (eriti vanemate kogemuste puhul), asendatava õppeaine leidmine ja varasema kogemuse asendatava ainega võrdlemine. Kui kõrghariduses on taotlejad aine leidmises ja õpiväljundite täitmise hindamises tihti iseseisvamad ning vajavad vähem tuge, siis mida madalam haridusaste, seda enam tuge taotluse koostamisel vajatakse või oodatakse. Töötoas leidsid nõustajad ja hindajad üksmeelselt, et taotleja vastutus peab olema suurem – kui ka vajatakse tuge, peab taotleja suurema töö ise tegema ja vastutuse võtma.

Liiga suure koormuse korral võib aga väheneda õppenõustajate võimalus õppijaid taotlusi esitama julgustada ning taotlustega võimalikult individuaalselt tegeleda. See võib aga tervikuna mõjutada, kas taotlemiseni üldse jõutakse. Näiteks toodi nii taotlejate kui ka nõustajate intervjuudes välja, et olukorras, kus nõustaja on ajahädas, võib ta suunata õppijaid pigem ise dokumente läbi töötama ja täitma.

Individaalse lähenemise puudumine võib aga vähendada taotluste arvu. Nii küsitluse avatud vastustest kui ka intervjuudest õppijatega selgus, et mitmel juhul tundsid nad, et ei saanud taotluse esitamiseks piisavalt tuge. Mõned õppenõustajad tõid välja, et nende asutuses korraldatakse taotlusprotsessi lihtsustamiseks õppijatele VÕTA taotlemise koolitusi, lühikursuseid või infopäevi. Kuigi eesmärk on protsessi lihtsustada ja anda ülevaade taotlemisega kaasnevatest üksikasjadest võivad nõustajate intervjuudest saadud tagasiside põhjal liiga detailsed või pikad infopäevad hoopis taotlejaid eemale peletada, tekitades eelarvamuse, et VÕTA puhul on tegemist väga keerulise protsessiga.

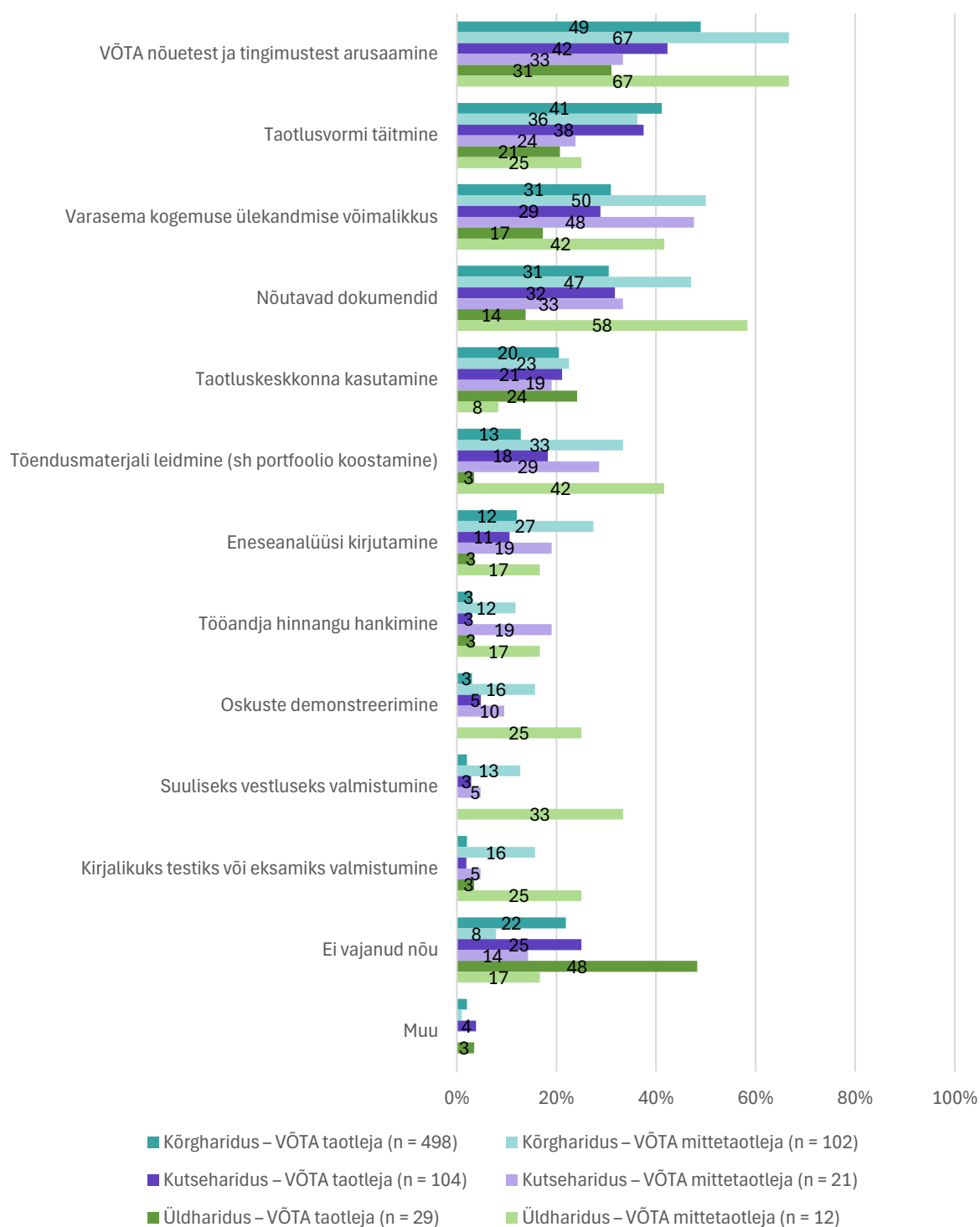
„Meil on võib-olla kõige esimene küsimus on, et siin on mu täiendkoolitused, milleks ma need arvestada saan? Et kandke, kandke, kandke mulle üle või saadab mingi varasema diplomi, nii et aastast, ma ei tea, 2000 õppinud kunagi midagi. Nii et, milleks, palun vaadake, milleks ma siis midagi arvestada saan.“ (nõustaja kõrghariduses, intervjuu)

6.3.1. Rahulolu VÕTA nõustamisega

Kui vaadata küsitluse tulemustest, millistel teemadel vajasisid õppijad VÕTA taotlemiseks enim nõu (joonis 40), on näha, et tuge sooviti VÕTA nõuetest ja tingimustest arusaamiseks, taotlusvormi täitmiseks ning varasema kogemuse ülekandmise võimalikkuse välja selgitamiseks. Mittetaotlejate seas on rohkem neid, kes oleks vajanud neis teemades (ja nõutavate dokumentide ja tõendusmaterjali leidmisel) rohkem nõu.

Tähelepanuväärne on aga asjaolu, et üldhariduses ei vajanud pea pooled taotlejad täiendavat nõu enne taotluse esitamist või taotlemise ajal. Mitmed taotlejad mainisid, et vajasisid nõustaja

abi taotluskeskkonna kasutamise, taotlusvormi täitmise ja nõutavate dokumentide või tõendusmaterjali leidmisel. Ka nõustajate intervjuudes kinnitati, et tihti vajavad taotlejad abi kogu taotlusprotsessi vältel.

Joonis 40. Vastused küsimusele „Mis teemadel vajasite või oleksite vajanud nõu enne taotlemist või taotlemise ajal?“ (%; n = 766)⁸⁷

⁸⁷ Küsitud vaid nende õppijate käest, kes on VÕTA-t taotlenud, kaalunud selle taotlemist või alustanud, kuid protsessi katkestanud. Vastused järjestatud kõige enam valitu põhjal rühmas „Kõrgharidus – VÕTA taotleja“.

Ilmnes, et mehed leidsid naistest sagedamini, et oleksid vajanud nõu **varasema kogemuse ülekandmise** võimalikkuse kohta (40% vs 32%) ning **tõendusmaterjali leidmisel** (22% vs 15%).

Vanuserühmade lõikes eristus eelkõige noorim rühm. Kuni 25-aastased ütlesid teistest harvem, et nad oleksid vajanud nõu **varasema kogemuse ülekandmise** võimalikkuse kohta (27% vs 35–41%) ning **eneseanalüüsi kirjutamisel** (9% vs 16–18%).

Muid keeli suhtluskeelena kasutavad õppijad (65%) ütlesid oluliselt sagedamini kui eesti keelt kasutavad vastajad (47%), et nad oleksid vajanud nõu **VÕTA nõuete ja tingimuste mõistmiseks**. Eestikeelsed vastajad (23%) vastasid muu keelega vastajatest sagedamini (12%), et ei vajanud üldse nõu.

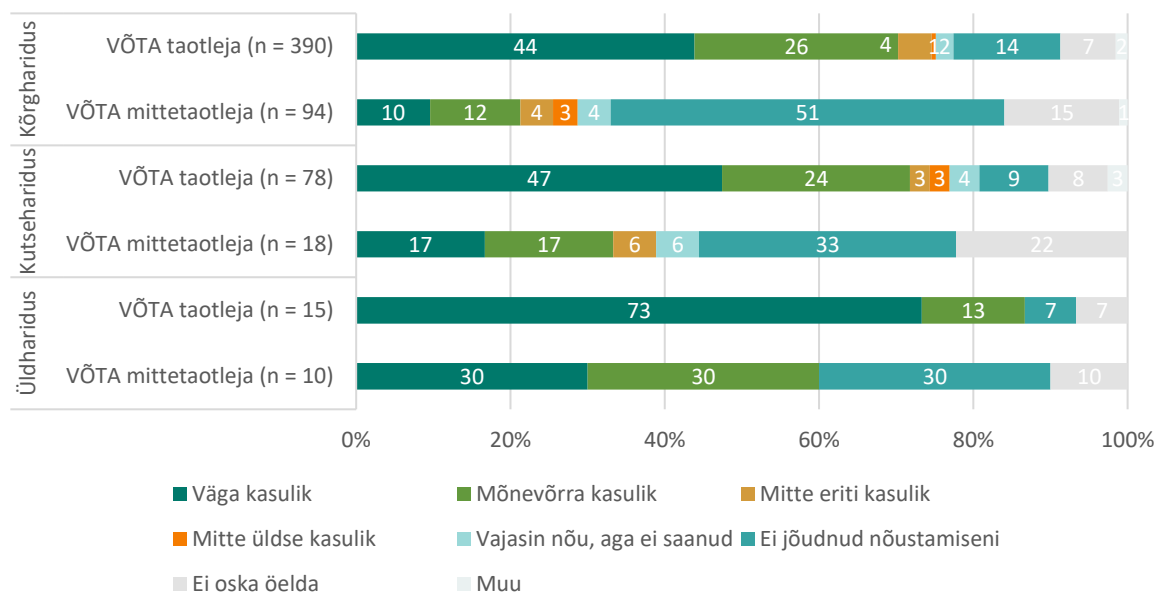
Valdkondade lõikes eristusid peamiselt hariduse ning tervise ja heaolu valdkonnad. Nende erialade õppijad vajasisid sagedamini abi **taotluskeskkonna kasutamisel** (vastavalt 34% ja 31%; teistes valdkondades 8–23%) ning **taotlusvormi täitmisel**, mida mainis koguni üle poole hariduse valdkonna õppijaist (52%). Kõige vähem vajadust nõu järele mainisid üldõppekavade õppijad (19%).

Nõustamisvajadus sõltus ka sellest, millist õpet ülekandmise käigus arvestati. Mõlemat tüüpi õpet (formaalset ja mitteformaalset) üle kandnud õppijad ütlesid sagedamini, et nad oleksid vajanud nõu **varasema kogemuse ülekandmise** võimalikkuse (41% vs 27–28%) ning **eneseanalüüsi kirjutamise** kohta (20% vs 7%).

Pea kõikide teemadel väljendasid suuremat nõustamissoovi VÕTA mittetaotlejad (st VÕTA-t kaalunud või taotlusprotsessi katkestanud taotlejad). Nad oleks soovinud nõu **varasema kogemuse ülekandmise** võimalikkuse kohta (50% vs 30% kasutajatest), **nõuetest ja tingimustes arusaamisel** (62% vs 47%), **nõutavate dokumentide** (47% vs 30%) ja **tõendusmaterjali leidmisel** (34% vs 13%), **eneseanalüüsi kirjutamisel** (26% vs 11%), **tööandja hinnangu hankimisel** (14% vs 3%), **oskuste demonstreerimisel** (16% vs 3%), **kirjalikuks testiks või eksamiks valmistumisel** (14% vs 2%) ning **suuliseks vestluseks valmistumisel** (13% vs 2%). VÕTA taotlejad ütlesid sagedamini, et nad **ei vajanud üldse nõu** (24% vs 9%).

Enamik taotlejatest hindas ankeetküsitluses (joonis 41) ja intervjuudes nõustamisprotsessi kasulikuks. Kõige tähtsamaks peeti taotlejate hinnangul nõustaja tuge esmakordsel taotlemisel. Intervjuudest ja küsitluse avatud vastustest selgus, et suhtlemine nõustajatega oli pigem kiire ja efektiivne. Need õppijad, kes nõustaja poole pöördusid, tõid intervjuudes välja, et hindasid kõige enam nõustajate soovitusi ja praktilisi näiteid, kuidas taotlust paremini täiendada, ning tundsid, et saadud tugi aitas kirjutada eduka taotluse. Pea kolm neljandikku VÕTA taotlejatest hindasid nõustamisprotsessi kasulikuks. 4–7% kõrg- ja kutsehariduse õppijatest ei pidanud nõustamist kasulikuks ning 2–6% ütlesid, et vajasisid nõu, kuid ei saanud seda.

Samuti selgus nõustajate, hindajate ja taotlejate intervjuudest, et on õppeasutusi, kus enne taotlusvormi esitamist on kohustuslik VÕTA nõustamisel osaleda. Nõustajate hinnangul üritatakse sellega vähendada negatiivsete taotluste hulka, mis on eriti tähtis tasuliste VÕTA taotluste puhul. Nõustajate ja taotlejate hinnangul võib nii taotlejale kui ka nõustajatele olla hirmutav teadmine, et negatiivse tulemuse korral tasulise VÕTA raha ei tagastata. Siiski on nõustajate ja taotlejate intervjuude põhjal ka neid taotlejaid, kes enne avalduse esitamist nõustaja poole eraldi ei pöördu.

Joonis 41. Vastused küsimusele „Kuidas hindate VÕTA nõustamist enne taotlemist või taotlemise ajal?“ (%; n = 605)⁸⁸

Vastused sõltusid õppija suhtluskeelest ning taotlemise kogemusest (st VÕTA-t kaalunud või taotlusprotsessi katkestanute). **Muid keeli suhtluskeelena kasutajad hindasid nõustamist sagedamini kasulikuks** kui eestikeelsed vastajad (78% vs 60%). Samuti pidasid VÕTA taotlejad nõustamist oluliselt sagedamini kasulikuks kui mittekasutajad (76% vs 39%).

Õppijate, nõustajate ja hindajate intervjuudest tuli esile, et nõustajate ja õppejõudude seas esineb **negatiivseid hoiakuid VÕTA kasutamise suhtes**. See tähendab, et mitte kõik VÕTA nõustajad ei julgusta alati õppijaid omandatud kogemusi üle kandma ning võivad hoopis taotluse esitamist mitte soodustada. Õpilased tõid välja ka juhtumeid, kus taotluse esitamist on lausa keelatud (loe põhjalikumalt ptk 5.3).

„Minu kogemus oli nagu hästi see, et põhimõtteliselt meile öeldi kohe ära täiesti selgelt, et jah, et kuigi see VÕTA on olemas, põhimõtteliselt seda VÕTA-t, seda me rakendada ei saa.“ (mittetaotleja kutsehariduses, intervjuu)

„Kool põhimõttena ei lubanud üle kanda ulatuslikku töökogemust õpituks – seda lubatakse ainult praktikaks üle kanda.“ (taotleja kõrghariduses, küsitlus)

Teisalt esineb nõustajate sõnul ka õppijaid, kes ei usalda nõustajate hinnangut, et varasemat kogemust ei ole võimalik üle kanda, või kes panevad pahaks, kui palutakse keeruliselt leitavaid täiendavaid tõendeid nende kogemuse kohta. Nõustajad tõid intervjuudes välja, et nende kogemus näitab, et piisavalt kõrge motivatsiooni korral on võimalik üles leida ka kõige keerukamad tõendid.

Intervjuudest selgus, et nii nõustajate kui ka õppijate arvates mõjutab nõustamisprotsessi VÕTA info- ja taotlusmaterjalide põhjalikkus ja arusaadavus ning taotlussüsteemi lihtsus. Mida rohkem

⁸⁸ Küsitud on vaid nende õppijate käest, kes on VÕTA-t taotlenud (märgitud kui VÕTA taotleja), taotlemist kaalunud või selle katkestanud (märgitud kui VÕTA mittetaotleja) ning vastava tegevusega kokku puutunud.

infot on taotlejal võimalik infomaterjalidest leida, seda sujuvam on protsess tervikuna. Õppijad tõid aga intervjuudes välja, et praegu ei ole aga kõikide õppeasutuste infomaterjalides VÕTA taotlusprotsessi piisavalt detailselt ja ammendavalt kirjeldatud, mistõttu pöörduakse tihti nõustaja poole.

„Noh, sa oled esitanud näiteks küll selle, aga vaata sul tegelikult, ma ei tea, sa esitasid ainult tunnistuse, aga hinnetelett puudu või vaata, sa esitasid hinnetelette, aga seal ei ole praegu aru saada, et sul see teema on läbitud. Sa pead veel, noh, seda või toda veel võtma juurde, kas siis, eks ole, õppekava, noh, välja printima, võtma mingi päeviku välja, võtma, no mis iganes asjad sinna siis juurde on nagu vaja selleks, et paberite põhjal oleks nagu arusaadav, et sul on see asi läbitud.“ (nõustaja kutsehariduses, intervjuu)

Negatiivset hinnangut nõustamisele mõjutab ka **ebaselgus esitatavale taotlusele seatud ootuste osas**. Nii nõustajate kui ka taotlejate intervjuudest selgus, et vahel on jäänud taotlejatele ebaselgeks, millist infot, millise keelekasutusega ja kui palju tuleb taotluses kajastada. Taotlejate hinnangul aitaks taotluse kirjutamist lihtsustada näidistaotluste lisamine taotlusvormide kõrvale. Nii oleks õppijal lihtsam mõista ootusi taotluse täitmisele, ülesehitusele, keelekasutusele, argumenteerimise põhjalikkusele jms-le.

6.3.2. Uuringus osalejate ettepanekud nõustamise kohta

Järgnevalt on esitatud peamised uuringus osalejate ettepanekud nõustamisprotsessi täiustamiseks, mis viitavad vajadusele muuta protsessi kohta käiv informatsioon selgemaks ja kättesaadavamaks.

Ettepanekud olid järgmised:

- suurendada VÕTA nõustajatele suunatud koolitusi, et nad oleksid VÕTA eripäradega paremini kursis;
- tuua välja VÕTA taotlusprotsessi infomaterjalides kogu taotlemisega seotud informatsioon (ülekantava kogemuse võimalikkus, taotluskeskkonna kasutamine, taotlusvormi täitmine ja selle põhjalikkus, dokumentide ning tõendusmaterjali leidmine ja esitamine) piisavalt detailselt ja ammendavalt, et taotluse esitamise võimalikkus ei sõltuks vaid individuaalsest kontaktist nõustajaga;
- tuua välja VÕTA taotlemise korras kõik sellega kaasnevad tingimused (millise semestri aineid on võimalik üle kanda) ja tagajärjed (tulemusstipendiumi taotlemise võimalikkus).

6.4. VÕTA hindamine ja tagasiside sellele

Selleks et paremini mõista, milline on hindamise korraldus, milliste meetodite alusel toimub VÕA hindamine ja milline on rahulolu protsessiga uuriti õppijate, nõustajate ning hindajate käest nende kogemusi VÕTA hindamisega.

Intervjuudest nõustajate ja hindajatega selgus, et **VÕTA taotluse hindamise korraldus varieerub õppeasutustes ja ka õppeasutuste sees erialade vahel**. Hindamiskomisjoni täpne koosseis sõltub sageli asutuse struktuurist, õppeastmest ja õppekava ülesehitusest. Õppeasutuses võib olla üks komisjon, kuhu kuuluvad eri valdkondade esindajad, kuid võib olla ka mitu komisjoni, näiteks erialati (eri haridustasemed koos) või õppeastmeti (nt võib üks komisjon tegeleda kõigi erialade doktoriõppe taseme taotlustega). Paljudes kõrgkoolides on VÕTA komisjoni juhiks õppekava- või programmijuht. Komisjoni liikmeteks on aga ainekavade õppejõud. Mõnes õppeasutuses on programmijuhi kuulumine komisjoni kohustuslik. Mõnes

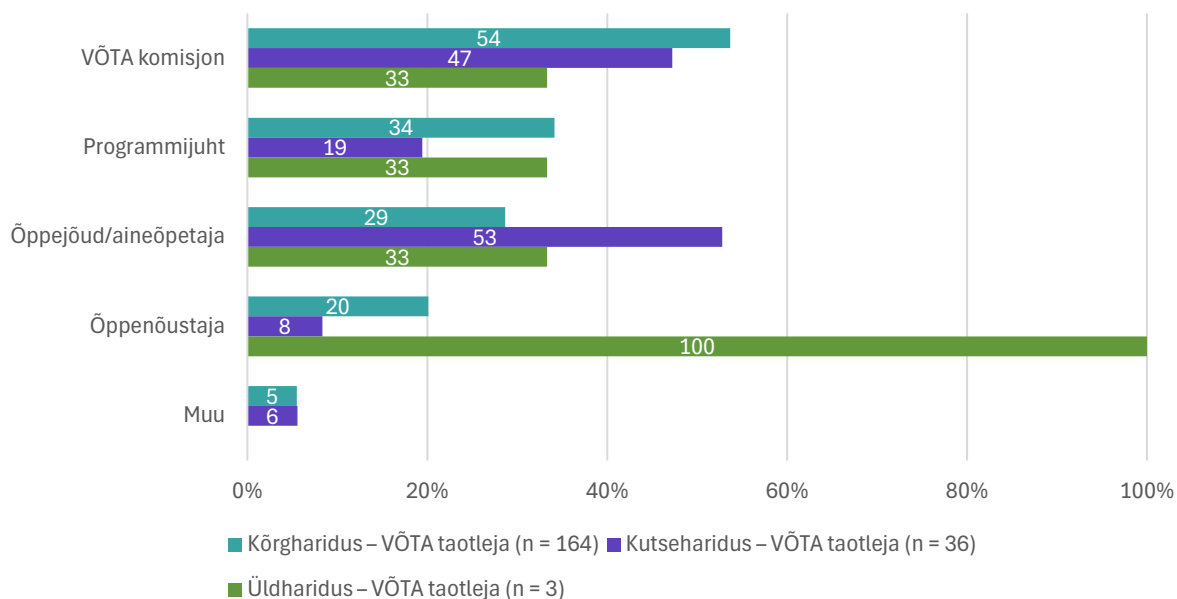
moodustavad komisjoni küll õpetajad või õppejõud, kuid eesmärk ei ole iga ülekantava aine õppejõu kaasamine. Kui soovitakse arvestada mõnda ainet või kogemust, mille õppejõud ei ole komisjonis, siis komisjonil on võimalus, kuid mitte kohustus vastava õppejõuga konsulteerida. Samuti selgus ühest nõustajate intervjuust, et mõnes koolis viib hindamist läbi vaid üks inimene (nt programmijuht ülikoolis või osakonna juht kutsekoolis) ning komisjoni kaasatakse vaid vajaduse korral.

„Et komisjonid on meil ette nähtud siis, kui on hästi suures mahus või siis sisseastumisel või siis jah, mingid teatud sellised üle 50 protsendi õppekavast taotletakse ja sealhulgas mitte ainult varasemate kõrgkooliõpingute baasil, vaid kombineeritud ja, ja, ja muul viisil õpitu.“
(nõustaja kõrghariduses, intervjuu)

Taotlejatel, kes teadsid oma **taotluse hindajat**, paluti küsitluses täpsustada, kes nende taotlust hindasid (joonis 42). Kõrghariduse (54%) ja kutsehariduse (47%) VÕTA taotlejate seas oli kõige enam neid, kes olid teadlikud, et taotlusi hindab VÕTA komisjon. Lisaks toodi hindajatena välja ka õppejõude, aineõpetajaid ja programmijuhte, kes kõik võivad olla VÕTA komisjoni liikmed. Vähemal määral märgiti taotluse hindajana õppenõustajaid (v.a üldhariduse vastajate hulgas⁸⁹). Nõustajate ja hindajate intervjuudest selgus, et **nõustajate rakendamise tavad komisjoni liikmena on erinevad**. Mõnes koolis langetavad nõustajad taotluse otsuse ja saadavad selle komisjonile kinnitamiseks. Intervjuudest selgus, et üldjuhul VÕTA nõustajad hindamiskomisjoni ei kuulu. Võimalik, et mõned vastajad pidasid küsitluses nõustajat hindajaks seetõttu, et VÕTA taotlejad suhtlevad taotlust esitades just ennekõike VÕTA nõustajatega, mitte hindamiskomisjoni liikmetega.

Lisaks märkisid taotlejad küsitluses vastusevariandi „muu“ all võimalike hindajatena ära õppekorraldus- ja õppetööspetsialistid, õppenõustajad, osakonnajuhatajad ja ajutiselt moodustatud komisjonid. Samuti oli vastuseid, kus siiski ei oldud kindlad hindaja isikus. Kutsehariduses mainiti mentorite või praktikajuhendajate rolli. Üldhariduses tõi üks vastaja välja, et hindamise eest vastutas ajutiselt programmijuht üheliikmelises komisjonis.

⁸⁹ Sellele küsimusele vastanud üldhariduse rühma hulk on liiga väike, ning ei võimalda sihtrühma üleseid üldistusi teha.

Joonis 42. Vastused küsimustele „Kes Teie taotlust hindas?“ (%; n = 203)⁹⁰

6.4.1. Taotluse hindamise metoodika

VÕTA seminaridelt ja hindajate ning nõustajatega läbi viidud intervjuudest selgus, et VÕTA komisjonile esitatavaid taotlusi on kahte tüüpi: 1) dokumendipõhised taotlused (näiteks Erasmus+ õpingute või muul moel läbitud aine arvestamiseks); 2) eneseanalüüsil põhinevad taotlused, kus taotleja peab selgitama, millisel moel on ta aine raames õpetatavad õpiväljundid varem omandanud.

Intervjuudest nõustajate, hindajate ja õppijatega ning VÕTA seminaridelt selgus, et **kasutusel on mitu hindamismetoodikat**. **Eneseanalüüs** on levinud tööriist nii formaalse õppe kui ka töökogemuse ülekandmisel kõigis haridusastmetes. Õppijate ja nõustajate intervjuudest selgus, et sõltuvalt koolist ja õppekavast peavad õpilased vahel ka sarnase aine arvestatud saamiseks koostama eneseanalüüsi, kus on tõendatud kõigi vajalike õpiväljundite täitmine.

Positiivse VÕTA taotluse tingimuseks on kõigi asendatava aine õpiväljundite omandamine ettenähtud mahus. VÕTA seminaril juhtis üks poliitikakujundaja tähelepanu sellele, **et õpiväljundite saavutamise hindamisel** peaks ennekoike jälgima, et saavutatud on rahuldav, mitte maksimaalne tase. See tähendab, et VÕTA taotluse hindamine peaks olema sarnane ainekursuse hindamisele, kus positiivse hinde saamiseks ei pea kõik õpiväljundid olema omandatud väga heale tulemusele. Nõustajate ja hindajatega läbi viidud intervjuudest aga selgus, et õppeasutustes jälgitakse õpiväljundite täitmist ja eelneva kogemuse mahu vastavust üldjuhul väga täpselt, mille tõttu võib VÕTA taotluste **hindamine olla rangem**, kui peaks.

„Et noh see peaks olema ikkagi saajaprotsendiliselt läbitud, sest lõppude lõpuks need on teadmised ja ta peab lõppude lõpuks eksamile minema ...“
(nõustaja kõrghariduses, VÕTA seminar)

„... meil ka vorm toetab peamiselt eneseanalüüsi, et need muud lisad, mida sinna siis lisatakse, ikkagi ka noh, peavad lihtsalt toetama seda

⁹⁰ Küsitud vaid neilt, kes vastasid, et teavad, kes nende taotlust hindas. Vastused järjestatud kõige enam valitu põhjal rühmas „Kõrgharidus – VÕTA taotleja“.

eneseanalüüsis kirjeldatud, et nad, ma ei kahtle, et meil väga mingeid muid meetodeid siin selle töökogemuse hindamisel kasutatakse.“ (nõustaja kõrghariduses, intervjuu)

„... kõik on ju lubatud selles mõttes, et, et tänapäeval jumal tänatud, on olemas ainetel õpiväljundid ja, ja see on ju A ja O, et õpiväljundid peavad olema täidetud ja tõendatud ...“ (nõustaja kõrghariduses, intervjuu)

Hindajad ja nõustajad tõid välja, et enamasti tähendab VÕTA taotluse hindamine õpilase **esitatud tõendusmaterjalide ehk dokumentide ja eneseanalüüsi ja/või portfoolio ülevaatamist**. Esmase hindamise teeb üldjuhul õppenõustaja või VÕTA spetsialist, kes kontrollib, et taotlus vastab nõuetele. See võib sõltuvalt õppeasutusest ja õppekavast toimuda nii taotluse koostamise ajal kui ka pärast taotluse ametlikku esitamist ja tasu maksmist, kui see on nõutud. Lõpliku otsuse langetab VÕTA komisjon. Täpne hindamise tava varieerub õppeasutuste ja õppekavade vahel tähelepanuväärselt.

Kui Eestis ülekantavate ainete puhul peab ülekantava aine sisu (sõltuvalt koolist kas täielikult või suures mahus) kattuma ainega, mida soovitakse arvestada, siis Erasmus+ õpilasvahetuste puhul on süsteem mõnevõrra paindlikum. Samuti hinnatakse ülikoolides VÕTA taotlusi osaliselt juba enne õpirände minekut. Siiski ei tähenda vahetussemestril osalemine tudengite jaoks alati, et asendada on võimalik kõik Eestis samal ajal toimuvad ained. Mõnel juhul (näiteks inseneridel) tuleb õppe lõpetamiseks siiski koduülikoolis hiljem mõni aine lisaks läbida, et kõik inseneridiplomi väljastamiseks vajalikud ained saaksid läbitud.

Eneseanalüüsi hinnatakse aga eri viisidel. Näiteks praktika hindamisel rakendatakse sageli praktikapäevikut, sealhulgas välispraktika korral Erasmus+ programmi raames. Töökogemuse hindamisel lähtutakse ennekõike sellest, kas ja kuidas kõik aine läbimiseks vajalikud õpiväljundid on töökogemuse käigus omandatud. Lisaks kasutatakse omandatud teadmiste ja oskuste tõendamiseks portfoolioid, fotosid, kirjeldusi tehtud töödest, projekte jpm. Samuti on töökogemuse ülekandmisel mõned hindamiskomisjonid konsulteerinud ka taotleja tööandja või praktikajuhendajaga, et saada kinnitust taotleja omandatud teadmiste, kuid seda toodi välja pigem harva.

Eneseanalüüsil põhineva hindamissüsteemi nõrkusena tõid nõustajad ja hindajad intervjuudes välja asjaolu, et eneseanalüüsil põhineva **taotluse koostamine võib olla keerulisem nõrgema eneseväljendusoskusega õppijatel**, mistõttu võib taotluse esitamine tunduda neile liialt töömahukas või loobutakse taotlemisest sootuks kirjutamishirmu tõttu. Isegi kui taotlus saadakse esitatud, võib komisjon puuduliku argumentatsiooni tõttu anda taotlusele negatiivse hinnangu.

Intervjuudest selgus, et lisaks eneseanalüüsile rakendavad kõigi õppeastmete õppeasutused ka **õppijate teadmiste täiendavat testimist**. Hindajate ja nõustajate intervjuudes toodi näiteks, et taotlejal on palutud **lahendada mõni test, teha ainekursuse lõputöö või tehakse teadmiste kontrolli vestluse käigus, näiteks keeleõppe korral**.

Keeleoskuse demonstreerimise puhul võtame ühendust keelekeskusega ja nad siis Teamsi kaudu ise kontrollivad, kuidas selle keeletasemega on.“ (nõustaja kõrgkoolis, intervjuu)

„... me ka algul pakkusime, et tahad siis teha nagu niisuguse kursuse kohta eksamilaadse või sellise kursuse töö. Üldjuhul nad ei, ei tahtnud ja siis me ka

ei, lihtsalt ei tahtnud, et nad, nad ikka lambist ei oska niimoodi mingit kursust ära vastata.” (nõustaja üldhariduses, intervjuu)

Täiendavaks hindamiseks võib olla vajadus ka juhul, kui mõni õppeaine on **varem läbitud mitteeristava hindamisega**, kuid õppeasutuses, kus aine üle kantakse, on tegemist eristava hindegaga. See võib aga vahel tähendada, et õpilane peab ainekursuse lõputöö uuesti sooritama. Uuesti kursusetöö lahendamine võib aga vähendada soovi aine ülekandmiseks. Hindajad tõid intervjuudes välja olulise aspektina, et teadmisi hinnatakse uuesti eelkõige nendes valdkondades, milles **õpingute lõppedes väljastatakse õppijale peale tunnistuse ka kutse mingis valdkonnas praktiseerimiseks** (näiteks psühholoogia).

„Kui ühe tudengi samasugune asi rahuldatakse, aga teisel mitte.“ (üliõpilane, küsitlus)

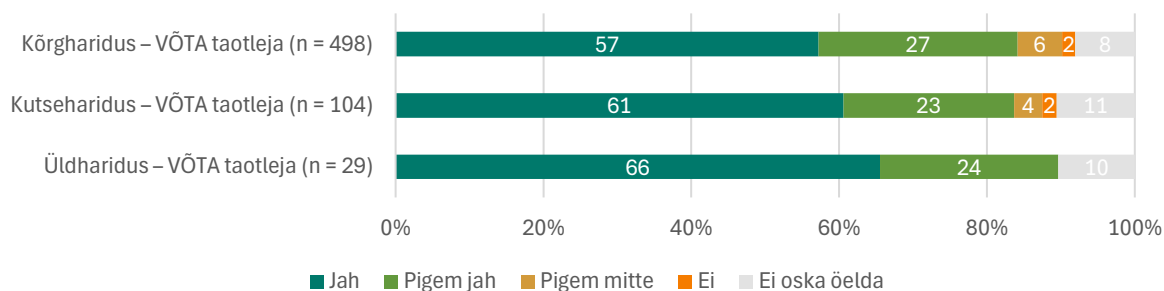
VÕTA taotluste hindamist raskendab ka kogemuse ja asendatava aine võrdlemise keerukus (vt ka ptk 6.1.5). Sageli ei ole üle kanda soovitatavate teadmiste ja kogemuste vanusele seatud ajalist piirangut. Hindajad ja nõustajad tõid aga välja, et väga kaua aega tagasi toimunud õpingute puhul (näiteks eelmisel sajandil) võivad teadmised olla aegunud. Taotlejale on aga sageli raske põhjendada, miks midagi arvestada ei taheta kui kogemuse ajalist piirangut seatud pole. Näiteks olukorras, kus kunagi on läbitud sarnase nime ja õpiväljunditega aine, kuid vahepeal on valdkondlikud teadmised teinud läbi mitu arenguhüpet.

Töökogemuse hindamist võib raskendada ka VÕTA taotlusega ametijuhendi kui tõendava dokumendi või tehtud tööde mitte esitamine (näiteks kui inimene on töötanud riigikaitsealises ametikohal ja dokumente ei ole võimalik või ei soovita asutuseväliseks kasutuseks jagada) ja ametite valdkondlik erisus (seadusandluse erisused sarnastel ametikohtadel, näiteks kumminuia kasutamine politseitöös või turvateenistuses).

Lisaks selgus nõustajate intervjuudest, et **hindamisprotsessi võib mõjutada ka hindajate vähene kogemus**, eriti kui taotlusi esitatakse harva. Kuigi hindajatele ja nõustajatele korraldatakse **koolitusi, ei pruugi neil olla motivatsiooni neil osaleda**, kui hindamisi tuleb ette harva.

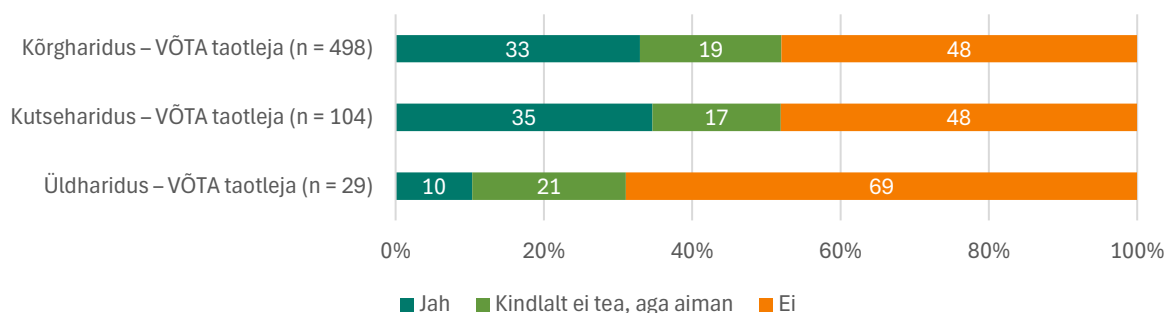
6.4.2. Rahulolu VÕTA hindamisega

Küsitluses uuriti, kas vastajate hinnangul on VÕTA hindamine olnud õiglane ja läbipaistev (joonis 43). Kõigi haridusastmete puhul selgus, et **valdav enamus taotlejatest (84% kõrg- ja kutsehariduses, 90% üldhariduses) leiavad, et VÕTA hindamine on õiglane ja läbipaistev**. 6–8% kõrg- ja kutsehariduses vastajatest ei pidanud hindamist õiglaseks ja läbipaistvaks.

Joonis 43. Vastused küsimusele „Kas VÕTA hindamine oli Teie hinnangul õiglane ja läbipaistev?“ (%; n = 631)⁹¹

Nii küsitluse avatud vastustest kui ka intervjuudest sihtühmaga selgus aga, et kuigi usaldus VÕTA protsessi vastu on suur, siis **hindamisprotsessi detaile, nagu hindamismetoodika ja hindajate nimed, üldjuhul ei teata** (vt ka ptk 6.2.1.1). Sõltuvalt haridusastmest teadis 10–35% taotlejatest, kes nende VÕTA taotlust hindas (joonis 44). Taotlejate intervjuudest selgus, et mõne jaoks ei olnud piisavalt selge, et pärast taotluse esitamist hindab seda komisjon, st arvati, et lõpptulemuse määrab VÕTA nõustaja arvamus ja tagasiside. Lisaks on hindamisprotsessi selgus ja komisjonile viitamine olulised negatiivsete otsuste korral: taotlejate intervjuudest selgus, et negatiivse otsuse saanutele jääb ebaõigluse tunne, mida aitaks leevendada teadmine, et tegu pole ühe inimese otsusega.

Joonis 44. Vastused küsimusele „Kas Te teate, kes Teie taotlust hindas?“ (%; n = 631)

VÕTA taotluse hindamise kitsaskoht tuleneb nii sisulistest kui ka korralduslikest teguritest. Taotlejad tõid intervjuudes välja, et näevad probleemina **hindamisprotsessi läbipaistmatust**. Sageli ei tea taotlejad täpselt, kes kuuluvad hindamiskomisjoni ja millisest metoodikast lähtuvalt taotlusi hinnatakse. Ka nõustajate ja hindajate intervjuudest ning VÕTA seminaril selgus, et positiivse otsuse korral ei anta taotlejale tihtipeale sisulist tagasisidet. Negatiivse VÕTA taotluse korral on tagasiside andmine levinum, kuid õppijad sooviksid senisest enam läbipaistvust ja tagasisidet ka positiivsete otsuste korral. **Negatiivsete taotluste korral on õppijate intervjuude põhjal tagasiside tihti ebapiisav** ega aita mõista otsuse vaidlustamise mõistlikkust või saada aimu, mida tulevikus taotlemisel teisiti teha.

Hindamistulemuse selgumise ajaraam sõltub enim õppeasutuse töökorraldusest ja taotluste arvust. Mõnes asutuses toimub hindamine jooksvalt pärast taotluse laekumist, mõnes koolis koguneb komisjon vaid kord kuus või semestris, mis võib protsessi oluliselt pikendada. Mõnes õppeasutuses tuleb taotlus esitada viis päeva enne hindamiskomisjoni

⁹¹ Küsitud vaid neilt, kes on taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist.

koosolekut, mõnes kuu aega varem. On asutusi, kus soovitatakse semestri alguses hiljemalt kahe nädala jooksul või lausa üks semester varem VÕTA-ga tegelema hakata, et soovitud semestril õpetatava õppeaine saaks kindlasti enne õppeaine algust arvestatud.

Mõned taotlejad tõid intervjuudes välja, et said indikatiivse hinnangu positiivsele taotlusele juba koostamise käigus VÕTA nõustajalt, kuid lõpliku otsuse saamine võis võtta siiski nädalaid või kuid. Taotluse hindamise ajaraam on taotlejate ja nõustajate intervjuudele tuginedes olulisem aga nende taotluste korral, millega soovitakse üle kanda mõnda õppeainet, mis toimub taotluse hindamisega samal ajal. Mõned taotlejad kirjeldasid, et sellisel juhul põhjustas ootamine ajakulu ja segadust, kas kursuse õppetöös osaleda või mitte. Samuti tõi üks taotleja intervjuus välja, et uuris pärast taotluse esitamist ka hindamise võimalikku ajaraami, kuid ei saanud nõustajalt ammendavat vastust.

6.4.3. Uuringus osalejate ettepanekud VÕTA hindamise kohta

Järgnevalt on esitatud peamised uuringus osalejate ettepanekud hindamisprotsessi täiustamiseks, mis viitavad vajadusele muuta VÕTA protsess läbipaistvamaks, sõltumatumaks ja etteaimatavamaks.

Ettepanekud olid järgmised:

- muuta VÕTA protsessi hindamine läbipaistvaks, et taotleja teaks, kes, milliste kriteeriumite alusel ja mis aja jooksul taotlust hindab;
- kaasata üldhariduses VÕTA taotluste hindamisse aineõpetajaid, kes mõistavad püstitatud õpiväljundeid ja nende täitmist komisjoniliikmetest paremini;
- kaasata hindamisse sõltumatu hindaja (näiteks õppijate esindaja), et vältida huvide konflikti ja isiklike kokkuleppeid;
- teavitada õppijat hindamisotsuse selgumise ajast;
- jälgida VÕTA taotluste hindamisel senisest enam, et taotleja õpiväljundid oleks täidetud rahuldaval, mitte maksimaalsel tasemel;
- keskenduda ainekursuse arvestamisel vajalike teadmiste olemasolule, mitte varasemate kogemuste mahule (EAP-de arv);
- anda nii positiivsetele kui ka negatiivsetele VÕTA taotlustele senisest põhjalikumalt tagasisidet, millest lähtuvalt peab olema võimalik otsust vaidlustada;
- vältida varem omandatud teadmiste uuesti hindamist;
- kiirendada VÕTA taotluste hindamisprotsessi, et õppijad saaksid oma õpinguid ja tööd paremini planeerida.

6.5. Peamised tulemused

Järgnevalt on esitatud peamised tulemused peatükis käsitletud teemade kaupa.

Tingimused

- Kõigi õppeasutuste koduleheküljel ei ole olemas VÕTA korda (eriti üldhariduses), samuti ei kajastata seal nõudeid detailset, mistõttu selguvad nõuded varasemale kogemusele alles protsessi käigus.
- Õppeasutused on VÕTA-ga arvestamisel seadnud VÕTA kasutamisele piiranguid, mis varieeruvad nii asutuste vahel kui ka sees.
- Oma asutuses õpingute läbimisele on seatud kõige vähem piiranguid – need on üldjuhul seotud õpingute aegumisega (varieerub piirangute puudumisest kuni u 12 aastani) või eriti

kõrghariduses sellega, et varem õpitud aine oli vajalik õppe nominaalmahu läbimiseks eelmises õppes/astmel.

- Töökogemuse hindamist ja arvestamist peetakse keerulisemaks ning on õppeasutusi, kus töökogemust ollakse valmis arvestama vaid praktikana, mitte õppeaine(te)na.
- Kohati piiratakse ka madalama haridusastme õpingute ülekandmist kõrgema haridusastme õppekavasse.
- Õppeasutused on piiranguid seadnud ka sellele, kui palju või milliseid mooduleid/õppeained (sh vabaaineid, valikaineid, kohustuslikke aineid) saab varasema kogemusega asendada.
- Õppijate jaoks muudab varasema kogemuse arvestamise keerulisemaks ka see, et nõutakse õpiväljundite saajaprotsendilist kattuvust, mida on küllalt raske saavutada, kui tegemist ei ole täpselt sama õppeainega/mooduliga.
- Kutse- ja üldhariduses on VÕTA taotlemine tasuta, sealsed õppijad arvasid, et VÕTA tasuliseks muutumisel nad seda tõenäoliselt ei kasutaks. Kutse taotlemisel sõltub tasulisus konkreetsest kutsest ja sellest, kuidas selle puhul VÕTA-t rakendatakse. Kõrghariduses on VÕTA üldjuhul tasuline (erandiks on samas õppeasutuses läbitud õpingud). Tasu suurus varieerub nii asutuse kui vastavalt varasema kogemuse tüübile. Enamjaolt tuleb tasuda arvestatud ainepunktide eest, vähemalt ühes asutuses juba ka taotlemise eest. Üliõpilased tõid VÕTA eest tasu küsimise (eriti enne taotluse heaks kiitmist) välja ühe VÕTA suurima probleemi ja takistusena, sh oli omajagu neid, kes ei ole seetõttu VÕTA-t kasutanud.
- Küsitluse järgi oli VÕTA nõuetest ja tingimustest arusaamine keeruline 25% kõrghariduse ja 29% kutsehariduse taotlejate jaoks. Mittetaotlejate seas oli tingimuste keeruliseks pidajaid kõrghariduses oluliselt rohkem (64%) kui kutsehariduses (17%), mis viitab sellele, et kõrghariduses võib taotlemine jääda tingimuste mõistmise taha.

Taotlusprotsess ja taotluskeskkond

- VÕTA protsess on kujutatud joonisel 29. See algab info hankimisega (enamasti õppeasutuse kodulehelt, nõustajalt või õpetajalt). Seejärel pannakse kokku taotlus ja lisatakse tõendavad dokumendid (nt tunnistused, eneseanalüüs, tööandja iseloomustus). Nõustaja aitab vormistada ja kontrollib tõendite sobivust. Taotlus esitatakse, see vaadatakse läbi (vajadusel koos aineõpetajaga), otsuse kinnitab programmijuht või hindamiskomisjon. Otsus kantakse infosüsteemi ja taotleja saab vastava teate. Rahuldumata taotluse korral on võimalik otsust vaidlustada.
- Enamiku õppijate ja nõustajate hinnangul toimub VÕTA protsess nii, nagu VÕTA kord ette näeb. Üldhariduses on natuke enam õppijaid, kelle arvates VÕTA toimub tegelikkuses teisiti kui kirjeldatud. Peamised kõrvalekalded on seotud detailsemate tingimustega (nt mida võib üle kanda) ning protsessi pikemaks venimisega.
- Enamik õppijaid hindas VÕTA protsessi lihtsaks ja kiireks, peamised raskused olid seotud eneseanalüüsi koostamisega, varasemate kogemuste tõendamisega ja protsessi venimisega. Ka ei olnud juhised ja tingimused paljude jaoks piisavalt selged, mistõttu pöörduti rohkem nõustajate poole, aga esines ka protsessi katkestamist. Puudust tunti ka tagasisidest, eriti rahuldumata taotluste korral.

Nõustamine

- VÕTA nõustamise käigus toetab nõustaja taotlejaid enamasti kõigis taotluse koostamise etappides peale hindamise. Nõustajatel on keskne roll kogu VÕTA taotluse ettevalmistamise protsessis, nad aitavad hinnata varasemate teadmiste sobivust ülekandmiseks, juhendavad

dokumentide ja tõendusmaterjalide kogumisel, dokumendi vormistamisel ja sisu vastavuse kontrollimisel. Nõustatakse nii e-posti, veebikanalite kui ka füüsiliste kohtumiste teel. Nõustamise täpne sisu ja ulatus varieerub märkimisväärselt õppeasutusesti ning sõltub ka konkreetse asutuse tavast, õppija võimekusest ja nõustaja töökoormusest. Enamikus õppeasutustes on nõustaja peamiseks kontaktisikuks VÕTA hindamiskomisjoniga.

- Kõrghariduses on VÕTA protsess enamasti reglementeeritum ja keskendub taotleja initsiatiivile, samas kui üld- ja kutsehariduses on nõustajate ja õppejõudude roll suurem, sest nad aitavad õppijal jõuda taotlusprotsessi lõpuni. Kutse andmisel on VÕTA võimalused piiratumad, kuid need on olulised kutse taotlemise paindlikkuse tagamisel.
- Õppijate tagasiside VÕTA nõustamisele on valdavalt positiivne – nõustamisprotsessi peetakse kasulikuks ning eriti oluliseks hinnatakse nõustajate tuge esmakordsel taotlemisel. Taotlejad väärtustavad nõustajatelt saadud praktilisi soovitusi ja näiteid, mis aitavad taotlust täiendada ja suurendavad eduka taotluse esitamise tõenäosust.
- Intervjuudest õppijate, nõustajate ja hindajatega selgus, et VÕTA nõustamiste kvaliteet on ebaühtlane. Mõnes õppeasutuses suunatakse nõustamise ajal küsimustele vastamise asemel taotlejaid ise dokumente läbi töötama, mis võib vähendada taotluse esitamiseni jõudmise tõenäosust. Mõnes asutuses ei soodusta õppenõustajad ja hindajad VÕTA kasutamist või on taotlejatele ebaselge, kuidas VÕTA võib mõjutada nende õppekoormust ja stipendiumivõimalusi ning millistel semestritel on võimalik VÕTA võimalusi kasutada. Nõustaja hoiakud ning nõustamise kvaliteet ja põhjalikkus mõjutavad otseselt VÕTA taotluse esitamise motivatsiooni ja edukust kõigil õppeastmetel.

Hindamine

- Küsitlusuuringus osalenud vastajate arvates on VÕTA hindamine kõigil haridusastmetel üldjuhul õiglane ja läbipaistev. Tihti jääb aga taotlejatele ebaselgeks, kes ja millise meetodiga taotlusi hindab. Samuti jääb nii positiivsete kui ka negatiivsete hindamisotsuste puhul puudu tagasisidest.
- VÕTA taotluste hindamise korraldus ja hindamiskomisjoni koosseis varieerub õppeasutuste vahel ja ka õppeasutuste sees erialade vahel. Paljudes koolides on VÕTA komisjoni juhiks õppekava- või programmijuht. Lisaks kuuluvad komisjoni sõltuvalt haridusastmest tihti ka erinevad aineõppejõud või õpetajad.
- VÕTA komisjonidele esitatakse kahte tüüpi taotlusi: 1) dokumendipõhised taotlused; 2) eneseanalüüsil põhinevad taotlused. Eneseanalüüs on levinud tööriist nii formaalse õppe kui ka töökogemuse ülekandmisel kõigil haridusastmetel. Positiivse VÕTA taotluse tingimuseks on üldjuhul kõigi asendatava aine õpiväljundite omandamine ettenähtud mahu. Omandatud teadmiste tõendamiseks kasutatakse koolides praktikapäevikuid, portfoolioid, fotosid, kirjeldusi tehtud töödest, projekte, tööandja hinnanguid, teadmiste kontrollimise teste jpm.

Uuringu käigus ilmnas, et uuringus osalenud õppeasutuste esindajad pole päris ühel meelel, milline on kõige õigem lähenemine VÕTA-ga ja kas eelistada rohkem või vähem piiranguid. See teadmatus toob kaasa ka erinevad lähenemised ja erineva kasutajate kogemuse. VÕTA taotlemise kogemust mõjutab ka ebaselgus hindamisprotsessi ajaraamis ja kommunikatsioonis õppenõustajatega. Täpne hindamise kestus varieerub õppeasutusesti märkimisväärselt ning võib tekitada taotlejates ebakindlust ja segadust õppetöö planeerimisel.

JÄRELDUSED JA SOOVITUSED

Järgnevalt on esitatud peamised uuringu tulemused ja järeldused ning seejärel neist lähtuvad soovitusel VÕTA kasutamise täiustamiseks.

VÕTA kasutamise trend ja kasutajate profiil

1. **VÕTA kasutajate osakaal on püsinud viimastel aastatel üsna stabiilne**, olles EHIS-e andmete järgi järjepidevalt 8% kõrghariduses ja 7% kutsehariduses kõigist õppijatest. Kõrghariduses on VÕTA kasutajaid proportsionaalselt kõige rohkem rakenduskõrghariduses (10%) ja magistriõppes (9%). Kutsehariduses on VÕTA-t kasutatud enim viienda taseme jätkuõppes (17%) ja neljanda taseme kutseõppe esmaõppes (9%). **VÕTA võimalust kasutatakse kõige enam tervise ja heaolu valdkonnas** (12% kõrg- ja 10% kutsehariduses), kutsehariduses kasutatakse seda rohkem ka äriduse, halduse ja õiguse õppekavadel (9%).
2. **VÕTA kasutajaid on natuke rohkem naiste seas ja üle 25-aastasete (k.a) seas** (kõrg- ja kutsehariduses EHIS-e järgi).
3. Küsitlusandmetele tuginevad regressioonanalüüsid näitasid, et kõige tõenäolisem VÕTA kasutaja on kõrghariduses 26–35- või 36-aastane või vanem kõrgharidusega erialase töökogemusega eesti keelt peamise suhtluskeelena kasutav õppija ning kutsehariduses erialase töökogemusega kõrgema haridustasemega õppija. Üldhariduse regressioonitulemused ei ole statistiliselt olulised, kuid üldhariduse taotlejate seas oli mittetaotlejatega võrreldes rohkem naisi, 36-aastaseid ja vanemaid ning muu (vene) suhtluskeelega õppijad.

VÕTA-ga varasema kogemuse arvestamine

4. **Mitteformaalse varasema kogemuse ehk õppeasutuse õpingute välise või kombineeritud kogemuse arvestamine on kõigile osalistele keerulisem ja koormavam.** Taotlus on kallim (kõrghariduses) ja keerulisem, tõendamise on keerulisem, nõustajate ja hindajate ajakulu on suurem. Ühtlasi on õppijate teadlikkus selle võimalustest kehvem, sest mh ei tutvustata vastavaid võimalusi õppeasutustes sama põhjalikult kui õpingute arvestamist. Seetõttu kasutatakse seda üldjuhul suhteliselt vähe (v.a töökogemuse arvestamine praktikana kutsehariduses) ja VÕTA potentsiaal individualiseeritud elukestva õppe toetamisel on alakasutatud.
5. **Uuringu järgi on VÕTA potentsiaal kõrghariduses kõige selgemini alakasutatud töökogemuse ning koolituste ja täiendõppe arvestamisel, kutsehariduses koolituste ja täiendõppe arvestamisel ning üldhariduses varasemate õpingute arvestamisel.** Kõrghariduses on kõige enam üle kantud õpinguid, kutsehariduses töökogemust, praktikat ja vabatahtlikku tööd ning üldhariduses koolitusi ja täiendõpet.
6. **VÕTA potentsiaal on alakasutatud**, sest VÕTA kasutamist peetakse väga töömahukaks või töömahukamaks kui ainekursuse uuesti võtmist ja seega VÕTA-t ei kasutata. VÕTA kasutamist kaalutakse tihti selle alusel, kui palju raha ja aega kulub VÕTA taotlemiseks vs ainekursuse uuesti läbimiseks, kuid VÕTA töömahtu hinnatakse ekslikult suureks.
7. **Peamiseks VÕTA kasutamise eesmärgiks on õppekoormuse vähendamine** (nii õppijate kui ka õppeasutuste esindajate hinnangul), kuid **VÕTA kasu õpingute lühendamisele** (v.a üldhariduses) **ja elukestva õppe populariseerimisele ei tunnetata**. Tekkivat vaba aega kasutatakse valdavalt töö- ja eraelu ühildamiseks, vähem enesetäiendamiseks jm-ks. Pooleli jäänud õpingute jätkamiseks või lõpetamiseks kasutatakse VÕTA-t enim üldhariduses.

VÕTA mittekasutamine

8. **VÕTA kasutamata jätmise peamised põhjused on sobiva varasema kogemuse puudumine, teadmatuse VÕTA võimalustest, ebakindlus tingimustes ja teadlik otsus kogemust mitte arvestada.** VÕTA mittekasutajad jagunevad nelja rühma: ühed ei ole teadlikud VÕTA võimalustest, sh eri tüüpi kogemuste arvestamisest (eriti üldhariduses), teistel pole varasemaid õpinguid või kogemusi, mida üle kanda, kolmandaid takistab ebakindlus või eelarvamus tingimuste suhtes (eriti kõrghariduses) ning neljandad on ise otsustanud mitte taotleda tulenevalt taotluse tajutud keerukusest/ajamahukusest või soovist õppeaine uuesti läbida.
9. **Levinud VÕTA kasutamata jätmise põhjused detailsemalt on järgmised:** õpiväljundite mittevastavus ja mittetäielik kattumine (eriti kõrghariduses), VÕTA tasulisus (kõrghariduses), VÕTA ajastus (tähtajad), nõustajate ja õppejõudude ebapiisav tugi ja negatiivne suhtumine, vanemate kogemuste puhul nõustaja soovitus teadmisi pigem uuendada, võimaliku taotluse, sh eneseanalüüsi ajakulu ja keerukuse ülehindamine (eriti kutsehariduses), tõendamise ja dokumentide leidmise keerukus (kutsehariduses), taotluse/taotluskeskkonna keerukus/puudused/ebaselgus, õppija soov konkreetne aine eri põhjustel (uuesti) läbida (nt soov värskendada teadmisi, õppida koos teistega ja säilitada normaalkoormust (kutsehariduses), saada parem hinne (üldhariduses)), eelarvamus VÕTA tingimuste suhtes tulenevalt eelmise õppeasutuse VÕTA tingimustest või tuttavate kogemustest.

Varasema kogemuse arvestamine VÕTA-ta ehk muul viisil

10. **Lisaks VÕTA-le arvestatakse varasemat kogemust õpingutes mõnikord ka mitteametlikul viisil, nagu suuline kokkulepe, lisaülesande määramine jms (kõige rohkem kutsehariduses).** Ehkki sellised paindlikud lahendused võimaldavad arvestada õppijate erinevaid kogemusi ja vajadusi, võivad need väheste dokumenteerimise tõttu muuta protsessi ebavõrdseks, ebaühtlaseks või õppijale ebausaldusväärseks.
11. **Uuringu järgi arvestatakse varasemaid kogemusi VÕTA-väliselt erinevatel põhjustel:** alates VÕTA-ga kaasnevast keerulisest asjaajamisest, tasust ja asjaolust, et sageli ei kata varasem kogemus õpiväljundeid täielikult, aga asutustes on väga üksikasjalikud nõuded, kuni selleni välja, et arvestatava aine nimetus peaks olema täpselt sama.

VÕTA kutse andmisel

12. **Enamik kutse andjatest (81%) lähtub kutse andmisel VÕTA põhimõtetest, mis on sätestatud kutse andmise korras; 14% kutse andjatest on loonud ka eraldi VÕTA korra.** On ka kutseid, mida antakse ainult VÕTA põhimõttele tuginedes. VÕTA statistikat kutse andmise kohta ei koguta. Kutse andjad näevad VÕTA suurima väärtusena paindlikkust ja erandite võimaldamist kutse eeltingimuste täitmisel. Täiendava regulatsiooni järele VÕTA põhimõtete rakendamiseks vajadust ei tunta.

Teadlikkus ja teavitamine

13. **Üldine teadlikkus VÕTA-st on suur, kuid erineb haridusastmeti, olles suurim kõrghariduses ja väikseim üldhariduses.** Kui enamik kutse- ja kõrghariduse mittetaotlejatest on VÕTA-st vähemalt kuulnud, siis üldhariduses teab võimalusest vaid veerand mittetaotlejatest. Uuringu tulemuste kohaselt on sellel mitu põhjust: kõrghariduses on inimesed juba eneseteadlikumad ja motiveeritumad lisainfot otsima; kõrghariduses taotlejatel on suurem sotsiaalkõrgus, kellelt VÕTA võimalusest kuulda; kõrghariduses ja eriti kõrgema taseme kutsehariduses tegeletakse teadlikult ja süsteemselt VÕTA tutvustamisega, isegi kui seda tehakse vaid põgusalt. Üldhariduses ei ole nõustajate

hinnangul õpilastel VÕTA-ga arvestatavaid kogemusi ja seetõttu ei tehta ka laialdast teavitustööd.

14. **Kui teadlikkus VÕTA abil õpingute arvestamisest on suhteliselt suur, siis muu varasema kogemuse (nt töökogemus, täiendõpe) ülekandmise võimalustest teatakse oluliselt vähem**, eriti VÕTA-t mittetaotlenute seas. Seega on üldine teadlikkus kõigist võimalustest suhteliselt kasin.
15. **Peamised infoallikad VÕTA kohta on õppeasutuste kodulehed, nõustajad, õppejõud, kaasõppijad ja õppeasutuste infoseminarid** ehk VÕTA tutvustamine õppeasutustes on tähtis, selleks et õppijad jõuaksid VÕTA taotlemiseni. Teadlikkus VÕTA-st sõltub vähemalt osaliselt nõustajate, hindajate, kutse andjate ja õppeasutuste suhtumisest VÕTA-sse. Kui mõistetakse VÕTA eesmärke, suhtutakse positiivselt VÕTA taotlemisse ja tutvustatakse VÕTA võimalusi vähemalt põgusalt, on õppijatel olemas teadmine VÕTA-st, millest lähtuvalt lisainfot otsida.
16. **(Üli)õpilasesinduste ja tuutorite roll VÕTA teadlikkuse suurendamisel on alakasutatud**. Kuigi õppijate esindus- ja tugistruktuurid võiksid olla oluliseks sillaks ametliku info ja õppijate igapäevase kogemuse vahel, ei ole nende kaasamine VÕTA teavitusse ja nõustamisse osa tavapärasest praktikast. Tihti puudub neil vajalik teave VÕTA võimaluste ja protseduuride kohta, mistõttu jääb potentsiaal õppijaid toetada ja nende teadlikkust suurendada kasutamata.
17. **Õppijatel on selge vajadus praktiliste ja illustreerivate näidete järele, mis aitaksid mõista võimaliku varasema kogemuse väärtust ning lihtsustaksid VÕTA taotlemist ja selle eri etappe, nagu eneseanalüüsi koostamine**. Praegu jääb VÕTA teave sageli üldsõnaliseks ja teoreetiliseks, mistõttu tundub taotlemine kauge ja keeruline. Näited arvestatud kogemusest aitaksid õppijatel paremini hinnata oma kogemuste sobivust, suurendaksid enesekindlust taotlemisel ning toetaksid VÕTA laiemat kasutamist.

Hoiakud VÕTA suhtes

18. **Õppeasutuste esindajad ei pööra piisavalt tähelepanu VÕTA kasutamisest tulenevale võimalikule kasule**. Asjaolu, et selget kasu ei ole või seda ei nähta, selgitab ka seda, miks VÕTA võimaluste tutvustamine õppeasutuses erineb ja sõltub muu hulgas nõustajate initsiatiivist.
19. **VÕTA taotlemise otsust mõjutavad õppijate, nõustajate ja hindajate hoiakud**. Isegi juhul, kui taotluse esitamiseks on hea eeldus, võib nõustaja või õppejõu ettevaatlik või negatiivne tagasiside vähendada õppija motivatsiooni protsessiga edasi minna. Toetav ja julgustav suhtumine seevastu soodustab õppija initsiatiivi, suurendab valmisolekut täpsustusi küsida ning aitab VÕTA-st kasu lõigata ka vähem enesekindlatel õppijatel.
20. **Õppeasutuste hoiakud VÕTA suhtes on muutunud ajas paremaks – seda nähakse tavapärase õppe osana, kuid jätkuvalt on õppeasutusi, kus VÕTA kasutamist ei soosita või võimaldata**. On nii selliseid õppeasutusi ja allasutusi, kus VÕTA kasutamise võimalust soositakse, kui ka neid, kus VÕTA kasutamist ei võimaldata või piiratakse ainult üht tüüpi varasema kogemuse (nt tasemeõppe õpingus samas asutuses, töökogemus praktikana) arvestamisega.

Tingimused

21. **VÕTA tingimused erinevad haridusastmeti, õppeasutuse, teaduskonniti ja õppekavati. Erisused tekitavad õppijates segadust ja teadmatust, mida ja kuidas saab VÕTA-ga arvestada**. See võib väljenduda nii selles, et õppijad eeldavad ekslikult, et nende kogemusi pole võimalik arvestada, kui ka vastupidises: alles pärast taotluse esitamist või protsessi

hilises etapis selgub, et konkreetsel juhul ei ole VÕTA võimalik. Sellised juhtumid süvendavad pettumustunnet, millel on kombeks levida ja kahjustada nii VÕTA mainet kui ka vähendada kasutamist.

22. **Kuigi VÕTA korrast lähtuda ja erandite tarbeks paindlikkust säilitada on oluline, vajab VÕTA tingimuste ja erandite rakendamine läbimõtlemit ja selgitamist.** VÕTA ülereguleerimine ja tasulisus ajendavad varasema kogemuse arvestamata jätmist või kogemuse muul moel kui VÕTA-ga arvestamist, mis vähendab varasemate kogemuste arvestamise läbipaistvust. Suur paindlikkus tingimustes võimaldab lähtuvalt olukorrast nõudeid kohandada, et arvestada indiviidi ja olukorraga, sh indiviidi tasandil riskide maandamiseks ja ootamatustega toimetulekuks. Kuid tingimuste ja paindlikkuse ebaselgus võib tekitada õppijates ebaõigluse tunde: miks keegi sai midagi arvestatud ja teine ei saanud.
23. **VÕTA tingimuste mõistmisega on kõige enam kimpus üliõpilased, kuid see on kohati keeruline kõigi haridusastmete õppijatele.** Peamiselt valmistab raskusi varasema kogemuse vastamine arvestatava aine õpiväljunditele, osalise ülekandmise võimalikkus (nt 5 EAP aine 6 EAP aine asemel), varasemate kogemuste (eriti õpingute) aegumise piir, tasu suurus ja maksmise aeg kõrghariduses, VÕTA-ga arvestatud ainete arvestamine õppekoormuse hulka (sh stipendiumi määramisel), mujal, sh madalama haridusastme asutuses läbitud õpingute arvestamine, välisõpingute ja kõrvaleriala arvestamine.
24. **Riiklik kord ei näe seda ette, kuid õppeasutustes seatakse VÕTA kasutamisele mahupiiranguid.** Õppeasutused ei soosi väga suures mahus VÕTA kasutamist, sest tunnevad muret VÕTA-ga arvestatavate ainepunktide kvaliteedi pärast. Levinud on hinnang, et VÕTA-ga üle kantavad ainepunktid ei ole samaväärsed õpitaval õppekaval omandatava haridusega ning tahetakse välistada, et õppeasutust kasutatakse vaid kogu senise kogemuse tõendamiseks. Seejuures ollakse eriti kriitiline VÕTA suures mahus võimaldamise suhtes üheaastastes magistriõppe ja mikrokraadi õppekavades.
25. Kuigi probleeme on ka muude eri haridusastmete õpingute vastastikuse arvestamisega, **on üheks suureks murekohaks kutsekooli õpingute arvestamine üldhariduskooli õppekavas** (vähem ka vastupidi), kus kutsekoolide üldainete õppekavad on väiksema mahuga kui üldhariduskooli vastavad õppekavad, kuid õppijal on eeldus, et nt kümnenda klassi matemaatika peaks arvesse minema mõlemas õppeasutuses sarnastel alustel ja puudub teadmine, et see nii ei ole. Õpingute vastavuse väljaselgitamine nõuab tihti nõustaja sekkumist, mis suurendab nende töökoormust. Koolides, mille vahel esineb palju õppijate liikumist, on loodud eraldi omavahelise suhtluse ja ainete ülekandmise kord.
26. **VÕTA eest tasu küsimine vähendab VÕTA kasutamist kõrgkoolides.** VÕTA eest küsitakse tasu vaid kõrgkoolides ja sedagi erinevalt: mitte igal pool ei küsita tasu, isegi kui see on ametlikult VÕTA korras sätestatud. Õppijad on tasu suhtes (eriti tasu maksmise suhtes enne otsuse saamist) kriitilised, see on hoidnud tagasi ka VÕTA taotlemisest. Samas vähendab tasu küsimine õppeasutuste esindajate sõnul lihtsalt heale õnnele lootma jäävaid ja ebakvaliteetseid taotlusi ning aitab katta tööjõukulu. Asutuste esindajad, kus tasu ei küsita, ei leidnud samas, et taotluste kvaliteet oleks halb.

Taotlusprotsess, nõustamine

27. **Kõigil haridusastmetel peetakse taotlemise ajal kõige olulisemaks VÕTA infoallikaks õppeasutuste kodulehekülge ja seal asuvat VÕTA korda**, seejärel õppeasutuse nõustajat, õpetajat, õppejõudu, kursuse- või rühmajuhti või mentorit.
28. **VÕTA taotlejad hindasid taotlusprotsessi üldjuhul lihtsaks, kuid õppijad olid vastandlikel seisukohtadel protsessi kiiruse, lihtsuse ja selguse suhtes.** Paljud õppijad

pidasid VÕTA protsessi, sh veebis taotlemist, lihtsaks ja kiireks, samas oli palju neid, kelle arvates on tegemist aeganõudva ja pikale veniva protsessiga, millega on raske alustada.

29. **Kõigil õppeasutustel ei ole avalikku VÕTA korda, paljude õppeasutuste VÕTA infomaterjalid ja korrad ei sisalda piisavalt ja arusaadavat teavet VÕTA kasutamise tingimuste kohta.** Sageli viidatakse HTM-i kodulehele. Taotlejad ei mõista tihti, milliseid kogemusi ja mis tingimustel on VÕTA-ga võimalik üle kanda. On olnud juhtumeid, kus alles taotlemise järel selgub, et kogemus on aegunud, kus pärast VÕTA arvestamist on õppija saanud teada, et tal ei ole õppeperioodil võimalik enam taotleda tulemusstipendiumi või et esimese semestri ainet ei ole tegelikult võimalik üldse VÕTA-ga üle kanda.
30. **Õppeasutuste VÕTA infomaterjalid ja korrad ning ka põhjalikud koolitused ja infopäevad tekitavad paljude õppijate jaoks tunde, et tegemist on väga keerulise, ajamahuka ja kõrghariduses ka kuluka protsessiga, mistõttu jäetakse VÕTA taotlemata.** Kuigi näiteks infopäevade eesmärk on protsessi lihtsustada, peletavad liiga pikalt kestvad, detailsed ja protsessi keerukust käsitlevad infopäevad potentsiaalseid taotlejaid hoopis eemale.
31. **Hirm taotluse koostamise ajamahukuse ja põhjalikkuse ees võib olla liialdatud.** Küsitluse tulemustest selgus, et ligikaudu pooltel taotlejatel kulus taotluse koostamiseks vaid paar tundi, mistõttu võib järeldada, et taotluse koostamist tajutakse ajanõudvamana, kui see tegelikult on.

Nõustamine

32. **VÕTA protsessis esineb ebaselgus nõustaja ja taotleja rollis.** Mõned õppenõustajad suunavad taotlejat ise taotlust täitma, mõned täidavad taotluse õppijaga koos ning mõned valmistavad taotluse suuresti ette hoopis ise. Samuti esineb juhtumeid, kus taotlejad ootavad, et nõustajad teeksid nende eest kogu varasemate kogemuste ja dokumentide hindamise ära, ning esineb juhtumeid, kus nõustajad seda ka teevad.
33. **Õppijate tagasiside VÕTA nõustamisele on enamjaolt positiivne:** nõustamisprotsessi peetakse kasulikuks ning eriti oluliseks hinnatakse nõustajate tuge esmakordsel taotlemisel. Taotlejad väärtustavad nõustajatelt saadud praktilisi soovitusi ja näiteid, mis aitavad taotlust täiendada ja suurendavad eduka taotluse esitamise tõenäosust. On aga ka õppijaid, kelle jaoks ei ole piisavalt selge, kelle poole tuleb VÕTA nõustamiseks pöörduda ning kellel tekib olukordi, kus nõustajad suunavad neid küsimustega edasi õppejõudude poole, kelle jutule jõudmine võib olla pikk protsess.
34. **Personali volavusega võivad õppeasutustes kujunenud head nõustamistavad ja teadmised VÕTA kasutamise võimaluste kohta minna kaotsi nõustajate vahetumisega.**
35. **Nõustajate töökoormus võib mõjutada taotlejale pakutava toe kvaliteeti.** VÕTA nõustamise individuaalse iseloomu tõttu võib nõustajate koormus olla suur. Iga taotlus vajab individuaalset lähenemist ja tagasisidestamist. Suure töökoormuse tõttu suunavad mõned nõustajad õppijaid ise VÕTA taotlusmaterjale ja dokumente läbi töötama, mistõttu võib taotlemise protsess jääda õppijale ebaselgeks või tunduda liiga ajamahukas ja keerukas, mille tulemusel võib taotleja protsessist heituda ja taotlemisest loobuda.
36. **Õppeasutuste VÕTA taotlussüsteemides esineb puudusi.** Kutse- ja kõrghariduses on paljudel asutustel võimalus kasutada süsteemi Tahvel, mille taotlusvormil esineb puudusi, nagu halb struktuur, lahtrite väiksus, lisatavate failide mahupiirang, samuti ei saada aru, mida mis lahtrisse kirjutama peab, ja tajutakse, et mitme õppeaine üheks õppeaineks arvestamine on keeruline. Õppesüsteemis ÕIS on aga mõnel koolil võimalik taotlusi täita vaid eesti keeles, mis raskendab VÕTA taotlemist ingliskeelsetel õppekavadel õppijate jaoks.

37. **VÕTA taotluste rahuldamise määr on väga kõrge, kuid nõustamise kättesaadavus on ebaühtlane.** Enamik VÕTA taotlusi rahuldatakse vähemalt osaliselt, mis näitab süsteemi toimivust ja nõustamise tähtsust. Samas ei ole põhjalik nõustamine kõigis õppeasutustes tagatud, mistõttu võib osa õppijaid jääda juhendamata ning jätta taotluse esitamata või saada tagasilükkava otsuse.

Hindamine

38. **Hindamissüsteem lähtub enim eneseanalüüsil põhinevatest taotlustest, mille koostamist tajuvad paljud õppijad keerukana.** Kuigi enamik õppijatest hindab VÕTA protsessi lihtsaks ja kiireks, peetakse enamasti keeruliseks VÕTA taotlemise aluseks oleva eneseanalüüsi koostamist. Ka nõustajad tajuvad, et eneseanalüüsi koostamine on keeruline, eriti juhul kui taotleja ei tunne ennast kirjalikus eneseväljenduses mugavalt. Õppijaid suunatakse tihti täitma eneseanalüüsil põhinevat taotlust dokumendipõhise taotluse asemel ka varasemalt läbitud õpingute puhul. Valdavalt eneseanalüüsil põhinev praktika muudab VÕTA taotlemise põhjendamatult ajakulukaks ning taotluse koostamise hirmust tingituna võivad õppijad jätta taotlemata.
39. **VÕTA hindamiskomisjonide koosseis ja hindaja isik varieerub.** Mõnes õppeasutuses on eraldi määratletud eriala-, instituudi- või koolipõhine hindamiskomisjon, mõnes asutuses hindab taotlusi programmijuht või mõni teine töötaja üksi. Esineb ka olukordi, kus VÕTA nõustaja ja hindaja on sama isik. Olukorras, kus komisjoni moodustab vaid nõustaja, on oht, et negatiivse eelhoiaku tõttu jääb taotlus rahuldamata või lausa esitamata ka juhul, kui taotlemiseks vajalikud tingimused on täidetud.
40. **Taotlejatele jääb sageli ebaselgeks, kes ja millise metoodika alusel VÕTA taotlusi hindab.** Kuigi üldiselt peavad kõigi haridusastmete õppijad VÕTA hindamist õiglaseks ja läbipaistvaks, jääb neile siiski ebaselgeks, kes ja kuidas taotlusi täpselt hindab.
41. Hindamisotsuste mittedelgitamine võib pärssida VÕTA protsessi läbipaistvust ja õppijate usaldust selle vastu. **Selgelt määratlemata hindamistingimuste tõttu võib hindamine teatud juhtudel olla liiga range.** Varasema kogemuse ülekandmise tingimused peaksid olema samaväärsed õpingute läbimise tingimustega. Praegu on valdav, et varasema kogemuse arvestamiseks peavad olema omandatud kõik ainekavas välja toodud õpiväljundid, arvestatav kogemus peab olema läbitud samal õppeastmel ja samas mahu. VÕTA taotluse hindamine peaks olema aga sarnane ainekursuse hindamisega, kus positiivse hinde saamiseks ei pea kõik õpiväljundid olema omandatud väga heale tulemusele.
42. **Õppeasutustes kontrollitakse VÕTA hindamisprotsessis õppijate teadmisi uuesti.** Levinud on juhtumid, kus taotlejad peavad varasemate kogemuste või teadmiste arvestamiseks läbima vestluse vormis teadmiste kontrolli või lahendama ainekursuse lõputöö. Selline praktika on aga vastuolus VÕTA hindamise põhimõtetega ning võib vähendada õppijate soovi VÕTA-t kasutada.
43. **Õppijate VÕTA taotlemise kogemust mõjutab negatiivselt ebaselgus hindamisprotsessi kestuses,** kuna nõustajad ei pruugi alati osata anda täpset teavet menetlemise tähtaegade kohta. See tekitab taotlejates ebakindlust ja raskendab õppetöö planeerimist, eriti olukordades, kus hindamisprotsess langeb kokku aine toimumise ajaga. Mõnes õppeasutuses on taotluse esitamise tähtaeg enne kursuse algust, mis piirab esmakursuslaste võimalusi varasemaid õpinguid arvestada juba esimesel semestril.
44. **VÕTA hindamisotsustega ei kaasne tihti tagasisidet.** Positiivsete hindamisotsuste puhul lisatakse otsus õppeinfosüsteemi. Tagasiside on aga eriti oluline negatiivsete taotluste puhul, millega nõustumiseks või mille vaidlustamiseks on taotlejal vaja infot otsuse põhjuste

kohta. Otsuste selgitamata jätmine võib pärssida ka VÕTA protsessi läbipaistvust ja usaldust VÕTA protsessi vastu.

45. **Rahuldamata taotlused on seotud peamiselt õpiväljundite mittevastavuse ja puuduliku dokumentatsiooniga.** Taotluste rahuldamata jätmise põhjused on sageli seotud aine taseme, mahu või sisu erinevustega ning ebapiisava tõendusmaterjaliga. Eriti kutsehariduses õppijate jaoks on probleemiks ka eneseanalüüsi koostamise raskus.

VÕTA-alane koordineerimine ja koostöö

46. **Praegu ei ole keskset koordineerimist, mis toetaks VÕTA süsteemi usaldusväärset, rakendatavat, parandaks andmete kvaliteeti ja kvaliteetse info ühtlast liikumist.** Kuigi VÕTA rakendamine on formaalselt reguleeritud, toimub selle praktiline korraldus suuresti detsentraliseeritult ja sõltub konkreetse õppeasutuse tõlgendustest ja ressursidest. Selle tulemusel erinevad oluliselt nii info kättesaadavus, taotluste menetlemise praktika kui ka andmete kogumise ja esitamise täpsus. Keskse juhtimise puudumine takistab süsteemi terviklikku arendamist, vähendab õppijate ja õppeasutuste vahelist võrdsust ning raskendab ülevaatliku statistika koostamist ja poliitikakujundamist.
47. **VÕTA-alane statistika kõrgharidus- ja kutseharidusasutuste kohta puudub või on ebausaldusväärne. Esiteks ei olda kõikides õppeasutustes teadlikud info edastamise kohustused. Teiseks ei kogu enamik õppeasutusi infot negatiivse otsuse saanud taotluste kohta,** mistõttu puudub usaldusväärne statistika taotluste edukuse kohta. Isegi kui õppeasutused koguksid ja avalikustaksid ühtselt statistikat negatiivsetest VÕTA taotlustest, ei peegeldaks see õppeasutuste VÕTA taotluste nõustamise ja hindamise tegelikku töömahtu, sest paljudes õppeasutustes sõelutakse juba nõustamisprotsessis (enamik) ebakvaliteetseid taotlusi välja või esitatakse lõplik taotlus vaid varasema kogemuse kohta, mis sai arvestatud. Kolmandaks on varasema kogemuse tüübi järgi tehtav EHIS-e statistika ebatäpne, sest Tahvli süsteemi omapära tõttu kuulub informaalne kogemuse tüübi alla omajagu tasemeõppe õpingute arvestamist. Nimelt arvatakse praegu Tahvli süsteemi omapära tõttu informaalne kogemuse tüübi alla ka õppeainete ülekandmine, nt mitu õppeainet üheks või muud variandid, mis ei võimalda kanda üle teemat/moodulit üks ühele.
48. **Heade lahenduste ja tavade jagamisel on arenguruumi.** Paljud õppeasutused ja nõustajad on ise aktiivselt murekohti lahendanud, nende lahenduste laiem tutvustamine ja jagamine teistele asutustele ja nõustajatele võiks kaasa aidata VÕTA kasutamisele ja vähendada kõigi osaliste koormust.
49. **Kaardistatud välisriikide VÕTA kogemustest nähtus, et mujal riikides levitavad teavet VÕTA võimaluste kohta lisaks õppeasutustele ka töötukassa, karjäärinõustamiskeskused, tööandjad, vanglad ning sisserändajate integratsiooni ja heaolu eest vastutavad asutused.** Välisriikide kogemus näitab, et selline koostöö aitab suurendada VÕTA teadlikkust ja selle kasutamist ühiskonnas, sh haavatavates sihtrühmades, toetades elukestvat õpet ja tööturu paindlikkust.

Tabel 2. Soovitused

Soovitus	Elluviija(d)	Seotud järeldused (nr-d)
Läbivad soovitused		
Luua igas õppeasutuses avalik VÕTA kord, kus on täpselt kirjas tingimused ja piirangud (mis tüüpi kogemused, mis mahus, aegumise piirid, VÕTA-ga ülekantava arvestus õppekoormusesse, ülekandmine eri haridusastmete vahel, sh millal tuleks kindlasti nõustajaga konsulteerida), protsessi kirjeldus (kuidas võrrelda õpiväljundeid, nõuded eneseanalüüsile, esitamise ja menetlemise tähtsused, menetluse kestus ja võimalik taotluse maht) ja peamised võimalikud erandid valdkonna vms alusel. Võimalusel panna kirja ka hindamise täpsem kord, vähemalt allasutuse tasandil. VÕTA kord võiks olla õppeasutuse koduleheküljel avalikult kättesaadav, lihtsasti leitav ja kõigis õppekava keeltes. Õppeasutusi võiks toetada HTM, kes saaks jagada koolitustel infot või koostada hea tava, mis infot VÕTA kord peaks sisaldama.	HTM, õppeasutused,	4, 6, 8, 9, 14, 15, 21, 22, 23, 29, 30, 43, 48
Lisaks olemasolevate (video)materjalide senisest laialdasemale levitamisele, tuleks luua õppijatele (aga ka teistele osalistele) suunatud praktiline ja kaasajastatud infomaterjal või -juhised. Materjal võiks tutvustada kõiki VÕTA kasutamise võimalusi kõigis haridusastmetes, keskendudes konkreetsetele näidetele, mis kogemust ja kuidas täpselt saab üle kanda. Materjal võiks toetuda senistele kogemustele kas konkreetsete inimeste kogemuse näitel või sisaldada fiktiivsete näiteid. Infomaterjali koostamisse võiks kaasata õppeasutusi ja/või õppijaid. Infomaterjal võiks olla avalikult HTM-i koduleheküljel, õppeasutused peaksid saama sellele viidata ning seda soovi korral ka täiendada. Materjal võiks olla kõigi õppekavade keeltes (eesti, inglise, vene).	HTM, õppeasutused	5, 6, 8, 9, 14, 15, 17, 21, 22, 23, 27, 30, 31, 32, 43
Teavitusteadlikkuse ja hoiakute kujundamiseks		
Tagada, et kõik varasemate kogemuste arvestamise juhtumid, sh osaline varasema kogemuse arvestamine, oleksid kirjalikult dokumenteeritud ja toimuksid ühtsete põhimõtete alusel. Õppeasutustes tuleks koostada juhised, kuidas selliseid kokkuleppeid korrektselt vormistada, et tagada läbipaistvus, võrreldavus ja õppijate võrdne kohtlemine.	Õppeasutused (nõustajad)	10
Parandada VÕTA-ga seonduvat teavitustööd ja nõustamist üldhariduses, et vähendada teadlikkuse lõhesid haridusastmete vahel. Seda võiks teha integreeritult karjäärinõustamise ja õpiteede tutvustamisega, et õpilased mõistaksid VÕTA võimalusi varakult ning oskaksid neid tulevikus teadlikumalt kasutada.	Üldhariduskooli	13, 25
(Üli)õpilasesindused ja tuutorid tuleks süsteemselt kaasata VÕTA teavitustegevusse ja õppijate nõustamisse. See aitaks parandada info jõudmist õppijateni ning muuta VÕTA võimaluse nähtavamaks	Õppeasutused	16

ja arusaadavamaks kogu õppeasutuses. Muu hulgas võiks neile pakkuda lühikoolitust, mis tutvustab VÕTA põhimõtteid ja protsessi etappe, et nad teaksid VÕTA võimalusi.		
Tutvustada VÕTA tähtsust, kasu ja võimalusi õppeasutuste esindajatele (sh nõustajatele ja hindajatele) lisaks eraldiseisvatele VÕTA seminaridele ka üldistel haridusega seotud üritustel: konverentsidel, töötubades, seminaridel.	HTM koostöös partneritega, kes korraldavad haridusega seotud üritusi	5, 6, 8, 15, 17, 18, 19
Tingimused		
Veenduda, et õppeasutuste VÕTA korras oleks selgelt kirjas, millised piirangud ja miks on seatud varasema kogemuse arvestamisele, et VÕTA-ga arvestamist ei piirataks põhjuseta.	Õppeasutused, HTM	4, 5, 18, 19, 24
Koostada kutsehariduse ja üldhariduse vaheliste õpingute ülekandmise lihtsustamiseks riiklikele õppekavadele tuginev ülekandmise võrdlev juhend.	HTM	25
Arendada asutustevahelist koostööd erialade üleselt, et kaardistada üksteise õppekavade ja ainekursuste kattuvused ja erisused (nt õpetajakoolituse või tervisehoiu erialade õppekavad). Lisaks tuleks kokku leppida ühtsetes põhimõtetes, mille alusel samade või sarnaste erialade kursuseid eri asutustes vastastikku arvestada.	õppeasutused	21, 22
Arutada kõrgharidusasutuste esindajate ringis või õppeasutuses VÕTA eest tasu küsimise plusse ja miinuseid ning selle võimalikku suurust, et õppeasutused saaksid oma tasumäärade arvestamisel teha võimalikult informeeritud otsuseid. Tasu küsimine on praegu võimalik, aga mitte kohustuslik.	õppeasutused	9, 22, 26
Kaaluda kirjaliku eneseanalüüsi kõrval alternatiivsete kogemuse tõendamise vormide kasutuselevõttu, näiteks suulised või salvestatud kokkuvõtted, suulised vestlused. struktureeritud küsimustikud, päevik, oskuste demonstratsioon. Need võimaldaksid õppijail oma kogemusi kirjeldada paindlikumalt.	õppeasutused	9, 38, 45
Taotlusprotsess		
Jagada õppijatele infot taotluse koostamise ajakulu kohta (lähtudes nt uuringu tulemustest, mille alusel ligi poolte taotluste koostamine võtab aega paar tundi kuni pool päeva). See aitaks vähendada hirmu taotlemise suure ajakulu ees.	õppeasutused (nõustajad)	6, 30, 31
Jätkata nimekirja Tahvli süsteemi puuduste kohta, kuhu korjatakse (õppeasutustest) olulisemad puudused, et neid järgemööda parandada.	HTM	36, 47
Lähtuda kõrgharidusasutuste infosüsteemide arendamisel sellest, et süsteem oleks paindlik ja võimaldaks mugavalt eri VÕTA võimaluste kasutamist.	õppeasutused	36

Tagada, et kõigis õppeasutustes oleks VÕTA taotlejatele süsteemselt ja võrdselt kättesaadav professionaalne nõustamine enne taotluse esitamist.	õppeasutused	32, 35, 37
Luaa hindamise ja otsuste tagasisidestamise protsessi hea tava, et tagada hindamisotsuste läbipaistvus. Igale rahuldamata või osaliselt rahuldatud taotlusele võiks lisada kirjaliku selgituse ning hindamisotsusele peaks lisama ka hindamiskomisjoni koosseisu. VÕTA korras või muus infomaterjalis võiks selgitada hindamismetoodikat.	õppeasutused, (nõustajad-hindajad)	35, 39, 40, 44
VÕTA-alane koordineerimine ja koostöö		
Võtta aktiivne roll VÕTA-alase info ja statistika haldamisel, et tagada VÕTA süsteemi läbipaistvus, võrreldavus ja kättesaadavus kõigil haridusastmetel. Selleks tuleks teavitada kõiki õppeasutusi statistika esitamise vajadusest ning jälgida, et VÕTA taotluste ja otsuste statistika jõuaks ühtsetel alustel ja korrektselt EHIS-esse. Ühtlasi tuleks tagada, et kõigi õppeasutuste kodulehel oleks ajakohane ja selgelt esitatud VÕTA kord.	HTM	29, 46, 47
Kaaluda välisriikide kogemuse eeskujul koostööd karjäärinõustamiskeskuste, töötukassa ja tööandjatega, et suurendada teadlikkust VÕTA võimalustest ja toetada nii elukestvat õpet. Samuti võiks kaaluda koostööd vanglate ja sisserändajate vastuvõtmise ja nõustamisega tegelevate asutustega. See on oluline, sest selline koostöö võib aidata jõuda võimalike taotlejateni, kes muidu ei pruugi olla VÕTA võimalustest teadlikud ega oska seda infot otsida. Näiteks vanglates ja sisserändajate vastuvõtmise ning nõustamisega tegelevates asutustes saab toetada inimeste haridustee jätkamist, kvalifikatsiooni tunnustamist ja ühiskonda (taas)loomumist. Selline lähenemine aitab vähendada sotsiaalset tõrjutust, suurendada tööhõivet ja kasutada olemasolevaid oskusi tõhusamalt.	HTM	5, 7, 49

LÜHIKOKKUVÕTE

Uuringu eesmärk oli saada ülevaade õppijate teadlikkusest VÕTA-st; eri osaliste VÕTA-ga seotud hoiakutest; VÕTA kasutajate ja mittekasutajate profiilist; kasutajate kogemustest; VÕTA kasutamise või mittekasutamise põhjustest formaalhariduses ja kutse taotlemisel ning VÕTA parenduskohtadest. Uuringu läbiviimiseks kasutati **kombineeritud metoodikat**, mis hõlmas sekundaarallikate analüüsi, sihtrühma küsitlust, intervjuusid VÕTA-ga seotud osalistega ja taotlejate päeviku sissekandeid. Uuringusse olid kaasatud VÕTA sihtrühm, VÕTA nõustajad, VÕTA hindajad, kutse andjad ja valdkondlikud poliitikakujundajad.

VÕTA võimaldab arvestada varasemaid õpinguid, täiendkoolitusi, iseseisvalt õpitut ja töökogemust, kuid praktikas kasutatakse seda peamiselt formaalse õppe ülekandmiseks. Uuringu tulemustest selgus, et **VÕTA ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise süsteem on Eestis laialdaselt tuntud, kuid selle rakendamine on ebaühtlane ja alakasutatud**, arvestades selle potentsiaali elukestva õppe toetamisel. Uuringust selgus, et kuigi õppijate teadlikkus VÕTA-st on üsna hea, erineb see haridusastmeti, olles suurim kõrghariduses (98% taotlejatest ja 76% mittetaotlejatest olid sellest varem kuulnud). Vähem on VÕTA võimalusest teadlikud kutse- ja üldharidusasutuste õppijad, kes ei ole VÕTA võimalust kasutanud. Nende hulgas on VÕTA-st kuulnud vastavalt vaid 59% ja 26% õppijatest. Kõige olulisemad infoallikad taotlejate jaoks on õppeasutuste kodulehed, kaasõppijad, õpetajad, õppejõud ja nõustajad.

Kuigi VÕTA nõustajate ja hindajate sõnul on VÕTA keskne eesmärk elukestva õppe edendamine ning varasemate teadmiste ja kogemuste väärtustamine, **erinevad koolide arusaamad ja tavad VÕTA rakendamise võimalustest märkimisväärselt**. Mõnes asutuses nähakse VÕTA-t õppijate toetamise ja paindlikkuse vahendina, teistes aga pigem formaalse, rangete piirangutega vähelevinud protsessina. Uuringu käigus ilmnis, et **mõnevõrra sõltub suhtumine VÕTA võimalusse ka kogemuse ülekandmise liigist**. Näiteks soositakse tihti praktika ülekandmist, kuid kriitilisemalt suhtutakse töökogemuse ülekandmisesse muul moel kui praktikana. Enim kantakse VÕTA-ga üle kõrghariduses samas asutuses õpitut (38% VÕTA kasutajatest), kutsehariduses tööalast kogemust või praktikat (41%) ning üldharidusasutustes koolitusi või täiendõpet (45%). Uuringu käigus ilmnis, et **on ka õppeasutusi, kus õppijatel on negatiivsete eelhoiakute või seatud piirangute tõttu VÕTA-t taotleda väga keeruline või koguni võimatu**.

Statistiliselt on VÕTA kasutajate osakaal püsinud viimastel aastatel stabiilsena, **VÕTA-t taotleb umbes 8% õppijatest kõrghariduses ja 7% kutsehariduses**. Kõrghariduses kasutatakse VÕTA-t enim rakenduskõrghariduses (10%) ja magistriõppes (9%) ning kutsehariduses viienda taseme jätkuõppes (17%) ja neljanda taseme kutseõppes (9%). Valdkonniti kasutatakse VÕTA-t kõige sagedamini tervise ja heaolu õppekavadel (12% kõrg- ja 10% kutsehariduses) ning ärianduse, halduse ja õiguse erialadel (9% kutsehariduses). Naiste seas on VÕTA kasutajaid rohkem. Kuigi VÕTA taotlejate seas on ülekaalus noored täiskoormusega õppijad, näitavad küsitluse tulemused, et **VÕTA kõige tõenäolisem kasutaja kõrghariduses on 26–35- või 36-aastane või vanem kõrgharidusega erialase töökogemusega eesti keelt suhtluskeelena kasutav õppija**. Kutsehariduses on VÕTA kõige tõenäolisemaks kasutajaks erialase töökogemusega kesk-, kutse- või kõrgharidusega õppija. Üldhariduse taotlejate seas on mittetaotlejatega võrreldes rohkem naisi, 36-aastaseid ja vanemaid ning muu suhtluskeelega õppijad, kuid valimi väiksuse tõttu ei ole erinevused statistiliselt olulised.

Õppijate jaoks on peamine VÕTA kasutamise eesmärk **soov vähendada õppekoormust või lühendada õpinguid ja mitte korrata juba õpitut teadmisi**. Siiski ilmnis uuringust, et eri põhjustel ei jõua paljude õppijate varasemad kogemused VÕTA kaudu õpingutes arvestamiseni. Enim on jäetud üle kandmata töökogemus, praktika, vabatahtlik töö ja täiendkoolitusel omandatu. Selle peamiseks põhjuseks on teadmatuse või ebakindluse VÕTA tingimuste suhtes,

taotlemise keerukus ja asjaolu, et see on tasuline, samuti soov aineid uuesti läbida, et teadmisi värskendada või osaleda õppeprotsessis terveniisti algusest lõpuni. Samuti **mõjutavad VÕTA taotlemist laiemalt hoiakud VÕTA taotlemise suhtes**, sageli peetakse VÕTA protsessi ekslikult töömahukamaks kui aine uuesti läbimist, mistõttu loobutakse selle kasutamisest ka pragmaatilistel kaalutlustel.

VÕTA taotlemise ja hindamise protsess on asutuste lõikes ebaühtlane. Paljudes koolides on protseduurid liiga bürokraatlikud ning VÕTA taotlemiseks puuduvad selged ja avalikud juhised. Vähim on piiranguid samas asutuses samal tasemel läbitud õpingute ülekandmisele. Taotlejate jaoks muudab VÕTA kasutamise keeruliseks õpiväljundite täieliku kattuvuse nõue, mida on küllaltki raske saavutada, kui varem läbitud aine puhul ei ole tegu täpselt sama õppeaine/mooduliga.

VÕTA **nõustajatel on kõigis õppeasutustes keskne roll taotlejate toetamisel** kogu taotluse koostamise protsessi vältel. Nad aitavad hinnata varasemate kogemuste sobivust, juhendavad tõendite kogumisel ja taotluse vormistamisel. Nõustamise sisu ja ulatus varieerub oluliselt õppeasutusesti ning sõltub nii asutuse tavast kui ka õppija valmisolekust ja nõustaja töökoormusest. Pakutava nõustamise kvaliteet on ebaühtlane. On õppeasutusi, kus õppijatele pakutakse taotlusprotsessis väärtuslikku tuge, aga ka selliseid, kus taotlejatele jäävad ebaselgeks VÕTA taotluse esitamise võimalused ning sellega kaasnevad tingimused. VÕTA hindamise korraldust peetakse üldiselt õiglaseks ja läbipaistvaks, kuid taotlejatele jääb sageli ebaselgeks hindamisprotsessi metoodika ja vastutajad (hindamiskomisjoni koosseis). Samuti puudub tihti tagasiside nii positiivsete kui negatiivsete otsuste korral. Hindamise korraldus ja komisjonide tööpraktika erinevad kooliti aga märkimisväärselt, mistõttu mõjutab taotlejate kogemust nii protsessi läbipaistvus, ajaraam kui ka suhtluse kvaliteet.

Lisaks ametlike VÕTA taotluste esitamisele tuli uuringus esile **ka mitteametlike ehk kokkuleppeliste VÕTA lahenduste kasutamine**. Mitteametlikku VÕTA-t kasutatakse eelkõige juhtudel, mil taotleja varasem kogemus ei kata ära kõiki aine läbimiseks vajalikke õpiväljundeid. Kuigi selline paindlikkus võib õppijat toetada, vähendab see läbipaistvust ja võrdsust varasemate kogemuste üle kandmise süsteemis. Kuna mitteametlikud kokkulepped kipuvad sageli suulised olema, ei ole neid aga vajaduse korral võimalik tõendada.

Uuringust selgus, et VÕTA süsteem on Eestis küll tuntud ja toimiv, kuid selle potentsiaal on alakasutatud peamiselt võimaluste ulatusest õppijate teadmatuse ja ebakindluse tõttu. VÕTA võimaluste laialdasemaks rakendamiseks on vajalik suurendada teadlikkust süsteemi võimalustest nii õppijate, nõustajate kui ka hindajate hulgas ning tagada ühtsed, selged ja kergesti mõistetavad juhendid protsessi rakendamiseks. **Oluline on kujundada VÕTA süsteem õppijakeskseks**, pakkudes selgemat infot, lihtsamat ja läbipaistvamat taotlusprotsessi ning tagades, et see oleks kõigil haridusastmetel ühtselt ja kasutajakeskselt kättesaadav.

Summary

The aim of the study was to obtain an overview of students' awareness of VÕTA (Recognition of Prior Learning and Work Experience); the attitudes of different stakeholders towards VÕTA; the profiles of VÕTA users and non-users; users' experiences; the reasons for using or not using VÕTA in formal education and in applying for professional qualifications; and areas for improving VÕTA. A **combined methodology** was used, including analysis of secondary sources, a target-group survey, interviews with stakeholders involved in VÕTA, and diary entries by applicants. The study involved the VÕTA target group, VÕTA counsellors, VÕTA assessors, professional qualification awarding bodies and sectoral policy-makers.

VÕTA makes it possible to recognise prior studies, continuing education, self-directed learning and work experience, but in practice it is mainly used for the transfer of formal studies. The results of the study showed that the system for the **recognition of prior learning and work experience (VÕTA) is widely known in Estonia, but its implementation is inconsistent and underused**, considering its potential to support lifelong learning. The study revealed that although students' awareness of VÕTA is fairly good, it varies by the type and level of education, being highest in higher education (98% of applicants and 76% of non-applicants had heard of it before). Students in vocational and general education who have not used VÕTA are less aware of the opportunity. Among them, only 59% and 26% of students respectively had heard of VÕTA. The most important sources of information for applicants are educational institutions' websites, fellow students, teachers, lecturers and counsellors.

Although, according to VÕTA counsellors and assessors, the central objective of VÕTA is to promote lifelong learning and to value prior knowledge and experience, **schools' understandings and practices regarding the possibilities of implementing VÕTA differ significantly**. In some institutions, VÕTA is seen as a means of supporting students and increasing flexibility, while in others it is viewed rather as a formal, rarely used process with strict limitations. The study showed **that attitudes towards VÕTA also depend somewhat on the type of experience to be recognised**. For example, the transfer of internship is often preferred, while the transfer of work experience in forms other than internship is viewed more critically. Most often, VÕTA is used in higher education to transfer studies completed in the same institution (38% of VÕTA users), in vocational education to recognise work experience or internship (41%), and in general education institutions to recognise courses or continuing training (45%). The study also revealed that **there are institutions where, due to negative preconceptions or imposed restrictions, it is very difficult or even impossible for students to apply for VÕTA**.

Statistically, the share of VÕTA users has remained stable in recent years: **about 8% of students in higher education and 7% in vocational education apply for VÕTA**. In higher education, VÕTA is used most in professional higher education programmes (10%) and master's studies (9%), and in vocational education at level 5 continuing education (17%) and level 4 vocational education (9%). By field, VÕTA is used most frequently in health and welfare programmes (12% in higher and 10% in vocational education) and in business, administration and law (9% in vocational education). There are more VÕTA users among women. Although VÕTA applicants are predominantly young full-time students, the survey results indicate that the **most likely VÕTA user in higher education is a student aged 26–35 or 36 and older, with higher education, no work experience in the field, and using Estonian as a main language of communication**. In vocational education, the most likely VÕTA user is a student with work experience in the field and with upper secondary, vocational or higher education. Among general education applicants, compared with non-applicants, there are more women, people aged 36 and older, and students

whose language of communication is not Estonian, but due to the small sample size, the differences are not statistically significant.

For students, the main purpose of using VÕTA is to **reduce study load or shorten the duration of studies and to avoid repeating knowledge already acquired**. However, the study showed that for various reasons many students' prior experiences are not recognised in their studies through VÕTA. Most often, work experience, internships, volunteer work and what has been learned in continuing training are not transferred. The main reasons are lack of awareness or uncertainty about VÕTA conditions, the complexity of the application process and the fact that it may involve fees, as well as the desire to retake courses to refresh knowledge or to participate fully in the learning process from beginning to end. More broadly, **attitudes towards applying for VÕTA also play a role**: the VÕTA process is often mistakenly perceived as more time-consuming than retaking a course, which leads to its rejection for pragmatic reasons.

The process of applying for and assessing VÕTA is inconsistent between institutions. In many schools and universities, procedures are overly bureaucratic and there are no clear and publicly available guidelines for applying for VÕTA. Restrictions are least common in relation to the transfer of studies completed at the same level in the same institution. For applicants, the requirement of full correspondence of learning outcomes makes the use of VÕTA more difficult, as it is quite hard to meet this requirement if the previously completed course is not exactly the same subject/module.

VÕTA counsellors play a central role in supporting applicants throughout the application process **in all educational institutions**. They help assess the suitability of prior experiences, guide the collection of evidence and assist in preparing the application. The content and scope of counselling vary significantly between institutions and depend on institutional practice, student's readiness and the counsellor's workload. The quality of counselling provided is uneven. There are institutions where students receive valuable support during the application process, but also those where VÕTA application opportunities and related conditions remain unclear to applicants. The organisation of VÕTA assessment is generally considered fair and transparent, but applicants often lack clarity about the assessment methodology and those responsible (the composition of the assessment committee). Feedback is also often missing in the case of both positive and negative decisions. The organisation of assessment and the working practices of committees differ considerably between schools/universities, which means that applicants' experiences are affected by the transparency of the process, the time frame and the quality of communication.

In addition to formal VÕTA applications, the study also revealed the **use of informal or negotiated VÕTA solutions**. Informal VÕTA is used primarily in cases where the applicant's prior experience does not cover all the learning outcomes required to complete a course. While such flexibility can support students, it reduces transparency and equity in the system of recognising prior experiences. As informal arrangements tend to be verbal, they cannot be proven when needed.

The study showed that although the VÕTA system in Estonia is known and functioning, its potential is underused mainly because students are unaware of or uncertain about the full range of opportunities. To encourage broader use of VÕTA, it is necessary to increase awareness of the system's possibilities among students, counsellors and assessors, and to ensure uniform, clear and easily understandable guidelines for implementing the process. **It is important to make the VÕTA system more student-centred** by providing clearer information, a simpler and more transparent application process, and ensuring that it is accessible in a consistent and user-centred way at all levels of education.

Lisa 1. Ülevaade VÕTA kasutamisest teistes riikides

1.1. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine Rootsis

Rootsis nimetatakse varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise süsteemi terminiga **validering** (edaspidi lihtsustatult Eesti kontekstist lähtuvalt kui VÕTA). VÕTA on Rootsis juba alates 1990. aastastest oluliseks meetmeks elukestva õppe edendamisel ning inimeste tööjõuturule ja haridussüsteemi kaasamisel.⁹² Samas on Rootsis VÕTA protsess ja seda reguleerivad määrused **tugevalt detsentraliseeritud**, mistõttu VÕTA põhimõtted ja rakendamine võib erineda sõltuvalt nii piirkonnast kui ka õppeasutusest.⁹³ Sellest tulenevalt puudub muuhulgas üldine statistika läbiviidud ja lõpetatud VÕTA taotluste kohta riiklikul tasandil, mistõttu on keeruline hinnata ka VÕTA protsessi üleriigilist sotsiaal-majanduslikku mõju.

Rootsis saab varasemaid õpinguid ja kogemusi arvestada **kõikidel haridustasemetel**. Seega saab haridussüsteemis VÕTA-t taotleda nii täiskasvanuhariduses (mittestatsionaarne üldharidus), kutsehariduses kui ka kõrghariduses. Seejuures omab Rootsis olulist rolli **kõrgem kutseharidus** (*Yrkeshögskoleutbildning* e. YH), mis on osa sealse elukestva õppe süsteemist ning paikneb formaalse haridustaseme skaalal keskkoolijärgses, kuid samas ülikooliharidusest eraldiseisvas kategoorias. Kui nn „tavaline kutseharidus“ pakub võimalust omandada kutseoskus keskkooli tasemel, siis kõrgem kutseharidus on praktilisemat laadi õppevorm, mis vastab konkreetsemalt tööandjate vajadustele ning pakub põhjalikku ühe kuni kahe aastast spetsialiseerumist pärast keskkooli lõpetamist.⁹⁴ Suurim osa VÕTA taotlustest esitatakse **täiskasvanuhariduses**, mh täiskasvanute gümnaasiumites (*kommunal vuxenutbildning, Komvux*), mis asuvad üle riigi 290 omavalitsusüksuses.⁹⁵ Lisaks pakuvad Rootsi täiskasvanute hariduskeskused (*folkhögskolor*) erinevaid haridusprogramme, mille õppekavad pole küll riiklikul tasandil standardiseeritud, kuid mis arvestavad olulisel määral VÕTA taotlemise kaudu varasemaid teadmisi ja oskusi. Õpingute ajal saab VÕTA-t taotleda täiskasvanuhariduses ja kõrghariduses. **Samuti saab paralleelsüsteemina VÕTA-t taotleda n-ö kutsena tööandjate kaudu**. Selle jaoks on loodud Rootsis tööstussektorite poolt spetsiaalsed valideerimismudelid (ligi 25 erinevat hindamismudelit).⁹⁶ Selline hindamismeetod on kooskõlas nii riiklike hariduspoliitika eesmärkidega kui ka tööturu nõudmistega.

VÕTA protsess

Rootsis on viimastel aastatel VÕTA protsessis toimunud suured muutused: kehtestatud on uus kord, tugevdada on püütud piirkondlikku koostööd ja omavalitsuste alla kuuluvate täiskasvanugümnaasiumite juhtidele on seatud kohustus korraldada ja juhtida VÕTA protsessi

⁹² Andersson, P., Fejes, A., & Ahn, S.-E. (2004). Recognition of prior vocational learning in Sweden. *Studies in the Education of Adults*, 36(1), 57–71. <https://doi.org/10.1080/02660830.2004.11661487>

⁹³ Cedefop. *European database on validation of non-formal and informal learning*. <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/european-database-on-validation-of-non-formal-and-informal-learning>

⁹⁴ Swedish National Agency for Higher Vocational Education. *Higher Vocational Education (Yrkeshögskolan)*. <https://www.yrkeshogskolan.se/in-english/>

⁹⁵ Eurydice. (2023, November 27). *Adult education and training – Sweden*. European Commission. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurydice/sweden/adult-education-and-training>

⁹⁶ Ministry of Education and Research (Sweden). (2019). *Implementation of validation arrangements in Sweden*. Europass. <https://europass.europa.eu/system/files/2023-11/SE%20One-off%20report%20validation.pdf>

senisest läbimõeldumalt.⁹⁷ VÕTA protsessi mõjutavad erinevate analüüside hinnangul muuhulgas **poliitilised tegurid**.⁹⁸ VÕTA-t nähakse Rootsis olulise vahendina inimeste oskuste uuendamisel ja ümberõppel, eriti töökohtade ja -positsioonide sageda vahetamise kontekstis. Lisaks peetakse seda oluliseks marginaliseeritud gruppide, nagu näiteks pikaajalised töötud ja sisserändajad, integreerimisel ühiskonda ja tööturule.⁹⁹

Joonis 1. VÖTA taotlemise osalised Rootsis¹⁰⁰

VÖTA taotlemise protsess on Rootsis mitmetahuline ja hõlmab palju osapooli. Ehkki Rootsis puudub ühtne, üleriigiliselt juhitud ja reguleeritud VÖTA süsteem, püütakse seda protsessi üleriigiliselt kooskõlastada.¹⁰¹ Riiklikul tasandil koordineerivad VÖTA protsessi järgmised riigiasutused: **Rootsi Kõrghariduse Nõukogu, Kõrgema Kutsehariduse Amet ja Haridusamet**. Täiskasvanuhariduse puhul on juhtivaks koordineerijaks üldjuhul **kohalik omavalitsus**, mis võib VÖTA taotluste hindamise tellida ka mõnelt koolitusasutuselt.

Tööturu ja kutsega seotud VÖTA taotlemise saab jaotada üldjoontes kolmeks (joonis 1). Esiteks (1) **sektoripõhine VÖTA taotlemise protsess**, mille hindamine toimub spetsiaalsete testimiskeskuste (*test-center*) ja kutseliste hindajate (kutseandjad) poolt, mis on vastavate tööstusharude poolt heaks kiidetud.¹⁰² Sektoripõhisus tähendab seejuures seda, et VÖTA süsteem tugineb konkreetse majandussektori või kutsevaldkonna vajadustele ja lähtub iga organisatsiooni enda poolt kehtestatud valideerimismudelitest ja konkreetse elukutse

⁹⁷ Persson, H. (2024). *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2023 update: Sweden*. European Commission & Cedefop. https://www.cedefop.europa.eu/files/se_cr2023.pdf

⁹⁸ Vt nt Andersson, P., Fejes, A., & Ahn, S.-E. (2004). Recognition of prior vocational learning in Sweden. *Studies in the Education of Adults*, 36(1), 57–71. <https://doi.org/10.1080/02660830.2004.11661487>; Andersson, P., & Fejes, A. (2011). Sweden: The developing field of validation research. In J. Harris, M. Breier, & C. Wihak (Eds.), *Researching the Recognition of Prior Learning: International Perspectives* (pp. 228–247). NIACE. https://www.researchgate.net/publication/264811075_Sweden_The_developing_field_of_validation_research

⁹⁹ OECD. (2015). *Back to work: Sweden. Improving the re-employment prospects of displaced workers*. OECD, p 92. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2015/12/back-to-work-sweden_g1g5efbd/9789264246812-en.pdf

¹⁰⁰ Persson, H. (2024). *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2023 update: Sweden*. European Commission and Cedefop. https://www.cedefop.europa.eu/files/se_cr2023.pdf, lk. 5.

¹⁰¹ Eurydice. (2024, December 4). *Overview* – Sweden. European Commission. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/eurydice/sweden/overview>

¹⁰² Persson, H. (2024). *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2023 update: Sweden*. European Commission and Cedefop. https://www.cedefop.europa.eu/files/se_cr2023.pdf, lk. 7.

pädevusstandardist.¹⁰³ Seega on paljud kutset pakkuvad organisatsioonid loonud omale spetsiaalsed hindamismudelid, mis põhinevad kokkulepitult konkreetsele ametile vastavatel kriteeriumitel.

Lisaks (2) võib VÕTA taotluse protsess aset leida **Rootsi Riikliku Tööhõiveameti (PES)** kaudu. Sellisel juhul teostatakse hindamine hankega valitud teenusepakkuja poolt ja seda rahastab PES.¹⁰⁴ Selline VÕTA taotlemise viis lähtub eeskätt seonduvalt ametitega, mille järele on tööturul suur nõudlus. Kolmandaks (3) saab VÕTA-t taotleda **kohalike omavalitsuste all tegutsevate täiskasvanukoolide kaudu (Komvux)**. Lisaks VÕTA protsessidele, mis lähtuvad õpingute jätkamisest või lühendamisest, võib taotleda VÕTA-t ka õppimise alustamiseks **esmasest kutseõppes (initial vocational education and training)**.¹⁰⁵

Rootsi haridussüsteemis toimub VÕTA protsess kaudselt riiklikult rahastatud süsteemi kaudu, kuna protsesse viivad peamiselt läbi õpetajad/õppejõud haridusasutustes. Samas on olemas ka otsene riiklik rahastus, mille ulatus ja kriteeriumid varieeruvad sõltuvalt sektorist ja eesmärgist. VÕTA taotlemine on taotlejale tavaliselt **tasuta**, kuid kui VÕTA valideerimine toimub PES-i kaudu, võib Rootsi Sotsiaalkindlustusamet pakkuda **rahalist hüvitist vastavalt taotleja majanduslikule olukorrale**.¹⁰⁶

Oskuste ja teadmiste arvestamine

Rootsis on VÕTA taotluste hindamissüsteem tugevalt detsentraliseeritud: iga VÕTA-t pakkuv asutus tegutseb peamiselt enda kehtestatud reeglite järgi. Kuigi Rootsis ei ole määrust, mis reguleeriks VÕTA protsessi üleriigiliselt, on olemas riiklikud juhised, mis pakuvad valdkonnapõhiseid soovitusi, mida VÕTA-t pakkuvad asutused saavad kasutada oma konteksti arvestades. Valideerimisprotseduuride kohandamine konkreetse haridustaseme vajadustele on seejuures iga asutuse enda vastutus ja ülesanne.¹⁰⁷

Riiklikud juhised, nagu näiteks 2018. aastal Rootsi Kõrgema Kutsehariduse Ameti poolt välja antud dokument valdkonnapõhiseks valideerimiseks, soovivad oskuste kaardistamisel (*kompetenskartläggning*) kasutada **vestlusi ja struktureeritud intervjuusid**. Samuti suunatakse VÕTA taotlejaid koostama hindamiseks eneserefleksiooni. **Oskuste hindamisel (kompetensbedömning)** soovitatakse kasutada vaatluspõhist meetodit, simulatsioone ja rollimänge, praktiliste ülesannete demonstratsiooni ning teste ja eksameid. Samuti on riiklikul tasandil koostatud **meetodimaatriks**, mis aitab VÕTA-t pakuval asutustel leida vastavalt taotleja profiilile ja ülekantavale kogemusele sobivaid (sh kombineeritud) meetodeid.¹⁰⁸

Täiskasvanuhariduses on Rootsis tavaks **personaalne õpitee** ehk igale õppijale koostatakse individuaalne õppekava, mis peab sisaldama teavet õpilase õppekava eesmärkide ja planeeritud mahu kohta.¹⁰⁹ Valideerimisprotsessi esimene samm on tuvastada taotleja teadmised ja oskused, mis avalduvad õpilase varasematest õpikogemustest. Seejärel võrreldakse neid oskusi ja teadmisi Rootsi koolisüsteemis omandatuga, s.t kontrollitakse vastavust õppekavale ja hinnatakse individuaalseid pädevusi. Oluline on seejuures märkida, et nende oskuste

¹⁰³ Persson, H. (2024). *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2023 update: Sweden*. European Commission and Cedefop. https://www.cedefop.europa.eu/files/se_cr2023.pdf, lk. 7.

¹⁰⁴ *Ibid.*

¹⁰⁵ *Ibid.*, lk. 5.

¹⁰⁶ *Ibid.*, lk. 21.

¹⁰⁷ Euroopa Komisjon; Cedefop ja ICF International, 2014

¹⁰⁸ Government Offices of Sweden. Ministry of Education and Research. *Implementation of validation arrangements in Sweden*. <https://europass.europa.eu/system/files/2023-11/SE%20One-off%20report%20validation.pdf>; Persson, H. (2024). *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2023 update: Sweden*. European Commission ja Cedefop. https://www.cedefop.europa.eu/files/se_cr2023.pdf

¹⁰⁹ Skolverket. *Municipal adult education (Komvux)*. Utbildningsguiden. <https://utbildningsguiden.skolverket.se/languages/english-engelska/komvux>

tunnustamist (taotluse arvestamine) ei peeta valideerimisprotsessi osaks, vaid taotluse aktsepteerimist käsitletakse üksnes protsessi lõppeesmärgina. Ka dokumenteerimist nähakse Rootsis teistviisi. **Dokumenteering toimub alles pärast valideerimist tagasisivaatavalt ning selle eesmärk on fikseerida, millised teadmised valideeriti ja millist laadi tunnustus sellele järgnes.**

Taotluse täitmise hõlbustamiseks on Rootsi Haridusamet (*Skolverke*) välja töötanud suunised, sealhulgas tööriistad, mis aitavad kaardistada inimese teadmisi vastavalt kursuste õppekavadele. Rootsis on viimastel aastatel tehtud ka suuri edasiminekuid koordineerimise edendamisel nii riiklikul kui ka regionaalsel tasandil ning ühise valideerimismõiste kasutuselevõtu soosimisel.¹¹⁰ Näiteks algatati 2018. aastal Rootsi Kõrgema Kutsehariduse Ameti juhitud ja Euroopa Sotsiaalfondi rahastatud projekt BOSS (*Branschvalidering – Operativ och Strategisk Samverkan*), mis on viinud tööturul **uute valideerimismudelite väljatöötamiseni** ning suurendanud ametite arvu, mille puhul saab VÕTA valideerimist teostada.¹¹¹

VÕTA hindamise riiklik delegatsioon, kuhu kuuluvad ametiühingute, tööandjate ühenduste ja riiklike ametiasutuste esindajad, on teinud ettepaneku välja töötada kooskõlastatud strateegia oskuste pakkumise ja elukestva õppe jaoks. Sellega soovitakse luua Rootsis nõukogu, mille ülesanne on koordineerida ja juhtida VÕTA taotluste hindamisprotsessi. VÕTA hindamise delegatsiooni soovitusel kehtestati 2020. aastal muuhulgas määrus, millega loodi riiklik rahastus sotsiaalpartneritele, kes soovivad olemasolevaid hindamismudeleid täiustada või uusi välja töötada.¹¹²

Lisaks käivitati 2020. aastal pilootprojekt **HVE-Flex**, mille eesmärk on lihtsustada ja kiirendada EQF tasemel 5 ja 6 kutsehariduse kvalifikatsioonide omandamist neile, kellel on ulatuslik töökogemus konkreetsetes valdkonnas.¹¹³ Rootsi valitsus eraldas aastatel 2020–2022 ligi 2,85 miljonit eurot haridusteenuse pakkujatele selle mudeli rakendamiseks. HVE-Flex programm on osutunud praeguste tulemuste järgi väga edukaks. Keskmiselt said programmis osalevad õppijad VÕTA valideerimise kaudu üle kanda oma varasemaid kogemusi 60% ulatuses õppekavast, vähendades seeläbi hariduskulusid poole võrra.¹¹⁴ Programmis osalejate seas olid seejuures populaarseimad just tervishoiu, sotsiaaltöö, majanduse, administratsiooni ja müügi valdkonnad.

Ülevaade olemasolevast statistikast

Rootsis puudub keskne riiklik statistika VÕTA taotluste ja positiivsete otsuste kohta. Sellegipoolest on Rootsi Haridusministeerium proovinud viimastel aastatel VÕTA taotlejate arvu kohta ülevaadet saada. Olemasolevatest andmetes nähtub, **et viimase kümne aasta jooksul on märkimisväärselt kasvanud VÕTA taotlejate hulk** ning seda eeskätt just **uussisserändajate arvelt**.¹¹⁵

VÕTA taotlejate hulk varieerub sõltuvalt haridustasemest märkimisväärselt. Keskkariduse tasemel on valideerimine seni olnud tagasihoidlik: vaid umbes 2% õpilastest ehk 4180 inimest on VÕTA protsessi kaudu oma varasemat kogemust või teadmisi arvestada soovinud.

¹¹⁰ Swedish Council for Higher Education. (2021). *Recognition of prior learning in practice: Putting policies to work – Experiences from two years of peer learning*. https://www.uhr.se/globalassets/_uhr.se/publikationer/2021/uhr-recognition-of-prior-learning-in-practice.pdf

¹¹¹ Myndigheten för yrkeshögskolan. *ESF-projektet BOSS – Branschvalidering: Operativ och Strategisk Samverkan*. <https://www.myh.se/validering-och-seqf/vara-projekt-inom-validering-och-seqf/esf-projektet-boss>

¹¹² Persson, H. (2024). *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2023 update: Sweden*. European Commission ja Cedefop. https://www.cedefop.europa.eu/files/se_cr2023.pdf, lk. 15.

¹¹³ Cedefop (2021). *Sweden: HVE-flex: fast track to higher VET qualifications through validation*. Cedefop. Kättesaadav: <https://www.cedefop.europa.eu/en/news/sweden-hve-flex-fast-track-higher-vet-qualifications-through-validation>

¹¹⁴ *Ibid.*

¹¹⁵ *E-study trip "RPL from practitioner to practitioner" Sweden 2020.*

Kutsehariduses on VÕTA taotlejate hulk see-eest suurem: aastatel 2019–2021 taotles VÕTA-t koguni 15% kõigist õppijatest. Märgatav on ka soopõhine erinevus: **Rootsis kasutavad naissoost õppijad VÕTA võimalusi kutsehariduses rohkem kui mehed.**¹¹⁶

Kõrghariduse tasemel on statistikast ülevaadet saada veelgi keerulisem. Erinevad allikad märgivad, et kõrgkoolide andmeid on raske koguda, kuna asutustel puudub ligipääs usaldusväärsele infole ning „reaalsete kompetentside“ määratlemine on ebaselge ja varieeruv.¹¹⁷ Rootsi Ülikoolide Kantsleri Büroo ja Kõrgharidusamet on küll uurinud VÕTA taotlusi ilma ametliku dokumentatsioonita omandatud oskuste alusel, kuid ka selle puhul on ülevaade statistikast puudulik. Olemasolevad andmete järgi oli aastatel 2018–2021 sügissemestril VÕTA taotlejate arv kõikide kõrgkoolide peale, kes oma andmeid jagasid ligikaudu 4200 inimest ning kevadsemestril umbes 2300. Soolise võrdluse vaatest oli aktsepteeritud VÕTA taotluste osakaal suurem taaskord naissoost taotlejatel.¹¹⁸

Samas märgivad mitmed raportid, et Rootsis on viimastel aastatel kiiresti kasvanud sektoripõhiste taotluste arv. **Sektoripõhine VÕTA** tähendab Rootsi kontekstis VÕTA-protsessi, mis on seotud konkreetse ametiala või tööstusharuga ning mis viiakse läbi vastavalt selle sektori nõuetele ja standarditele. See toimub tavaliselt koostöös kutseorganisatsioonide, tööandjate või sotsiaalpartneritega¹¹⁹, kes määratlevad, millised teadmised ja oskused on antud ametis töötamiseks vajalikud. Rootsi Kõrgema Kutsehariduse Ameti andmetest nähtub, et 2020. aastal registreeriti 3628 taotlust, 2021. aastal 5625 ja 2022. aastal juba 6272 taotlust.¹²⁰

Rootsi Haridusamet on Valideerimise Riikliku Delegatsiooni soovitusel püüdnud koguda ja koondada usaldusväärsemat statistikat. 2022. aasta sügisel tehti kvaliteedikontroll valimi alusel ning jätkati arendustööga, et edaspidi saaks esitada kvaliteetsemaid andmeid VÕTA valideerimiste kohta. Selgus aga, et andmete kvaliteet pole veel piisav, et kasutada neid ametlike näitajatena. Peamine probleem on seejuures, et vähe valideeritud kursused ei kajastu sageli üldse aruandluses. Seetõttu saab Haridusamet anda ülevaate vaid erialadest, kus kasutakse VÕTA-t rohkem.¹²¹

Peamised kitsaskohad

Kuigi VÕTA on Rootsis laialdaselt kasutusel ja tuntud, on neilgi mitmeid kitsaskohti: (1) esiteks on osutunud keeruliseks **kvalifikatsioonide vastastikune tunnustamine** (seda peamiselt rahvusvaheliselt); (2) teiseks on üheks pärssivaks aspektiks VÕTA taotlemise **detsentraliseeritud struktuur**: 21 eri regioonis ja paljudes omavalitsustes on erinevad praktikud ja praktikad, mis kipub tekitama segadust ja ebavõrdust taotlemisel ning hindamisel; (3) **valideerimisprotsessi kohta vajatakse selgemaid juhiseid** nii taotlejatele kui ka hindajatele nii üleriigiliselt kui lähinaabrite vahel (Skandinaavias toimub sage õpiränne naaberriikide vahel).¹²²

Paljudes OECD riikides on loodud kindlad süsteemid, mis võimaldavad tööalaste, varem omandatud oskuste hindamist. Nende süsteemide kaudu on võimalik saada kvalifikatsioon, mis

¹¹⁶ 'Valideringsrapport 2022 - Läge och utveckling av validering nationellt och regionalt' (in English: 'Validation report 2022 - State and development of validation nationally and regionally') by National Agency for Higher Vocational Education et al (2022).

¹¹⁷ *Ibid.*

¹¹⁸ Persson, H. (2024). *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2023 update: Sweden*. European Commission ja Cedefop. https://www.cedefop.europa.eu/files/se_cr2023.pdf, lk. 22-23.

¹¹⁹ VÕTA kontekstis on sotsiaalpartnerid need huvirühmad, kes osalevad VÕTA-poliitikate kujundamises, rakendamises ja järelevalves, et tagada süsteemi töökindlus ja asjakohasus töömaailma vajadustega. Nt tööandjate organisatsioonid, ametiühingud, kutse- ja erialaliidud, tööandjad jne.

¹²⁰ 'Valideringsrapport 2023 - Läge och utveckling av validering nationellt och regionalt' ('Validation report 2023 - State and development of validation nationally and regionally') by National Agency for Higher Vocational Education et al (2023), lk. 11.

¹²¹ Persson, H. (2024). *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2023 update: Sweden*. European Commission ja Cedefop. https://www.cedefop.europa.eu/files/se_cr2023.pdf, lk. 22.

¹²² *E-study trip "RPL from practitioner to practitioner" Sweden 2020.*

vastab formaalses hariduses omandatule. Selline tunnustamine võib anda võimaluse jätkata õpinguid või tagada juurdepääs muudele tööturul tunnustatud sertifikaatidele. Näiteks Prantsusmaal on umbes 650 000 inimest saanud viimase 20 aasta jooksul ametliku kvalifikatsiooni VÕTA protsessi (*validation des acquis de l'expérience*) kaudu. Rootsis on seevastu lähenemine erinev: tööpetsiifilistele oskustele keskenduvad VÕTA süsteemid ei anna tavaliselt ametlikke ega formaalsetele kvalifikatsioonidele võrdväärseid tunnistusi.¹²³

1.2. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine Norras

Norras on mitteformaalse ja informaalse õppe valideerimine institutsionaliseeritud õiguslikult kehtivate seaduste ja määruste kaudu kõigil haridustasemetel, mida hõlmab riiklik kvalifikatsiooniraamistik (NKR). Norra **realkompetansevurdering** (edaspidi lihtsustatult Eesti kontekstist lähtuvalt kui VÕTA) tugineb aastatepikkusele poliitilisele ja strateegilisele arendustööle, millele pani 1998. aastal aluse pädevusreform (*Kompetansereformen*).¹²⁴ Oluliseks alusprintsipi peetakse seejuures VÕTA puhul Norras seda, et valideerimine oleks vabatahtlik ja eeskätt kasulik taotlejale. Kuigi VÕTA taotlemine on vabatahtlik, on VÕTA taotlemisega seotud õigused Norras seaduspõhiselt paika pandud ja tagatud.¹²⁵

VÕTA protsess

VÕTA taotlemise eesmärk ei ole üksnes õpingute lühendamine, vaid ka tööalaste võimaluste suurendamine. Norras järgitakse sarnaselt Eestile põhimõtet, et formaalharidus pole ainus tee oskuste omandamiseks: töökogemus, praktika ja mitteformaalne õpe on samuti väärtuslikud. Kuigi karjäärinõustamiskeskustel (*karrieresenter*) ja koolidel on VÕTA protsessi korraldamisel täielik autonoomia, on Norra Haridus- ja Teadusministeerium välja töötanud kindlad riiklikud juhised praktikate ühtlustamiseks. Nende juhiste kohaselt koosneb VÕTA protsess neljast etapist:¹²⁶

1. **Teavitamine ja nõustamine:** kui VÕTA protsessist huvitatu võtab ühendust karjäärinõustamiskeskusega või mõnel juhul ka otse haridusasutusega, saab ta teavet pakutavate kursuste kohta ning talle selgitatakse VÕTA kaudu varasemate õpingute ja kogemuste tunnustamise protsessi;
2. **Teadmiste ja oskuste dokumenteerimine ning kaardistamine:** VÕTA taotleja koondab kõik vajalikud dokumendid, mis tõendavad tema pädevusi, olgu need siis omandatud formaalselt, mitteformaalselt või informaaalselt, ja kaardistab nende põhjal, mida oleks võimalik VÕTA kaudu üle kanda;
3. **Hindamine ja valideerimine:** see etapp varieerub oluliselt sõltuvalt valitud programmist ja õppija eripärast ning võib viia (õppe)programmi täieliku või osalise arvestamiseni;
4. **Lõppotsus:** positiivse otsuse korral väljastatakse õppijale pädevustunnistus, milles on märgitud, kas tema taotlus on arvestatud täielikult või osaliselt (see tunnistus kehtib kogu riigis, olenemata, mis asutus selle väljastab).

Norras on täiskasvanute baasteadmiste ja -oskuste, sealhulgas sisserändajate ja vanglakaristust kandvate isikute teadmiste ja oskuste teadlik arendamine oluliseks riiklikuks

¹²³ OECD (2023). *Recognition of Prior Learning: A Practical Guide for Policy Makers*. <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/adult-learning/booklet-rpl-2023.pdf>

¹²⁴ Hult, Å., & Andersson, P. (2008). *Validation in the Nordic countries – Policy and practice*. Nordic Network for Adult Learning (NVL). https://nvl.org/wp-content/uploads/2022/12/valid_nord_rap_2008_eng.pdf

¹²⁵ Norwegian Ministry of Education and Research. (2014). *The Norwegian qualifications framework for lifelong learning*. https://www.nokut.no/siteassets/nkr/20140606_norwegian_qualifications_framework.pdf

¹²⁶ Meghnagi, M., & Tuccio, M. (2022). *The recognition of prior learning: Validating general competences* (OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 270). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/2d9fb06a-en>, lk 51–52.

prioriteediks. Selle tegevuse keskmes on **Skills Norway** (Norra Haridus- ja Teadusministeeriumi elukestva õppega tegelev üksus), mille eesmärgiks on pakkuda erinevate programmide kaudu nii põhiharidust kui ka keskharidust neile, kes on formaalsest haridusest n-ö kõrvale jäänud.¹²⁷ Näiteks on Norras täiskasvanutel, kes ei ole lõpetanud kohustuslikku üldharidusmiinimumi ja on vähemalt 25-aastased, seaduslik õigus keskhariduse omandamiseks ning varasemate teadmiste ja kogemuste arvestamiseks.¹²⁸ See loob võimaluse tõsta tööalast konkurentsivõimet, ilma et peaks kogu õppeprotsessi otsast peale alustama. Oluline on siinkohal ka Norra kaheastmeline meetod: (1) esmalt toimub VÕTA taotlejate kompetentside tuvastamine ja dokumenteerimine koostöös karjäärinõustamiskeskustega, mille raames saab taotleja professionaalset tuge oma varasemate kogemuste kirjeldamisel; (2) seejärel viib vastav haridusasutus läbi hindamise, võrreldes kaardistatud oskusi riiklike õppekavadega.¹²⁹

Oskuste ja teadmiste arvestamine

Norra kontekstis mõistetakse **VÕTA valideerimise** all kõiki eelnevaid õpikogemusi: formaalseid, mitteformaalseid ja informaalset laadi, ning ei tehta vahet õppimise konteksti või vormi alusel. Seega hinnatakse teadmisi samaväärselt, sõltumata sellest, kas need on omandatud koolis, töökeskkonnas või igapäevaelus. VÕTA arvestamise süsteem tugineb mitmekülgsele ja paindlikule lähenemisele, mille keskmes on **oskuste ja teadmiste tuvastamine, dokumenteerimine ja hindamine**.¹³⁰

Oskuste ja teadmiste tuvastamise faasis on Norras VÕTA protsessis keskne roll **karjäärinõustamiskeskustel**, mis valivad õppija profiilist lähtudes sobiva hindamismeetodi. Peamise hindamismeetodina kasutatakse sealjuures **portfooliot**, kuhu taotleja kogub tõendid, nagu koolitustunnistused, lõpetamata õpingute diplomid, töandjate koostatud kirjeldused tööülesannetest, isiklikud tööd jms. Portfooliot täiendatakse sageli intervjuudega, mille abil hinnatakse dokumentatsioonis märgitud ja seostatavust valitud õppekavaga. Intervjuudes kasutatakse enamasti küsimusi, mis soodustavad eneserefleksiooni ning põhjenduste ja järelduste tegemist VÕTA taotleja enda poolt.¹³¹

Pärast oskuste ja teadmiste tuvastamise etappi **hindab vastav (haridus)asutus esitatud dokumentatsiooni** ning rakendab selleks vajalikke meetodeid, näiteks digipädevusi hindavaid teste, kirjalikke ülesandeid, praktilisi katseid või demonstratsioone ja mõningatel juhtudel ka individuaalseid kodutöid, et mõõta taotleja teadmiste vastavust õppekava õpitulemustele. **Hindamine on Norras alati individualiseeritud ning arvestab õppija varasemat kogemust ja programmi** (mille raames VÕTA taotlus esitatakse) sisu. Toetava elemendina on süsteemi loimitud **digiplatvorm Norwegian Digital Learning Arena (NDLA)**, mis pakub õppematerjale, eksaminäiteid ja lahendusi ligi saja õppeaine kohta. See platvorm võimaldab õppijatel iseseisvalt valmistuda valideerimistestideks ning võimaldab ligipääsu õppealasele nõustamisele ja õpitoele.¹³²

Norra haridussüsteemis on põhi- ja keskhariduse tasemel VÕTA taotluste arvestamise kord ja meetod **detsentraliseeritud**. Selle eest vastutavad **kohalikud omavalitsused ja maakonnad/regioonid**. Taotluste hindamine põhineb riiklike õppekavade õpitulemustel ning selle kaudu võib õppija saada kas täiskvalifikatsiooni tõendava tunnistuse või, juhul kui

¹²⁷ Skule, S. (2020). *Skills policies in Norway: National and regional measures*. Nordregio Events. <https://nordregioevents.org/wp-content/uploads/2020/11/Sveinung-Skule.pdf>

¹²⁸ OECD. (2023). *Flexible adult learning provision: What it is, why it matters, and how to make it work*. <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/adult-learning/booklet-flexibility-2023.pdf>, lk. 15.

¹²⁹ Meghnagi, M., & Tuccio, M. (2022). *The recognition of prior learning: Validating general competences* (OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 270). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/2d9fb06a-en>, lk. 52.

¹³⁰ *Ibid.*

¹³¹ *Ibid.*

¹³² Vt <https://ndla.no/en>

kvalifikatsiooninõuded on osaliselt täidetud, oskustunnistuse. Kutsehariduses tuleb lisaks sooritada ametlik kutseksam, et saada lõpudiplom (nt meistri- või kutsetunnistus).¹³³

Kutsekõrghariduses kehtib alates 2003. aastast võimalus VÕTA protsessi kaudu õppeasutusse kandideerida. 2013. aasta määrus lisas omakorda veel võimaluse saada VÕTA kaudu vabastus teatud õppekava osast. Täiskasvanud õppijad (alates 23. eluaastast), kellel puudub formaalne kvalifikatsioon, võivad **taotleda vabastust nii vastuvõtukonkursist kui ka õppest.** Kõrghariduse tasemel (alates 25. eluaastast) reguleerib VÕTA taotluste arvestamist seadus, mis võimaldab kutsekõrgharidusega/rakenduskõrgharidusega sarnaseid võimalusi. Kõrgematel haridustasemetel (NKR tasemed 5–8) kujundavad ülikoolid ja kolledžid oma valideerimiskorrad ise, lähtudes konkreetsete õppekavade õpiväljunditest.¹³⁴

Rahvusvaheline koostööprojekt **VISKA** (2017–2020), mida koordineeris *Skills Norway*, keskendus puudulike või lünklike oskustega täiskasvanute, sisserändajate, varjupaigataotlejate ja põgenike oskuste nähtavamaks muutmisele.¹³⁵ Projekti raames arendati meetmeid, mille eesmärgiks oli suurendada nimetatud sihtrühmade juurdepääsu oskuste arvestamisele, haridusele ja tööturule VÕTA protsessi kaudu. Norras läbiviidud pilootfaasis läbis 612 varjupaigataotlejat esimesed kaks oskuste arvestamise etappi (tuvastamine ja dokumenteerimine) elektroonilise tööriista **Kompass** abil ning said sellele järgnenud karjäärinõustamist. Kokku jõudis 74 osalejat keskhariduse tasemel ka lõplikku hindamise ja tunnustamise etappi. Kuna projekti käigus osutus oluliseks võimaldada osalejatel kasutada oma oskuste hindamiseks emakeelt, tehti selleks Norra haridusseaduses erand ja võimaldati VÕTA taotluste hindamist ka muudes keeltes (lisaks norra ja saami keelele). Selle tulemusena muudeti seadust püsivalt.¹³⁶

Ülevaade olemasolevast statistikast

Sarnaselt **Rootsile puudub ka Norras keskne pikaajaline statistika VÕTA taotluste ja taotlejate kohta.** Ehkki andmed on lünklikud ning kõige värskeimad avalikud koondandmed pärinevad 2014. aastast, võimaldab Cedefop-i ja UNESCO statistika siiski märgata teatud määral pikema aja dünaamikat ja haridustasemepõhiseid erinevusi.

Norra kogemus kinnitab, et varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine on keskhariduse tasandil tõhusaks sillaks tööturule, kus üldjuhul nõutakse vähemalt keskharidust. Aastatel 2000–2005 osales VÕTA protsessis ligikaudu 60 000 täiskasvanut, neist neli viiendikku kutsehariduses.¹³⁷ Pärast seda on taotlejate hulk aga oluliselt langenud: 2013/14. õppeaastal taotles VÕTA-t vaid 2200 täiskasvanut. **See-eest kutseõppes on VÕTA taotlejate hulk jätkuvalt suur.** 2008. aastal oli 62% kutsehariduses õppijatest lasknud oma teadmisi VÕTA kaudu hinnata ning 89–92% neist pälvis ka ametliku tunnustuse, mis võimaldas lühendada VÕTA kaudu oma

¹³³ Cedefop, & Norwegian Directorate for Higher Education and Skills. (2023). *Vocational education and training in Europe – Norway: system description*. In Cedefop & ReferNet (Eds.), *Vocational education and training in Europe: VET in Europe database – detailed VET system descriptions*. <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/norway-u3>

¹³⁴ Cedefop; Norwegian Directorate for Higher Education and Skills. (2022). *Vocational education and training in Europe – Norway: system description*. In Cedefop; ReferNet (Eds.), *Vocational education and training in Europe database – detailed VET system descriptions*. <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/norway-u2>

¹³⁵ ReferNet Norway. (2017). *Norway: Career guidance for refugees*. CEDEFOP. <https://www.cedefop.europa.eu/en/news/norway-career-guidance-refugees>

¹³⁶ Cedefop. (2021). *European inventory of NQFs 2020 – Norway*. https://www.cedefop.europa.eu/files/norway_-_european_inventory_on_nqf_2020.pdf, lk. 10.

¹³⁷ Skills Norway. (2023, 6. detsember). *Case study: Validation of prior learning in upper secondary and higher education*. UNESCO Institute for Lifelong Learning. <https://www.uil.unesco.org/en/articles/case-study-validation-prior-learning-upper-secondary-and-higher-education>

õppeaega.¹³⁸ Enamik VÕTA taotlejatest hindab seejuures oma kogemust VÕTA taotlemisel positiivseks: ligikaudu 80% taotlejatest peab VÕTA-t kasulikuks või väga kasulikuks.¹³⁹

Kõrghariduses on VÕTA taotlejate hulk märkimisväärselt väiksem, kuid see-eest tõusvas trendis. 2013. aastal võeti VÕTA protsessi teel õppima koguni 41% täiskasvanutest, kes selleks taotluse esitas.¹⁴⁰ Samas taotleb vaid väike osa tudengitest VÕTA kaudu vabastusi õppeainetest. Riikliku agentuuri **Vox** koostatud juhised VÕTA rakendamiseks erandite taotlemisel markeerivad olulist sammu VÕTA protsessist teadlikkuse ja taotlejate hulga suurendamise suunas, ent selle mõju saab realiseeruda üksnes siis, kui õppeasutused loovad selge ja läbipaistva ülevaate taotlemisprotsessist ja jagavad sihtrühmadele järjepidevalt teavet VÕTA-ga seotud võimaluste kohta.¹⁴¹

Üldpildis on **Norras VÕTA taotlejaid enim kutsehariduses, kus selged standardid ja tihe koostöö tööandjatega tagavad protsessi populaarsuse.** Kõrghariduses ollakse seejuures tagasihoidlikumad, kuid järk-järgult avatumad, mis seab esiplaanile vajaduse ühtlustada hindamiskriteeriumeid ja tugevdada koolide nõustamisvõimekust.¹⁴² Seni, kuni need puudujäägid püsivad, jääb ekspertide hinnangul VÕTA potentsiaal täiskasvanutel õpitee lühendamisel ja karjääriväljavaadete parandamisel mõnevõrra kasutamata.¹⁴³

Kitsaskohad

Vaatamata sellele, et Norra VÕTA süsteem tugineb kindlatele määrustele ja poliitilisele raamistikule ning on aja jooksul märkimisväärselt arenenud, seisab see jätkuvalt silmitsi mitme olulise kitsaskohaga. Üks kesksemaid probleeme on **usalduse tagamine VÕTA süsteemi toimimise ja kvaliteedi suhtes nii haridusasutuste kui ka tööandjate silmis.** Usaldust õhonestab mitmete allikate hinnangul eelkõige mitteformaalse ja informaalse õppe tajutud ebavõrdne väärtustamine võrreldes formaalse haridusega, samuti vähene teadlikkus valideerimise võimalustest, ebaselged rakendusvõimalused ja ebaühtlane infolevik.¹⁴⁴ Lisaks tekitavad **piirkondlikud erinevused** süsteemi mõistmisel ja selles orienteerumisel tihti segadust, kuna need võivad viidata ebavõrdsele kohtlemisele, tõlgendustele ja tulemustele.

Skills Norway koostatud raport toob selgelt esile kolm võtmevaldkonda, mille parandamine on VÕTA süsteemi tõhusa toimimise seisukohalt hädavajalik: **(1) info kättesaadavus; (2) taotluste arvestamise kvaliteet ning (3) usaldusväärne statistika.** Kuigi valideerimist puudutav teave on taotlejate hinnangul teatud määral veebis küll olemas, on info killustatud, selle leidmine ajamahukas ning kättesaadavus piiratud eelkõige norra keele oskajatele.¹⁴⁵ See seab eriti keerulisse olukorda uussisserändajad: ühe olulise sihtrühma, kelle kaasamine on Norra VÕTA poliitika seisukohalt strateegiliselt oluline. VÕTA hindamise kvaliteedi tagamiseks rõhutatakse suurenenud vajadust professionaalse ja pädeva personali järele, samuti tarvidust ajakohastada

¹³⁸ Skills Norway. (2023, 6. detsember). *Case study: Validation of prior learning in upper secondary and higher education*. UNESCO Institute for Lifelong Learning. <https://www.uil.unesco.org/en/articles/case-study-validation-prior-learning-upper-secondary-and-higher-education>

¹³⁹ *Ibid.*

¹⁴⁰ *Ibid.*

¹⁴¹ Hult, Å., & Andersson, P. (2008). *Validation in the Nordic countries – Policy and practice*. Nordic Network for Adult Learning (NVL). https://nvl.org/wp-content/uploads/2022/12/valid_nord_rap_2008_eng.pdf

¹⁴² Skills Norway. (2023, 6. detsember). *Case study: Validation of prior learning in upper secondary and higher education*. UNESCO Institute for Lifelong Learning. <https://www.uil.unesco.org/en/articles/case-study-validation-prior-learning-upper-secondary-and-higher-education>

¹⁴³ *Ibid.*

¹⁴⁴ Vt nt International Labour Office. (2018). *Recognition of prior learning (RPL): Learning package*. Skills and Employability Branch, Employment Policy Department. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/@ifp_skills/documents/publication/wcms_626246.pdf

¹⁴⁵ Skills Norway. (2019). *Country report Norway: Implementation of validation arrangements according to the 2012 EU Council Recommendation*. https://europass.europa.eu/system/files/2023-11/Country%20Report%20Norway%20%282012%20EU%20recomm%29_%2008.04.2019.pdf, lk. 29-31.

erinevaid digilahendusi, mis toetaksid andmevahetust ja ühtlustaksid menetlusstandardeid. Lisaks on välja toodud, et senisest selgemad juhised nii VÕTA-t pakkuvate asutuste personalile kui ka taotlejatele aitaksid suurendada menetluste läbipaistvust ja usaldusväärsust.¹⁴⁶

Statistiline ülevaade VÕTA taotlustest ja taotlejatest on oluline süsteemi juhtimiseks, arendamiseks ja teaduspõhiste otsuste tegemiseks. Siiski toob NIFU (2018) raport esile, et andmete kogumine on eriti põhi- ja keskhariduse tasandil ebapiisav ning olemasolevad andmestikud on killustatud või lünklikud.¹⁴⁷ Kõrghariduses on olukord veidi parem, kuid piirdub peamiselt vastuvõtuandmetega, samas kui õppekavadesiseseid ainekursuste ja praktikate arvestamisi käsitlev statistika puudub täielikult. Tööturuga seotud valideerimiste kohta aga ei ole Norras üldse usaldusväärset statistilist teavet.¹⁴⁸

Kokkuvõttes võib märkida, et kuigi Norra VÕTA süsteem on paljuskü eeskujulik oma seadusliku aluse ja taotlejaid toetavate põhimõtete osas, on ekspertide hinnangul vaja lahendada puudujäägid informatsiooni levitamise, praktikate ühtlustamise ja andmetike haldamise osas. Ilma nende kitsaskohtade parandamiseta võib väheneda süsteemi usaldusväärsus ja kättesaadavus, mis omakorda võib takistada nii üksikisikute osalemist kui ka süsteemi laiemat aktsepteeritavust hariduses ja tööturul.¹⁴⁹

1.3. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine lirimaal

Alates 1999. aastast kehtib lirimaal seadusandlus, mis võimaldab varasemat õpi- ja töökogemust tunnustada täiend- ja kõrgharidussüsteemis.¹⁵⁰ Lirimaal nimetatakse seesugust valideerimisprotsessi varasemalt õpitu tunnustamiseks ehk *Recognition of Prior Learning* (edaspidi lihtsustatult Eesti kontekstist lähtuvalt kui VÕTA). Keskseks VÕTA-t reguleerivaks asutuseks on lirimaal seejuures *QQI ehk Quality and Qualifications Ireland*.¹⁵¹ VÕTA süsteemi edendamine lähtub üleriiklikust hariduse tegevus- ja õppekavast ning VÕTA protsessi järjepidev kaasajastamine on integreeritud mitmesse riiklikku strateegiadokumenti.¹⁵² Lisaks raamistavad ja reguleerivad VÕTA protsessi mitmed üleriiklikud juhtdokumendid.¹⁵³ 2016. aastal loodud *National Skills Strategy 2025 – Ireland's Future* seadis sealjuures eesmärgiks tervikliku VÕTA süsteemi loomise ning elukestva õppe senisest süsteemsema toetamise.¹⁵⁴ Selles strateegias rõhutatakse VÕTA senisest efektiivsema rakendamise vajadust kutsehariduses, koolitussüsteemis ja kõrghariduses.

QQI ise määratleb VÕTA-t kui protsessi, mille kaudu hinnatakse väljaspool formaalharidust ja -koolitust omandatud teadmisi ja oskusi ning võrreldakse neid konkreetsete õpiväljundite või

¹⁴⁶ Cedefop. (2020). *Norway: National qualifications framework (NQF) – 2020*. <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/nqfs-online-tool/countries/norway-2020>

¹⁴⁷ Olsen, D. S., Bubikova-Moan, J., Aamodt, P. O., Skjelbred, S. E., Elken, M., Waagene, E., & Larsen, E. H. (2018). Realkompetansevurdering: En studie av systemet for vurdering av realkompetanse i utdanning og arbeidsliv 10/2018 (NIFU). [http://hdl.handle.net/11250/2502219\(open in a new window\)](http://hdl.handle.net/11250/2502219(open%20in%20a%20new%20window))

¹⁴⁸ Skills Norway. (2019). *Country report Norway: Implementation of validation arrangements according to the 2012 EU Council Recommendation*. <https://europass.europa.eu/system/files/2023-11/Country%20Report%20Norway%20%282012%20EU%20recomm%29%2008.04.2019.pdf>, lk. 29-31.

¹⁴⁹ *Ibid.*

¹⁵⁰ Government of Ireland. (1999). *Qualifications (Education and Training) Act 1999* (No. 26 of 1999). Irish Statute Book. <https://www.irishstatutebook.ie/eli/1999/act/26/enacted/en/html>

¹⁵¹ Vt Quality and Qualifications Ireland. *About us*. <https://www.qqi.ie/about-us>

¹⁵² RPL-i arendamist on kinnitanud hariduse tegevuskava 2016–2019 (eesmärk nr 44) ning see on integreeritud mitmesse riiklikku strateegiadokumenti: Täiend- ja kutsehariduse strateegia 2020–2024 (SOLAS, 2020); Tööhõive tegevuskava 2018 (Majandus- ja ettevõtlusministeerium, 2018); Kõrghariduse strateegia 2030 (DES, 2013); Oskuste strateegia 2025 (DES, 2016).

¹⁵³ Vt *Access, Transfer and Progression Policy Restatement* (esmakordselt NQAI, 2003; uuesti avaldatud QQI poolt 2015); *Principles and Operational Guidelines for the Recognition of Prior Learning* (NQAI, 2005; uuesti QQI, 2015); *Policies and Criteria for the Validation of Programmes of Education and Training* (QQI, 2013).

¹⁵⁴ Department of Education. (2025). *Department of Education*. Government of Ireland. <https://www.gov.ie/en/department-of-education/>

standarditega. 2012. aastal välja antud seadus kohustab õppeasutusi kehtestama ja rakendama õppijatele juurdepääsu ja edasiõppimise poliitikat ning protseduure, mis peavad hõlmama mh ainepunktide ülekandmist ning varem omandatud teadmiste ja oskuste ametlikku hindamist.¹⁵⁵ Seejuures peavad õppeasutused lirimaaal VÕTA protsessiga seonduva info edastama QQI-le heakskiitmiseks. Kui VÕTA taotleja ülekantav kogemus vastab QQI poolt kehtestatud standarditele, võib ta taotleda mh QQI-lt kvalifikatsiooni. **Hindamisel on üheks levinumaks hindamismeetodiks portfoolio.**

lirimaa puhul peetakse üheks VÕTA eripäraks ja samas ka tugevuseks 2015. aastal loodud **vabatahtlike võrgustikku**, mis ühendab VÕTA praktikuid kõigist haridustasemetest ja sektoritest.¹⁵⁶ Seesuguse vabatahtlike võrgustiku eesmärgiks on toetada VÕTA süsteemset arengut, vahetada kogemusi ning kujundada haridussüsteemi edendavaid poliitikasoovitusi.

VÕTA protsess

Varasema õpi- ja töökogemuse, sh mitteformaalse ja informaalse õppe tunnustamine võimaldab lirimaaal: (1) siseneda erinevatele õppekavadele, saada ainepunkte või vabastusi moodulitest või programmist; (2) omandada osaline kvalifikatsioon; (3) omandada täielik kvalifikatsioon igal tasemel riiklikus kvalifikatsiooniraamistikus. Seejuures sõltub täiskvalifikatsiooni andmine kõrgkoolides varasemate õpingute ja töökogemuste tunnustamise kaudu iga kõrgkooli enda otsusest. Üldiselt on aga VÕTA-t võimalik taotleda **riikliku kvalifikatsioonimaastiku (NFQ)** mis tahes tasemel, s.t alates tasemest 1 kuni tasemeni 10 nii kutse- kui ka kõrghariduses, eeldusel, et taotleja suudab tõendada vastavate õpiväljundite saavutamist.¹⁵⁷

Kutsehariduses, täiendõppes ja muudes NQF tasemete 1-6 valdkondades, sh täiskasvanute põhi- ja keskhariduses, kutsekoolides, nn kogukonnaõppes (*community education*) jt) on VÕTA keskseks vahendiks, hindamaks õppijate varasemaid praktilisi oskusi ja elukogemust, eriti juhtudel, kus jätkatakse poolelijäänud õpinguid pärast töötamist või soovitakse omandada kutsetunnistus töökogemuse põhjal. Varasemad uuringud märgivad, et VÕTA-t kasutatakse lirimaaal eriti aktiivselt just NQF tasemetel 1-3, kus VÕTA kaudu on võimalik sertifitseerida baasoskusi täiskasvanud õppijatel, kes pole varem formaalhariduses osalenud.¹⁵⁸ lirimaaal on olulisel kohal VÕTA taotlemise kontekstis ka nn õpipoisiõpe/tööpraktika (*apprenticeship*) ja töökohapõhine kutseõpe. lirimaaal vastutab riiklik koolitusamet **SOLAS** (*iiri keeles Seirbhís Oideachais Leanúnaigh agus Scileanna; the Further Education and Training Authority*) traditsioonilisemate käsitöövaldkondade (*craft*) tööpraktika eest ning seda hõlmava 27 kutseala puhul on VÕTA süsteemil oluline roll.¹⁵⁹

Kõrghariduses (NQF tasemed 6-10) kasutatakse VÕTA-t tasemetel, mis kätkevad:

- Tase 6 – kõrgem sertifikaat;
- Tase 7 – kraad rakenduskõrghariduses (*ordinary bachelor's degree*);
- Tase 8 – bakalaureusekraad ja tunnistused;
- Tase 9 – magistrikraad ja diplomid;
- Tase 10 – doktoriõpe.

Varasemalt tehtud uuringud näitavad, et **kõrghariduses** kasutatakse lirimaaal VÕTA-t peamiselt õppekavale sisenemiseks, moodulite arvestamiseks õppekavas või ainepunktide

¹⁵⁵ Government of Ireland. (2018). *Qualifications and Quality Assurance (Education and Training) (Amendment) Bill 2018* (Bill No. 95 of 2018). Houses of the Oireachtas. <https://www.oireachtas.ie/en/bills/bill/2018/95/>

¹⁵⁶ RPL Practitioner Network Ireland. (2025). *RPL Practitioner Network Ireland*. <https://rpl-ireland.ie>

¹⁵⁷ Qualifications and Quality Assurance Act, 2012 §56

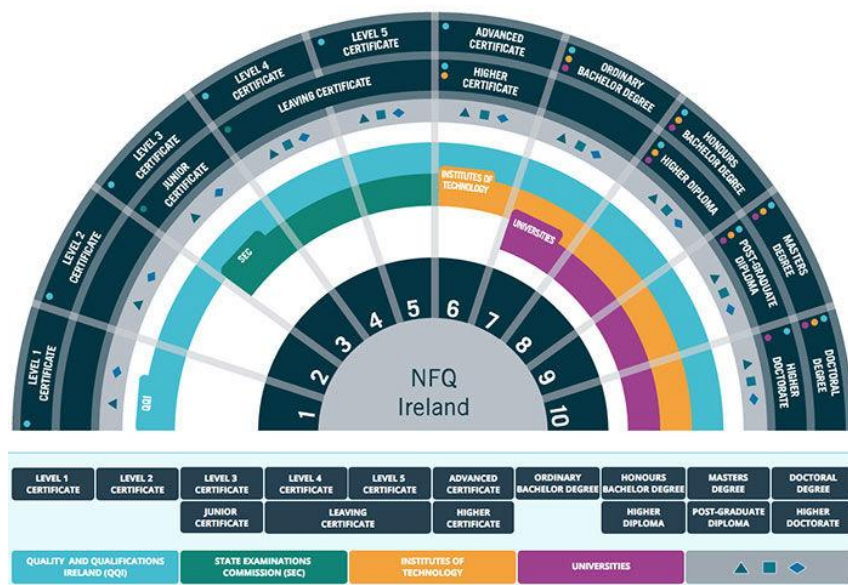
¹⁵⁸ Goggin *et al.*, (2017). Recognition of prior learning in Irish further education and training. A study commissioned by QQI and ETBI. <https://www.qqi.ie/sites/default/files/media/file-uploads/Prior%20Learning%20Report.pdf>

¹⁵⁹ *Ibid.*, lk. 37.

ülekanndmiseks. Vaid üksikudel juhtudel soovitakse VÕTA kaudu saada kvalifikatsiooni täielikult. Iirimaal on loodud viimastel aastatel ka mitmeid projekte, mis proovivad **edendada kõrgkoolide ja ettevõtete vahelist koostööd VÕTA protsessi kujundamise kaudu**. Näiteks on loodud Iirimaal projekt **National RPL in Higher Education**, mis hõlmab 14 kõrgkooli ning mille eesmärk on juurutada ja ühtlustada VÕTA praktikaid valdkondade vahel, koolitades personali VÕTA hindamiseks ning luues koostöösidemeid ettevõtetega, et kasutada VÕTA-t tõhusamalt töötajate oskuste arendamisel.¹⁶⁰ Lisaks toimus 2023. aastal Iirimaal esmakordselt ulatuslik VÕTA-le pühendatud foorum, kus osales üle 120 kõrghariduse ja ettevõtte juhi, et ühiselt arutada elukestva õppe arendamist.¹⁶¹

Kutse taotlemisel saab VÕTA-t kasutada kutsealaste standardite või kompetentside tõendamiseks, kui need on seotud NFQ tasemetel kehtestatud õpiväljunditega. See-eest mõned elukutsed ja valdkonnad (nt tervisehoid; õigusteadus) ei pruugi võimaldada mitteformaalse ja informaalse õppimise valideerimist kutse saamiseks seadusandlikel põhjustel. Kui aga kutse andmine on seotud QQI poolt tunnustatud kvalifikatsiooniga, on VÕTA seaduslikult toetatud vahend õppiia kompetentside hindamiseks.¹⁶² **Seejuures erialaliidud ja kutseorganisatsioonid võivad kehtestada oma eraldiseisvad määrused VÕTA arvestamise kohta kutse andmisel.**

Lisaks avalikele haridusasutustele hõlmab Iirimaal VÕTA süsteem **erasektoris tegutsevaid õppeasutusi ja tööandjapõhiseid koolitusprogramme**. Põhimõtteliselt laieneb QQI kvaliteediraamistik kõigile NFQ raames kvalifikatsioone andvatele asutustele, sõltumata nende omandivormist. See tähendab, et erakõrgkoolid ja erahariduse pakkujad, kelle programmid on QQI või muu riikliku asutuse poolt tunnustatud, peavad samuti kehtestama VÕTA määruse ja pakkuma õppijatele võimalust varasemate õpingute arvestamiseks.¹⁶³

Joonis 2. NQF tasemed Iirimaa haridussüsteemis.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Higher Education Authority. (2024). *Realising the potential of recognition of prior learning and lifelong learning in Irish higher education*. <https://hea.ie/skills-engagement/realising-the-potential-of-recognition-of-prior-learning-and-lifelong-learning/>

¹⁶¹ *Ibid.*

¹⁶² Higher Education Authority. (2024). *Realising the potential of recognition of prior learning and lifelong learning in Irish higher education*. <https://hea.ie/skills-engagement/realising-the-potential-of-recognition-of-prior-learning-and-lifelong-learning/>

¹⁶³ Quality and Qualifications Ireland. *Recognition of prior learning for providers*. <https://www.qqi.ie/what-we-do/qqi-awards/recognition-of-prior-learning-provider>

¹⁶⁴ Quality and Qualifications Ireland. (2021). *National Framework of Qualifications*. <https://www.qqi.ie/what-we-do/the-qualifications-system/national-framework-of-qualifications>

Vaatamata erinevatele meetoditele ja praktikatele, mis võivad varieeruda vastavalt haridustasemele ja -astmele, koosneb VÕTA protsess lirmaal üldjuhul viiest etapist:¹⁶⁵

- **Teabe kogumine:** taotlejad saavad teavet selle kohta, millised VÕTA võimalused on olemas ja kuidas protsess toimib. Enamik taotlejatest vajab selles etapis täiendavat tuge nõustamise kujul;
- **Ülekantava kogemuse tuvastamine:** taotlejad analüüsivad oma seniseid kogemusi ja õpiteekonda eesmärgiga koostada VÕTA taotlus;
- **Kogemuse dokumenteerimine:** taotlejad koostavad eneserefleksiooni ning koondavad oma kogemust tõendavad materjalid, näiteks CV-d, ametijuhendid, diplomid või muud asjakohased tõendid;
- **Hindamine:** hindamisel määratakse kindlaks, mida taotleja teab või oskab teha, et täita kindlaid nõudeid (nt võrdlusalusid, standardeid). Hindamisel määratakse sooritustase, mille hindamisse kaasatakse kolmas osapool;
- **Tunnustamine:** otsus, kas taotleja teadmised või oskused vastavad kindlatele nõuetele, ning selle kinnituseks tõendava dokumendi väljastamine (see eeldab akrediteeritud asutuse osalust, et hinnata ja kinnitada taotleja sooritus ning tase).

VÕTA taotlejad, kelle emakeel ei ole inglise keel või kes ei ole omandanud haridust inglise keeles, peavad tõendama lirmaal sobivat keeleoskust vastavalt CEFR-ile (Euroopa keeleõppe raamdokument):

- QQI tasemed 1 ja 2: keeleoskuse tõendamine ei ole nõutav;
- QQI tase 3: nõutav on inglise keele A2-taseme valdamine;
- QQI tase 4: nõutav on inglise keele B1-taseme valdamine;
- QQI tasemed 5 ja 6: nõutav on inglise keele B2-taseme valdamine.

Inglise keeles sooritatud *Irish Leaving Certificate* või *Leaving Certificate Applied* kvalifikatsioonid vastavad CEFR B2 keelenõudele.¹⁶⁶

Oskuste ja teadmiste arvestamine

VÕTA taotluste hindamine toimub lirmaal samade standardite alusel, mis tavaõppes, s.t et õppija peab tõendama, et ta on saavutanud vastava kvalifikatsiooni nõutavad õpiväljundid, nagu ta oleks need formaalõppes omandanud.¹⁶⁷ Hindamist teostavad enamasti haridusasutused ise **hindamiskomisjoni** kaudu, mille kvaliteet on ametlikult tagatud, ja mis omakorda tagab kogu protsessi läbipaistvuse ja usaldusväärsuse.¹⁶⁸ **VÕTA taotlemine on lirmaal kõigile tasuta.**¹⁶⁹

¹⁶⁵ Expert Group on Future Skills Needs. (2012). *Statement of activity 2011*. Department of Enterprise, Trade and Employment. <https://www.gov.ie/en/department-of-enterprise-trade-and-employment/publications/the-expert-group-on-future-skills-needs-statement-of-activity-2011/>, p. 18; Werquin, P. (2010). *Recognising non-formal and informal learning: Outcomes, policies and practices*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2010/04/recognising-non-formal-and-informal-learning_g1ghaff6/9789264063853-en.pdf

¹⁶⁶ Limerick and Clare Education and Training Board. *Recognition of prior learning (RPL)*. College of Further Education and Training. <https://collegeoffet.ie/rpl/>

¹⁶⁷ CEDEFOP. (2020). *Ireland – National qualifications framework (2020)*. <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/nqfs-online-tool/countries/ireland-2020>

¹⁶⁸ European Commission. (2023). 6.4 *Validation of non-formal and informal learning – Ireland*. <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/ireland/64-validation-of-non-formal-and-informal-learning>

¹⁶⁹ Donegal Education and Training Board. *Recognition of prior learning (RPL)*. <https://www.donegaletb.ie/further-education-training/employers/upskilling-employees/recognition-of-prior-learning-rpl/>

Hindamismeetodid on valitud VÕTA protsessis lähtuvalt hindamise eesmärgist ja valdkonna spetsiifikast, kuid üldjuhul kasutatakse lirmaal kombineeritult järgmisi meetodeid VÕTA taotluste hindamiseks.^{170 171}

- **Portfoolio** on kõrgkoolide ja kutsekoolidega seotud VÕTA puhul tavaliselt keskseks elemendiks hindamisel. Portfoolio koondab üldjuhul kirjalikud ja visuaalsed tõendid õppija oskustest (tunnistused, töönäidised, fotod, videod, projektide raportid jms) ning sageli lisab õppija tõenditele ka kirjalikud kommentaarid või arutleva essee.
- **Intervjuu** või suuline vestlus täiendab portfooliot. Vestluse kaudu saab hindamiskomisjon esitada täpsustavaid küsimusi ning paluda õppijal selgitada mõnda kogemust.
- **Testid** teadmiste kontrollina on hindamisprotsessis kasutusel eeskätt siis, kui on vaja hinnata teoreetilisi teadmisi konkreetse aine või valdkonna kohta. Testid võivad olla kirjalikud või elektroonilised ning need on struktureeritud vastavalt kursuse või kvalifikatsiooni õpiväljunditele. Neid kasutatakse sageli täiendava meetodina koos portfoolio või intervjuuga, et kinnitada teadmiste taset või täita puudujääke.
- **Oskuste demonstratsiooni** kasutatakse eeskätt kutse- ja tehnilistel erialadel VÕTA hindamisel. See võib toimuda simuleeritud keskkonnas (laboris, õppekõrgis, töökodades) või reaalsel töökohal, kus hindaja vaatleb töösooritust.
- **Kirjalik töö:** vahel suunatakse VÕTA taotlejat kirjutama lisaks portfoolios esitatule ka esseed, kus õppija analüüsib mõnda teemavaldkonda, rakendades oma kogemust või õpitut.
- **Tööandja või kolmanda osalise kinnitus** (tööandja või juhendaja kinnitus), mis kirjeldab õppija rolli, vastutust, tööülesandeid ja oskusi/tulemusi, võib olla nõutud eriti tööpõhise õppe ja praktikapõhise kogemuse hindamisel.
- **Kombineeritud hindamismudelite** kasutamine mitmetes õppeasutustes, kus erinevaid meetodeid kombineeritakse vastavalt kvalifikatsiooninõutele ning taotleja profiilile. See võimaldab anda terviklikuma hinnangu õppija varasemale õpikogemusele.

Kui VÕTA taotlus arvestatakse, toimub varasemate õpingute formaalne tunnustamine. Sõltuvalt protsessi eesmärgist võib tunnustamine väljenduda erinevalt.^{172 173}

(1) Vastuvõtt õppesse või edasijõudnu staatus: õppija võidakse olemasolevate teadmiste põhjal vastu võtta õppekavale (näiteks lubatakse kõrgkooli eriala õppima ka siis, kui puudub nõutav eelnev kvalifikatsioon, tuginedes töökogemusele) või antakse talle õigus astuda otse kõrgemale kursusele (*advanced entry*) ilma tavapärast eeldusõpingut läbimata.

(2) Moodulite või ainepunktide arvestamine (*exemption/credit*): õppijale antakse vabastus teatud moodulitest või arvestatakse teatud ainepunktid õppekavas, kuna ta on nende moodulite/ainete õpiväljundid juba varem saavutanud. See lühendab õppeaega: näiteks võib üliõpilane töökogemuse põhjal saada vabastuse mõnest praktikumist või kursusest, või võib kutseõppur varasemate oskuste tõttu jätta mõne koolitusetapi vahele.

¹⁷⁰ Recognition of Prior Learning Ireland. *Information for learners*. <https://www.priorlearning.ie/what-rpl/information-learners>

¹⁷¹ Goggin, D., O'Leary, P., & Sheridan, I. (2017, September). *Recognition of prior learning in Irish further education and training (FET)*. Cork Institute of Technology. <https://www.qqi.ie/sites/default/files/2021-10/recognition-of-prior-learning-in-fet.pdf>

¹⁷² Cedefop. (2020). *Ireland: European inventory on NQF 2020*. Publications Office of the European Union. https://www.cedefop.europa.eu/files/ireland_-_european_inventory_on_nqf_2020.pdf

¹⁷³ Quality and Qualifications Ireland. *Recognition of Prior Learning*. <https://www.qqi.ie/what-we-do/qqi-awards/recognition-of-prior-learning-learner>

(3) Osalise kvalifikatsiooni sertifitseerimine: mõnel juhul võib VÕTA protsess viia osakvalifikatsiooni saamiseni, tunnustades teatud pädevuste kogumit. Näiteks võidakse õppijale väljastada tunnistus mõne üksiku mooduli või pädevusüksuse omandamise kohta (mikrokvalifikatsioonid, sertifikaadid).

(4) Täielik kvalifikatsioon (*award of full qualification*): erandjuhtudel on võimalik, et õppija saab kvalifikatsiooni (diplomi, kutsetunnistuse vms) täielikult VÕTA protsessi teel. See tähendab, et kogutud tõendite põhjal otsustatakse, et õppija on omandanud kõik vastava diplomi nõuded. Praktikas on see siiski haruldane ning sõltub valdkonnast. Küll aga on see sagedasem kutsehariduses madalamatel tasemetel, kus õppija võib saada terve kutsekvalifikatsiooni (nt 3. taseme kutsetunnistuse) oma töökogemuse ja portfoolio alusel.

Ülevaade olemasolevast statistikast

lirimaal ei koguta ega avaldata üleriigilisi andmeid VÕTA kasutamise kohta **keskhariduses**. Aastaruanded hõlmavad üksnes kõrgkoole¹⁷⁴ ning kutse- ja täiendõppe (*the Further Education and Training Authority*; FET) sektori asutusi¹⁷⁵. Kuigi QQI õigusraamistik lubab VÕTA-t rakendada kõigil riikliku kvalifikatsiooniraamistiku (NFQ) tasemetel, sh tasemetel, mis vastavad põhikooli- ja gümnaasiumilõpudiplomitele, piirduv süsteemne arvestamine peamiselt kõrgharidusega. Keskhariduse tasandil esineb VÕTA juhtumeid vaid üksikutes täiskasvanuhariduse või teise võimaluse programmides, mida pakuvad ETB täiskasvanuhariduskeskused. Ka need juhtumid lähevad arvesse FET-i statistikas, mitte keskhariduse omas¹⁷⁶. OECD¹⁷⁷ ülevaade kinnitab sama: lirimaal puuduvad selle seisuga keskhariduses andmed õppijate kohta.

Kutsehariduses kasutatakse VÕTA-t vaatamata suurenenud rõhuasetusele paindlike õpiteede rakendamiseks suhteliselt piiratud ulatuses. Ka kutsehariduse kohta puuduvad põhjalikud või kättesaadavad laiaulatuslikud andmed. **SOLAS** mainib 2024. aasta raportis¹⁷⁸ vaid 199 ning 2023. aasta raportis¹⁷⁹ 243 VÕTA kaudu (osalise) programmi lõpetajat, kusjuures täiskoormusega programmide osas ei ole VÕTA kohta informatsiooni jagatud.

Kõrghariduse statistika põhineb 2023/24. õppeaasta õppijate andmete aruandel¹⁸⁰, mida esmakordselt raporteeriti 2021/22 aastal. Viimastel andmetel on VÕTA aktiivsus 2023/24 õppeaastal suurenenud 3544-lt 4518-le õppija taotlustele ehk 27,5%. Antud aruanne võimaldab eristada ka VÕTA sihtotstarvet: 1700 õppurit kasutas seda õppesse vastuvõtuks (*entry*), 1613 moodulite või ainepunktide arvestamiseks (*credit/expemption*), 966 õppurit edasijõudnud sisseastumiseks (*advanced entry*) ning 20 õppurit täielikuks kvalifikatsiooniks (*full awards*). Sellekohased arvud viitavad olukorrale, kus peamiselt kasutatakse VÕTA-t sisseastumiseks ja ainepunktide/moodulite arvestamiseks (87% taotlustest). lirimaa VÕTA tehniline raport¹⁸¹

¹⁷⁴ National Recognition of Prior Learning in Ireland (2023) *RPL learner data 2022/2023 – what does it mean?* <https://www.priorlearning.ie/news-events/rpl-learner-data-2022/2023-what-does-it-mean>

¹⁷⁵ Dulee-Kinsolving, A., & Guerin, S. (2023). *FET facts and figures 2022* (Data Analytics Unit report). SOLAS. https://www.solas.ie/f/70398/x/bf2a524405/solas_facts_report_2022.pdf; Dulee-Kinsolving, A., & Guerin, S. (2023). *FET facts and figures 2022* (Data Analytics Unit report). SOLAS. https://www.solas.ie/f/70398/x/bf2a524405/solas_facts_report_2022.pdf

¹⁷⁶ CEDEFOP. 2020. *European inventory on validation of non-formal and informal learning – Country report: Ireland*. Luxembourg: Publications Office of the EU. <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/validation-inventory/resources/ireland-country-report-2020>

¹⁷⁷ OECD (2022) *Strengthening the Impact of Ireland's Adult Learning System*. Paris: OECD Publishing. <https://www.oecd.org/ireland/strengthening-adult-learning-ireland.pdf>

¹⁷⁸ Dulee-Kinsolving, A., & Guerin, S. (2024). *FET facts and figures 2023* (National FET Statistics, Data and Insights Unit report). SOLAS. <https://a.storyblok.com/f/70398/x/c9cbdd6929/solas-facts-report-2023.pdf>

¹⁷⁹ Dulee-Kinsolving, A., & Guerin, S. (2023). *FET facts and figures 2022* (Data Analytics Unit report). SOLAS. https://www.solas.ie/f/70398/x/bf2a524405/solas_facts_report_2022.pdf

¹⁸⁰ National Recognition of Prior Learning in Ireland. (2024). *RPL learner data 2023/2024 – What does it mean?* <https://www.priorlearning.ie/news-events/rpl-learner-data-2023/2024-what-does-it-mean>

¹⁸¹ National Recognition of Prior Learning in Ireland. (2025). *Technical definition of RPL in higher education*. https://www.priorlearning.ie/sites/default/files/2025-04/Technical_Definition_RPL%20in%20HE_WEB.pdf

eristab formaalse (*formal learning*), kogemusõppe (*experiential learning*) ning nende kahe kombineeritud avaldusi (*combination of formal and experiential learning*). Neist enim kasutati formaalse ja kogemusõppe kombinatsiooni (80% avaldustest). Täieliku kvalifikatsiooni eesmärgil taotlemise tagasihoidlik määr võib tuleneda sellest, et 14 partnerkõrgkoolist pakuvad sellist võimalust vaid kaks. Raportis nenditakse aga, et praegused aruandlusmeetodid tuginevad jätkuvalt parimatele kättesaadavatele andmetele, mis tähendab, et esitatud arvud alahindavad tõenäoliselt VÕTA kasutamise tegelikku ulatust.

Kitsaskohad

Hoolimata märkimisväärtetest edusammudest VÕTA rakendamises lirmaal, leidub nendegi VÕTA süsteemis väljakutseid. Esiteks toob QQI välja, kuivõrd VÕTA põhimõtete kohaldamine **erineb institutsioonide lõikes**, põhjustab see paiguti ebavõrdseid võimalusi õppijatele.¹⁸² Samuti on sarnaselt teistele riikidele lirmaal **tugevad lüngad statistika kogumisel**. VÕTA kohta puudub ühtne ja süsteemne andmekogumine, mis raskendab tõenduspõhist poliitikakujundamist. Siinne raport nendib muuhulgas, et praegused aruandlusmeetodid tuginevad jätkuvalt „parimatele kättesaadavatele” andmetele, mis tähendab, et esitatud arvud alahindavad tõenäoliselt VÕTA kasutamise tegelikku ulatust. Automatiseeritud andmesüsteemide täielik integreerimine kõrgkoolidesse on endiselt oluline järgmine samm tulevaste aruannete täpsuse ja terviklikkuse tagamiseks. Lisaks on lirimaa analüüsides välja toodud, et kohati **esineb puudusi üldsuse teadlikkuses VÕTA protsessist ja võimalustest**. Leitakse, et õppijate teadlikkus VÕTA-st on endiselt madal ning puudub ka piisav hulk VÕTA-le keskenduvald nõustajaid, kes aitaks potentsiaalsetel taotlejatel süsteemi mõista ja seda rakendada.¹⁸³

1.4. Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine Hollandis

Hollandis nimetatakse varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise protsessi katuserminiga **Erkenning van Verworven Competenties e EVC** (edaspidi lihtsustatult Eesti kontekstist lähtuvalt kui VÕTA). Riiklik raamistik varasemate õpingute tunnustamiseks töötati välja aastal 2000¹⁸⁴ ja selle eesmärgiks on tunnustada mitteformaalse ja informaalsete õppimise kaudu omandatud teadmisi ja oskusi võrdväärseks formaalhariduses omandatutega, võimaldades nende ametlikku arvestamist ning vältides juba omandatud pädevuste korduvat õppimist^{185 186 187}. VÕTA koordineerib varasemate õpingute tunnustamise ja edendamise süsteemi **Hollandi Teadmiste Keskus** (*Dutch Knowledge Centre*)^{188 189} ja seda reguleeritakse

¹⁸² Collins, T., Kelly, F., Murdoch, H., Raffae, D., & Murphy, A. (2009). *Framework implementation and impact study*. National Qualifications Authority of Ireland. <https://www.qqi.ie/sites/default/files/2024-06/framework-implementation-and-impact-study.pdf>

¹⁸³ Framework Implementation Network. (2011). *Recognition of prior learning (RPL) in the university sector: Policies, case studies and issues arising*. <https://www.nfqnetwork.ie/fileupload/FIN%20REPORT%20%28Final%29.pdf>

¹⁸⁴ Meghnagi, M., & Tuccio, M. (2022). The recognition of prior learning: Validating general competences (OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 270). OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/2d9fb06a-en>

¹⁸⁵ Aggarwal, A. (2015). Recognition of prior learning: Key success factors and the building blocks of an effective system. International Labour Organization. <https://www.ilo.org/publns>

¹⁸⁶ Muller J, Beckers P, Pijpers R. Recognising the Skills and Competencies of Non-EU Foreign Nationals: A Case Study of the Healthcare Sector in the Netherlands. *Social Policy and Society*. 2017;16(4):681-691. doi:10.1017/S1474746417000264

¹⁸⁷ Duvekot, R. (2016). 2016 update to the European inventory on validation of non-formal and informal learning: Country report Netherlands. Cedefop, European Commission, ETF, and ICF. https://www.cedefop.europa.eu/files/2016_validate_nl.pdf

¹⁸⁸ Meghnagi, M., & Tuccio, M. (2022). The recognition of prior learning: Validating general competences (OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 270). OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/2d9fb06a-en>

¹⁸⁹ Pijpers, R., Beckers, P., Grootjans, N., van Naerssen, T., Paardekooper, L., & Smith, L. (2015). The Netherlands country report: A case-study on the healthcare sector in the Arnhem-Nijmegen region. Radboud University Nijmegen, Institute for Management Research. https://www.ismu.org/wp-content/uploads/2020/02/Country-report-Olanda_26-11-2015.pdf

kutse- ja kõrgharidust ning koolitussüsteemi käsitleva seadusandlusega.¹⁹⁰ Lisaks on loodud riiklik teabekeskus VÕTA süsteemi kvaliteedi ja arengu tagamiseks.¹⁹¹

VÕTA süsteemi saab Hollandis kasutada kutse- rakendus- ja kõrghariduse omandamisel ning avatud ülikooli kursuste läbimisel. Lisaks on võimalik VÕTA süsteemi kasutada kõrgkooli sisseastumisel vanematel kui 21-aastastel kandidaatidel, kes ei vasta kõrgkooli poolt seatud sisseastumistingimustele. Süsteemi välja töötamisel on lähtutud nii riiklikest kutsestandarditest kui ka tööandjate arvamusest.¹⁹²¹⁹³ Seesugune varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise hindamismeetod toetab riiklikku eesmärki mitte õppida üht asja kaks korda ning toetab ka tööturu nõudmisi vajalike oskuste tõendamisele.¹⁹⁴

VÕTA protsess

Varasemate teadmiste ja oskuste arvestamiseks on Hollandis kaks võimalust: 1) **kogemusprofiili loomine** (*ervaringsprofiel*), mis kätkeb endas inimese varasema tööalase tegevuse ja/või õpingute vältel kogunenud asjakohaste materjalide koondamist (võib mõista ka portfooliona)¹⁹⁵; 2) **EVC** (*Erkenning van Verworven Competenties*) **protsess pädevuste tunnustamiseks**, mille järel väljastatakse osalejale **pädevustunnistus** (*Ervaringscertificaat*).¹⁹⁶

¹⁹⁷ Lisaks on võimalik haridusasutustel,¹⁹⁸ ¹⁹⁹ üksikisikutel või organisatsioonidel arvestada varasemaid teadmisi ja kogemusi mitteametlikult.²⁰⁰

Kuigi igal asutusel on VÕTA-protsessis võimalik kehtestada enda nõuded, on kehtestatud kohustuslikud **aluspõhimõtted**:

- protsess peab olema õppijakeskne ning kõigile VÕTA taotlejatele peavad olema ette antud selged juhised;²⁰¹
- õppijad peavad protsessi vältel tõendama oskuste olemasolu, mis on olema kooskõlas riikliku pädevusraamistikuga;²⁰²
- varasemate õpingute kasutamise puhul peavad olema olema seda kinnitavad dokumendid;²⁰³

¹⁹⁰ UNESCO (2023). Recognition, Validation and Accreditation in Netherlands. <https://www.uil.unesco.org/en/articles/recognition-validation-and-accreditation-netherlands>

¹⁹¹ Aggarwal, A. (2015). Recognition of prior learning: Key success factors and the building blocks of an effective system. International Labour Organization. <https://www.ilo.org/publns>

¹⁹² UNESCO (2023). Recognition, Validation and Accreditation in Netherlands. <https://www.uil.unesco.org/en/articles/recognition-validation-and-accreditation-netherlands>

¹⁹³ OECD (2023). Recognition of prior learning: A practical guide for policy makers.

¹⁹⁴ Duvekot, R. (2016). 2016 update to the European inventory on validation of non-formal and informal learning: Country report Netherlands. Cedefop, European Commission, ETF, and ICF. https://www.cedefop.europa.eu/files/2016_validate_nl.pdf

¹⁹⁵ *Ibid.*

¹⁹⁶ European Commission / EACEA / Eurydice. (2024). *Validation of non-formal and informal learning in higher education in Europe. Publications Office of the European Union.* <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/netherlands/validation-non-formal-and-informal-learning>

¹⁹⁷ Meghnagi, M., & Tuccio, M. (2022). The recognition of prior learning: Validating general competences (OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 270). OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/2d9fb06a-en>

¹⁹⁸ European Commission / EACEA / Eurydice. (2024). *Validation of non-formal and informal learning in higher education in Europe. Publications Office of the European Union.* <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/netherlands/validation-non-formal-and-informal-learning>

¹⁹⁹ Meghnagi, M. and M. Tuccio (2022), "The recognition of prior learning: Validating general competences", *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, No. 270, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/2d9fb06a-en>

²⁰⁰ <https://ec-vpl.nl/downloads/book-2014-english-vplbiennale-the-power-of-vpl.pdf>

²⁰¹ Muller J, Beckers P, Pijpers R. Recognising the Skills and Competencies of Non-EU Foreign Nationals: A Case Study of the Healthcare Sector in the Netherlands. *Social Policy and Society*. 2017;16(4):681-691. doi:10.1017/S1474746417000264

²⁰² *Ibid.*

²⁰³ Conrad, D. (2022). Accreditation and recognition of prior learning in higher education. In O. Zawacki-Richter & I. Jung (Eds.), *Handbook of open, distance and digital education* (pp. 1–17). Springer.

- kui taotletakse varasemate ainepunktide üle kandmist, peab ülekantavate õppepunktide maht kattuma läbitava aine mahuga.²⁰⁴

Varasema õpi- ja töökogemuse hindamise protsess kestab üldjuhul kolm kuud²⁰⁵ ning selle võib jagada kolmeks osaks. Esiteks **kaardistatakse taotleja töö- ja elukogemus koos nõustajaga**. Teiseks toimub **hindamine**, milles kaardistatakse intervjuu vormis taotleja teadmised ja oskused. Lisaks esitab taotleja sageli enda **portfoolio**, sooritab valdkonnapõhise **testi, intervjuu või demonstratsiooni**.^{206 207 208} Eelnevalt nimetatud metoodikaid on protsessi vältel võimalik **kombineerida**.²⁰⁹ Viimasena olemasolevad teadmised dokumenteeritakse ning igale VÕTA protsessi läbijale väljastatakse **pädevustunnistus**, mis kajastab taotleja varasemalt mitteformaalses keskkonnas omandatud teadmisi. Lisaks võidakse taotlejale jagada soovitusi kogemuste või hariduse omandamise jätkamiseks.²¹⁰ Pädevustunnistuste väljastamisel on varasemate oskuste ja teadmiste hindamise aluseks **riiklikud kutse- või tööstusstandardid**.²¹¹

212

Pädevustunnistus ei ole akrediteeritud haridusasutuse diplom, vaid sertifikaat, mis kinnitab, et isikul on vastavad teadmised ja kogemus omandanud.²¹³ Pädevustunnistuse saanud on aga VÕTA protsessi alusel võimalik taotleda õpitud ainete arvestamist või diplomit, kui kõik vajalikud õpiväljundid on eelnevalt omandatud. Praktikas on täieliku õpinguprotsessi arvestamine ebatõenäoline.²¹⁴

Hollandis kehtiv VÕTA süsteem võimaldab tunnustada ka kindla tööülesande sooritamiseks vajalikke oskusi. See tähendab, et pädevustunnistust on võimalik saada ka osaliselt läbitud kvalifikatsioonidele, mis tõendavad, et töötajal on töö tegemiseks olemas vajalikud oskused ja teadmised. Kasutusel olev lähenemisviis toetab neid õppijaid, kellel puudub või on lõpetamata formaalne haridus või kes soovivad saada arvestatud teatud osa mõnest õppekavast.²¹⁵ Kuigi tegemist ei ole formaalse kvalifikatsiooniga, tagab süsteemi usaldusväärsuse kolmanda sektori organisatsioonide ja tööandjate ehk sotsiaalpartnerite ühine tunnustus süsteemile²¹⁶, mis väljendub pädevustunnustuse saanud töötajate värbamises ning tagab seeläbi VÕTA protsessi

²⁰⁴ Conrad, D. (2022). Accreditation and recognition of prior learning in higher education. In O. Zawacki-Richter & I. Jung (Eds.), Handbook of open, distance and digital education (pp. 1–17). Springer.

²⁰⁵ OECD (2023). *Recognition of prior learning: A practical guide for policy makers*. OECD. <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/adult-learning/booklet-rpl-2023.pdf>.

²⁰⁶ Meghnagi, M., & Tuccio, M. (2022). The recognition of prior learning: Validating general competences (OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 270). OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/2d9fb06a-en>

²⁰⁷ Duvekot, R. (2016). 2016 update to the European inventory on validation of non-formal and informal learning: Country report Netherlands. Cedefop, European Commission, ETF, and ICF. https://www.cedefop.europa.eu/files/2016_validate_nl.pdf

²⁰⁸ Aggarwal, A. (2015). Recognition of prior learning: Key success factors and the building blocks of an effective system. International Labour Organization. <https://www.ilo.org/publns>

²⁰⁹ OECD (2023), Recognition of prior learning: A practical guide for policy makers.

²¹⁰ European Commission / EACEA / Eurydice. (2024). *Validation of non-formal and informal learning in higher education in Europe*. Publications Office of the European Union. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/netherlands/validation-non-formal-and-informal-learning>; Meghnagi, M., & Tuccio, M. (2022). The recognition of prior learning: Validating general competences (OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 270). OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/2d9fb06a-en>

²¹¹ *Ibid.*

²¹² OECD (2023). Recognition of prior learning: A practical guide for policy makers.

²¹³ Netherlands Enterprise Agency. Recognition of APL-provider. Business.gov.nl. <https://business.gov.nl/regulation/recognition-apl-provider/>

²¹⁴ Duvekot, R. (2016). 2016 update to the European inventory on validation of non-formal and informal learning: Country report Netherlands. Cedefop, European Commission, ETF, and ICF. https://www.cedefop.europa.eu/files/2016_validate_nl.pdf

²¹⁵ Aggarwal, A. (2015). Recognition of prior learning: Key success factors and the building blocks of an effective system. International Labour Organization. <https://www.ilo.org/publns>

²¹⁶ OECD (2023). Recognition of prior learning: A practical guide for policy makers.

usaldusväärse. Lisaks saavad tööandjad esitada ettepanekuid valdkondlikele standarditele, mille alusel väljastatakse VÕTA pädevustunnistusi.²¹⁷

VÕTA hindamist viivad läbi akrediteeritud haridus- ja koolitusasutused,²¹⁸ kelle tööd auditeeritakse iga 18 kuu järel.^{219 220} Taotlejat hindav asutus sõltub tema erialast. Igal asutusel on seatud enda valdkonnast tulenevad kriteeriumid varasema kogemuse, teadmiste ja oskuste tunnustamiseks.²²¹ Näiteks mõnel erialal piisab kvalifikatsiooninõude kinnitamiseks vaid portfooliost, kuid on ka erialasid, kus tuleb läbi teadmiste ja oskuste teste (keele- või kutsealaste teadmiste testid).²²² Hindamise objektiivsuse tagamiseks on igal taotlusel vähemalt kaks hindajat.²²³

VÕTA süsteem tervikuna koosneb järgmistest osalistest:^{224 225}

- riiklikud asutused, kes töötavad välja VÕTA raamistikke ning nende rakendamist;
- riiklike asutuste partnerid, kes soodustavad ja julgustavad inimesi ning organisatsioone VÕTA raamistikku kasutama;
- EVC akrediteeritud haridus- ja koolitusasutused, kes väljastavad kogemussertifikaadi (*Ervaringscertificaat*) dokumendi ning sellest lähtudes pakuvad õppijatele erandeid või väljastavad õpingute läbimise kinnituse mõnele kindlale õppeprogrammile;
- erasektori tööandjad, kes saavad suunata enda töötajaid pädevusi kinnitama VÕTA kaudu;
- inimesed, kes osalevad VÕTA protsessis.

VÕTA protseduur maksab keskmiselt umbes 700-1500 eurot ning selle rahastamiseks on erinevaid võimalusi. **Juba töötavate taotlejate puhul tasub hindamise kulud üldjuhul tööandja**, väiksemate ettevõtete puhul tööstussektoriga seotud organisatsioon. Töötute puhul katab kulud vähemalt osaliselt **Hollandi Töötukassa**. Kutse- ja rakenduskoolides õppivad tudengid saavad hindamise läbida kooli toel **tasuta. Täpne tasu sõltub konkreetse taotleja positsioonist tööturul ning eelnevast haridustasemest**.²²⁶

Hollandis kehtiv VÕTA süsteem võimaldab tunnustada mitteformaalse ja informaalse õppimise kaudu omandatud pädevusi, et toetada elukestvat õpet ja tööturu vajadustele vastavust. Süsteemis on kaks ametlikku võimalust: **kogemusprofiili (portfoolio) koostamine ja EVC-protseduur**, mille tulemusel väljastatakse pädevustunnistus. Lisaks on haridusasutustel ning organisatsioonidel õigus varasemaid kogemusi mitteametlikult arvestada.

Hollandis on VÕTA hindamine õppijakeskne, läbipaistev ning lähtub riiklikest pädevusstandarditest. Protsess kestab üldjuhul kuni kolm kuud ja sisaldab kogemuste kaardistamist, oskuste hindamist ja nende dokumenteerimist. Kuigi pädevustunnistus ei ole formaalne diplom, võib see olla aluseks varasemate õpingute arvestamiseks või tööalaste oskuste kinnitamiseks, ka osaliste kvalifikatsioonide puhul. Süsteemi usaldusväärst tagavad

²¹⁷OECD (2023). Recognition of prior learning: A practical guide for policy makers.

²¹⁸ Meghnagi, M. and M. Tuccio (2022), "The recognition of prior learning: Validating general competences", *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, No. 270, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/2d9fb06a-en>

²¹⁹ OECD (2023). Recognition of prior learning: A practical guide for policy makers.

²²⁰ Cedefop. (2016). *Validation of non-formal and informal learning in the Netherlands*. https://www.cedefop.europa.eu/files/2016_validate_nl.pdf

²²¹ Muller J, Beckers P, Pijpers R. Recognising the Skills and Competencies of Non-EU Foreign Nationals: A Case Study of the Healthcare Sector in the Netherlands. *Social Policy and Society*. 2017;16(4):681-691. doi:10.1017/S1474746417000264

²²² *Ibid.*

²²³ OECD (2023). Recognition of prior learning: A practical guide for policy makers.

²²⁴ Meghnagi, M. and M. Tuccio (2022), "The recognition of prior learning: Validating general competences", *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, No. 270, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/2d9fb06a-en>

²²⁵ UNESCO (2023). Recognition, Validation and Accreditation in Netherlands. <https://www.uil.unesco.org/en/articles/recognition-validation-and-accreditation-netherlands>

²²⁶ Duvekot, R. (2016). 2016 update to the European inventory on validation of non-formal and informal learning: Country report Netherlands. Cedefop, European Commission, ETF, and ICF. https://www.cedefop.europa.eu/files/2016_validate_nl.pdf

kolmanda sektori ja tööandjate koostöö ning akrediteeritud hindamisasutused, kelle tegevust regulaarselt auditeeritakse. Rahastamine sõltub taotleja olukorrast, olles sageli kaetud tööandja, sektori- või riiklike toetustega.

Haridustaseme erinevused

Hollandis kehtiv VÕTA süsteem toetab haridustasemete vahel liikumist **nendel õppijatel, kes ei vasta kõrgkoolide seatud sisseastumistingimustele**. Varasemalt pidid nõuetele mitte vastavad kandidaadid läbima eraldi neile mõeldud testi, millega kontrolliti hollandi ja inglise keele taset ning vastava õppekavaga seotud ainekursuste sisu tundmist. VÕTA pädevustunnistus võimaldab kõrgkoolipoolse testi asendada juba olemasoleva pädevustunnistusega.^{227 228 229} See muudatus lihtsustab õppijate ligipääsu kõrgharidusele ning tunnustab varasemalt omandatud õpi- ja töökogemusi akadeemilise haridusega võrdväärselt.

VÕTA pädevustunnistus aitab paremini mõista töötajate võimeid ning suurendada nii tööhõivet ühiskonnas. See tähendab, et VÕTA süsteem võimaldab tööandjatel uusi töötajaid värvata ka nende tööotsijate seast, kes formaalselt küll kõiki nõudeid ei täida, näiteks ei oma kõrgharidust, kuid kelle mitteformaalseid kogemusi on VÕTA süsteemiga tunnustatud. Töötajatel võimaldab süsteem enda oskusi ning kogemusi paremini mõista ning pakub tööriista nende kinnitamiseks. **VÕTA süsteemiga on võimalik tunnustada ka vabatahtliku töö kaudu omandatud kogemusi.** Samuti kasutatakse süsteemi sisserändajate ning erivajadusega inimeste oskuste ja teadmiste mõõtmiseks ning nende toetamiseks tööturule suundumisel.²³⁰ Nii aitab VÕTA süsteem kaasa kaasavama ja paindlikuma tööturu kujundamisele, kus väärtustatakse mitmekesisit õpimetoodikat ja elukogemusi.

Olemasolev ülevaade statistikast

Hollandis on VÕTA süsteemi läbipaistvuse ja usaldusväärsuse tagamiseks loodud pädevustunnistuse ja organisatsioonide andmebaasid. Kõik VÕTA hindamist pakkuvad organisatsioonid on koondatud ühtsesse andmebaasi²³¹ ning lisaks on loodud avalik register, kust saab kontrollida väljastatud pädevustunnistuste kehtivust.²³² Registri olemasolu aitab vältida sertifikaatide võltsimist ning suurendab usaldust kogemuste arvestamise süsteemi vastu.²³³ Alates 2023. aastast on Hollandis olemas ühendatud **VÕTA sertifikaatide register ja töökuulutuste andmebaas**, mis võimaldab kvalifikatsiooni omandanud isikutel leida endale sobivad tööpakkumised kiiremini ja sihipärasemalt.²³⁴ Olemasolev süsteem loob tugeva silla omandatud oskuste ja tööturu vajaduste vahele, soodustades inimeste paremat rakendumist tööturul ning tõstab kvalifikatsioonide usaldusväärsust.

Olemasoleva statistika kohaselt kasutatakse VÕTA-t enim hariduse omandamisel, enim osakoormusega ja rakenduskõrgharidusõppes. Süsteem on jagatud kaheks erinevaks osaks, tööturu ning haridustee suunaks. Haridustee eesmärk on aidata õppijatel saada ametlik

²²⁷ UNESCO (2023). Recognition, Validation and Accreditation in Netherlands. <https://www.uil.unesco.org/en/articles/recognition-validation-and-accreditation-netherlands>

²²⁸ Aggarwal, A. (2015). Recognition of prior learning: Key success factors and the building blocks of an effective system. International Labour Organization. <https://www.ilo.org/publns>

²²⁹ Duvekot, R. (2016). 2016 update to the European inventory on validation of non-formal and informal learning: Country report Netherlands. Cedefop, European Commission, ETF, and ICF. https://www.cedefop.europa.eu/files/2016_validate_nl.pdf

²³⁰ Duvekot, R. (2016). 2016 update to the European inventory on validation of non-formal and informal learning: Country report Netherlands. Cedefop, European Commission, ETF, and ICF. https://www.cedefop.europa.eu/files/2016_validate_nl.pdf

²³¹ UNESCO Institute for Lifelong Learning. (2023). *Recognition, validation and accreditation in Netherlands*. UIL. <https://www.uil.unesco.org/en/articles/recognition-validation-and-accreditation-netherlands>

²³² OECD (2023), Recognition of prior learning: A practical guide for policy makers.

²³³ *Ibid.*

²³⁴ *Ibid.*

kvalifikatsioon läbi eelnevate õpikogemuste hindamise, samas kui tööturu suund keskendub kompetentside valideerimisele tööalase konkurentsivõime tõstmiseks. Haridusteel kasutamise kohta täpsemat **VÕTA statistikat ei koguta**. Tööturu suunal viidi 2022. aastal läbi 3362 varasemate oskuste valideerimise protsessi, nendest 65% viidi läbi kutsehariduse tasemel. See tähendab, et väljastatud pädevustunnistus (*Ervaringscertificaat*) vastab kutse- või sektoripõhiste standarditele, kuid mitte ilmtingimata formaalhariduses kehtestatud nõuetele.²³⁵

Peamised kitsaskohad

Kuigi Hollandis on loodud edukas ja laialdaselt kasutatav ning tööandjate poolt tunnustatud VÕTA süsteem, esineb neil ka kitsaskohti. Üheks süsteemi puuduseks on **kolmandate riikide kodanike varasemalt omandatud teadmiste või haridustaseme tunnustamise keerukus**. Tihti ei peeta kolmandates riikides omandatud teadmisi vastavaks Hollandis tunnustatud kvalifikatsiooninõuetele ja näiteks tervisehoiusektoris kukub suur osa taotlejatest läbi kvalifikatsiooni saamiseks vajalikel üldiste või kutsealaste teadmiste testides.²³⁶ Samuti on täheldatud, et kolmandas riigis omandatud haridust ja töökogemust hinnatakse Hollandis sageli ebapiisavaks, mistõttu ei pruugi varasemad õpingud saada täielikult või üldse arvestatud.²³⁷

Lisaks pole Hollandis VÕTA süsteemi kasutamine levinud kõikides sektorites. Eriti paistab silma tervisehoiusektor ja teised valdkonnad, kus kehtivad ranged nõudmised töötaja haridustasemele, mistõttu VÕTA võimalusi rakendatakse vähe.²³⁸ Samuti rakendavad VÕTA süsteemi vähe täiskasvanud, kes soovivad haridussüsteemi naasta. Kuigi riiklik süsteem on loonud võimaluse varasemate teadmiste ja õpingute arvestamiseks, mida on võimalik võrrelda ka konkreetse õppekavaga, võimaldavad seda vaid vähesed haridusasutused.²³⁹ Tervikuna peetakse üheks oluliseks süsteemi kitsaskohaks tööandjate ja haridusasutuste vähest valmisolekut aktsepteerida mitteformaalselt omandatud teadmisi.²⁴⁰ Need suundumused viitavad vajadusele tugevdada usaldust VÕTA süsteemi vastu ning parandada teadlikkust selle võimalustest.

Lisa 2. Meetodikaraport

2.1. Uurimiseesmärk ja -küsimused

Uuringu eesmärk oli saada ülevaade õppijate teadlikkusest VÕTA-st, eri osaliste VÕTA-ga seotud hoiakutest, VÕTA kasutajate ja mittekasutajate profiilist, kasutajate kogemustest ja VÕTA kasutamise või mittekasutamise põhjustest formaalhariduses ja kutse taotlemisel ning VÕTA parenduskohtadest.

²³⁵ Duvekot, R. (2024). European inventory on validation of non- formal and informal learning 2023 update: Netherlands. European Commission and Cedefop. <https://www.cedefop.europa.eu/en/country-reports/european-inventory-validation-non-formal-and-informal-learning-2023-update-Netherlands>

²³⁶ Muller J, Beckers P, Pijpers R. Recognising the Skills and Competencies of Non-EU Foreign Nationals: A Case Study of the Healthcare Sector in the Netherlands. *Social Policy and Society*. 2017;16(4):681-691. doi:10.1017/S1474746417000264

²³⁷ Pijpers, R., Beckers, P., Grootjans, N., van Naerssen, T., Paardekooper, L., & Smith, L. (2015). The Netherlands country report: A case-study on the healthcare sector in the Arnhem-Nijmegen region. Radboud University Nijmegen, Institute for Management Research. https://www.ismu.org/wp-content/uploads/2020/02/Country-report-Olanda_26-11-2015.pdf

²³⁸ *Ibid.*

²³⁹ Meghnagi, M. and M. Tuccio (2022), "The recognition of prior learning: Validating general competences", *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, No. 270, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/2d9fb06a-en>

²⁴⁰ Muller J, Beckers P, Pijpers R. Recognising the Skills and Competencies of Non-EU Foreign Nationals: A Case Study of the Healthcare Sector in the Netherlands. *Social Policy and Society*. 2017;16(4):681-691. doi:10.1017/S1474746417000264.

Uuringu alameesmärgid olid:

- saada ülevaade õppijate VÕTA-alasest teadlikkusest;
- saada ülevaade eri osaliste VÕTA-ga seotud hoiakutest ning nende nägemusest VÕTA eesmärgist ja kasust;
- saada ülevaade VÕTA kasutajate ja mittekasutajate profiilist;
- saada ülevaade, millist varasemat kogemust ja mis põhjusel kantakse üle VÕTA-ga või mõnel muul viisil;
- saada ülevaade VÕTA protsessist ja kasutajate kogemustest;
- teha ettepanekuid VÕTA süsteemi täiustamiseks, sh taotlemise takistuste vähendamiseks.

Uuringusse oli kaasatud nii formaalharidus kui ka kutse taotlemine; formaalhariduse eri astmete ja kutse taotlemise vahelisi erinevusi analüüsiti läbivalt, kui see oli asjakohane. Kuigi uuringu keskmes oli (potentsiaalse) sihtrühma, st õppijate vaade ja kogemus VÕTA-ga, täiendati seda protsessi paremaks mõistmiseks ka teiste osaliste – nõustajate, hindajate, kutse andjate – kogemuse ja perspektiiviga. Samuti uuriti, kas, kuidas ja miks VÕTA kasutamine varieerub valdkonniti ning millised tegurid, nt peamine suhtluskeel, mõjutavad kasutamist.

Uurimisküsimused jaotuvad kuude alaosasse (vt tabel 1):

- õppijate teadlikkus VÕTA-st;
- hoiakud VÕTA kohta ja nägemus VÕTA-st;
- VÕTA kasutajate ja mittekasutajate profiil;
- varasema kogemuse ülekandmine VÕTA-ga ja muul moel;
- VÕTA taotlemise protsess ja kasutajate kogemused;
- ettepanekud VÕTA süsteemi parendamiseks paremaks kasutamiseks.

Lisaks uurimisküsimustele on tabelis esitatud neile vastamiseks kasutatud meetodid ja peatükk, milles vastavat teemat käsitleti.

Uurimisküsimustele vastamiseks kasutati nii kvalitatiivseid kui ka kvantitatiivseid meetodeid (tabel 1). Uuringus lähtuti triangulatsiooni põhimõttest. Esiteks lähtuti põhimõttest, et esialgu koguti ja analüüsiti infot kvalitatiivselt n-ö avastaval eesmärgil (sidusrühma intervjuud), seejärel kinnitati tulemusi kvantitatiivselt (sihtrühma küsitlus) ning viimaks täpsustati saadud kvantitatiivseid tulemusi kvalitatiivselt (sihtrühma rühmaintervjuud ja töötuba). Lisaks intervjuudele ja küsitlusele kasutati info kogumiseks veel päevikumeetodit ning analüüsiti olemasolevaid õppimise ja VÕTA kasutamise andmeid EHIS-e ja Haridussilma andmetele toetudes. Teiseks kõrvalutati eri osalistelt kogutud infot – lisaks VÕTA potentsiaalsele sihtrühmale koguti infot õppeasutuste VÕTA nõustajatelt ja hindajatelt.

Uuringule aitas konteksti lisada sekundaarallikate analüüs ning ülevaade teiste riikide VÕTA süsteemist ja kogemusest.

Läbivalt analüüsiti tulemusi ja vastati uurimisküsimustele, eristades kolme haridusastet ja kus võimalik, kutse taotlemist (vt tabel 2).

Tabel 1. Uurimisküsimused ja neile vastamiseks kasutatavad meetodid

Uurimisküsimused	Meetodid	Ptk
Õppijate teadlikkus VÕTA-st: Milline on õppijate teadlikkus VÕTA-st, sh VÕTA eesmärgist ja võimalustest?		
Kuivõrd on õppijad VÕTA-st teadlikud? Mis on peamised infoallikad VÕTA kohta?	sihtrühma küsitlus intervjuud sihtrühmaga intervjuud nõustajatega sekundaarallikate ülevaade	4.1
Hoiakud ja nägemus VÕTA-st: Millised on eri osaliste VÕTA-ga seotud hoiakud ja nende nägemus VÕTA eesmärgist ja kasust?		

Milline on VÕTA nõustajate, hindajate ja potentsiaalse sihtrühma nägemus VÕTA eesmärgist, põhimõtetest ja kasulikkusest?	sihtrühma küsitlus intervjuud sihtrühmaga intervjuud nõustajatega intervjuud hindajatega	5.2
Milline on VÕTA nõustajate, hindajate ja potentsiaalse sihtrühma suhtumine (hoiakud, usaldamine eelarvamused) VÕTA-sse? Milline on eri osaliste seas VÕTA maine?	sihtrühma küsitlus intervjuud sihtrühmaga intervjuud nõustajatega intervjuud hindajatega	4.2
VÕTA kasutajate ja mittekasutajate profiil: Kes kasutavad ja kes ei kasuta VÕTA-t?		
Milline on VÕTA taotlejate ja mittetaotlejate profiil? Kuidas see varieerub haridustaseme, valdkondade, vanuse, soo ja peamise suhtluskeele alusel?	VÕTA kasutamise statistika EHIS-est sihtrühma küsitlus intervjuud nõustajatega intervjuud sihtrühmaga	4.1, 5.1, 6.2, 6.3
Varasema kogemuse ülekandmine VÕTA-ga ja muul moel: Millist varasemat kogemust ja mis põhjusel on kantud üle VÕTA-ga või mõnel muul viisil?		
Millist varasemat kogemust ja mis põhjustel on üle kantud VÕTA-ga?	sihtrühma küsitlus intervjuud sihtrühmaga VÕTA kasutamise statistika EHIS-est intervjuud sihtrühmaga intervjuud nõustajatega päevikumeetod seminar/koolitus	5.2, 5.1
Millist varasemat kogemust ja mis põhjustel ei ole üle kantud?	sihtrühma küsitlus intervjuud sihtrühmaga intervjuud nõustajatega	5.1, 5.2, 5.3
Millisel moel ja mis põhjusel on õppija varasemat kogemust arvestatud ilma VÕTA taotluseta?	sihtrühma küsitlus intervjuud sihtrühmaga intervjuud nõustajatega intervjuud hindajatega	5.4
VÕTA taotlemise protsess ja kasutajate kogemused: Kuidas toimub VÕTA taotlemise, nõustamise ja hindamise protsess ja milline on õppijate tagasiside sellele?		
Kuidas toimub VÕTA taotlemise protsess? Millised on varasema kogemuse arvestamisele seatud piirangud (varasema kogemuse omandamise koht ja aeg)?	sekundaarallikate ülevaade sihtrühma küsitlus intervjuud sihtrühmaga intervjuud nõustajatega intervjuud hindajatega	5.3, 6.1, 6.2, 6.3, 6.4
Milline on sihtrühma tagasiside VÕTA taotlemise tingimustele ja taotlemisele ning milliseid kitsaskohti nähakse VÕTA taotlemisel?	sihtrühma küsitlus intervjuud sihtrühmaga intervjuud nõustajatega intervjuud hindajatega päevikumeetod	6.1, 6.2, 6.3, 6.4
Kuidas toimub VÕTA nõustamine?	sihtrühma küsitlus intervjuud sihtrühmaga intervjuud nõustajatega intervjuud hindajatega	6.2, 6.3
Milline on sihtrühma tagasiside VÕTA nõustamisele ja milliseid kitsaskohti selles nähakse?	sihtrühma küsitlus intervjuud sihtrühmaga intervjuud nõustajatega intervjuud hindajatega päevikumeetod	6.2, 6.3
Kuidas, sh mis meetodikaga, toimub VÕTA taotluste hindamine?	sihtrühma küsitlus intervjuud sihtrühmaga intervjuud hindajatega intervjuud nõustajatega seminar/koolitus päevikumeetod	6.4
Milline on sihtrühma tagasiside VÕTA taotluste hindamisele ja milliseid kitsaskohti selles nähakse?	sihtrühma küsitlus intervjuud sihtrühmaga intervjuud nõustajatega intervjuud hindajatega päevikumeetod	6.1 6.4
Kui paljud VÕTA taotlused on jäänud rahuldamata ja mis põhjustel?	sihtrühma küsitlus intervjuud sihtrühmaga intervjuud hindajatega	5.3, 6.1, 6.4

	intervjuud nõustajatega	
Ettepanekud VÕTA süsteemi parendamiseks paremaks kasutamiseks: Kuidas parendada VÕTA süsteemi, sh vähendada taotlemise takistusi?		
Kuidas suurendada sihtrühma teadlikkust VÕTA eri võimalustest ja VÕTA kasust?	sihtrühma küsitlus intervjuud sihtrühmaga muudatusettepanekute töötuba intervjuud nõustajatega sekundaarallikate ülevaade, sh teiste riikide praktika seminar/koolitus	Järeldused ja soovitus
Kuidas parandada VÕTA kasutamist (nt tasu, teavituse ajastus, taotlemise tehnilised lahendused, hindamisalused)?	muudatusettepanekute töötuba sihtrühma küsitlus intervjuud sihtrühmaga intervjuud nõustajatega sekundaarallikate ülevaade, sh teiste riikide praktika päevikumeetod	Järeldused ja soovitus
Kuidas võiks kaasa aidata kokkuleppelise (mitteametliku) kogemuse arvestamise protsessi vähenemisele? Kuidas tuua nähtavaks need juhud, mil on toimunud kokkuleppeline (mitteametlik) VÕTA protsess?	muudatusettepanekute töötuba sissejuhatavad intervjuud intervjuud sihtrühmaga sihtrühma küsitlus	5.2, 5.4, Järeldused ja soovitus

2.2. Andmekogumine ja -analüüs

Järgnevalt on kirjeldatud kõiki kasutatud andmekogumise ja andmeanalüüsi meetodeid.

2.2.1. Sissejuhatav infokorje

VÕTA süsteemist, senistest praktikatest ja kitsaskohtadest ülevaate saamiseks tehti uuringu alguses kaks sissejuhatavat intervjuud kahe haridusvaldkonna poliitikakujundajaga ja kolme õppeasutuse esindajaga. Saadud infot kasutati andmekogumise plaani ning intervjuukavade ja küsitlusankeeti koostamisel.

Kuna uuringu alguses toimusid VÕTA sidusrühmi ehk nõustajaid ja hindajaid kokku toov seminar (27.11.2024) ja hindamise koolitus (04.12.2024), osaleti neis, et koguda esmaseid mõtteid seniste kogemuste ja kitsaskohtade kohta sidusrühmalt, sh intervjuukavade koostamiseks.

Sissejuhatava info kogumisel tehti põhjalikke märkmeid intervjuude ja seminaris/koolituses arutatu kohta ning kasutati seda metoodika täpsustamiseks ja uurimisinstrumentide loomiseks. Saadud infot kasutati ka konteksti arvestamisel ning järelduste ja ettepanekute tegemisel.

2.2.2. Sekundaarallikate ja -andmete analüüs

Sekundaarallikate ja -andmete analüüs jagunes sisuliselt kolmeks: 1) kirjanduse ehk varasemate analüüside, uuringute ja teaduskirjanduse ülevaade; 2) EHIS-e andmete statistiline analüüs; 3) infopäringud õppeasutustest.

Kirjanduse ülevaade

Kirjanduse ülevaate eesmärk oli saada ülevaade teemast, trendidest, murekohtadest ja alternatiivsetest lahendustest enne esmast andmekogumist. Ülevaade aitas vastata uurimisküsimustele (vt tabel 1) ja täpsustada andmekogumise plaani, koostada intervjuukavasid ja küsitlusankeeti. Selle käigus tehti järgmist:

- otsiti uurimisküsimustele vastamiseks infot VÕTA-ga seonduvatest juhendmaterjalidest, uuringu toimumise hetkeks avalikustatud uuringuaruannetest, lõputöödest;

- uuriti VÕTA kasutamise kogemust neljas riigis – Hollandis, Rootsis, Norras ja Iirimaa.

Esmase **ülevaate saamiseks VÕTA süsteemist Eestis**, selle kujunemisest, rakendamisest, kontekstist, headest lahendustest ja kitsaskohtadest koguti infot riigi- ja õppeasutuste koostatud VÕTA-ga seonduvatest juhendmaterjalidest, uuringu toimumise hetkeks avalikustatud uuringuaruannetest, lõputöödest ja statistilistest koondandmetest.

Järgnevalt on loetletud olulisimad vaadatud infoallikad.

Juhendmaterjalid, näiteks:

- HTM-i VÕTA-t tutvustav lehekülg;
- õppeasutuste kodulehekülgedel olev info VÕTA kohta, sh asutuste VÕTA korrad;
- HTM-i koostatud juhised VÕTA kasutamiseks, nt „Digitaalne juhend VÕTA taotlejale“, „Varasemate Õpingute ja Töökogemuse Arvestamine“;
- SA Archimedese koostatud juhised VÕTA kasutamiseks, nt VÕTA käsiraamat, VÕTA taotleja juhend.

Strateegilised dokumendid ja regulatsioonid, näiteks:

- haridusvaldkonna arengukava 2021–2035;
- Euroopa Liidu Nõukogu „Implementing the 2012 Council Recommendation on the validation of non-formal and informal learning“ (2023);
- kõrg- ja kutseharidusstandardid;
- põhikooli- ja gümnaasiumiseadus.

Uuringud ja statistilised koondandmed, näiteks:

- ICF, Praxis, Tallinna Ülikool ja Civitta Eesti. (2022). Mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise praktikad Eestis. Noorte edu toetuseks – võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega.
- Kutsekoda. (2020). VÕTA kutse andmisel.
- Maslo, I., Surikova, S., Karttunen, A., Aarna, O. (2012). Validation of non-formal and informal learning in Latvia, Estonia and Finland: An analysis of the context.
- Melesk, K., Haaristo, H-S., Haugas, S., Telve, K. (2019) Kutsekeskharidusõpe keskkariduseta täiskasvanutele – võimaluste ja/või soovi puudus?
- Souto-Otero, M. (2021). Validation of non-formal and informal learning in formal education: Covert and overt.

Lõputööd, näiteks:

- Ader, E. (2012). Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise (VÕTA) kvaliteedi kindlustamine protsessijuhtimise kontekstis. Magistritöö. Tallinna Ülikool, andragoogika osakond.
- Maasi, I. (2018). Töötamist toetav õpe kõrghariduses. Magistritöö. Tallinna Ülikool, andragoogika osakond.
- Roos, L. (2015). Täiskasvanud õppijate kogemused töökogemuse arvestamise protsessis rakenduskõrghariduses Eesti Ettevõtluskõrgkooli Mainor VÕTA taotlejate näitel. Magistritöö.
- Tomson, J. (2012). Varasemate õpingute ja töökogemuste arvestamise (VÕTA) nõustajate nõustamisepraktikad Tallinna Ülikooli näitel. Magistritöö.

Teiste riikide kogemuse ülevaate eesmärk oli välja selgitada, kuidas toimub VÕTA protsess mujal, sh võrreldes Eestiga. Seejuures uuriti nelja riigi – Rootsi, Norra, Holland, Iirimaa – VÕTA protsessi (sh vastutaja, tasu), hindamist, sihtrühma ja kasutajaid, kitsaskohti ja häid kogemusi. Teiste riikide süsteemi ja kogemusi analüüsiti kõrvuti Eesti süsteemi ja kogemustega ning neid võeti arvesse ettepanekute koostamisel. Kogutud info võeti kokku 2. peatükis ja Eesti süsteemiga võrdlevalt sealses tabelis, pikem ülevaade praktikatest on lisatud eraldi lisana.

Teiste riikide kogemuse kaardistamiseks/dokumendianalüüsiks otsisime infot järgmiselt:

- vastavates riikides ja nende kohta tehtud valdkondlikud uuringud;
- Euroopa Liidu jt rahvusvahelised valdkondlikud materjalid, uuringud, teadusartiklid, jms;
- teatud määral ka vastavate riikide kõrgkoolide/ülikoolide kaudu VÕTA kasutamise otsing;
- märksõnade otsing EBSCO ja Google Scholari kaudu.

Olulisimad vaadatud infoallikad olid järgmised:

- Aggarwal, A. (2015). Recognition of prior learning: Key success factors and the building blocks of an effective system. International Labour Organization.
- Cedefop. (2025). European database on validation of non-formal and informal learning. European Centre for the Development of Vocational Training.
- Cedefop, & Norwegian Directorate for Higher Education and Skills. (2023). Vocational education and training in Europe – Norway: system description. In Cedefop & ReferNet (Eds.), Vocational education and training in Europe: VET in Europe database – detailed VET system descriptions.
- Duvekot, R. (2024). European inventory on validation of non-formal and informal learning 2023 update: Netherlands. European Commission and Cedefop.
- Euroopa Komisjon; Cedefop ja ICF International. (2014). Government Offices of Sweden. Ministry of Education and Research. Implementation of validation arrangements in Sweden.
- Eurydice. (2024). Overview – Sweden. European Commission.
- Goggin, G., et al. (2017). Recognition of prior learning in Irish further education and training. A study commissioned by QQI and ETBI.
- Meghnagi, M., & Tuccio, M. (2022). The recognition of prior learning: Validating general competences (OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 270). OECD Publishing.
- Norwegian Ministry of Education and Research. (2014). The Norwegian qualifications framework for lifelong learning.
- Persson, H. (2024). European inventory on validation of non-formal and informal learning 2023 update: Sweden. European Commission and Cedefop.
- Pijpers, R., Beckers, P., Grootjans, N., van Naerssen, T., Paardekooper, L., & Smith, L. (2015). The Netherlands country report: A case-study on the healthcare sector in the Arnhem-Nijmegen region. Radboud University Nijmegen, Institute for Management Research.
- Skule, S. (2020). Skills policies in Norway: National and regional measures. Nordregio Events.

Olulisemad märksõnad, mida otsingul kasutati, olid järgmised:

- RPL (Recognition of Prior Learning)
- Lifelong Learning
- RPL in Vocational Education
- RPL in Higher Education
- Recognition/Validating of Prior Learning
- Validation of Non-formal and Informal Learning

Märksõnu otsiti peamiselt inglise keeles. Seejuures vaadati viimase kümne aasta olulisemaid allikmaterjale. Märksõnadele lisati otsingu teostamisel välisriikide praktikate kaardistamisel vastava riigi (Rootsi, Norra, Iirimaa, Holland) nimetus inglise keeles. Märksõnade otsing teostati Google Scholari, Cedefopi andmebaasi ja JSTOR-i digitaalarhiivi kaudu.

EHIS-e andmete statistiline analüüs

Kuna kutse- ja kõrgkoolid edastavad andmed VÕTA kasutamise kohta EHIS-esse, toetuti uuringus VÕTA statistika ning kasutaja profiili koostamisel EHIS-e andmetele ning kõrvutati neid Haridussilma õppimise statistikaga. VÕTA kasutamise kohta kogutud andmed aitasid vastata mitmetele uurimisküsimustele eelkõige VÕTA kasutamise ja kasutajate profiili kohta (vt tabel 1).

Analüüsi kaasati EHIS-es kättesaadav õppimise üldstatistika ning VÕTA kasutamise statistika kuni 2024. aasta lõpuni. VÕTA kasutamise statistika täiendamiseks ja osakaalude arvutamiseks kasutati EHIS-e avalikus vaates ehk Haridussilmas kättesaadavat õppijate statistikat.

EHIS-es olevatest üldandmetest kasutati järgnevaid andmekirjeid:

- õppeaasta;
- õppeasutus;
- õppetase;
- õppurite arv;
- sugu;
- õppekava kood;
- õppevaldkond;
- õppesuund.

EHIS-es olevatest andmetest kasutati järgnevaid andmekirjeid:

- VÕTA – kirje ID;
- ISIK_ID;
- õppeasutuse nimi;
- õppevorm;
- õppekoormus;
- õpe (haridustase/õppetase);
- õppekava kood;
- õppekava nimetus;
- vanus;
- kodakondsus;
- arvestuse tüüp (formaalõpe, informaalne õpe);
- ülekantud punktide arv;
- otsuse kuupäev;
- VÕTA kasutamise algriik;
- VÕTA – õppeasutuse nimetus;

VÕTA infopäringud õppeasutustest ja Kutsekojast

EHIS-e puuduliku andmestiku täiendamiseks koguti infot VÕTA korra kohta õppeasutuste kodulehekülgedelt ja saadeti kirjalik andmepäring kõigile Eesti kõrgkoolidele ja kutsekoolidele ning mittestatsionaarse üldhariduse pakkujatele. Õppeasutuste kodulehekülgedelt uuriti, kas VÕTA korda on tutvustatud, millised on VÕTA tähtajad ja kõrghariduseasutuste puhul ka seda, milline on tasu.

Andmepäringud saadeti õppeasutustele kahel korral. Vastamismäär jäi tagasihoidlikuks: üldhariduskoolidest vastas 16 kooli 26-st, kutsekoolidest kaheksa õppeasutust 34-st ja kõrgkoolidest kümme asutust 18-st. Seejuures vastati mitmest õppeasutusest, et seoses suure töökoormusega ei ole neil võimalik andmepäringule vastata ja seeläbi uuringusse panustada.

Mittestatsionaarset üldharidust pakkuvatelt koolidelt uurisime järgmist:

- Kas Teie koolis on võimalik taotleda VÕTA-t?
- Millal on VÕTA taotlemise tähtaeg?
- Kas Teie koolis kehtib ka mõni muu alternatiiv VÕTA-le?
- Kas, millal ja kuidas tutvustatakse õppijatele VÕTA kasutamise võimalust?
- Kuidas toimub varasema õppe- või töökogemuse arvestamine ning VÕTA taotluse hindamine?
- Kas oskate anda oma umbkaudse hinnangu, kui suur osakaal õppijatest kasutab VÕTA-t sisseastumisel ning kui suur osakaal õpingute käigus?²⁴¹
- Kas Teie koolis on VÕTA-t võimalik taotleda õppeaasta vältel või on taotlemisel kindel ajavahemik?

Kutsekoolidelt uurisime samuti VÕTA taotlemise tähtaega, ent palusime konkreetsemalt ka edastada statistika, mis näitaks taotluste hulka. Lisaks palusime täpsustada, kas, millal ja kuidas tutvustatakse kutsekoolis õppijatele VÕTA kasutamise võimalust.

VÕTA taotluste esitamise tähtaega uurisime ka **kõrgkoolidelt**. Lisaks palusime kõrgkoolidelt teavet hindamiskomisjoni moodustamise, VÕTA arvestamise erinevate tüüpide, mitterahuldatud taotluste, VÕTA protsessiga rahulolu ja infotundide toimumise kohta. Kokku saime vastuse oma andmepäringule kümnelt kõrgkoolilt kaheksateistkümnest.

Esines probleeme andmestiku ja arvestamise tüüpide käsitlemisega. Kuigi on olemas jaotus (õpingute, täiendkoolituste, töökogemuse ja iseseisvalt õpitu) arvestamise eri tüüpide vahel, ei avaldu kõrgkoolide statistikas eraldi näiteks töökogemuse ja täiendkoolituse ülekandmise hulk, sest need on ühte moodulisse koondatud.

- Ka osaliselt rahuldatud taotlused teevad kõrgkoolide hinnangul statistika kogumise keeruliseks: sama taotlus võib sisaldada nii aktsepteeritud kui ka tagasi lükatud ainepunkte. Seetõttu ei ole võimalik öelda, kui palju täpselt on taotlusi täielikult rahuldatud või tagasi lükatud. Selgus seegi, et taotluste täienisti rahuldamata jätmine on kõrgkoolides pigem erandlik, sest enne sellist otsust pakuvad kõrgkoolid õppijale lisavõimalusele täiendavad materjalid esitada, läbida teste või täita mingil muul moel nõudeid.
- Uuringud ja statisilised koondandmed
- ICF, Praxis, Tallinna Ülikool, & Civitta Eesti. (2022). Mitteformaal- ja formaalõppe lõimimise praktikad Eestis. Noorte edu toetuseks - võimekuse arendamine mitteformaalõppe lõimimiseks formaalõppega.
- Kutsekoda. (2020). VÕTA kutse andmisel.
- Maslo, I., Surikova, S., Karttunen, A., & Aarna, O. (2012). Validation of non-formal and informal learning in Latvia, Estonia and Finland: An analysis of the context.
- Melesk, K., Haaristo, H.-S., Haugas, S., & Telve, K. (2019). Kutsekeskharidusõpe keskhariduseta täiskasvanutele - võimaluste ja/või soovi puudus?
- Souto-Otero, M. (2021). Validation of non-formal and informal learning in formal education: Covert and overt.

Lõputööd

- Ader, E. (2012). Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise (VÕTA) kvaliteedi kindlustamine protsessijuhtimise kontekstis [Magistritöö, Tallinna Ülikool, Andragoogika osakond].
- Maasi, I. (2018). Töötamist toetav õpe kõrghariduses [Magistritöö, Tallinna Ülikool, Andragoogika osakond].

²⁴¹ Küsimus esitati seetõttu, et intervjuudest selgus, et üldhariduskoolis ei peeta arvestust VÕTA kasutamise kohta.

- Roos, L. (2015). Täiskasvanud õppijate kogemused töökogemuse arvestamise protsessis rakenduskõrghariduses Eesti Ettevõtluskõrgkooli Mainor VÕTA taotlejate näitel [Magistritöö, Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor].
- Tomson, J. (2012). Varasemate õpingute ja töökogemuste arvestamise (VÕTA) nõustajate nõustamispraktikad Tallinna Ülikooli näitel [Magistritöö, Tallinna Ülikool].

Samuti tehti **täiendav päring kutse andmise VÕTA korra kohta**, mille tulemusena saadi Kutsekoja poolt 30. juuni 2025 seisuga kokku kogutud ülevaatlik andmestik 105 kutse andja kutse andmise korra kohta. Andmestik sisaldas infot selle kohta, kas kutse andmise korras on mainitud VÕTA-t ja/või kas kutse andmisel on eraldi sätestatud VÕTA kord.

2.2.3. Intervjuud

Intervjuu on üks peamisi andmekogumise meetodeid, mida kasutatakse inimeste kogemuste, hoiakute, tõekspidamiste ja käitumise mõistmiseks. See on asendamatu meetod sügavuti ja kontekstiga arvestava info kogumisel.²⁴² Ühtlasi sobib intervjuu väga hästi selleks, kui on vaja detailset teavet uurimisobjekti ja -nähtuste kohta, et arendada või täpsustada küsitlusankeedi küsimusi.²⁴³ Kuna suur osa selle uuringu uurimisküsimustest (kuidas, miks, milline) on kvalitatiivse loomuga ning eeldavad inimeste valikute, hoiakute jm uurimist, on uuringu üheks oluliseks andmekogumise meetodiks intervjuud.

Algselt plaaniti sobivaima intervjuumeetodina valdavalt fookusrühmintervjuud, sest see võimaldab koguda mitmekülgset informatsiooni lühikese aja jooksul, uurida arvamuste, kogemuse ja hoiakute mitmekülgset ning anda võimalus osalejate omavaheliseks mõtete vahetamiseks ja reaktsioonideks.²⁴⁴ Selle kõrval plaaniti individuaalintervjuud juhuks, kui inimene soovib üksi vestelda või vestlus oleks väga lühike (nt VÕTA mittetaotleja puhul).

Tulenevalt intervjuueeritavate paiknemisest, suhteliselt kiirest ajakavast ja võimalike osalejate ajagraafikute ühildamise raskusest tehti rohkem intervjuusid, kuid väiksemas koosseisus. Palju tehti **nii individuaal-, paaris- kui ka fookusrühmintervjuusid**. Kuna eesmärgiks oli koguda osalistelt maksimaalselt erinevaid kogemusi, räägiti kõigiga, kes näitasid üles valmidust.

Uuringus tehti kõik intervjuud läbi veebis MS Teamsi keskkonnas. Veebiintervjuu on tavapärane andmekogumise meetod. Seda võib eelistada juhtudel, kui tegemist ei ole näost näkku suhtlust nõudva tundliku teemaga.²⁴⁵ Teiseks on paljud inimesed, sh noored, valmis vestlema vaid veebi kaudu, sest see on nende jaoks lihtsam ja kiirem kui füüsiliselt intervjuu jaoks teise kohta minna. Kolmandaks on võimalik veebi kaudu intervjuuerida inimesi üle Eesti, mitte piirduda paari-kolme asukohaga. Suhteliselt väikse osalejate arvuga intervjuud lihtsustasid ka seda, et kõik osalejad saaksid ja jõuaksid kõigile küsimustele vastata. Kuna veebiintervjuude puhul on lihtsam jääda vestlusest kõrvale, jälgiti intervjuuerides, et sõna saaksid võimalikult võrdsest kõik osalejad.

Intervjuudega vastati uurimisküsimustele, mis puudutavad eri osaliste kogemusi, hinnanguid ja hoiakuid (vt tabel 1), sidusrühma intervjuude tulemused aitasid koostada ja täpsustada ka sihtrühma küsitluse ankeeti.

²⁴² Näiteks Oranga, J. & Matere, A. (2023) Qualitative Research: Essence, Types and Advantages. *Open Access Library Journal*, 10 (12); Jamshed S. (2014) Qualitative research method-interviewing and observation. *Journal of basic and clinical pharmacy*. 5(4): 87-8.

²⁴³ Näiteks Brinkmann, S. & Kvale, S. (2015). *InterViews: Learning the Craft of Qualitative Interviewing*. SAGE Publications.

²⁴⁴ Näiteks Oranga, J. & Matere, A. (2023) Qualitative Research: Essence, Types and Advantages. *Open Access Library Journal*, 10 (12); Jamshed S. (2014) Qualitative research method-interviewing and observation. *Journal of basic and clinical pharmacy*. 5(4): 87-8.

²⁴⁵ Näiteks Archibald, M., Ambagtsheer, R., Casey, M., & Lawless, M. (2019). Using Zoom Videoconferencing for Qualitative Data Collection: Perceptions and Experiences of Researchers and Participants. *International Journal of Qualitative Methods*, 18.

Valim

Intervjuusid tehti VÕTA nõustajatega, VÕTA hindajatega, (üli)õpilasesindajatega, kutse andjatega ning nii VÕTA-t taotlenud kui mittetaotlenud õppijatega. Seejuures kasutati sihipärast ja maksimaalselt varieeruvat valikut, et tagada uurimisküsimusele vastamiseks asjakohaste osalejate kaasamine nii, et esindatud oleksid võimalikult erinevad kogemused.

Intervjuud sidusrühmadega: VÕTA nõustajatega, hindajatega, (üli)õpilaste esindajatega ja kutse andjatega

Intervjuud sidusrühmadega tehti uuringu alguses enne VÕTA sihtrühma ehk potentsiaalsete taotlejate küsitlust, et lisaks uurimisküsimustele vastamisele saada rohkem infot küsitluseks, sh nii valimi kui ka küsimustiku täpsustamiseks.

Intervjuude valimi koostamisel lähtuti peamiselt haridusastmest, hõlmates VÕTA kasutamist kõrghariduses, kutsehariduses, mittestatsionaarses üldhariduses ning kutse taotlemisel. Intervjueeritavate isikud ja kontaktandmed saadi õppeasutuste kodulehel oleva info kaudu. Hindajate isikute kindlaks tegemiseks küsiti eelnevalt nõustajatelt, kes nende asutuses taotluste hindamisega tegelevad.

Kokku tehti sidusrühmaga ajavahemikus 20.02–18.03.2025 22 intervjuud (sh üks täiendav intervjuu 3. juunil), millest kümme individuaalintervjuud, viis paarisintervjuud ja seitse fookusrühmaintervjuud ning intervjueeriti kokku 50 inimest. Täpsem jaotus sidusrühma alarühmades on esitatud tabelis 2.

Tabel 2. Sidusrühmaga tehtud intervjuud

	Kõrgharidus	Kutseharidus	Mittestatsionaarne üldharidus	Kutse taotlemine
VÕTA nõustamine	N = 9	N = 10	N = 4	-
VÕTA hindamine	N = 11	N = 3	N = 0 ²⁴⁶	-
Muud sidusrühmad	Õpilasesindajad N=3	Õpilasesindajad N=3	Õpilasesindajad N=1	5 kutse andjat ja 1 Kutsekoja esindaja

Intervjuud sihtrühmaga ehk VÕTA potentsiaalsete taotlejatega

Intervjuud, sh individuaal, paaris- ja fookusrühmaintervjuud VÕTA potentsiaalsete taotlejatega tehti pärast küsitlust. Intervjuudest saadud infot kasutati nii uurimisküsimustele vastamiseks kui ka küsitlustulemuste täpsustamiseks ja tõlgendamiseks.

Kokku tehti sihtrühmaga ajavahemikus 26.05–28.06.2025 17 intervjuud (kuus fookusrühmaintervjuud, kaks paarisintervjuud, üheksa individuaalintervjuud) ja intervjueeriti 33 inimest (lisaks neli individuaalintervjuud päeviku täitjatega). Täpsem jaotus sihtrühma alarühmades haridusastme ja taotlemise-mittetaotlemise järgi on esitatud tabelis 2.

Sihtrühma intervjuude valimi koostamisel lähtuti põhimõttest, et esindatud oleksid kõik haridusastmed, nii taotlejad kui mittetaotlejad, ka muu emakeelega õppijad. Lisaks lähtuti

²⁴⁶ Mittestatsionaarses üldhariduses täitis nõustaja üldjuhul ka põhihindaja rolli.

sellest, et tegemist oleks erineva taustaga õppijatega (eri õppeasutused, eri tüüpi ülekantavad kogemused ehk õpingute, töökogemuse jm ülekandmine).

Sihtrühma värbamine toimus küsitluses selleks oma nõusoleku ja kontakti andnud isikute kaudu, lähtudes eespool toodud valimile seatud kriteeriumidest ja valimi koostamise alustest.

Osalemise motiveerimiseks ja tänutäheks aja eest saadeti intervjuus osalejatele kinkekaardid.

Tabel 3. Sihtrühmaga tehtud intervjuud

	Kõrgharidus	Kutseharidus	Mittestatsionaarne üldharidus
VÕTA taotlejad (taotlus rahuldatud või rahuldumata)	N = 11 (sh 4 ingliskeelne õppekavalt), 5 intervjuud, 4 päeviku täitjat	N= 10 (sh 3 vene õppekeelelega), 6 intervjuud	N=5, 3 intervjuud, 6
VÕTA mittetaotlejad	N = 1, 1 individuaalintervjuu	N=4, fookusrühma intervjuu	1N=2, 1 paarisintervjuu

Läbiviimine ja analüüs

Intervjuukavad töötati välja, lähtudes uurimisküsimustest, sidusrühma intervjuude, varasemate uuringute ja teiste riikide kogemuse tulemustest. Lähtuti sellest, et poolstruktureeritud intervjuukavad aitaksid vastata uurimisküsimustele, kuid jätaksid ruumi ka osalejate enda teemakohasteks tähelepanekuteks. Intervjuukavad kooskõlastati tellijaga ja on lisatud metoodika lisa lõppu.

Individuaalintervjuud ja valdavalt ka paarisintervjuud viis läbi üks intervjuuerija, fookusrühma intervjuud viidi läbi kahekesi – moderaatori ehk intervjuu läbiviija rollis olid uuringumeeskonna kogenenumad liikmed (analüütikud, projektijuht) ja neid assisteerisid (jälgisid küsimuste katmist, tegid märkmeid, üksikutel juhtudel küsisid täpsustavad küsimusi teemaploki lõpus) vähem kogenud liikmed.

Intervjuud kestsid keskmiselt 45–60 minutit, mõned individuaalintervjuud kestsid ka umbes 30 minutit ja fookusrühma intervjuud kuni 90 minutit.

Intervjuud salvestati intervjuueeritavate nõusolekul ja transkribeeriti tekstiks.ee tarkvara abil²⁴⁷. Platvormile sisestati .mp3 helifail ning väljundina saadi kõnelejaid anonüümselt eristav („kõneleja 1“, „kõneleja 2“ jne) .docx fail. Vastavalt vajadusele ehk kõhkluse korral täpsustati/kontrolliti uuringu kvaliteedi huvides transkriptsioone (eriti tsitaate) hiljem helisalvestust üle kuulates. Transkriptsioonidele lisati osalejate taustainfo (nt nõustaja kõrghariduses, kutse andja, mittetaotleja üldhariduses) ja intervjuu kuupäev.

Intervjuudega kogutud andmeid analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi põhimõtetest lähtuvalt. See hõlmas endas andmete kodeerimist segmentidena: intervjuude transkriptsiooni teatud väiksem osa (lõik, lause, osa lausest jne), mis sisaldas üht mõtet, märgiti etteantud või kodeerimise käigus loodud uue koodiga. Kodeerimiseks kasutati kvalitatiivse analüüsi tarkvara MAXQDA.

Kuna uuringul olid selged uurimisküsimused, millele otsiti vastust, lähtuti kodeerimisel valdavalt deduktiivsest kodeerimisest – koodid on loodi vastavalt uurimisküsimustele ja intervjuuküsimustele. Tulenevalt teatud teemade kordumisest loodi ka kaks uut koodi. Kokku kasutati 23 koodi. Andmeid kodeeris neli analüütikut.

²⁴⁷ Olev, Aivo; Alumäe, Tanel. 2022. Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service. *Baltic Journal of Modern Computing*, Vol. 10, No. 3, pp. 409–421 <https://doi.org/10.22364/bjmc.2022.10.3.14>

Pärast kodeerimist jagati kodeeritud segmendid analüütikute vahel vastavalt laiematele kategooriatele (kokku kuus) – iga analüütik sai edasi analüüsimiseks ja kirjeldamiseks teatud kategooria alla kuuluvad koodi segmendid. Iga kategooria oli potentsiaalset ühe (ala)peatükiga seotud. Analüüsis lähtuti nii korduvate kui võimalikult erinevate mustrite leidmisest, kategoriseerides kodeeritud segmente laiemateks kategooriateks. Seejuures hoiti lahus õppijate ja õppeasutuste esindajate jt uuringus osalejate hinnangud. Tulemuste kirjeldused seoti aruandes küsitlusandmete tulemuste ülevaadetega.

2.2.4. Küsitlus sihtrühma seas

Ankeetküsitlus on laialdaselt kasutatav kvantitatiivne andmekogumise meetod, mis võimaldab koguda suhteliselt lühikese aja jooksul infot paljudelt inimestelt ning teha piisava arvu vastajate ja esindusliku valimi korral üldistavaid järeldusi uuritava kohta. Ankeetküsitlus on tõhus meetod info kogumiseks hoiakute, arvamuste, käitumise, aga ka sotsiaal-demograafia kohta.²⁴⁸ Ka on küsitlus sobivaim meetod paljudele uurimisküsimustele vastamiseks (vt tabel 1).

Ankeetküsitluste peamiseks eelisteks on võimalus koguda ühtsetel alustel võrreldavaid andmeid, mis on lihtsalt analüüsitavad ja üldistatavad laiemale populatsioonile. Võrreldes kvalitatiivse meetodiga (nt intervjuud) on uurijal aga piiratud võimalused kontrollida, kuidas osaleja küsimust mõistis või millises olukorras küsimustikku täitis (nt ümbritsevad segajad, tähelepanematus jms). Küsitlus võimaldab hästi vastata kvantifitseeritavatele küsimustele, millele intervjuudega ei ole võimalik või sobilik vastata (sest 1000 inimese intervjuueerimine oleks väga aeganõudev ja sealhulgas nii uurijate kui intervjuueeritava seisukohalt ebamõistlik ressursikasutus), nt „mil määral“, „kui levinud“, „millised on peamised“, kuid piiratud vastamisel küsimustele „kuidas“ ja „miks“. Lisaks võimaldab küsitlus saada ülevaate erinevate mustrite ja murekohtade levikust ning on seetõttu heaks täienduseks intervjuudele.

Valim

Küsitluse sihtrühmaks olid kõik potentsiaalsed VÕTA kasutajad.

- VÕTA taotlejad:
- need, kes on kasutanud seda edukalt;
- need, kes on VÕTA taotluse esitanud, kui seda pole arvestatud.
- VÕTA mittetaotlejad:
- need, kes on kaalunud VÕTA kasutamist, kuid selle taotlemisest loobunud;
- need, kes pole VÕTA kasutamist kaalunud.

Uuringus oli seatud eesmärgiks saavutada minimaalne vastajate arv $N = 400$, mis oleks piisav valim üldistuste tegemiseks kogu kõigi haridusastmete õppijaskonna kohta 95% usaldusvahemikus ja ± 5 veapiiriga üldkogumi kohta. Selleks, et võrrelda edukamalt vastuseid haridusastmete lõikes ja taotlejate/mittetaotlejate alarühmades, prooviti saada võimalikult palju/piisav arv vastajaid igas alarühmas. Tegelikult vastas küsitlusele 1489 vastajat, kelle jagunemine alarühmadesse on esitatud tabelis 4.

Tabel 4. Sihtrühma küsitlusele vastajad (N)

	Kõrgharidus	Kutseharidus	Mittetatsionaarne üldharidus
VÕTA taotlejad	N = 498	N = 104	N = 29
VÕTA mittetaotlejad	N = 525	N = 189	N = 144

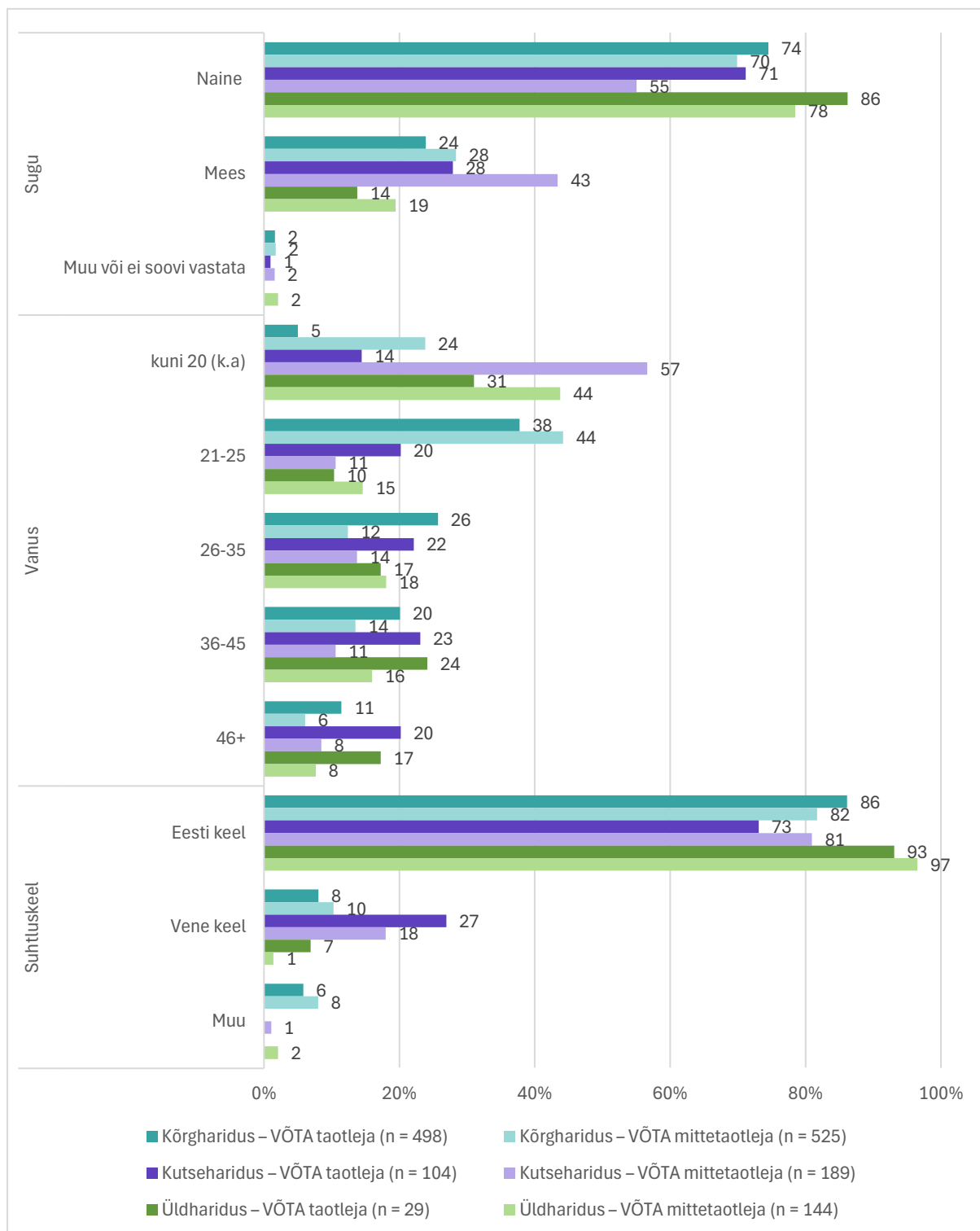
²⁴⁸ Näiteks Bryman, A. & Bell, E. (2019). *Social Research Methods (Fifth Canadian Edition)*. Oxford University Press, lk 96.

Selleks et tulemused oleksid asjakohased ning vastajatel oleks protsess suhteliselt värskest meeles, aga ka ühtse ja lihtsama värbamise saavutamiseks piirasime valimi nendega, kes õppisid küsitluskutse saamise ajal mõnes õppeasutuses.

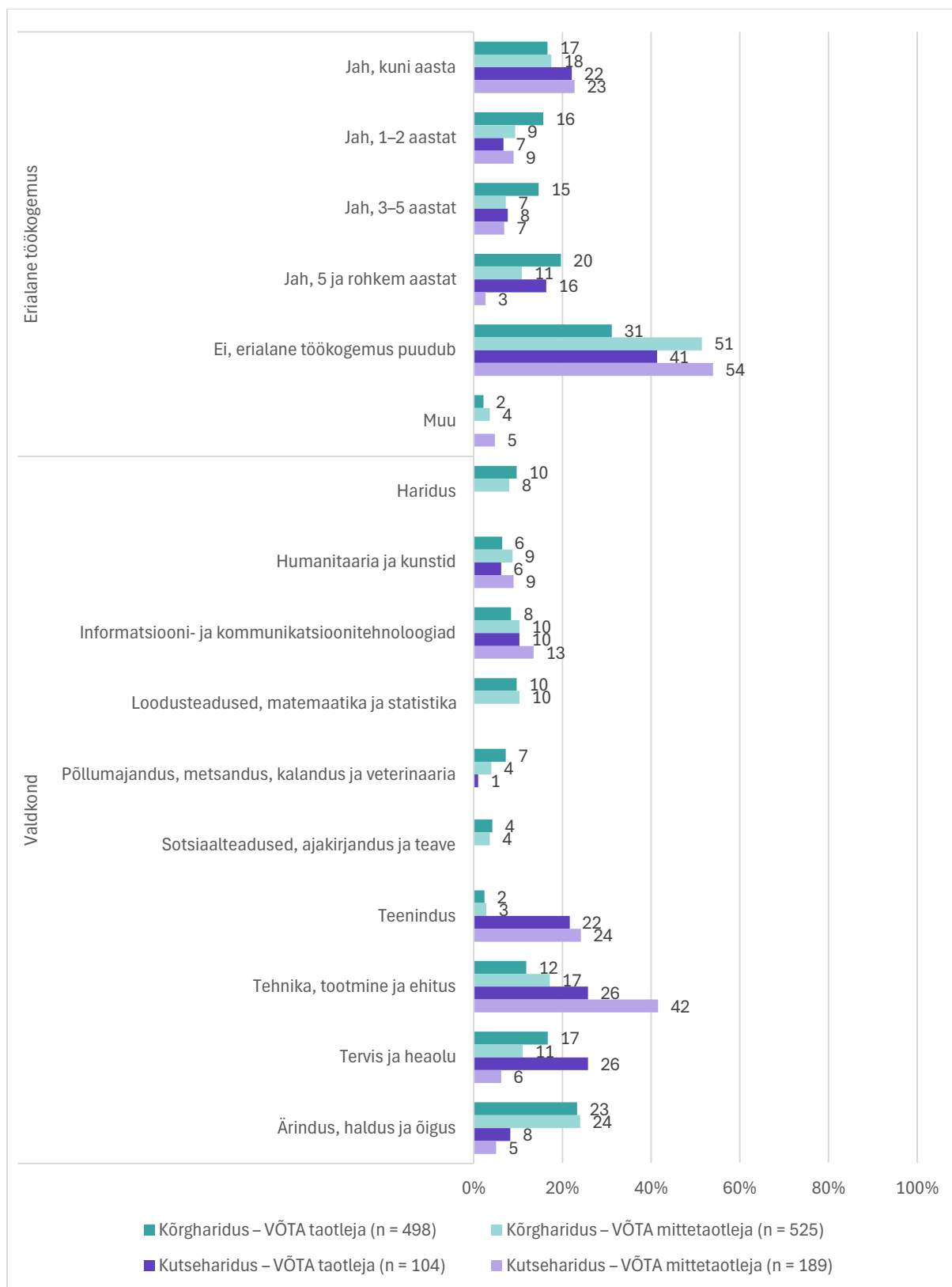
Kuna kõikidele õppijatele kutse saatmine ei olnud uuringu teostaja hinnangul proportsionaalne, arvestades töö eesmärgi, uurimisküsimustele vastamise, saadud kasu ja sihtrühma koormamisega, saadeti kutsed teatud arvule õppeasutustele. Valimi koostamisel võeti arvesse järgmist:

- kutse- ja kõrgharidusasutuste puhul võeti arvesse, et esindatud oleksid erineva VÕTA kasutamise osakaaluga õppeasutused EHIS-e järgi;
- kutse- ja kõrgharidusasutuste puhul võeti arvesse, et esindatud oleksid erinevad täpsemad haridusastmed kõrghariduse ja kutsehariduse sees, eri valdkonnad, piirkonnad ja esindatud ka eesti keelest erineva keelega õppekavad;
- üldhariduskoolidest saadeti kutse kõigile koolidele, kelle kodulehel oli info VÕTA kohta või kust oldi eelnevalt andmepäringule vastatud.

Seega lähtuti valimi koostamisel, et sihtrühm varieeruks VÕTA kasutamise leviku/osakaalu järgi õppeasutuses/õppekaval, täpsema haridusastme, valdkonna, piirkonna ja õppekava keele järgi. Küsitluse lõpliku valimi jaotus sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes (v.a piirkond) on esitatud alloleval joonisel 1. Kutse- ja kõrghariduse vastajate kohta on esitatud joonisel 2 ka jaotus erialase töökogemuse ja õppevaldkonna järgi.

Joonis 1. Küsitluses osalenute jaotus soo, vanuse, suhtluskeele ja erialase töökogemuse lõikes (%)

Joonis 2. Küsitluses osalenud kutse- ja kõrghariduse vastajate jaotus erialase töökogemuse ja valdkonna lõikes (%)²⁴⁹

²⁴⁹ Küsitluses osalenud üldhariduse esindajatelt ei küsitud erialase töö kohta ning and kuulusid 100% määral üldharidusõppekavadele.

Läbiviimine ja analüüs

Osalejate värbamine

Vastajate värbamisel toetuti mitmele kanalile ja tehti tihedat koostööd õppeasutuste jt seotud osapooltega. Küsitluskutse edastamiseks kasutati järgmisi võimalusi:

- küsitluskutse edastati õppeasutuste VÕTA-ga nõustajatele ja paluti kutse edastada nende asutuse/allasutuse listidesse;
- vähemal määral paluti küsitluskutseid jagada ka õppekavade/asutuste (üli)õpilasesindustel oma kanalites, nii listides kui ka sotsiaalse meedias.

Välja saadetud kutsekirjad sisaldasid uuringu tutvustust ja linki küsitluskeskkonda. Küsitluskutses ja küsitluse esilehel rõhutati uuringu eesmärki ja anonüümsust (st vastuseid näevad vaid uuringumeeskonna määratud isikud). Andmete analüüsimise ja kirjeldamise käigus tagati, et ükski vastaja ega haridusüksus ei oleks nimeliselt või organisatsiooni järgi tuvastatav.

Küsitluskutse saadeti 36 õppeasutusse: 12 kõrgkooli, kümnesse kutsekooli (ühes kahele nõustajale) ja 14 üldhariduskooli. Küsitluskutse valimi tegemisel lähtuti valimi koostamise alustest. Kutse- ja kõrgharidusasutuste puhul võeti arvesse, et esindatud oleksid eri valdkonnad ja EHIS-e järgi erineva VÕTA kasutamise osakaaluga õppeasutused. Üldhariduskoolidest saadeti kutse kõigile koolidele, mille kodulehel oli info VÕTA kohta või kust oldi varasemale andmepäringule vastatud. Seoses kutsekoolide ja mittestatsionaarse üldhariduskoolide liitmise reformiga jagasid kutsekoolid ja üldhariduskoolid kohati kutset edasi ka enda kooliga liidetud teise haridusastme kooli, mistõttu osales küsitluses õppijaid rohkematest kutsekoolidest võrreldes sellega, kuhu kutse saadeti.

Vastuseid saadi kokku 35 õppeasutusest. Kõrghariduses õppijad vastasid 11 eri õppeasutusest, kutsehariduses õppijad 19 eri õppeasutusest ja üldhariduses õppijad 15 eri õppeasutusest (vt tabel 5). Seejuures kolmest õppeasutusest vastasid nii kõrg- kui kutsehariduses õppijad ja seitsmest õppeasutusest vastasid nii kutse- kui üldhariduses õppijad.

Tabel 5. Küsitlusele vastajad vastavalt haridusastmele ja õppeasutusele, kus praegu õpitakse (n)

Haridusaste	Õppeasutus	n
Kõrgharidus	Tallinna Tehnikaülikool	304
	Tartu Ülikool	300
	Eesti Maaülikool	139
	Tartu Tervishoiu Kõrgkool	130
	Tallinna Ülikool	98
	Kõrgem Kunstikool Pallas	20
	Estonian Business School	17
	Tallinna Tehnikakõrgkool	13
	Sisekaitseakadeemia	8
	Eesti Lennuakadeemia	7
	Tallinna Tervishoiu Kõrgkool	2
Kutseharidus	Tartu Rakenduslik Kolledž	88
	Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus	43
	Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskus	37
	Valgamaa Kutseõppekeskus	21
	Tartu Tervishoiu Kõrgkool	18
	Tallinna Lasnamäe Mehaanikakool	17
	Kuressaare Ametikool	11
	Viljandi Kutseõppekeskus	9
	Tartu Kunstikool	8
	Kehtna Kutsehariduskeskus	7
	Pärnu Saksa Tehnoloogiakool	6
	Heino Elleri Muusikakool	5
	Sisekaitseakadeemia	4
	Tallinna Rakenduslik Kolledž	3
	Tallinna Tervishoiu Kõrgkool	2
	G. Otsa nimeline Tallinna Muusikakool	1

	Haapsalu Kutsehariduskeskus	1
	Tallinna Ehituskool	1
	Tallinna Majanduskool	1
Üldharidus	Tallinna Vanalinna Täiskasvanute Gümnaasium	44
	Tartu Täiskasvanute Gümnaasium	35
	Viljandi Täiskasvanute Gümnaasium	30
	Kuressaare Täiskasvanute Gümnaasium	19
	Valgamaa Kutseõppekeskus	14
	Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskus	6
	Kehtna Kutsehariduskeskus	4
	Täiskasvanute E-gümnaasium	3
	Tallinna Täiskasvanute Gümnaasium	2
	Tapa Gümnaasium	2
	Heino Elleri Muusikakool	2
	Tartu Rakenduslik Kolledž	2
	Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus	1
	Jõhvi Kutseharidus Keskus	1
	Viljandi Kutseõppekeskus	1

Andmekogumise platvorm

Ankeetküsitlus viidi läbi veebiküsitlusena Alchemeri platvormil. Platvorm võimaldab eriilmeliste küsimuste vormistamist ning ka näiteks valikuvariantide järjekorra juhuslikku esitamist. Platvormil on võimalik saada kiire ülevaade laekunud vastuste kirjeldavast statistikast. Andmeid hoitakse Euroopa Liidu serverites, mis on vastavuses EL andmekaitse üldmäärusega (nn GDPR reeglitega).

Ettevalmistus ja läbiviimine

Küsitlusankeet töötati välja ja kooskõlastati tellijaga. Küsitlusankeet sisaldas tulenevalt vastaja taustast ja kogemusest erinevaid küsimusi, näiteks vastavalt haridusastmele, VÕTA taotlemisele või mittetaotlemisele, VÕTA-ga arvestatava kogemuse sisule jne. Seejuures sisaldas VÕTA kasutajatele suunatud küsitlusankeet rohkem küsimusi kui ankeet, mis on mõeldud neile, kel puudub VÕTA-ga igasugune kokkupuude. Küsitlusankeet tõlgiti ka inglise ja vene keelde.

Ankeet sisaldas peamiselt suletud küsimusi (nt „Nõustun – Ei nõustu“; Likerti hinnanguskaalad), kuid põhjalikemaks või sisulisteks vastusteks lisati ka vähesel määral avatud küsimusi ja antud vastuse täpsustamisvõimalusi. Küsitlusankeet on lisatud metoodika lisa lõppu.

Enne küsitluse avalikustamist testis küsitlust uuringumeeskond ennast eri sihtrühma esindajate rolli pannes, sh võimalikke küsimuste filtreerimise ja loogika vigu ning tehnilisi probleeme. Pärast esmaste vigade parandamist piloteeriti küsitlust seitsme sihtrühma esindajaga eri haridusastmest (sh teistes keeltes), et testida küsimuste arusaadavust, ankeedi pikkuse sobivust jms. Piloteerimise käigus saadud tagasiside käigus tehti muudatusi, näiteks lisati küsimuste vastusevariante, seati paika õige loogika jne. Kuna üldhariduses on VÕTA termin oluliselt vähem levinud, tehti suurim muudatus ehk lisati paar küsimust selleks, et üldhariduse vastajad tunneksid ära, mis võib olla varasem kogemus ja mida tähendab selle arvestamine. Seda selleks, et nad saaksid märkida varasema kogemuse arvestamise kasutamise ära ka siis, kui nad ei seostanud seda kohe VÕTA terminiga – kuna on võimalik, et ka koolis on kasutatud VÕTA-t vastavat terminit kasutamata. Piloteerimisel osalejatest jäeti andmestikku sihtrühma esindajate enda kohta lõpuni täidetud ankeedi vastused kokku seitsmelt inimeselt (neli kõrgharidusest, kaks kutseharidusest ja üks üldharidusest).

Küsitlusele vastati vahemikus 28.04.–09.06.2025.

Lõpliku küsitlusankeedi täitmise keskmine vastamise aeg oli 28 minutit.

Küsitlus viidi läbi anonüümsena, kuid vastajatele pakuti võimalust anda nõusolek osalemiseks uuringu teises etapis (intervjuud) ja jagada selleks oma kontaktandmeid.

Vastamisaktiivsuse ja vastajate motivatsiooni tõstmiseks loositi vastajate vahel pärast küsitluse sulgemist välja kümme kinkekaarti väärtuses 50 eurot.

Andmete puhastamine ja analüüs

Andmete kogumise lõppedes puhastati andmestik, eemaldati mittetäielikud või kahtlust tekitavad andmed ja topeltvastused ning korrigeeriti võimalikud vormistusvead.

Suletud küsimusi analüüsiti kvantitatiivselt, avatud vastuseid kvalitatiivselt. Mõned täpsustavad vastused (variandi „muu, täpsustage“ alt) kodeeriti vastusevariantide alla.

Andmeanalüüsi puhul uuriti esialgu vastuste jaotusi, keskmisi ja hajuvust. Kirjeldav analüüs andis kiire ülevaate vastajate üldisest jaotusest ja põhivastustest. Kirjeldava analüüsi põhjal jaotati vastajad rühmadesse ning viidi läbi statistilised võrdlused kas individuaalsel tasandil või valitud rühmade lõikes. Tulemusi võrreldi χ^2 -testi alusel. VÕTA kasutamist ja mittekasutamist mõjutavaid tegureid analüüsiti ka logistiliste regressioonimudelite abil (vt alapeatükki „Logistiline regressioon“).

Kõiki kogutud andmeid töödeldakse ja talletatakse vastavalt teaduse heale tavale ja andmekaitse reeglitele anonüümselt. Anonümiseeritud andmestikku jagatakse pärast uuringu lõppu vastavalt tellija soovile ka tellijaga.

Logistiline regressioon

VÕTA kasutamist ja mittekasutamist mõjutavaid tegureid analüüsiti logistiliste regressioonimudelite abil, et hinnata erinevate taotlejate taustamuutujate (vanus, sugu, kõrgeim omandatud haridustase, peamine suhtluskeel, erialase töökogemuse olemasolu) mõju VÕTA kasutamise tõenäosusele. Mudelid võimaldavad eristada, millised taustatunnused on seotud suurema või väiksema tõenäosusega VÕTA-t taotleda, võttes samaaegselt arvesse teiste muutujate mõju. Analüüsis käsitleti eraldi kõrghariduse, kutsehariduse ja mittestatsionaarse üldhariduse õppijate rühmi.

Mudelites on sõltuva muutujana kasutatud vastajate jaotust VÕTA taotlejateks ja mitte-taotlejateks (0 = mittetaotleja, 1 = taotleja). Sõltumatute muutujatena on kaasatud vanuserühm, sugu, peamine suhtluskeel, kõrgeim omandatud haridustase ning erialase töökogemuse olemasolu. Tulemused on esitatud logistiliste koefitsientide, standardvigade, riskisuhte (Odds Ratio, OR) ja olulisusnäitajate (p) kujul. Igale haridustüübile (kõrg-, kesk-, üldharidus) loodi üks mudel.

Kõrghariduse mudel oli statistiliselt oluline (χ^2 (965) = 115,79; $p < 0,001$; Nagelkerke R^2 = 0,15; tundlikkus = 61,1%; spetsiifilisus = 68,1%; esitatud tabelis 6). Analüüsist eemaldati vastajad, kes ei soovinud sugu avaldada (n = 16), need, kes olid väitnud, et nende kõrgeim omandatud haridustase on põhiharidus (n = 4) ning need, kes olid erialase töö valikuks märkinud „muu“ (n = 30).

Tabel 6. Logistilise regressioonanalüüsi tulemused VÕTA kasutamise tõenäosuse ennustamisel kõrghariduse rühmas

	B	Standardviga	Riskisuhe (OR)	Z	Waldi χ^2	p
	-0,1	0,17	0,37	-5,84	34,10	< 0,001
Sugu (Naine)	0,2	0,16	1,22	1,28	1,64	0,201
Vanuserühm (26-35)	0,81	0,21	2,24	3,92	15,39	< 0,001
Vanuserühm (36+)	0,41	0,19	1,51	2,15	4,63	0,031
Suhtluskeel (Muu)	-0,69	0,2	0,5	-3,52	12,4	< 0,001
Erialane töö (Jah)	0,64	0,14	1,9	4,45	19,79	< ,001
Haridustase (Kutseharidus)	0,24	0,29	1,2	0,83	0,68	0,409
Haridustase (Kõrgharidus)	0,65	0,17	1,91	3,71	13,75	< 0,001

Märkused. Taotleja tase 'VÕTA taotleja' kodeeritud kui tase 1. Baastase = sugu (mees), vanuserühm (kuni 25 (k.a)), keel (eesti), erialane töö (ei), haridustase (keskharidus).

Kutsehariduse mudel oli statistiliselt oluline (χ^2 (265) = 51,6; p < 0,001; Nagelkerke R^2 = 0,24; tundlikkus = 39,4%; spetsiifilisus = 85,3%; esitatud tabelis 7). Analüüsist eemaldati vastajad, kes ei soovinud sugu avaldada (n = 4), ning need, kes olid erialase töö valikuks märkinud "muu" (n = 15).

Tabel 7. Logistilise regressioonanalüüsi tulemused VÕTA kasutamise tõenäosuse ennustamisel kutsehariduse rühmas

	B	Standardviga	Riskisuhe (OR)	Z	Waldi χ^2	p
	-2,48	0,39	0,08	-6,39	40,81	< 0,001
Sugu (Naine)	0,31	0,3	1,37	1,03	1,07	0,301
Vanuserühm (26-35)	0,27	0,45	1,31	0,6	0,36	0,551
Vanuserühm (36+)	0,63	0,42	1,87	1,48	2,19	0,139
Suhtluskeel (Muu)	0,29	0,34	1,34	0,87	0,75	0,386
Erialane töö (Jah)	0,64	0,29	1,9	2,22	4,91	0,027
Haridustase (Keskharidus)	1,49	0,42	4,43	3,52	12,4	< 0,001
Haridustase (Kutseharidus)	1,20	0,51	3,33	2,34	5,48	0,019
Haridustase (Kõrgharidus)	1,84	0,57	6,31	3,23	10,49	0,001

Märkused. Taotleja tase 'VÕTA taotleja' kodeeritud kui tase 1. Baastase = sugu (mees), vanuserühm (kuni 25 (k.a)), keel (eesti), erialane töö (ei), haridustase (põhiharidus).

Üldhariduse mudel ei olnud statistiliselt oluline (χ^2 (162) = 11,91; p = 0,104). Väikse valimi tõttu ei oleks mudeli sisuline tõlgendamine ka eriti usaldusväärne.

2.2.5. Päevikumeetod

Selleks, et koguda VÕTA taotlejate vahetuid kogemusi ja mõtteid VÕTA taotlemise protsessis ning taotlemise detailsemaid kirjeldusi, kasutati intervjuusid täiendava meetodina päevikumeetodit. Päevikumeetod sobib hästi selleks, et uurida, kuidas inimene ise tajub ja kogeb mingit nähtust või tegevust, antud juhul taotlusprotsessi, loomulikus keskkonnas ja aja jooksul.²⁵⁰ See meetod võib suunata inimest oma kogemust ka sügavamalt läbi mõtlema, mistõttu võivad selle käigus tehtud tähelepanekud ettepanekud olla põhjalikumad.

Päevikumeetod võimaldab protsessi läbi tehes detailselt hinnata võimalikult eri tegureid, mida intervjuudel osalenud VÕTA kasutajad ei pruukinud protsessi käigus tähele panna.

Õppijatele saadeti täitmiseks päevikukava, kuhu sai õppija teha sissekandeid nii VÕTA taotlemise alguses (enne taotlemise algust), taotlemise protsessi ajal kui ka pärast tulemuse teada saamist. Päevikuvorm on leitav metoodika lisa lõpust.

²⁵⁰ Näiteks Bolger, N., Davis, A., & Rafaeli, E. (2003). Diary methods: Capturing life as it is lived. *Annual Review of Psychology*, 54(1), 579–616.

Päevikumeetodi kasutamiseks saadeti esialgne kutse kogemuse jagamiseks, loodi kogemuse jagamise valmisoleku registreerimiseks keskkond Alchemeris, päevikukava vorm ning allkirjastatav nõusolekuvorm.

Kutse oma kogemuse jagamiseks päeviku täitmise ja lühikese järelintervjuu (kuni 30 minutit) näol saadeti õppijate esindajate ja uurijate isiklike võrgustike kaudu.

Kutset osaleda oma kogemuse jagamisel saadeti kaasõppijatele edastamiseks (üli)õpilasesindajatele ning täiendavalt uurijate isiklike võrgustike kaudu. Kutse saadeti aprilli lõpus seitsmele intervjuudes osalenud eri õppeasutuse (kolme kõrgkooli, kolme kutsekooli, ühe mittetatsionaarse üldhariduse) (üli)õpilasesindajale.

Ennast registreeris esmalt kogemuse jagamisele 32 õppijat, kellest 27 õppis kõrgkoolis ja viis mittetatsionaarses üldhariduses. Kuigi esialgu loodeti infot koguda vaid neilt, kel protsess alles algamas, oli neid registreerinud õppijate seas nii üksikuid, et päevikut lubati täita ka neil, kel protsess pooleli või just lõppenud. Registreerunud üliõpilastele saadeti täpsem osalemise tingimusi tutvustav kiri koos päevikukava vormiga, sh palve allkirjastada nõusolekuvorm, jao kaupa väiksemates rühmades, maksimeerides varieeruvust valdkondade ja asutuse lõikes. Kuna vastamisaktiivsus oli väga madal (sh kuulsime, et kiri oli jäänud tähelepanuta, sest oli läinud rämpsposti kausta), saadeti lõpuks kõigile registreerunutele täpsustav kiri.

Lõpuks täitis päeviku neli üliõpilast. Täidetud päevikuvormid saadeti tagasi meilitsi vahemikus 07.05-30.07.2025 ja need olid 4-7 standardlehekülje pikkused. Päeviku saatmise järel tehti täiendavad individuaalintervjuud vahemikus 14.05-07.08.2025 päevikus olnud info täpsustamiseks ning lisaks küsiti mõned üldisemad küsimused sihtrühma intervjuukavast hoiakute, kaasõppijate kogemuste, maine ja ettepanekute kohta. Intervjuud kestsid 15-30 minutit. Päeviku täitjatele saadeti tänutäheks kinkekaart.

Päeviku täitjatega tehti täiendav lühiintervjuu selleks, et küsida üle päevikut lugedes tekkinud küsimuste kohta. Lisaks päeviku sisuga seotud küsimustele, mis sõltusid konkreetset päeviku sisust, küsiti intervjuus laiemalt üliõpilaste enda ja kaasõppijate teadlikkuse, hoiakute ning täiendavate parendusettepanekute kohta.

Päevikumeetodi algseks eesmärgiks oli koguda kogemusi kõigilt haridusastmetelt, kuid neli täidetud päevikut olid kõik üliõpilastelt. Seda võib põhjendada mitmeti. Esiteks reageerisid kutsele valdavalt üliõpilased, tõenäoliselt vähemalt osaliselt seetõttu, et teistes haridusastmetes oli aktiivne VÕTA kasutamise periood pigem lõppenud. Teiseks täitsid lõpuks pärast tingimustega tutvumist päeviku vaid neli üliõpilast, mis tähendab, et tõenäoliselt pidas suur osa registreerunutest ülesannet siiski liiga ajamahukaks, mis on kooskõlas ka VÕTA kasutamise tulemustega, et juba paar tundi võib tunduda suur ajakulu. Kolmandaks on võimalik, et täpsustav kiri, mis läks küll kõigile individuaalselt (sh koos meeldetuletusega), jäi tähelepanuta, sest mõni vastaja ütles, et ta leidis meie kirja rämpsposti kaustast.

Kõik jagatud kogemused olid üsna erinevad, sisaldasid muu hulgas töökogemuse, vabatahtliku töö, DiscoverEU, töökogemuse ja täiendkoolituse kombineeritud taotlust. Ka taotluste tulemused erinesid: kaks rahuldatud, üks rahuldamata ja üks kokkuleppega, et kogemust võetakse arvesse aine läbimisel osaliselt.

Kogutud andmeid analüüsiti kvalitatiivselt, eesmärgiga välja tuua teatud mustrid, kõrvalekalded ja murekohad. Päevikumeetodiga kogutud andmeid, nii täidetud päevikuid kui neid täiendavate järelintervjuude transkriptsioonid pseudonümiseeriti ja analüüsiti samadel alustel koos intervjuu transkriptsioonidega (vt täpsemalt intervjuude läbiviimise ja analüüsi osast).

Kõiki kogutud andmeid töödeldi ja talletati vastavalt teaduse heale tavale ja andmekaitse reeglitele ning kogutud andmed hävitatakse hiljemalt kolm kuud pärast uuringu lõppu.

2.2.6. Muudatusettepanekute töötuba

Uuringu lõppfaasis eri osaliste kokku toomine ühises töötoas on oluline samm, mis suurendab uuringu praktilist väärtust, loob eeldused täpsemate ja läbiarutatud ettepanekute loomiseks ning nende hilisemaks rakendamiseks.

Kuna sidusrühmadelt küsiti nende hinnanguid VÕTA protsessi kohta enne sihtrühmalt küsitluse ja intervjuudega nende vaate kogumist, oli töötoa eesmärk muu hulgas mõista, millised murekohad on ühised ja millistes jäädakse eriarvamusele.

Ühise arutelu eesmärk oli:

- luua terviklikuma arusaamine uuringutulemustest: arutelu oli võimalik hinnata, millised sihtrühma avaldatud murekohad on kõige olulisemad ka sidusrühma vaates ning kuidas neid tõlgendada;
- koguda ja täpsustada ettepanekuid murekohtade lahendamiseks;
- suurendada osaliste kaasatust ja vastutust – kui osalised saavad ise tulemuste üle arutleda ja ettepanekuid teha, tekib suurem valmisolek edasise tegevusi toetada ja ellu viia.

Koosloome töötuba toimus 21.08 veebis MS Teamsi keskkonnas. Töötoas said kokku VÕTA protsessi osalised, sh õppeasutuste esindajad, VÕTA nõustajad, VÕTA hindajad, VÕTA sihtrühm ja poliitikakujundajad, et selgitada välja nende vaated ja ootused VÕTA protsessile. Töötoas arutati uuringus ilmnenu VÕTA tingimuste, taotlusvormi, teadlikkuse ja nõustamisega seotud murekohti. Töötoa eesmärk oli tekitada arutelu murekohtade tõsiduse üle ja koguda ettepanekuid nende lahendamiseks ja VÕTA protsessi täiustamiseks (vt tabel 1). Täpsemalt tutvustati töötoas eri rühmades uuringu olulisemaid tulemusi ja paluti osalistel nendest lähtuvalt anda oma tagasiside ja hinnang.

VÕTA töötoa eelkutse saadeti kokku 70 sidusrühma esindajale (lisaks poliitikakujundajatele) – juuni alguses saadeti kutse 62 adressaadile, augusti alguses kutsele mittevastanutele meeldetuletus ning lisandunud kaheksale adressaadile esmakordne kutse. Kokku osales töötoas 24 inimest, kelle hulgas oli kuus poliitikakujundajat, kaheksa kõrghariduse, viis kutsehariduse ja üks üldhariduse nõustajat/hindajat. Lisaks osales töötoas kaks eksperti, üks kutse andja ning üks õpilasesindaja. Balti Uuringute Instituudi meeskonnast osales töötoa läbiviijatena kuus inimest, sh moderaator.

Tulemusi esitasid töötoa moderaatorid neljas rühmas ja kahes etapis.

Arutelud toimusid nii ühiselt kui ka neljas töörühmas kahes etapis. Rühmad olid jagatud vastavalt haridusastmetele, igas rühmas osalesid eelkõige vastava haridusastme esindajad ning lisaks poliitikakujundajad ja VÕTA eksperdid. Töö toimus kahes kõrghariduse, ühes kutsehariduse ja ühes mitut haridusastet (kutseharidus ja mittetatsionaarne üldharidus) ja kutset esindavas rühmas. Töötuba kestis kaks tundi. Töötoa käigus tehti märkmeid ning esitatud mõtteid võeti arvesse järelduste ja ettepanekute täiendamisel.

Uuringu tulemused jagati seejuures nelja teema vahel: tingimused, taotlusvorm, teadlikkus ja nõustamine. Kõigi nelja teema alla koondusid olulised VÕTA protsessi aspektid, nagu tasulisuus, hindamise ebaühtlus, individuaalse õpitee ja nõustamise kujundamine jpm. Mõlema etapi lõpuosas võttis iga arutelurühma esindaja lühidalt kokku oma rühmaarutelu sisu ka teistele töötoas osalejatele ning tähelepanu pöörati käsitletud teemade ja hinnangute sarnasustele ja erinevustele.

Töötoa olulisimaks väärtuseks oli võimalus jagada õppijate nägemust eri haridusastmete nõustajate ja hindajate, ekspertide, kutse andjate ja õppijate esindajate ja poliitikakujundajatega. Selle tulemusena selginesid uuringutulemuste tagamaad ja kontekst. Ühtlasi jõuti arutelude tulemusena mitme teema puhul järeldusele, et nõustajate ja hindajate ning õppijate nägemus erineb. Selgus seegi, et paljude murekohtade ja uurimustulemusena

selgunud aspektide taga on õppijate teadmatuse VÕTA korrast ja taotlemise tingimustest ja/või sootuks hirm taotlemisprotsessi ees. Saadud info aitas täpsustada ja täiendada aruannet, koostada ettepanekuid ja tõlgendada analüüsi tulemusi, kinnitades muu hulgas teatud ebakõla õppijate ja sidusrühma hinnangutes VÕTA protsessi kohta.

2.3. Uuringu tegemisega seotud riskid, hea teadustava järgimine, andmekaitse

Järgnevalt tutvustatakse lühidalt, kuidas on uuringu meeskond järginud hea teadustava ja andmekaitse põhimõtteid.

Kõikide uuringu käigus loodud või omandatud andmete kasutamisel lähtuti õigusaktidest, mis reguleerivad isikuandmeid sisaldavate andmete kasutamist uuringutes ning vastavalt hankelepingule sätestatud andmete töötlemise tingimustest. IBS järgis kõiki Euroopa Liidu isikuandmete kaitse üldmäärusest (GDPR) ja Eesti isikuandmete kaitse seadusest (IKS) tulenevaid reegleid andmete ja teabega töötamisel. IBS ja selle meeskond töötlesid ja hoidsid töö käigus teatavaks saanud konfidentsiaalset teavet konfidentsiaalse ja turvalisena kaheastmelist autentimist nõudvas ja vaid uuringumeeskonnale ligipääsetavas Sharepointi keskkonnas ning ei jaganud seda ühegi teise isikuga. Töö käigus IBS-ile teatavaks saanud ning andmekaitse piirangute alla käiv konfidentsiaalne teave on alljärgnev:

- kvantitatiivsed andmekogud toorandmete kujul (näiteks Excel, aga ka kõikide muude andmeformaate kujul);
- intervjuude audiofailid, märkmed ja transkriptsioonid ning päevikud;
- kolmandate osapoolte, näiteks tellija poolt jagatud konfidentsiaalne informatsioon (sh isikustatud või muul viisil tundlik statistika tööde läbiviimiseks, failid siht- ja sidusrühmade kontaktide või muude isikuandmetega jmt).

Isikuandmete töötlemisel järgis IBS eraldi kõiki IKS §-s 6 sätestatud ning kõiki üldiseid IKS-ist tulenevaid isikuandmete töötlemise põhimõtteid. Andmete turvaline hoidmine tähendab seda, et IBS on teinud kõik endast oleneva, et tööga seotud teabele ja andmetele pääseks ligi ainult IBS-i meeskond:

- IBS (meeskond) on kaitsnud kõik oma töö käigus kasutatavad seadmed ja andmekandjad (arvutid, telefonid, tahvlid jm muud seadmed) tugeva ja turvaliselt hoitud parooliga;
- IBS (meeskond) on krüpteerinud kõik oma töö käigus kasutatavad seadmed ja andmekandjad (arvutid, telefonid, tahvlid ja muud seadmed) tugeva ja turvaliselt hoitud parooliga;
- IBS (meeskond) on kaitsnud kõik oma töö käigus kasutatavad seadmed ja andmekandjad (arvutid, telefonid, tahvlid jm muud seadmed) antiviiiruse või pahavara vastase programmiga;
- tundlikumaid andmeid on edastatud ja säilitatud krüpteeritult (vajadusel).

Õppeasutuste VÕTA statistika saamiseks sõlmiti Haridus- ja Teadusministeeriumiga andmetöötluse leping. Hiljemalt kolm kuud peale uuringu lõppu kustutab IBS oma seadmetest ning andmekandjatelt (arvutid, telefonid, tahvlid, mälupulgad, välised kõvakettad ja muud seadmed), paberkandjatelt ja mujalt kõik töö käigus teatavaks saanud ja Balti Uuringute Instituudiga jagatud konfidentsiaalse teabe ning isikustatud andmekogud.

Uuringuga seotud eetilised ja osaleja seisukohast olulised põhimõtted olid järgmised:

- Informeeritud osalemine. Uuringus osalemine oli iga osaleja jaoks vabatahtlik, uuringusse kutsumisel (kaaskirjades, küsitluse avalehel, päevikuga kogemuse jagamisel ka eraldi nõusolekuvorm) teavitati uuritavaid liitumise vabatahtlikkusest ning õigusest igal hetkel uuringus osalemisest loobuda. Nii küsitluse avalehel kui intervjuude alguses teavitati osalejaid, et tegemist on Balti Uuringute Instituudi tehtava ja Haridus- ja Teadusministeeriumi tellitud uuringuga ning tutvustati lühidalt uuringu eesmärki. Intervjuude

läbiviimisel küsiti vastajatelt luba intervjuude salvestamiseks ja selgitati, kuidas salvestisi analüüsitakse, kuidas tagatakse info konfidentsiaalsus ning millal andmed kustutatakse.

- Isikuandmete kaitse. Osalejate andmeid koguti ja säilitati isikustamata kujul. Isiku tuvastamist kogutud ja töödeldavad andmed üldjuhul ei võimalda. Intervjuude kokkuvõtetes ja transkriptsioonides tagati pseudonüümimise käigus, et vastajad ei ole nime järgi tuvastatavad. Kogutud andmeid säilitatakse kahesammulist autoriseerimist nõudvas pilvekeskkonnas ning neile andmetele on ligipääs vaid vastavatele andmetele ligipääsu vajavatel meeskonnaliikmetel.

Hea teadustava kohaselt vastutavad uuringumeeskonna liikmed nii uuringu tulemuste kui tagajärgede eest. Uuringu käigus järgiti kõiki asjakohaseid eetilisi ja õiguslikke norme ning välditi kokkuleppeid, mis piiraksid põhjendamatult teadustöö andmete või tulemuste kasutamist ja levitamist. Tööprotsess viidi läbi täpse ja läbipaistvana kõikides töötappides, sealhulgas andmete kogumisel (salvestamine ja transkribeerimine), analüüsimisel ja tulemuste avaldamisel. Kõik andmed ja järeldused on esitatud erapooletult ning välditud on andmete valikuliselt esitamist ja moonutamist. Kõik selle uuringu tulemused ja kasutatud meetodid on läbipaistvad ja põhjendatud, mis tagab uuringu tulemuste usaldusväärsuse.

2.4. Uuringu piirangud

Tulenevalt nii VÕTA kasutamise eripäradest Eestis kui ka uuringule seatud eesmärkidest, tuleb arvestada järgmiste piirangutega:

- Ei EHIS-e ega küsitluse andmed hõlma endas andmeid kõigi Eesti õppeasutuste kohta, seejuures puuduvad EHIS-es täielikult andmed VÕTA kasutamise kohta mittestatsionaarses üldhariduses ja kutse andmisel. Lisaks ei kogu VÕTA statistikat mittestatsionaarset üldharidust pakkuvad asutused ega kutse andjad.
- Mida kõrgema haridusastmega on tegemist, seda levinum on VÕTA kasutamine ja seda põhjalikumalt saab see ka aruandes kaetud. Kuna mittestatsionaarses üldhariduses on VÕTA kasutamine vähem levinud kui kõrg- ja kutsehariduses, analüüsitakse tulemusi aruandes sihtrühma haridustaseme lõikes eraldi/võrdlevalt, et avalduks haridusastmeti erinevad kitsaskohad.
- Kuna kutse taotlemisel ei ole VÕTA protsess seadusandlusega seni reguleeritud ning vaid üksikud kutse andjad on VÕTA kasutamise enda kutsastandardis määratlenud (aga selle kohta puudub ülevaade) ja VÕTA kasutamise kohta puudub statistika ning kutse taotlejateni ei ole võimalik jõuda sarnaselt õppeasutuste õppijatele asutuse kaudu, jääb käesolevas uuringus kutse taotlemisel VÕTA kasutamise käsitlemine väga piiratuks. Uuringus on toetunud vaid intervjuudele kutse andjatega ning Kutsekoja koostatud ülevaatele selle kohta, kas kutse andmise korra järgi on võimalik VÕTA-t kasutada kutse andmisel või kas kutse andmisel on sätestatud eraldi VÕTA kord.
- Teiste riikide VÕTA kogemuse analüüsimisel ilmnas mitu piirangut. Nimelt oli keeruline leida (v.a. Lirimaa puhul) ingliskeelseid allikaid, mis kajastaksid mh viimaseid VÕTA-ga seotud arenguid. Lisaks kujunes eeskätt Norra ja Rootsi puhul keeruliseks infokillustatus nende detsentraliseeritud VÕTA süsteemi tõttu. Samuti ilmnas, et kõigis riikides puudub viimaste aastate kohta statistiline ülevaade VÕTA taotluste ja taotlejate kohta.
- Küsitlustulemuste tõlgendamisel tuleb kindlasti arvestada seda, et kuigi vastajate seas oli omajagu neid, kes ei ole VÕTA-t taotlenud, ja ka neid, kes ei olnud VÕTA-st varem kuulnud, on küsitlusele vastajate seas võrreldes õppijaskonnaga rohkem neid, kes on VÕTA-t kasutanud ja tõenäoliselt rohkem neid, kes on sellest teadlikud. Tõenäoliselt on küsitlusele vastanud pigem need, keda teema kõnetab või kellel on juba mingi varasem kokkupuude. Seega võib teadlikkuse ja kasutamise tase olla üldkogumis küsitluse põhjal kirjeldatust madalam.

- Kuigi küsitlusele vastajate arv oli piisav ($N = 1489$), oli üldhariduse vastajate alarühm suhteliselt väike ($n = 173$) ning neist vaid 29 olid VÕTA taotlejad. Selline alarühma suurus ei võimaldanud teha statistiliselt tugevaid üldistusi kogu üldhariduse õppijaskonnale. Väike valim suurendab juhusliku vea võimalikkust ning üksikute vastajate hinnangud võivad ebaproportsionaalselt tulemusi mõjutada, mistõttu tuleks selle alarühma tulemustesse ning nende tõlgendusse suhtuda ettevaatusega. Lisaks on üldhariduses, nii koolides kui õppijate seas, VÕTA termini kasutus varasema kogemuse arvestamiseks ebaühtlaselt levinud. Sellega arvestati küsitlusankeeti täiendava küsimuse lisamisega varasema kogemuse arvestamise kohta, kuid sisuliselt sõltub üldhariduses see konkreetsest koolist, kas varasema kogemuse arvestamisel kasutatakse VÕTA terminit, lähtutakse VÕTA põhimõtetest või ei tehta kumbagi.
- Valimis olid küll paljud õppeasutused piisavalt esindatud (nt Tartu Ülikool, Tartu Tervishoiu Kõrgkool, Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus, Tartu Rakenduslik Kolledž, Tallinna Vanalinna Täiskasvanute Gümnaasium; vt tabel 7), kuid oli ka mitmeid alaesindatud õppeasutusi (nt Tallinna Tervishoiu Kõrgkool, Tallinna Täiskasvanute Gümnaasium, Järvamaa Kutsehariduskeskus jpm; ka koolid, kellega ei õnnestunud kontakti saada). Seetõttu tuleb arvestada, et mõne õppeasutuse suurem osalus küsitluses võib olla mõjutanud tulemuste jaotust ning üldist pilti VÕTA kasutamisest. Kontrolliti ka, kas ülesindatud koolide vastused erinesid teistest õppeasutustest – analüüs näitas mõningaid erinevusi, kuid need ei olnud järjepidevad ega usaldusväärsed, kuna mitmes koolis oli vaid üks või kaks vastajat. Seetõttu ei lisatud neid põhi(tausta)tunnuste analüüsi.
- Kuna VÕTA protsess toimub õppeasutustes väga erinevalt ka ühe haridusastme ja isegi õppeasutuse allasutuste lõikes, tuleb järeldusi ja ettepanekuid lugedes silmas pidada, et need ei kehti ühtemoodi kõigile õppeasutustele.
- Andmepäringud: Hoolimata meeldetuletuste saatmisest, vastas päringule üksnes kaheksa kutsekooli 34-st ja 16 üldhariduskooli 26-st. Et ainult üksikud õppeasutused edastasid andmed või tunnetusliku hinnangu VÕTA taotlejate hulga kohta, puudub ammendav ülevaade VÕTA rakendamisega seotud statistikast kutse- ja üldhariduskoolides.

Lisad

Intervjuukavad

Intervjuud sihtrühmaga

Intervjuukava intervjuuks VÕTA taotlejatega

Sissejuhatus

1. Tutvustage lühidalt ennast: Mis on teie nimi? Mis asutuses/erialal/õppekaval õpite? Mitmendal kursusel/mitmendas klassis olete?
2. Kuidas ja kust te kuulsite esimest korda VÕTA võimalusest? Millised olid peamised infoallikad, kust saite infot VÕTA taotlemise kohta enne kui tegite otsuse taotlus esitada?
3. Millistest VÕTA taotlemise kogemustest olite kuulnud enne taotlemist?

VÕTA protsess

4. Palun kirjeldage lühidalt oma VÕTA taotlemise protsessi.
 - a. Kui lihtne või keeruline oli mõista, mida ja kuidas saab üle kanda?
 - b. Kui lihtne või keeruline oli taotlemine tehniliselt (digikeskkonna kasutamine, nõutud dokumentide ja tõendite kogumine)?
 - c. Milliseid küsimusi teil tekkis VÕTA taotlemise käigus?
5. Kui rahule jäite VÕTA kohta saadud info ja teile osutatud toega (nõustamine, juhendid, tugiisikud)?
 - a. Kellelt saite infot ja nõu?
 - b. Kuidas hindate VÕTA nõustamisprotsessi? Mis on hästi ja mis vajaks muutmist?

VÕTA otsuse sündimine ja taotlemise põhjused

6. Kuidas sündis VÕTA taotlemise otsus? Mida ja miks te soovisite üle kanda?
 - a. Millist varasemat kogemust (nt töökogemus, õpingud, vabatahtlik tegevus) soovisite üle kanda?
 - b. Kas kaalusite ka mitte taotlemist?
 - i. *Kui jah:* Miks otsustasite lõpuks ikkagi taotleda?
 - c. Kas teil on mingeid teadmisi ja oskuseid, mida üle kanda, aga olete otsustanud seda mitte teha? Mis põhjusel?
 - d. Mis haridustasemel/millisel õppekaval taotlesite VÕTA-t?
 - e. Kuidas mõjutas VÕTA taotlemise otsust selle tasulisus? (vaid kõrghariduses)

VÕTA hindamine

7. Kuidas teie VÕTA taotlust hinnati?
 - a. Kas hindamine tundus objektiivne ja õiglane? Miks nii?
8. Kuidas saite taotluse tulemusest teada?
 - a. Kuidas teie taotluse hindamisotsust põhjendati? Kas teie taotlus rahuldati täielikult, osaliselt või üldse mitte?
 - i. *Kui midagi jäi rahuldamata:* Kas te vaidlustasite otsuse? Miks või miks mitte?
9. Kuidas hindate VÕTA hindamisprotsessi selgust, läbipaistvust ja õiglust? Kas hindamises tuleks midagi muuta?

Hoiakud ja maine

10. Milline on teie hinnangul üldine suhtumine VÕTA-sse? Kaasõppijate seas? Õpetajate/Õppejõudude seas? Ühiskonnas?
 - a. Kas olete tajunud eelarvamusi? Kellelt? Milles need väljendusid?
 - b. Kuidas suhtusid õppejõud või kooli esindajad teie VÕTA taotlusse?

11. Kas te olete ise kogenud või teate/olete kuulnud juhtumitest, kus aineid on arvestatud mitteametlikult ehk kokkuleppeliselt õpetaja/õppejõuga?
 - a. Miks selline viis valiti? Mis on selle viisi eelised või puudused?

Arenduskohad

12. Mida te soovitaksite, kuidas võiks VÕTA taotlemist ja kasutamist lihtsamaks ja paremaks muuta?
13. Millised tehnilised lahendused aitaksid VÕTA taotlemist lihtsustada?
14. Mis muudaks VÕTA kasutamise populaarsemaks?
15. Kui te saaksite anda ühe soovitus VÕTA süsteemi arendamiseks, mis see oleks?

Lõpetuseks

16. Kas soovite veel midagi lisada?

Intervjuukava intervjuuks mittetaotlejatega, sh katkestajatega

Sissejuhatus ja teadlikkus

1. Tutvustage lühidalt ennast: Mis on teie nimi? Mis asutuses/erialal/õppekaval õpite? Mitmendal kursusel/mitmendas klassis olete?
2. Kuidas ja kust te kuulsite esimest korda VÕTA võimalusest?
3. Kui hästi olete kursis VÕTA taotluse nõuetega enda koolis: mida see tähendab ja kuidas toimib?

VÕTA mittekasutamine ja kasutamine

4. Kas te olete VÕTA kasutamist kaalunud või alustanud?
 - a. Jah:
 - i. Kui kaugele jõudsite VÕTA taotlemise protsessis (nt ainult huvi, taotlemise alustamine)?
 - ii. Mille üle kandmist te kaalusite?
 - iii. Mis sai otsustavaks põhjuseks, miks te ei taotlenud VÕTA-t?
 - b. Ei:
 - i. Mis põhjusel te ei ole VÕTA kasutamist kaalunud?
 - ii. Kas teil on varasemat kogemust, mida võiks praegusesse õppekavasse üle kanda? Samas asutuses, teistes asutustes, teistes riikides, teistel haridusastmetel, täiendusõppes ja töökogemusega saadud teadmisi ja oskusi?
 - iii. Kui jah: mis põhjusel olete otsustanud VÕTA-t mitte kasutada?
 - c. Kuidas mõjutas või mõjutaks VÕTA taotlemise otsust selle tasulisus? (vaid kõrghariduses)
5. Kas te näete ennast tulevikus VÕTA-t kasutamas, juhul kui on varasemat õpi- või töökogemust, mida üle kanda? Miks? Miks mitte?
 - a. Mis peaks muutuma, et kaaluksid tulevikus VÕTA-t (VÕTA tutvustamine juba enne kooli sisseastumist, VÕTA tasu puudumine)?

VÕTA kasulikkus ja maine

6. Milline on teie hinnangul üldine suhtumine VÕTA-sse? Kaasõppijate seas? Õppejõudude seas? Ühiskonnas?
 - a. Kas olete tajunud eelarvamusi? Kellelt? Milles need väljendusid?
 - b. Kas olete kuulnud positiivseid või negatiivseid kogemusi teiste käest?
 - c. Kas teate kedagi, kes taotles edukalt või jäi rahulolematuks?
7. Kas te teate või olete kuulnud juhtumitest, kus aineid on arvestatud mitteametlikult ehk kokkuleppeliselt?
 - a. Miks selline viis valiti? Mis on selle viisi eelised või puudused?
8. Kas soovite veel midagi lisada?

Intervjuukava intervjuuks õppijate esindajatega

Sissejuhatuse

1. Tutvustage lühidalt ennast: Mis on teie nimi ja taust (õppekava, kursus, klass jne)?
Kui kaua olete olnud esinduses?

VÕTA teadlikkus ja kasutamine

2. Kuidas toimub VÕTA taotlemine (sh nõustamine) teie koolis? Millised on taotlemise tähtsajad?
3. Kui teadlikud on õpilased (ja õpetajad) VÕTA-st?
 - a. Kuidas te koolis jagatakse infot VÕTA kohta?
4. Kuivõrd kursis olete sellega, milliseid õppe- ja töökogemusi soovitakse VÕTAga üle kanda ja milliseid mitte? Ning miks / miks mitte?
 - a. Sh mil määral on VÕTA-t kasutatud informaalset/mitteformaalset õppe ülekandmiseks?
 - b. Kas teate juhte, kus on teadmisi ja oskuseid, mida üle kanda, aga seda ei tehta? Mis põhjusel? Mis hetkel on ümber mõeldud / protsess pooleli jäetud?
 - c. Kas teate juhte, kus on Erasmus+ või Euroopa Solidaarsuskorpuse programmi kogemusi üle kantud või üle kanda üritatud? Kuidas nende kogemuste üle kandmine erinenud on? Kuivõrd on teile teadaolevalt Noorte Passi kasutatud kogemuse tõendamiseks ja kuidas on sellesse hindajad suhtunud?
 - d. Kas on õppekavasid/klasse jne, mis paistavad silma VÕTA rohke või vähese kasutamisega?
5. Mis on õppijatele VÕTA protsessis kõige keerulisem?
 - a. Kui selgeks peate VÕTA taotluse nõudeid ja taotlusvormi (õppijate tagasiside põhjal)?
 - b. Millised on kõige tavalisemad küsimused VÕTA kohta? Milline on VÕTA taotlemise kogemus taotlemise keskkonnas taotlejatelt tulnud info põhjal?
6. Milline on teie kogemusel teie kooli tüüpiline VÕTA taotleja? Kas ja kuidas mõjutab VÕTA kasutamist keeleoskus ja tudengi päritolu (Eesti, EL-i riik, muu riik, ukrainlased)?

Enda VÕTA kogemus (kui juba varem ei tule paralleelselt välja)

7. Kas te ise olete VÕTA-t kasutanud?
 - a. *Kui jah:* Miks otsustasite VÕTA-t kasutada?
 - i. Millist kogemust soovisite üle kanda?
 - ii. Kas teil on mingeid teadmisi ja oskuseid, mida üle kanda, aga olete otsustanud seda mitte teha? Mis põhjusel?
 - iii. Kui kasutasite ka töökogemuse ülekandmist, kuidas seda tõendasite?
 - iv. Kas mingi osa teie taotletud ainepunktidest jäeti rahuldamata?
 1. Mis põhjusel?
 2. Kas te vaidlustasite otsuse?
 - b. *Kui ei:* Miks te ei ole VÕTA-t kasutanud?
 - i. Kas olete mõelnud sellele? Kas Teil oleks midagi üle kanda?
 - ii. *Kui jah:* mis põhjusel olete otsustanud VÕTA-t mitte kasutada?
8. Kas näete ennast tulevikus VÕTA-t kasutamas, juhul kui on varasemat õpi- või töökogemust, mida üle kanda? Miks? Miks mitte?

VÕTA maine, eesmärgipärasus ja kasulikkus

9. Mis on VÕTA peamine kasu (õppija ja õppeasutuse seisukohalt, ühiskonna ja tööandja seisukohalt)? Kui kasulikuks hindate VÕTA-t? Kas on midagi, mida saaks teha selle kasu suurendamiseks?
10. Kuidas üldiselt suhtutakse VÕTA kasutamisse? Milline on teie hinnangul VÕTA taotlemise maine õppijate ja õpetajate seas teie koolis?

- a. Kas olete kogenud, et selle suhtes on mingeid eelarvamusi? Milliseid ja kellel? Palun tooge näiteid.
11. Kas te olete teadlik olukordadest, kus VÕTA taotlemine on n-ö mitteametlik ehk piirduks omavaheliste kokkulepetega ning loobutakse ametlikust VÕTA protsessist (näiteks konkreetse aine arvestamine on õppejõu ja õppuri vaheline kokkulepe)? Mis on selle põhjuseks?
12. Millised on teie ettepanekud, kuidas saaks õppijaid suunata rohkem VÕTA-t taotlema?

Lõpetuseks

13. Kas soovite veel midagi lisada?
14. Milline aeg sobiks teile uuringu lõpus tehtavaks töötoaks, kus arutaksime võimalikke VÕTA muudatusi?
15. Kas teie kaudu oleks võimalik leida / kutsuda üles õppijaid osalema VÕTA protsessi läbitemises nn osalusvaatlejana? Leida õppijaid intervjuudes osalema?

Intervjuukava intervjuuks VÕTA hindajatega

Sissejuhatus

1. Tutvustage lühidalt ennast: milline on teie ametikoht ja milline on teie senine kogemus VÕTA hindajana? Mis asutus/eriala/õppekava, mitu aastat?

VÕTA hindamine

2. Kuidas toimub teie instituudis VÕTA taotluste hindamine?
 - a. Millest lähtute hindamisel (nt hindamisalused, kriteeriumid)?
 - i. Millest lähtute varasemate õpingute teadmiste/oskuste hindamisel? Kuivõrd usaldate teises asutuses/riigis/haridustasemel läbitut?
 - ii. Millest lähtute töö käigus omandatu hindamisel? Kuivõrd usaldate töö käigus omandatud teadmisi/oskusi?
 - b. Kuidas varasemat õppe- ja töökogemust tõendatakse?
3. Millised on olnud peamised raskused hindamisel?
4. Kuidas saaks hindamist lihtsustada?
5. Mis on peamised põhjused, miks olete VÕTA taotluse jätnud (osaliselt) rahuldumata? Palun tooge näiteid.
6. Kui palju on vaidlustatud mitterahuldatud taotluse otsust? Mis on vaidlustamise põhjuseks? Palun tooge näiteid.

VÕTA eesmärgipärasus ja kasulikkus

7. Kuidas üldiselt suhtutakse VÕTA kasutamisse?
 - a. Milline on teie hinnangul VÕTA taotlemise maine õppijate seas teie koolis?
 - b. Milline on teie hinnangul VÕTA maine õppejõudude seas teie koolis?
 - c. Kas olete kogenud, et selle suhtes on mingeid eelarvamusi? Milliseid ja kellel? Palun tooge näiteid.
8. Millistes olukordades olete teinud mitteametliku kokkuleppe õpilase/üliõpilasega ilma ametliku VÕTA protsessita? Palun kirjeldage mõnda sellist olukorda.
9. Mis on VÕTA laiem/peamine kasu (ühiskonnale, tööandjatele, koolile, õppijale endale)? Kui kasulikuks hindate VÕTA-t? Kas on midagi, mida saaks teha selle kasu suurendamiseks?

VÕTA kasutamise suurendamine

10. Mis võiks teie arvates suurendada VÕTA taotlejate hulka?

- a. Millised on teie ettepanekud VÕTA teadlikkuse tõstmiseks, taotlemise lihtsustamiseks?
- b. Millised on teie ettepanekud VÕTA-ga seotud protsesside muutmiseks?

Lõpetuseks

- 11. Kas soovite veel midagi lisada?
- 12. Milline aeg sobiks teile töötoaks, kus arutame VÕTA võimalikke muudatusi?

Intervjuukava intervjuuks VÕTA nõustajatega

Sissejuhatus

- 1. Tutvustage lühidalt ennast: Milline on teie senine kogemus VÕTA nõustajana? Mis asutus/eriala/õppekava, mitu aastat?

VÕTA teadlikkus ja kasutamine

- 2. Kuidas toimub teie koolis VÕTA protsess – taotlemine (sh nõustamine) ja hindamine? Millised on taotlemise tähtajad?
 - a. Kuidas kasutate Tahvli süsteemi: kas sinna teevad õpilased taotluse otse või kannate teie infot?
- 3. Kui teadlikud on õpilased (ja õpetajad) VÕTA-st?
 - a. Kuidas te koolis jagatakse infot VÕTA kohta? Kuidas te ise jagate infot? Mille alusel olete valinud infokanalid
 - b. Kust saadakse peamiselt info VÕTA kohta?
- 4. Kui selgeks peate VÕTA taotluse nõudeid ja taotlusvormi (õppijate tagasiside põhjal)?
 - a. Millised on kõige tavalisemad küsimused VÕTA kohta? Mis valmistab raskusi?
 - b. Kui paljud täidavad ise taotluse ehk ei ole vajanud teiepoolset nõustamist?
 - c. Kuivõrd eristub mõni rühm, kelle jaoks on taotluse esitamine keerulisem?
- 5. Millisel juhul otsustatakse VÕTA-t taotleda? Mil määral on VÕTA-t kasutatud informaalset/mitteformaalset õppe ülekandmiseks? Kui palju soovitakse üle kanda teistes asutustes, teistes riikides, teistel haridusastmetel, täiendusõppes ja töökogemusega saadud teadmisi ja oskusi?
 - a. Milliseid teadmisi ja oskusi teie kogemusel pigem ei soovita üle kanda? Mis põhjusel?
 - b. Kui taotlemine on pooleli jäetud, siis mis hetkel on ümber mõeldud / protsess pooleli jäetud?
 - c. Millised õppekavad paistavad silma VÕTA rohke või vähese kasutamisega?
 - d. Kas teate juhte, kus on Erasmus+ või Euroopa Solidaarsuskorpuse programmi kogemusi üle kantud või üle kanda üritatud? Kuidas nende kogemuste üle kandmine erinenud on? Kuivõrd on teile teadaolevalt Noorte Passi kasutatud kogemuse tõendamiseks ja kuidas on sellesse hindajad suhtunud?
- 6. Milline on teie kogemusel teie kooli tüüpiline VÕTA taotleja? Kas ja kuidas mõjutab VÕTA kasutamist keeleoskus ja tudengi päritolu (Eesti, EL-i riik, muu riik, ukrainlased)?
- 7. *Kui on asjakohane:* Milline on VÕTA taotlemise kogemus taotlemise keskkonnas taotlejatelt tulnud info põhjal?

VÕTA kasutamise suurendamine

- 8. *Kui kehtib:* Millisel juhul ja kui palju tuleb teie koolis VÕTA taotlemisel tasu maksta? Mis on tasu küsimise/kaotamise head ja halvad küljed?
- 9. Mis võiks teie arvates suurendada VÕTA taotlejate hulka?

- a. Millised on teie ettepanekud VÕTA nõustamise tõhustamiseks, teadlikkuse tõstmiseks ja VÕTAgaga seotud protsesside muutmiseks?

VÕTA hindamine

10. Kuidas toimub VÕTA hindamine teie koolis?
 - a. Milliseid meetodikaid kasutatakse?
 - b. Kes VÕTA taotlust hindab? Kuidas moodustatakse hindamiskomisjon ja kes sinna kuulub?
11. Mis on peamised põhjused, miks taotlused on jäänud (osaliselt) rahuldamata?
 - a. Kui palju vaidlustatakse mitterahuldatud taotluse otsust? Mis on vaidlustamise põhjuseks?
12. Kuivõrd järgitakse teie hinnangul VÕTA taotlemisel koolis kehtestatud reeglistikku?
 - a. Kuivõrd järgitakse seda teie hinnangul VÕTA hindamisel?
 - b. Milliseid kehtestatud reegleid teie hinnangul enim eiratakse? Mis on teie arvamus miks seda tehakse?

VÕTA maine, eesmärgipärasus ja kasulikkus

13. Mis on VÕTA peamine kasu (õppija ja õppeasutuse seisukohalt, ühiskonna ja tööandja seisukohalt)? Kui kasulikuks hindate VÕTAt? Kas on midagi, mida saaks teha selle kasu suurendamiseks?
14. Kuidas üldiselt suhtutakse VÕTA kasutamisse? Milline on teie hinnangul VÕTA taotlemise maine õppijate seas teie koolis? Milline on teie hinnangul VÕTA maine õppejõudude seas teie koolis?
 - a. Kas olete kogenud, et selle suhtes on mingeid eelarvamusi? Milliseid ja kellel?
15. Kas te olete teadlik olukordadest, kus VÕTA taotlemine on n-ö mitteametlik ehk piirduks omavaheliste kokkulepetega ning loobutakse ametlikust VÕTA protsessist (näiteks konkreetse aine arvestamine on õppejõu ja õppuri vaheline kokkulepe)? Mis on selle põhjuseks?

Lõpetuseks

16. Kas soovite veel midagi lisada?
17. Milline aeg sobiks teile töötoaks, kus arutame VÕTA võimalikke muudatusi?

Intervjuukava intervjuuks kutse andjatega

Sissejuhatus

1. Tutvustage lühidalt ennast ja seost kutse andmise ning VÕTA-ga.
2. Mis on teie jaoks VÕTA? Kuidas seda defineeriksite?
 - a. Mille poolest sarnaneb kutse taotlemisega või erineb sellest?

VÕTA taotlemine

3. Kas ja kuidas kutsete andmises VÕTA-t arvestatakse?
 - a. Mida tuleb VÕTA kasutamiseks teha?
 - b. Kuidas varasemat formaalset ja mitteformaalset kogemust hinnatakse ja arvestatakse?
4. *Kui on asjakohane:* Kas teil on mingi dokument või reeglistik VÕTA kasutamise reguleerimiseks?
 - a. Kui selgeks peate VÕTA nõudeid ja juhiseid kutse taotlejate tagasiside põhjal?
 - b. Millised on kõige tavalisemad küsimused VÕTA kohta? Mis valmistab raskusi?
5. *Kui on asjakohane:* Kas ja kuidas märgitakse VÕTA kutse taotlemise protsessis?

- a. Kas see info kantakse ka kuhugi, et on võimalik arvet pidada VÕTA kasutamise üle ja on võimalik meiega statistikat jagada?
- b. Kas teil on mingi tunnetus või teadmine, kui palju VÕTA-t kasutatakse?

Teadlikkus VÕTA-st

- 6. *Kui on asjakohane:* Kust saate ja saavad hindajad peamiselt info VÕTA kohta?
- 7. Kui teadlikud on teie hinnangul kutse taotlejad VÕTA olemusest?
 - a. Mil määral ja kui paljud on teie kogemuses VÕTA-t kasutanud õpingute läbimiseks?
 - b. Kas ja kuidas olete pidanud kutse taotlejatele VÕTA-t tutvustama?
 - c. Kuidas teie kogemuses kutse taotlejad VÕTA-sse või selle kasutanutesse suhtuvad?
- 8. Kui teadlikud on teie hinnangul tööandjad VÕTA olemusest?
 - a. Kuidas teie kogemuses tööandjad suhtuvad sellesse, kui õpingutes või kutse taotlemisel on VÕTA-t kasutatud?

Arenduskohad

- 9. Kuidas võiks VÕTA süsteemi muuta?
 - a. Sh mida võiks VÕTA teie kutsete andmise protsessist üle võtta?
 - b. Sh mida soovite võimalusel ise VÕTA-st üle võtta?

Küsitlusankeet

Varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise uuring

1) Mis on Teie sugu?*

- ☐ Mees
- ☐ Naine
- ☐ Muu
- ☐ Ei soovi vastata

2) Kui vana Te olete?*

- ☐ kuni 20 (k.a)
- ☐ 21–25
- ☐ 26–30
- ☐ 31–35
- ☐ 36–40
- ☐ 41–45
- ☐ 46–50
- ☐ 51–55
- ☐ 56–60
- ☐ 61–65
- ☐ üle 65

3) Mis on Teie peamine suhtluskeel?*

- ☐ Eesti keel
- ☐ Vene keel
- ☐ Inglise keel
- ☐ Muu, palun täpsustage:: _____ *

Loogika: näita/peida

4) Millisel haridustasemel Te praegu õpite?*

Kui õpite mitmel tasemel, märkige kõrgeim.

- ☐ Üldharidus
- ☐ Kutseharidus
- ☐ Kõrgharidus

5) Mis on Teie kõrgeim lõpetatud haridustase?*

- ☐ Põhiharidus
- ☐ Keskharidus
- ☐ Kutseharidus
- ☐ Rakenduskõrgharidus
- ☐ Kõrgharidus (bakalaureusekraad)
- ☐ Kõrgharidus (magistrikraad)
- ☐ Doktorikraad

Loogika: Peida juhul kui: #4 Küsimus "Millisel haridustasemel Te praegu õpite?" On üks järgnevatest vastustest ("Kõrgharidus")

6) Millises õppeasutuses Te praegu õpite?*

- ☐ EELK Usuteaduse Instituut
- ☐ Eesti EKB Liit Kõrgem Usuteaduslik Seminar
- ☐ Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor
- ☐ Eesti Kunstiakadeemia
- ☐ Eesti Lennuakadeemia
- ☐ Eesti Maaülikool
- ☐ Eesti Metodisti Kiriku Teoloogiline Seminar
- ☐ Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia
- ☐ Estonian Business School
- ☐ Kaitseväe Akadeemia
- ☐ Kõrgem Kunstikool Pallas
- ☐ Sisekaitseakadeemia
- ☐ Tallinna Tehnikakõrgkool
- ☐ Tallinna Tehnikaülikool
- ☐ Tallinna Tervishoiu Kõrgkool
- ☐ Tallinna Ülikool
- ☐ Tartu Tervishoiu Kõrgkool
- ☐ Tartu Ülikool

Loogika: Peida juhul kui: #4 Küsimus "Millisel haridustasemel Te praegu õpite?" on üks järgnev vastus ("Kutseharidus")

7) Millises õppeasutuses Te praegu õpite?*

- ☐ Eesti Esimene Erakosmeetikakool
- ☐ Eesti Lennuakadeemia
- ☐ Eesti Massaaži- ja Teraapiakool
- ☐ Eesti Merekool
- ☐ G. Otsa nimeline Tallinna Muusikakool
- ☐ Haapsalu Kutsehariduskeskus
- ☐ Heino Elleri Muusikakool
- ☐ Hiiumaa Ametikool
- ☐ Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus
- ☐ Järvamaa Kutsehariduskeskus
- ☐ Juuksurite Erakool "Maridel"
- ☐ Kaitseväe Akadeemia
- ☐ Kehtna Kutsehariduskeskus
- ☐ Kuressaare Ametikool
- ☐ Luua Metsanduskool
- ☐ Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool
- ☐ Pärnu Saksa Tehnoloogiakool
- ☐ Pärnumaa Kutsehariduskeskus
- ☐ Rakvere Ametikool
- ☐ Räpina Aianduskool
- ☐ Sisekaitseakadeemia

- ☐ Tallinna Muusika- ja Balletikool MUBA
- ☐ Tallinna Ehituskool
- ☐ Tallinna Lasnamäe Mehaanikakool
- ☐ Tallinna Majanduskool
- ☐ Tallinna Muusika- ja Balletikool
- ☐ Tallinna Polütehnikum
- ☐ Tallinna Rakenduslik Kolledž
- ☐ Tallinna Teeninduskool
- ☐ Tallinna Tervishoiu Kõrgkool
- ☐ Tallinna Tööstushariduskeskus
- ☐ Tartu Kunstikool
- ☐ Tartu Rakenduslik Kolledž
- ☐ Tartu Tervishoiu Kõrgkool
- ☐ Valgamaa Kutseõppekeskus
- ☐ Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool
- ☐ Viljandi Kutseõppekeskus
- ☐ Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskus

Loogika: Näita/peida päästik on olemas. Peidetud, välja arvatud juhul, kui:
 #4 Küsimus „Millisel haridustasemel Te praegu õpite?”

8) Millises õppeasutuses Te praegu õpite?*

- ☐ Tallinna vanalinna täiskasvanute gümnaasium
- ☐ Audentese Erakool
- ☐ Täiskasvanute e-gümnaasium
- ☐ Elva Gümnaasium
- ☐ Hiiumaa Gümnaasium
- ☐ Jõgeva Riigigümnaasium
- ☐ Eurogümnaasium
- ☐ Järva-Jaani Gümnaasium
- ☐ Keila kool
- ☐ Kohtla-Järve Täiskasvanute Gümnaasium
- ☐ Kuressaare Täiskasvanute Gümnaasium
- ☐ Maardu Gümnaasium
- ☐ Narva Täiskasvanute Kool
- ☐ Põlva Gümnaasium
- ☐ Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
- ☐ Tallinna Täiskasvanute Gümnaasium
- ☐ Väike-Maarja Gümnaasium
- ☐ Rapla Gümnaasium
- ☐ Sillamäe Gümnaasium
- ☐ Tallinna Linnamäe Vene Lütseum
- ☐ Tapa Gümnaasium
- ☐ Tartu Täiskasvanute Gümnaasium
- ☐ Tarvastu Gümnaasium
- ☐ Türi Ühisgümnaasium
- ☐ Valgamaa Kutseõppekeskus
- ☐ Viljandi Täiskasvanute Gümnaasium
- ☐ Muu (palun täpsustage järgmises küsimuses)

Loogika: Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #8 „Millises õppeasutuses Te praegu õpite?” vastatakse „Muu (palun täpsustage järgmises küsimuses)”.

9) Palun täpsustage, millises õppeasutuses Te praegu õpite?

Loogika: Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #4 „Millisel haridustasemel Te praegu õpite?” vastatakse „Kõrgharidus”

10) Millises õppeastmes praegu õpite?*

- ☐ Bakalaureuseõpe
- ☐ Magistriõpe
- ☐ Integreeritud bakalaureuse- ja magistriõpe
- ☐ Rakenduskõrgharidusõpe
- ☐ Doktoriõpe

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #4 „Millisel haridustasemel Te praegu õpite?” vastatakse „Kutseharidus”

11) Millises õppes Te praegu õpite?*

- ☐ Põhihariduse nõudeta kutseõpe (2. tase)
- ☐ Kutseõpe põhihariduse baasil (3. tase)
- ☐ Kutsekeskharidusõpe (4. tase)
- ☐ Kutseõpe keskhariduse baasil (4. tase)
- ☐ Kutseeriharidusõpe (5. tase)

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #4 „Millisel haridustasemel Te praegu õpite?” vastatakse „Kutseharidus” või „Kõrgharidus”

12) Nimetage õppekava, millel õpite:*

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #4 „Millisel haridustasemel Te praegu õpite?” vastatakse „Kutseharidus” või „Kõrgharidus”

13) Mis on Teie õppekava peamine õppekeel?*

- ☐ Eesti keel
- ☐ Vene keel
- ☐ Inglise keel
- ☐ Muu, palun täpsustage:: _____ *

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #4 „Millisel haridustasemel Te praegu õpite?” vastatakse „Kutseharidus” või „Kõrgharidus”

14) Kas olete teinud praegu õpitava erialaga seotud tööd?*

- ☐ Ei, erialane töökogemus puudub
☐ Jah, kuni aasta
☐ Jah, 1–2 aastat
☐ Jah, 3–5 aastat
☐ Jah, 5 ja rohkem aastat
☐ Muu, palun täpsustage:: _____ *

15) Kas olite enne seda küsitlust kuulnud või lugenud varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise (VÕTA) võimalusest?*

- ☐ Jah
☐ Ei
☐ Ei oska öelda

16) Kas olite teadlik, et*

	Jah	Ei	Pole kindel
VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana varem samas ja teistes õppeasutustes, sh välisriigis sooritatud õpinguid?	☐	☐	☐
VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana täiendkoolitustel õpitut?	☐	☐	☐
VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana töökogemuse kaudu omandatud teadmisi ja oskusi?	☐	☐	☐
VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana iseseisvalt õpitut (nt suvekoolid, veebikoolitused, konverentsid, portfoolio koostamine)?	☐	☐	☐

Loogika: Peida juhul kui: (((#15 Küsimus "Kas olite enne seda küsitlust kuulnud või lugenud varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise (VÕTA) võimalusest?" on üks järgnev vastus ("Jah") VÕI küsimus "VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana varem samas ja teistes õppeasutustes, sh välisriigis sooritatud õpinguid?" Üks järgnev vastus on ("Jah")) VÕI küsimus "VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana täiendkoolitustel õpitut?" Üks järgnev vastus on jah ("Jah")) või küsimus "VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana töökogemuse kaudu omandatud teadmisi ja oskusi?" üks järgnev vastus on jah ("Jah")) VÕI küsimus "VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana iseseisvalt õpitut (nt suvekoolid, veebikoolitused, konverentsid, portfoolio koostamine)?" Üks järgnev vastus on ("Jah"))

17) Kust olete VÕTA kohta infot saanud?*

Märkige kõik sobivad valikud.

- ☐ Õppeasutuse koduleht
☐ Õppeasutuse infoseminar
☐ Sisseastumise vestlus
☐ Õppeasutuse nõustaja
☐ Õpetaja või õppejõud

- ☐ Kursuse- või rühmajuht, mentor
- ☐ Kaasõppijad
- ☐ Tuttavad
- ☐ Õppeasutuse sotsiaalmeedia
- ☐ Avatud uste päevad
- ☐ Haridus- ja Teadusministeeriumi koduleht
- ☐ Ei oska öelda
- ☐ Muu, palun täpsustage:: _____

Loogika: näita/peida päästik on olemas

18) Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?*

Märkige kõige sobivam valik.

- ☐ Jah
- ☐ Kaalusin taotlemist, aga loobusin ehk taotluse täitmiseni ei jõudnud
- ☐ Alustasin taotlemist, aga katkestasin ehk protsess jäi pooleli
- ☐ Olen õppe- või töökogemust üle kandnud, kuid mitte VÕTA-ga
- ☐ Ei

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #4 „Millisel haridustasemel Te praegu õpite?“ vastatakse „Üldharidus“ ja küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?“ vastatakse „Ei“

19) Kas olete saanud mõne õppeaine arvestatud tänu varasematele õpingutele või kogemusele?

- ☐ Ei, läbin kõik õppeained oma koolis
- ☐ Jah, sest jätkan varem pooleli jäänud õpinguid
- ☐ Jah, sest läbisin keelekursused
- ☐ Jah, sest tegin rahvusvaheliselt tunnustatud keeleeksami (nt CAE, IELTS, TOEFL)
- ☐ Jah, sest osalesin teadus- või suvekoolis
- ☐ Jah, sest osalesin Erasmus+ või Euroopa Soldaarsuskorpuse tegevustes
- ☐ Jah, osalesin huvikooli kursustel. Palun täpsustage:: _____
- ☐ Muu, palun täpsustage:: _____

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #19 „Kas olete saanud mõne õppeaine arvestatud tänu varasematele õpingutele või kogemusele?“ vastatakse mõne järgmistest vastustest:

„Jah, sest jätkan varem pooleli jäänud õpinguid“, „Jah, sest läbisin keelekursused“, „Jah, sest tegin rahvusvaheliselt tunnustatud keeleeksami (nt CAE, IELTS, TOEFL)“, „Jah, sest osalesin teadus- või suvekoolis“, „Jah, sest osalesin Erasmus+ või Euroopa Solidarsuskorpuse tegevustes“, „Jah, osalesin huvikooli kursustel. Palun täpsustage:“ või „Muu, palun täpsustage:“

20) Kuidas varasema kogemuse arvestamine käis?

- ☐ Tegin suulise kokkuleppe õpetaja/õppejuhiga
- ☐ Esitasin tõendi
- ☐ Pidin oma oskusi tõendama eksamiga oma koolis
- ☐ Esitasin VÕTA taotluse
- ☐ Muu, palun täpsustage:: _____

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?“ vastatakse „Jah“

21) Kas taotlesite varasema kogemuse arvestamist VÕTA kaudu praegusel õppekaval?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?“ vastatakse „Jah“ ja küsimusele #21 „Kas taotlesite varasema kogemuse arvestamist VÕTA kaudu praegusel õppekaval?“ vastatakse „Ei“

22) Millisel haridustasemel VÕTA-t taotlesite?*

- ☐ Üldharidus
- ☐ Kutseharidus
- ☐ Kõrgharidus

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #22 „Millisel haridustasemel VÕTA-t taotlesite?“ vastatakse „Kutseharidus“

23) Millises haridusasutuses VÕTA-t taotlesite?*

- ☐ Eesti Esimene Erakosmeetikakool
- ☐ Eesti Lennuakadeemia
- ☐ Eesti Massaaži- ja Teraapiakool
- ☐ Eesti Merekool
- ☐ G. Otsa nimeline Tallinna Muusikakool
- ☐ Haapsalu Kutsehariduskeskus
- ☐ Heino Elleri Muusikakool
- ☐ Hiiumaa Ametikool
- ☐ Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus
- ☐ Järvamaa Kutsehariduskeskus
- ☐ Juuksurite Erakool "Maridel"
- ☐ Kaitseväge Akadeemia
- ☐ Kehtna Kutsehariduskeskus
- ☐ Kuressaare Ametikool
- ☐ Luua Metsanduskool
- ☐ Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool
- ☐ Pärnu Saksa Tehnoloogiakool
- ☐ Pärnumaa Kutsehariduskeskus
- ☐ Rakvere Ametikool

- ☐ Räpina Aianduskool
- ☐ Sisekaitseakadeemia
- ☐ Tallinna Ehituskool
- ☐ Tallinna Lasnamäe Mehaanikakool
- ☐ Tallinna Majanduskool
- ☐ Tallinna Muusika- ja Balletikool MUBA
- ☐ Tallinna Polütehnikum
- ☐ Tallinna Rakenduslik Kolledž
- ☐ Tallinna Teeninduskool
- ☐ Tallinna Tervishoiu Kõrgkool
- ☐ Tallinna Tööstushariduskeskus
- ☐ Tartu Kunstikool
- ☐ Tartu Rakenduslik Kolledž
- ☐ Tartu Tervishoiu Kõrgkool
- ☐ Valgamaa Kutseõppekeskus
- ☐ Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool
- ☐ Viljandi Kutseõppekeskus
- ☐ Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskus

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #22 „Millisel haridustasemel VÕTA-t taotlesite?” vastatakse „Kõrgharidus”

24) Millises haridusasutuses VÕTA-t taotlesite?*

- ☐ EELK Usuteaduse Instituut
- ☐ Eesti EKB Liit Kõrgem Usuteaduslik Seminar
- ☐ Eesti Ettevõtluskõrgkool Mainor
- ☐ Eesti Kunstiakadeemia
- ☐ Eesti Lennuakadeemia
- ☐ Eesti Maaülikool
- ☐ Eesti Metodisti Kiriku Teoloogiline Seminar
- ☐ Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia
- ☐ Estonian Business School
- ☐ Kaitseväge Akadeemia
- ☐ Kõrgem Kunstikool Pallas
- ☐ Sisekaitseakadeemia
- ☐ Tallinna Tehnikakõrgkool
- ☐ Tallinna Tehnikaülikool
- ☐ Tallinna Tervishoiu Kõrgkool
- ☐ Tallinna Ülikool
- ☐ Tartu Tervishoiu Kõrgkool
- ☐ Tartu Ülikool

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #22 „Millisel haridustasemel VÕTA-t taotlesite?” vastatakse „Üldharidus”

25) Millises haridusasutuses VÕTA-t taotlesite? *

- ☐ Tallinna Vanalinna Täiskasvanute Gümnaasium
- ☐ Audentese Erakool
- ☐ Täiskasvanute E-Gümnaasium

- ☐ Elva Gümnaasium
- ☐ Hiiumaa Gümnaasium
- ☐ Jõgeva Riigigümnaasium
- ☐ Eurogümnaasium
- ☐ Järva-Jaani Gümnaasium
- ☐ Keila Kool
- ☐ Kohtla-Järve Täiskasvanute Gümnaasium
- ☐ Kuressaare Täiskasvanute Gümnaasium
- ☐ Maardu Gümnaasium
- ☐ Narva Täiskasvanute Kool
- ☐ Põlva Gümnaasium
- ☐ Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
- ☐ Tallinna Täiskasvanute Gümnaasium
- ☐ Väike-Maarja Gümnaasium
- ☐ Rapla Gümnaasium
- ☐ Sillamäe Gümnaasium
- ☐ Tallinna Linnamäe Vene Lütseum
- ☐ Tapa Gümnaasium
- ☐ Tartu Täiskasvanute Gümnaasium
- ☐ Tarvastu Gümnaasium
- ☐ Türi Ühisgümnaasium
- ☐ Valgamaa Kutseõppekeskus
- ☐ Viljandi Täiskasvanute Gümnaasium
- ☐ Muu (palun täpsustage järgmises küsimuses)

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #25 „Millises haridusasutuses VÕTA-t taotlesite?” vastatakse „Muu (palun täpsustage järgmises küsimuses)”

26) Palun täpsustage, millises haridusasutuses Te VÕTA-t taotlesite?

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #22 „Millisel haridustasemel VÕTA-t taotlesite?” vastatakse „Kõrgharidus”

27) Mis õppeastmes Te VÕTA-t taotlesite?*

- ☐ Bakalaureuseõpe
- ☐ Magistriõpe
- ☐ Integreeritud bakalaureuse- ja magistriõpe
- ☐ Doktoriõpe

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #22 „Millisel haridustasemel VÕTA-t taotlesite?” vastatakse „Kutseharidus”

28) Mis õppes Te VÕTA-t taotlesite?*

- ☐ Põhihariduse nõudeta kutseõpe (2. tase)

- ☐ Kutseõpe põhihariduse baasil (3. tase)
- ☐ Kutsekeskharidusõpe (4. tase)
- ☐ Kutseõpe keskhariduse baasil (4. tase)
- ☐ Kutseeriharidusõpe (5. tase)

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #21 „Kas taotlesite varasema kogemuse arvestamist VÕTA kaudu praegusel õppekaval?” vastatakse „Ei” ja küsimusele #22 „Millisel haridustasemel VÕTA-t taotlesite?” vastatakse „Kutseharidus” või „Kõrgharidus”

29) Millisel õppekaval Te VÕTA-t taotlesite?*

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”

30) Millisel õppeaastal Te VÕTA-t taotlesite? *

- ☐ 2024/2025 (sel õppeaastal)
- ☐ 2023/2024 (eelmisel õppeaastal)
- ☐ 2022/2023 (2 õppeaastat tagasi)
- ☐ 2021/2022 (3 õppeaastat tagasi)
- ☐ 2020/2021 (4 õppeaastat tagasi)
- ☐ 2019/2020 või varem
- ☐ Ei mäleta

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”

31) Millised kogemused soovisite VÕTA kaudu üle kanda?*

Märkige kõik sobivad vastused.

- ☐ Varasemad õpingud Eestis – samas koolis
- ☐ Varasemad õpingud Eestis – teises sama haridustaseme koolis (nt kõrgkoolist kõrgkooli)
- ☐ Varasemad õpingud Eestis – teises muu haridustaseme koolis (nt kõrgkoolist kutsekooli)
- ☐ Varasemad õpingud välismaal – lühiajaline (alla ühe semestri) õpiränne (k.a konverentsid, suvekoolid jm)
- ☐ Varasemad õpingud välismaal – pikaajaline (semester või rohkem) õpiränne või tasemeõpe
- ☐ Töölaline kogemus, praktika või vabatahtlik töö – (Eestis või välismaal)
- ☐ Koolitused või täiendõpe
- ☐ Iseseisvalt õpitu
- ☐ Muu, palun täpsustage:: _____ *

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #31 „Millised kogemused soovisite VÕTA kaudu üle kanda?” vastatakse „Varasemad õpingud välismaal – lühiajaline (alla ühe semestri) õpiränne (k.a konverentsid, suvekoolid jm)”

32) Kas lühiajaline õpiränne toimus Erasmus+ või Euroopa Solidaarsuskorpuse (ESK) programmi raames?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #31 „Millised kogemused soovisite VÕTA kaudu üle kanda?” vastatakse „Varasemad õpingud välismaal – pikaajaline (semester või rohkem) õpiränne või tasemeõpe”

33) Kas pikaajaline õpiränne või tasemeõpe toimus Erasmus+ või Euroopa Solidaarsuskorpuse (ESK) programmi raames?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #31 „Millised kogemused soovisite VÕTA kaudu üle kanda?” vastatakse „Tööalane kogemus, praktika või vabatahtlik töö – (Eestis või välismaal)”

34) Kas tööalane tegevus, praktika või vabatahtlik töö toimus Erasmus+ või Euroopa Solidaarsuskorpuse (ESK) programmi raames?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #31 „Millised kogemused soovisite VÕTA kaudu üle kanda?” vastatakse „Koolitused või täiendõpe”

35) Kas koolitused või täiendõpe toimusid Erasmus+ või Euroopa Solidaarsuskorpuse (ESK) programmi raames?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah” või küsimusele #19 „Kas olete saanud mõne õppeaine arvestatud tänu varasematele õpingutele või kogemusele?” vastatakse mõne järgmistest vastustest: „Jah, sest jätkan varem pooleli jäänud õpinguid“, „Jah, sest läbisin keelekursused“, „Jah, sest tegin rahvusvaheliselt tunnustatud keeleeksami (nt CAE, IELTS, TOEFL)“, „Jah, sest osalesin teadus- või suvekoolis“, „Jah, sest osalesin Erasmus+ või Euroopa Solidaarsuskorpuse tegevustes“, „Jah, osalesin huvikooli kursustel. Palun täpsustage:“ või „Muu, palun täpsustage:“

36) Mis eesmärgil soovisite varasemat kogemust üle kanda?*

Märkige kõik sobivad vastused.

- ☐ Et täita vastuvõtutingimusi sisseastumisel
- ☐ Et jätkata poolelijäänud õpinguid
- ☐ Et vahetada õppekava
- ☐ Et rakendada eelmise õppekava kattuvaid õpinguid uue õppekava täitmiseks
- ☐ Et lühendada õpingute kestust või vähendada õppekoormust
- ☐ Et ei peaks läbima konkreetset teemat/õppeainet/moodulit
- ☐ Et mitte korrata juba õpitut
- ☐ Et mitte pikendada õpinguid välismaal või mujal õppeasutuses õpitud aja võrra
- ☐ Et võtta VÕTA-ga arvestatud ainekursuste asemel teisi valikaineid
- ☐ Et hoida kokku õppetasu
- ☐ Muu, palun täpsustage:: _____

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”

37) Kas Teie praeguste õpingute alustamist või erialavalikut mõjutas varasema kogemuse ülekandmise võimalus?

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ () Muu, palun täpsustage soovi korral:: _____

(untitled)

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”

38) Kui suures mahus taotlesite VÕTA kaudu varasema kogemuse arvestamist?*

- ☐ Üks või mitu õppemoodulit
- ☐ Üks või mõned õppeained
- ☐ Üks või mõned teemad/ õppeaine osad
- ☐ Ei oska öelda
- ☐ Muu, palun täpsustage:: _____ *

Peidetud, välja arvatud juhul, kui – küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”, „Kaalusin taotlemist, aga loobusin ehk taotluse täitmiseni ei jõudnud” või „Alustasin taotlemist, aga katkestasin ehk protsess jäi pooleli” ja küsimusele #4 „Millisel haridustasemel Te praegu õpite?” vastatakse „Kõrgharidus”,

või

kui küsimusele #22 „Millisel haridustasemel VÕTA-t taotlesite?” vastatakse „Kõrgharidus”

39) Kas pidite või oleksite pidanud VÕTA ülekandmise eest tasu maksma?*

() Jah, soovi korral täpsustage summa::

() Ei

() Pole kindel

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”

40) Kas Teil on ka muid varasemaid kogemusi, mida Te ei ole soovinud üle kanda?*

Märkige kõik sobivad vastused.

[] Varasemad õpingud Eestis – samas koolis

[] Varasemad õpingud Eestis – teises sama haridustaseme koolis (nt kõrgkoolist kõrgkooli)

[] Varasemad õpingud Eestis – teises muu haridustaseme koolis (nt kõrgkoolist kutsekooli)

[] Varasemad õpingud välismaal – lühiajaline (alla semestri) õpiränne (k.a konverentsid, suvekoolid jm)

[] Varasemad õpingud välismaal – pikaajaline (semester või rohkem) õpiränne või tasemeõpe

[] Tööalane kogemus, praktika või vabatahtlik töö – (Eestis või välismaal)

[] Koolitused või täiendõpe

[] Iseseisvalt õpitu

[] Ei ole

[] Muu, palun täpsustage:: _____ *

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #40 „Kas Teil on ka muid varasemaid kogemusi, mida Te ei ole soovinud üle kanda?” vastatakse mõne järgmistest vastustest: „Varasemad õpingud Eestis – samas koolis“, „Varasemad õpingud Eestis – teises sama haridustaseme koolis (nt kõrgkoolist kõrgkooli)“, „Varasemad õpingud Eestis – teises muu haridustaseme koolis (nt kõrgkoolist kutsekooli)“, „Varasemad õpingud välismaal – lühiajaline (alla semestri) õpiränne (k.a konverentsid, suvekoolid jm)“, „Varasemad õpingud välismaal – pikaajaline (semester või rohkem) õpiränne või tasemeõpe“, „Tööalane kogemus, praktika või vabatahtlik töö – (Eestis või välismaal)“, „Koolitused või täiendõpe“ või „Iseseisvalt õpitu”

41) Miks Te ei ole soovinud seda kogemust või neid kogemusi VÕTA kaudu arvestada?*

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #40 „Kas Teil on ka muid varasemaid kogemusi, mida Te ei ole soovinud üle kanda?” vastatakse „Varasemad õpingud välismaal – lühiajaline (alla semestri) õpiränne (k.a konverentsid, suvekoolid jm)”

42) Kas lühiajaline õpiränne toimus Erasmus+ või Euroopa Solidaarsuskorpuse (ESK) programmi raames?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #40 „Kas Teil on ka muid varasemaid kogemusi, mida Te ei ole soovinud üle kanda?” vastatakse „Varasemad õpingud välismaal – pikaajaline (semester või rohkem) õpiränne või tasemeõpe”

43) Kas pikaajaline õpiränne või tasemeõpe toimus Erasmus+ või Euroopa Solidaarsuskorpuse (ESK) programmi raames?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #40 „Kas Teil on ka muid varasemaid kogemusi, mida Te ei ole soovinud üle kanda?” vastatakse „Tööalane kogemus, praktika või vabatahtlik töö – (Eestis või välismaal)”

44) Kas tööalane tegevus, praktika või vabatahtlik töö toimus Erasmus+ või Euroopa Solidaarsuskorpuse (ESK) programmi raames?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #40 „Kas Teil on ka muid varasemaid kogemusi, mida Te ei ole soovinud üle kanda?” vastatakse „Koolitused või täiendõpe”

45) Kas koolitused või täiendõpe toimusid Erasmus+ või Euroopa Solidaarsuskorpuse (ESK) programmi raames?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”

46) Millised infoallikad olid enim abiks VÕTA taotluse koostamisel?*

Märkige kuni 3 infoallikat.

- ☐ Õppeasutuse koduleht
- ☐ Õppeasutuse infoseminar
- ☐ Õppeasutuse nõustaja
- ☐ Õpetaja või õppejõud
- ☐ Kursuse- või rühmajuht, mentor
- ☐ Kaasõppijad
- ☐ Tuttavad
- ☐ Õppeasutuse muud infokanalid, sh sotsiaalmeedia
- ☐ Haridus- ja Teadusministeeriumi koduleht
- ☐ Ei oska öelda
- ☐ Muu, palun täpsustage:: _____

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”, „Kaalusin taotlemist, aga loobusin ehk taotluse täitmiseni ei jõudnud” või „Alustasin taotlemist, aga katkestasin ehk protsess jäi pooleli”

47) Millisel viisil pidite või oleksite pidanud tõendama oma varasemat kogemust?*

Märkige kõik sobivad vastused.

- ☐ Tunnistus või tõend läbitud õppeainete/teemade/moodulite või koolituste kohta
- ☐ Eneseanalüüs
- ☐ Tehtud praktilised tööd, portfoolio
- ☐ Tööandja hinnang
- ☐ Oskuste demonstratsioon
- ☐ Kirjalik test või eksam
- ☐ Suuline vestlus
- ☐ Ei oska öelda
- ☐ Muu, palun täpsustage:: _____

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”, „Kaalusin taotlemist, aga loobusin ehk taotluse täitmiseni ei jõudnud” või „Alustasin taotlemist, aga katkestasin ehk protsess jäi pooleli”

48) Mis teemadel vajasite või oleksite vajanud nõu enne taotlemist või taotlemise ajal?*

Märkige kõik sobivad vastused.

- ☐ Varasema kogemuse ülekandmise võimalikkus
- ☐ VÕTA nõuetest ja tingimustest arusaamine
- ☐ Taotluskeskkonna kasutamine
- ☐ Taotlusvormi täitmine
- ☐ Nõutavad dokumendid

- ☐ Tõendusmaterjali leidmine (sh portfoolio koostamine)
- ☐ Eneseanalüüsi kirjutamine
- ☐ Tööandja hinnangu hankimine
- ☐ Oskuste demonstreerimine
- ☐ Kirjalikuks testiks või eksamiks valmistumine
- ☐ Suuliseks vestluseks valmistumine
- ☐ Ei vajanud nõu
- ☐ Muu, palun täpsustage:: _____

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #48 „Mis teemadel vajasite või oleksite vajanud nõu enne taotlemist või taotlemise ajal?” vastatakse mõne järgmistest vastustest: „Varasema kogemuse ülekandmise võimalikkus“, „VÕTA nõuetest ja tingimustest arusaamine“, „Taotluskeskkonna kasutamine“, „Taotlusvormi täitmine“, „Nõutavad dokumendid“, „Tõendusmaterjali leidmine (sh portfoolio koostamine)“, „Eneseanalüüsi kirjutamine“, „Tööandja hinnangu hankimine“, „Oskuste demonstreerimine“, „Kirjalikuks testiks või eksamiks valmistumine“, „Suuliseks vestluseks valmistumine“ või „Muu, palun täpsustage:”

49) Kuidas hindate VÕTA nõustamist enne taotlemist või taotlemise ajal?*

- ☐ Väga kasulik
- ☐ Mõnevõrra kasulik
- ☐ Mitte eriti kasulik
- ☐ Mitte üldse kasulik
- ☐ Vajasin nõu, aga ei saanud
- ☐ Ei jõudnud nõustamiseni
- ☐ Ei oska öelda
- ☐ Muu, palun täpsustage:: _____ *

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #49 „Kuidas hindate VÕTA nõustamist enne taotlemist või taotlemise ajal?” vastatakse „Mitte eriti kasulik”, „Mitte üldse kasulik” või „Vajasin nõu, aga ei saanud”

50) Soovi korral täpsustage, miks nõustamine ei olnud kasulik või miks Te nõu ei saanud:

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”

51) Kuidas toimus taotlusvormi täitmine?*

- ☐ Täitsin taotlusvormi süsteemis/veebis
- ☐ Täitsin eraldiseisva taotlusvormi
- ☐ Nõustaja või keegi teine koolist täitis taotluse minu eest
- ☐ Täitsin taotluse koos nõustaja või kellegi teisega koolist

() Ei pidanud taotlust täitma: VÕTA kaudu arvestatavad õppeained/teemad/moodulid tuvastati vestluse käigus

() Muu, palun täpsustage:: _____ *

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah” või „Alustasin taotlemist, aga katkestasin ehk protsess jäi pooleli”

52) Palun hinnake, kui keerulised olid Teie jaoks järgmised tegevused VÕTA protsessis*

	Väga lihtne	Pigem lihtne	Pigem keeruline	Väga keeruline	Ei oska öelda	Ei puutunud kokku
VÕTA nõuetest ja tingimustest arusaamine	()	()	()	()	()	()
Taotluskeskkonna kasutamine	()	()	()	()	()	()
Vajalike dokumentide kogumine	()	()	()	()	()	()
Tõendusmaterjali leidmine (sh portfoolio koostamine)	()	()	()	()	()	()
Tööandja hinnangu hankimine	()	()	()	()	()	()
Eneseanalüüs	()	()	()	()	()	()
Oskuste demonstratsioon	()	()	()	()	()	()
Kirjalik test või eksam	()	()	()	()	()	()
Suuline vestlus	()	()	()	()	()	()
Suhtlus kooli personaliga	()	()	()	()	()	()
Kogu VÕTA taotlemise protsess	()	()	()	()	()	()

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah” või „Alustasin taotlemist, aga katkestasin ehk protsess jäi pooleli”

53) Palun kirjeldage lühidalt, mis oli Teie jaoks VÕTA taotlemise protsessis kõige keerulisem või aeganõudvam:

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah” või „Alustasin taotlemist, aga katkestasin ehk protsess jäi pooleli”

54) Mida positiivset protsessis välja tooksite?

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”

55) Kui palju aega kulus Teil VÕTA taotluse täitmiseks?*

Palun hinnake kogu aega, mis kulus VÕTA taotluse koostamiseks ja esitamiseks, sh taotluse täitmiseks, vajalike dokumentide leidmiseks, täitmiseks, lisamiseks jms.

- ☐ Paar tundi
- ☐ Umbes pool päeva
- ☐ Umbes päev
- ☐ Umbes paar päeva
- ☐ Rohkem kui kaks päeva
- ☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”

56) Kui palju aega kulus kogu VÕTA protsessiks? *

Palun hinnake, kui kaua võttis aega kogu protsess taotluse alustamisest (sh suhtlus nõustajaga, taotluse täitmine ja selleks vajaliku info kogumine) kuni otsuse saamiseni.

- ☐ 1 kuu või vähem
- ☐ 2–3 kuud
- ☐ 4–6 kuud
- ☐ Rohkem kui 6 kuud
- ☐ Muu, palun täpsustage:: _____
- ☐ Ei oska öelda

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”

57) Kas VÕTA hindamine oli Teie hinnangul õiglane ja läbipaistev?*

- ☐ Jah
- ☐ Pigem jah
- ☐ Pigem mitte
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #57 „Kas VÕTA hindamine oli Teie hinnangul õiglane ja läbipaistev?” vastatakse „Jah”, „Pigem jah”, „Pigem mitte”, „Ei” või „Ei oska öelda”

58) Soovi korral täpsustage:

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”

59) Kas Te teate, kes Teie taotlust hindas?*

- ☐ Jah
☐ Ei
☐ Kindlalt ei tea, aga aiman

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #59 „Kas Te teate, kes Teie taotlust hindas?” vastatakse „Jah”

60) Kes Teie taotlust hindas?*

Märkige kõik sobivad valikud.

- ☐ Õppenõustaja
☐ Programmijuht
☐ Õppejõud/aineõpetaja
☐ VÕTA komisjon
☐ Muu, palun täpsustage:: _____

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”

61) Milline oli Teie VÕTA taotluse tulemus?*

- ☐ Taotlus rahuldati täielikult
☐ Taotlus rahuldati osaliselt
☐ Taotlus jäeti rahuldamata
☐ Tulemus ei ole veel teada
☐ Muu, palun täpsustage:: _____ *

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #61 „Milline oli Teie VÕTA taotluse tulemus?” vastatakse „Taotlus rahuldati täielikult” või „Taotlus rahuldati osaliselt”

62)

Millise (nt teema/õppeaine/õppemooduli) saite arvestatud?

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #61 „Milline oli Teie VÕTA taotluse tulemus?” vastatakse „Taotlus rahuldati osaliselt” või „Taotlus jäeti rahuldamata”

63) Mis põhjusel jäeti taotlus rahuldamata?*

Märkige kõik sobivad vastused.

- ☐ Puudusid dokumendid või tõendid
- ☐ Eneseanalüüs ei olnud piisavalt põhjalik
- ☐ Vajalikud õpiväljundid ei olnud omandatud
- ☐ Mulle ei selgitatud
- ☐ Muu, palun täpsustage:: _____

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #61 „Milline oli Teie VÕTA taotluse tulemus?” vastatakse „Taotlus rahuldati osaliselt” või „Taotlus jäeti rahuldamata”

64) Kas Te vaidlustasite (osaliselt) rahuldamata otsuse?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Muu, palun täpsustage:: _____ *

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #64 „Kas Te vaidlustasite (osaliselt) rahuldamata otsuse?” vastatakse „Jah”

65) Kas vaidlustamise tagajärjel muudeti otsus Teie kasuks?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Osaliselt
- ☐ Ei ole veel teada

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #61 „Milline oli Teie VÕTA taotluse tulemus?” vastatakse „Taotlus rahuldati täielikult”

66) Kas teadsite juba taotlemise hetkel, et taotlusesse sai kirja kogemus, mida on võimalik üle kanda?*

Näiteks selgus see varasema nõustamise või vastutava õpetaja/õppejõuga vestluse tulemusena.

- ☐ Jah, täiesti kindlalt
- ☐ Pigem jah
- ☐ Pigem ei
- ☐ Ei, üldse mitte
- ☐ Ei oska öelda

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”

67) Kui täpselt vastas Teie hinnangul tegelik VÕTA taotlemise ja hindamise protsess selle protsessi algsele kirjeldusele?*

- ☐ Tegelik protsess oli täpselt selline nagu algne kirjeldus
- ☐ Üldjoontes oli selline nagu kirjeldatud
- ☐ Tegelikult toimus hoopis teistmoodi
- ☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #67 „Kui täpselt vastas Teie hinnangul tegelik VÕTA taotlemise ja hindamise protsess selle protsessi algsele kirjeldusele?” vastatakse „Üldjoontes oli selline nagu kirjeldatud” või „Tegelikult toimus hoopis teistmoodi”

68) Palun täpsustage, mille poolest protsess erines:

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #61 „Milline oli Teie VÕTA taotluse tulemus?” vastatakse „Taotlus rahuldati täielikult” või „Taotlus rahuldati osaliselt”

69) Kui kasulik oli varasema kogemuse arvestamise võimalus Teie jaoks? *

- ☐ Väga kasulik
- ☐ Pigem kasulik
- ☐ Pigem ei olnud kasulik
- ☐ Ei olnud üldse kasulik
- ☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”

70) Kas tagantjärele vaadates taotleksite VÕTA-t uuesti?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei, palun täpsustage:: _____ *

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Ei”

71) Kas Teil on varasemat õppekogemust, mida saaks praegusesse õppekavasse üle kanda?*

Näiteks varasemad õpingud samas või teises Eesti haridusasutuses või välisriigis, koolitustel või praktilisel omandatu.

- ☐ Jah
- ☐ Võib-olla
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Ei”

72) Kas Teil on töökogemuse käigus saadud kogemusi ja oskusi, mida praegusesse õppekavasse üle kanda?*

Näiteks olete töötanud õpingutega samas valdkonnas.

- ☐ Jah
- ☐ Võib-olla
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #71 „Kas Teil on varasemat õppekogemust, mida saaks praegusesse õppekavasse üle kanda?” vastatakse „Jah” või „Võib-olla” või küsimusele #72 „Kas Teil on töökogemuse käigus saadud kogemusi ja oskusi, mida praegusesse õppekavasse üle kanda?” vastatakse „Jah” või „Võib-olla”

73) Mis põhjusel Te ei ole taotlenud varasemate kogemuste arvestamist VÕTA kaudu?*

Märkige kõik sobivad vastused.

- ☐ Ma ei tea, kuidas see täpselt käib
- ☐ Ma ei ole kindel, kas minu kogemusi saab õpingutes arvestada
- ☐ Taotlemise protsess tundub keeruline
- ☐ Taotlus nõuab liiga palju aega ja vaeva
- ☐ Ei soovi tasu maksta
- ☐ Soovin hinnet parandada
- ☐ Soovin normaalõppekoormust säilitada
- ☐ Soovin stipendiumile kandideerida
- ☐ Soovin saada uusi teadmisi ja vastava ainekursuse (uuesti) läbida
- ☐ Soovin õpet läbida koos kaasõppijatega
- ☐ Kooli personal või õpetajad / õppejõud ei suhtu VÕTA-sse hästi
- ☐ Õppekavas ei ole ainet, mille õpiväljundid hõlmaks minu kogemusi
- ☐ Muu, palun täpsustage:: _____

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Kaalusin taotlemist, aga loobusin ehk taotluse täitmiseni ei jõudnud” või „Alustasin taotlemist, aga katkestasin ehk protsess jäi pooleli”

74) Miks jätsite VÕTA taotlemise protsessi pooleli?*

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Olen õppe- või töökogemust üle kandnud, kuid mitte VÕTA-ga”

75) Palun kirjeldage oma õppe- või töökogemuse ülekandmise protsessi:*

Peidetud, välja arvatud juhul, kui vähemalt ühele järgmistest küsimustest vastatakse „Jah“:

- #15 „Kas olite enne seda küsitlust kuulnud või lugenud varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise (VÕTA) võimalusest?”
- „VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana varem samas ja teistes õppeasutustes, sh välisriigis sooritatud õpinguid?”
- „VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana täiendkoolitustel õpitut?”
- „VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana töökogemuse kaudu omandatud teadmisi ja oskusi?”
- „VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana iseseisvalt õpitut (nt suvekoolid, veebikoolitused, konverentsid, portfoolio koostamine)?”

76) Kas Teie hinnangul on kaasõppijad kursis VÕTA taotlemise võimalusega?*

- ☐ Jah
- ☐ Pigem jah
- ☐ Pigem mitte
- ☐ Üldse mitte
- ☐ Ei oska öelda

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui vähemalt ühele järgmistest küsimustest vastatakse „Jah“:

- #15 „Kas olite enne seda küsitlust kuulnud või lugenud varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise (VÕTA) võimalusest?”
- „VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana varem samas ja teistes õppeasutustes, sh välisriigis sooritatud õpinguid?”
- „VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana täiendkoolitustel õpitut?”
- „VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana töökogemuse kaudu omandatud teadmisi ja oskusi?”
- „VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana iseseisvalt õpitut (nt suvekoolid, veebikoolitused, konverentsid, portfoolio koostamine)?”

77) Kui paljusid VÕTA taotlejaid Te isiklikult teate?*

- ☐ Mitte ühtegi
- ☐ Mõnda üksikut
- ☐ Rohkem kui 5
- ☐ Ei oska öelda

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #77 „Kui paljusid VÕTA taotlejaid Te isiklikult teate?” vastatakse „Mõnda üksikut” või „Rohkem kui 5”

78) Kuidas Teie tuttavad on oma VÕTA taotlemise kogemusi kirjeldanud?*

- ☐ Väga positiivselt
- ☐ Pigem positiivselt
- ☐ Pigem negatiivselt
- ☐ Väga negatiivselt
- ☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #78 „Kuidas Teie tuttavad on oma VÕTA taotlemise kogemusi kirjeldanud?” vastatakse „Väga positiivselt”, „Pigem positiivselt”, „Pigem negatiivselt” või „Väga negatiivselt”

79) Soovi korral palun täpsustage:

Peidetud, välja arvatud juhul, kui vähemalt ühele järgmistest küsimustest vastatakse „Jah”:
– #15 „Kas olite enne seda küsitlust kuulnud või lugenud varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise (VÕTA) võimalusest?”
– „VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana varem samas ja teistes õppeasutustes, sh välisriigis sooritatud õpinguid?”
– „VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana täiendkoolitustel õpitut?”
– „VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana töökogemuse kaudu omandatud teadmisi ja oskusi?”
– „VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana iseseisvalt õpitut (nt suvekoolid, veebikoolitused, konverentsid, portfoolio koostamine)?”

80) Kuidas suhtute VÕTA-sse kui varasema kogemuse arvestamise võimalusse? *

- ☐ Väga positiivselt
- ☐ Pigem positiivselt
- ☐ Pigem negatiivselt
- ☐ Väga negatiivselt
- ☐ Ei oska öelda

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui vähemalt ühele järgmistest küsimustest vastatakse „Jah” —
#15 „Kas olite enne seda küsitlust kuulnud või lugenud varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamise (VÕTA) võimalusest?”,
„VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana varem samas ja teistes õppeasutustes, sh välisriigis sooritatud õpinguid?”,
„VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana täiendkoolitustel õpitut?” või

„VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana töökogemuse kaudu omandatud teadmisi ja oskusi?“
ja küsimusele „VÕTA võimaldab arvestada õppekava osana iseseisvalt õpitut (nt suvekoolid, veebikoolitused, konverentsid, portfoolio koostamine)?“ vastatakse samuti „Jah“

81) Kas olete kogenud või kuulnud, et VÕTA taotlemisse või taotlejatesse suhtutakse negatiivselt?*

- ☐ Jah, olen isiklikult kogenud
- ☐ Jah, olen teistelt kuulnud
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #81 „Kas olete kogenud või kuulnud, et VÕTA taotlemisse või taotlejatesse suhtutakse negatiivselt?“ vastatakse „Jah, olen teistelt kuulnud“

82) Palun kirjeldage, kes ja kuidas on negatiivset suhtumist väljendanud:

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #81 „Kas olete kogenud või kuulnud, et VÕTA taotlemisse või taotlejatesse suhtutakse negatiivselt?“ vastatakse „Jah, olen isiklikult kogenud“

83) Palun kirjeldage, kuidas olete negatiivset suhtumist kogenud:

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?“ vastatakse „Jah“, „Kaalusin taotlemist, aga loobusin ehk taotluse täitmiseni ei jõudnud“ või „Alustasin taotlemist, aga katkestasin ehk protsess jäi pooleli“

84) Kas Teil oli enne VÕTA kasutamist või selle kaalumist selle kohta eelarvamusi?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #84 „Kas Teil oli enne VÕTA kasutamist või selle kaalumist selle kohta eelarvamusi?” vastatakse „Jah”

85) Palun täpsustage, milline oli Teie eelarvamus:

Loogika: näita/peida päästik on olemas

86) Kas Teil on ette tulnud olukordi, kus Teie varasemat kogemust on arvestatud Teie ja õppejõu vahelise suulise kokkuleppega?*

- ☐ Jah
☐ Ei
☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #86 „Kas Teil on ette tulnud olukordi, kus Teie varasemat kogemust on arvestatud Teie ja õppejõu vahelise suulise kokkuleppega?” vastatakse „Jah”)

87) Mis oli selle omavahelise kokkuleppe sisu ja miks Te VÕTA taotlust ei esitanud?

Loogika: näita/peida päästik on olemas, peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”, „Kaalusin taotlemist, aga loobusin ehk taotluse täitmiseni ei jõudnud” või „Alustasin taotlemist, aga katkestasin ehk protsess jäi pooleli”

88) Kas Te muudaksite midagi VÕTA taotlemise nõuetes või protsessis?*

- ☐ Jah
☐ Ei
☐ Ei oska öelda

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #88 „Kas Te muudaksite midagi VÕTA taotlemise nõuetes või protsessis?” vastatakse „Jah”

89) Kirjeldage, mida muudaksite:

90) Kui Teil tekkis küsimustiku täitmisel veel mõtteid, kirjutage need palun siia:

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Jah”

91) Juhul kui olete valmis meiega veel lühidalt (kuni 20 minutit) VÕTA-st vestlema, kirjutage palun siia oma e-posti aadress:
Tänutäheks anname Teile 15-eurose kinkekaardi Teie omal valikul.

Peidetud, välja arvatud juhul, kui küsimusele #18 „Kas olete taotlenud VÕTA-t ehk varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist?” vastatakse „Kaalusin taotlemist, aga loobusin ehk taotluse täitmiseni ei jõudnud”, „Alustasin taotlemist, aga katkestasin ehk protsess jäi pooleli”, „Olen õppe- või töökogemust üle kandnud, kuid mitte VÕTA-ga” või „Ei”

92) Juhul kui olete valmis meiega veel lühidalt (5–10 minutit) VÕTA-st vestlema, kirjutage palun siia oma e-posti aadress:
Tänutäheks anname Teile 10-eurose kinkekaardi Teie omal valikul.

93) Juhul kui soovite osaleda kinkekaartide loosimises, kirjutage palun siia oma e-posti aadress:

Aitäh!

VÕTA kogemuse jagamise ehk päeviku vorm

Taustainfo

Õppeasutus, õppekava, kursus/aasta

Päeviku täitmise periood ... kuni ...

Milline väide käib Teie kohta päeviku täitmise alustamise hetkel? (tehke nt X eesolevasse lahtrisse)

Alles kaalun VÕTA taotlemist, ei ole veel taotlemise protsessi alustanud

Olen VÕTA taotluse protsessi alustanud (suhelnud nõustajaga, alustanud taotluse täitmist või selleks vajaliku info kogumisega)

Olen VÕTA taotluse esitanud

Olen VÕTA tulemuse teada saanud

Esimene sissekanne enne VÕTA protsessi algust

Kuupäev (kui kehtib): ...

Kuidas tuli mõte taotleda VÕTA kaudu oma varasema õppe- ja töökogemuse arvestamist?

Millist kogemust ja millises ulatuses soovite/soovisite VÕTA kaudu üle kanda?

Kuidas tunnete/tundsite ennast seoses protsessi algusega? Milline see protsess/tegevus tundus?

Milliseid küsimusi või kõhklusi protsessi alustamine tekitab/tekitas?

Millest alustasite VÕTA taotlemist?

Muud mõtted

Sissekanded protsessi ajal

Lisage uusi sissekandeid iga kord, kui protsessis toimub mingi samm või edasimineku või tunnete vajadust jagada oma kogemust ja emotsioone (ehk siis kopeerige nii palju vastavaid sissekande tabeleid, kui vaja). Iga sissekande ajal ei pea tingimata kõikidele küsimustele vastama, kui miski ei tundu asjakohane – võite vastavatesse küsimustesse suhtuda kui spikrisse või inspiratsiooniallikasse.

Sissekande kuupäev: ...

Millise sammu olete hiljuti astunud (nt nõustajalt või kelleltki teiselt VÕTA tingimuste kohta küsimine, dokumentide kogumine, taotluse esitamine)?

Kuidas see samm tundus – mis oli lihtne?

Mis oli keeruline? Millised küsimused või raskused tekkisid?

Kas ja kust/kellelt saite vajalikku infot või tuge?

Kuidas Te (emotsionaalselt) tunnete end selles etapis?

Muud mõtted

Lõppsissekanne pärast otsuse saamist

Sissekande kuupäev: ...

Millise otsuse Te saite?

Kas otsus vastas Teie ootustele?

Mis toimis Teie jaoks selles protsessis hästi?

Mis tundus selles protsessis kerge?

Mis oli selle protsessi juures kõige keerulisem?

Mis info ja nõuanne oli kõige kasulikum?

Kuidas võtaksite kokku enda VÕTA taotlemise kogemuse?

Mida soovitaksite kellelegi, kes alles hakkab VÕTA-t taotlema?

Mida soovitaksite neile, kes VÕTA süsteemi arendavad?

Muud mõtted seoses VÕTA-ga